

श्रीदयाविमलजीग्रन्थमाला. (२६)

॥ पूर्वाचार्यकृत-सटीकश्रीगच्छाचारप्रकीर्णकसूत्रम् ॥

पत्न्यासश्रीसौभाग्यविमलजीसदुपदेशार् रागनगरवासव्यश्रेष्ठिवर्य श्रीपद्मार्द्र-सुपुत्रजननाभाईदत्तद्रव्यसाहायणेन
न्यायास्मोनिधिश्रीमद्विजयानन्दसूरीःकल्लूरन्दर विष्णुमहोपाध्यायश्रीमदीरविजयशिष्यरत्न-अनुयोगाचार्यः-
श्रीमद्दानविजयगणमिः संशोधितम् ।

प्रकाशयित्री श्रीदयाविमलजीग्रन्थमाला ।

एवं पुस्तक रागनगर (अमदावाद) मध्ये पन्डुअल-मोहोबाल-कोठारी श्रीदयाविमलजीग्रन्थमालासेक्रेटरी इत्यनेन
श्रीरत्नाशुनप्रीन्दीगप्रसमध्वे ॥ देवाबलाल-दलसुखभाई-द्वारा मुद्रयित्वा प्रकाशितम्

श्रीरसंवत् २४५०

सन १९२४

विक्रमसंवत् १९८०

पुस्तकमासिस्थानम्—

झवेरी चडुलाल मोहोलाल कोठारी

भां. सेक्रेटरी—श्रीवपाविमलजोजिनग्रन्थमाला

ठे विमलनो उपाध्यय, देवसानो पाढो—अमदावाद

॥ किञ्चिद्बीजकं लिख्यते ॥

- १ मङ्गलादिस्वरूपम् । ?
- २ माधुर्यालम्ब्यवाचनास्वरूपम् । प्रकीर्णकमिति कौट्यः ? कानि वा प्रकीर्णकानि २ कति संख्यानि वा तानि एकैकस्य तीर्थकृतः आसीन् ? कर्वा विरचितानीति ४ विचारभेदे सदाचारगच्छसंवासे गुणाः । ५
- ७ सङ्गच्छसंवासोपदेशः । आचार्यपरीक्षोपदेशश्च । ६
- १० असदाचार्यस्वरूपम् । तत्र ऋतुवृद्धशय्यासंस्कारकं स्व० । आलोचना स्व० । कथा ४ विकथा ७ स्व० ।

- १२ अक्रयाकयाविकयास्वरूपम् । ७
- १३ आचार्यगुणाः ३६ । किञ्चिद्व्यवहारस्वरूपम् । १२
- १४ आचार्योपाध्याययोः सप्तसङ्ग्रहस्थानानि, किञ्चिद्भस्वरूपम् । तत्र नवभागीकरणं, चतुर्विधकृतसं, मूलस्वरूपम्, बहुमूल्यग्रहणानर्थदृष्टान्तः, किञ्चिद्ब्रह्मोपादानविधिः । चतुर्मासकानन्तरं मासकल्पानन्तरं च मासद्वयं यावच्चतुर्वस्त्राग्रहणं, किञ्चित्पादस्वरूपम्, किञ्चिद्भस्तिस्वरूपं च । ३
- १५ दीक्षाऽयोग्य ४८, योग्यनपुंसकस्व-

रूपम् । १८

- १८ त्रयाणां दुःप्रतिकरत्वसुप्रतिकरत्वो २०
- १९ देवाः सदाचार्यं वन्दन्ति आसनानि मुञ्चन्ति । २१
- २० पञ्चाचारस्वरूपं विस्तरतः । २२
- २१ औघिकोपग्रहिकोपविजयन्यमध्यमोत्कृष्टभेदाः, ४७ दोषाः, गुरुलघुस्वरूपम् । २८
- २२ चतुर्द्वी रत्नम्, नू ३०
- २३ मासकल्पविहारस्वरूपम्, गीतार्थादिविहारस्वरूपम्, अयन्यपथ्यमोत्कृष्टगीतार्थः । ३०

- २० मासानायास्तीर्षकरसमा एव, सा
 दयावार्यसम्भवा, मरुतुआर्षे मणि
 वीरववा, दायदाहीनाराधनादि
 एवनाकस्य ४
- २१ संविश्रयादिकस्यकम्य । तत्र द्युनि
 त्रयद्यान्ता । ३०
- २४ परण्य ७० करण ७० सकप्य । ३९
- २७ ५५ कोटयापयवार्थार्यसक्त्या । ४०
- २८ मनोहनया विज्याः शैरिणो म
 वन्ति । ४१
- २९ यः विज्यास नोदयति तेनाज्ञायि
 राधिता । ४१
- ॥ इति आचार्यरूपपिङ्काराश्रयः ॥

- ४१ येन एषायेन सार्धं केवस्यपि वि
 हरेत् । ४२
- ४३ चे आसवा वे परिस्रवा इत्यादि स्व
 क्यम् । सपनेइ वा इत्यादिपदभय
 स्वरूपम् । उत्सर्गादिपदुभयौकि
 श्रिकपत्यक्यम् । ४२
- ४४ गीतार्थोपदेशः सर्वोऽपि युधः । ४५
- ४६ अनीतार्थोपदेशोत्सवयपिन पि० ४६
- ४८ अगीतार्थसङ्ख्यायाः, द्युभितानागि-
 तसम्बन्धः । ४६
- ५१ सारणादिरुश्यानामर्था । ५३
- ५२ शीमोष्णपरीयइस्यक्यम् । ५३
- ५३ दशविषयायाचारी चतुर्षयप्रयक
 रस्यक्यम् । ५३

- ५७ कथक्यानि आवाभावाख्यपरिष्ठाप
 निकार० । त्रिषैयणादायकद्रोष
 विस्थाः, अक्षनपानपोरुदरे फति
 भागाः । ५९
- ५८ स्पाद्यर्थं न दृशोत् । ६१
- ५९ पदभिः चारयेद्वृत्तीन् पदभिश्च न
 दृशोत् । ६२
- ६१ कार्थं विना आर्धानीत न दृशोत् ।
 अभिकापुत्रसम्भवाः ६२
- ६३ तन्मुनैषारिकोक्तस्त्रीस्वरूपम् ६७
- ६६ सेवनी रयनेमिसम्बन्ध । ६८
- ७० सापरीषथात्तान्तपतो जिनरुत्प-
 तोऽप्यधिकनिर्भरा, सायुगिा सार्धं
 साध्वीविहारविधिः, पञ्चभिः स्या

- नैः साधुसाध्वीनामैकत्रवसनादि। ६९
 ७१ शुल्लकदृष्टान्तः, २८ लब्धस्वरूपं
 सविस्तरम् । ७१
 ७२ सन्निधिविषये किञ्चिद्विचारः, पशु-
 चित्तपूजिकादिषु लालादिसंभूच्छे-
 ना द्वादशार्थाद्विशिकदोषः, अभ्या-
 द्दोषविचारः, कल्पत्रेपविचारः,
 उच्चारदिस्यण्डिलम्, जघन्यमध्य-
 मोत्कृष्टं द्रव्याद्यभिग्रहाः । ७५
 ७४ क्षेत्राभिग्रहाः ८, प्रायश्चित्तानि
 १०, लघुकर्मपावादपदानि १५ । ७५
 ७७ सचित्तजलाग्रहणे शुल्लकदृष्टान्तः। ८१
 ७८ २१ पानीयकल्पोक्त ९ पानीयह-
 रितक्यादिपानीयविचारः । ८२

- ८० सारूपिकसिद्धिपुत्रपथात्कृतशब्दा-
 नामर्थः । सङ्ख्यातजीवानि, अ-
 सङ्ख्यातजीवानि, अनन्तजीवानि
 पुण्याणि, कारणे सचित्तदृष्टाद्याल-
 म्बनम् । ८४
 ८२ कन्दर्पादि ५ भावना स्वरूपम्, ना-
 स्तिकवादः, जीवस्थापनकूलम्, धू-
 ताल्यानकम्, चण्डकौशिकसम्बन्धः,
 अहंनित्रसम्बन्धः, पञ्चभिः स्याने-
 र्जीवो दुष्टभवोधिर्भवति, वराहमि-
 हिरसम्बन्धः । ८५
 ८४ स्त्रीपुरुषस्पर्शादिविचारः, स्पर्श-
 राजपुत्रमुकुमारिकादृष्टान्तौ ।
 ८६ साधुसाध्व्योः पादे कण्टकादिभङ्गे

- चक्षुषि रजआदिप्रवेशे च कर्षण-
 विधिविस्तरः, सत्यानर्दिनिद्रोपरि
 ५ दृष्टान्ताः, सा च कस्य स्यात्, भ-
 जिंकाधाने तदुष्टविनेयदृष्टान्ताः। ९७
 ८८ २४ धान्यानि, अकल्पनीयानि पा-
 त्राणि । १०२
 ८९ शयनादीनि ब्रह्माणि च । १०२
 ९० स्वर्णादिकं हस्ते न स्पृशेत् । १०३
 ९१ साध्यः कारणं विना गृहस्यस-
 काशाद्ब्रह्मादि न गृह्णन्ति । १०३
 ९२ आर्यानीतं भेषजमपि न भोज्यम् ।
 १०४
 ९४ गणिनीमपि एकाकी नाध्यापयेत् ।
 १०५

- १५ साध्वीपि स्वात्मश्रेण न स्वीयय,
 श्रीगुरुस्वभावे रेवतीच्छान्तः, आ
 यस्त्रयिमाः ११। १०५
- १७ तामायां स्फुटकाषार्थविल्य १,
 अदंतयासाकार २, दमदन्तमुनि-
 सम्बन्धाः ३। ११०
- १८ माने अंबकारिमसष्ट्यां, मा
 यायां पाण्डुरार्यां, सोमे यमु-
 रान्द्रु१०, कयायोपेक्षायां यमु
 हन्वच्छान्तः। ११५
- १९ तान्मे अंकिकच्छान्तौ, स्वयाय
 वन्त्रपयोवच्छान्तः। ११७
- १०० शानादिमेदा २, अकमेदाः ३,
 तपोमेदाः १२, मयरा १३०, म

- यवा ३, भावनाः १२। १००
- १०१ पञ्चसुतास्यानानि यत्र स गच्छ-
 स्त्याभ्याः। १२४
- १०२ साधुनाद्युत्सवसंवेये महान्दीपः। १२४
- १०३ यत्र क्रयपिक्रयो स गच्छः विषय
 स्त्याभ्याः। १२४
- १०४ विषयपञ्चकोपरि पञ्च छान्ताः।
 १२०
- १०५ एकाक्षिच्छकारेवसविरसमे दोषाः।
 १२०
- ॥ इति साधुस्वस्थानिस्वस्थाधिकारो
 द्वितीया ॥
- १०७ एकाक्षि छुष्टिकारैर्षसविरसने
 दोषाः। १२७

- १०८ रात्री एकाक्षिसाध्या धरिद्विस्य
 भाषभूमिगमनेऽपि दोषाः। १२८
- १०९ एकाक्षिसाध्या एकाक्षिना निम्न-
 पाधुनापि सार्धं जस्यने बहवो दोषाः
 १२८
- ११० या गृहस्यसमस्तं जकारम्कारा-
 विकं जल्पति सा आत्मानं संसारे
 सिपति। १२८
- १११ साध्वी गृहस्यमाषामिर्माष्ये तत्र
 दोषाः। १२८
- ११२ विषस्याणि ब्रह्माणि संवत्ये सा न
 भार्या। १२९
- ११३ या गृहस्वानां सीवतादित्ते कुस्ते
 साऽपि न जयती, अत्रः सुयथाका-
 क्षीसाध्यापेक्ष्यान्ती। १२९

११४ याऽऽर्यां तुलिकादिकं सेवते सा

गच्छप्रत्यनीका । १३७

११५ कायिकलक्षणम् । १३७

११६ साध्वीभिः रात्रौ पुरुषाणां दिवसेऽ-

पि केवलपुरुषाणां धर्मकथा न
कथनीया । १३८

११८ स्वेच्छाचारीसाध्वीनां लक्षणानि

गाथापञ्चकं यावत् । १३९

१२३ साध्वीनां शयनविधिः । १४०

१२४ बालकाद्यर्थं वस्त्रादीनि अर्पयन्ति ।
१४०

१२५ खरयोदकादि स्याने व्रजन्ति तेऽपि
तत्रायन्ति । १४०

१२६ कुसाध्वीलक्षणानि । १४१

१२७ गणिनीस्वरूपम् । १४१

१३१ वचनयुग्मिमाश्रित्य साध्व्याचारः १४१

१३२ गङ्गादिनदीपञ्चकं मासान्तः द्विः

त्रिर्वा उत्तरीतुं न कल्पते, मासकल्पे

वर्षावासे वा कति सङ्घटाः भिसा-

चर्या नोपघ्नन्ति, नद्याद्युत्तरण-

विधिः, सङ्घट्टलेपलेपोपरोणां

स्वरूपम्, नावारोहणावधिः, सा-

धूनामृनाधिका अष्टौमासाः कथं

भवन्ति । जिनकल्पिक १, स्याविर-

कल्पिक २, शुद्धपारिहारिक ३,
प्रतिमाप्रतिपन्न ४, यथालन्दिकानां ५

मासकल्पादिविहारकालमानं, पञ्च-
कशानिः । चतुर्थ्यां पशुषणा

केन कृता, जघन्यमध्यमोत्कृष्टात्र-
ग्रहकालमानं, चतुर्मासिकं अप्राप्ते
अतिक्रान्ते वा कैः कारणैः निर्ग-
च्छन्ति । १४२

१३३ धर्मोपदेशं मुक्त्वाऽऽर्यां न जल्पेत् १४९

१३४ गृहस्थभाषाभिः कलहे सर्वं तपः-
प्रभृतिनिरर्थकम् । १४९

॥ इति साध्व्यधिकारः तृतीयः समाप्तः ॥

१३५ गेभ्यो ग्रन्थेभ्य इदमुद्धृतम् । १४९

१३६ एतत्पठनविधिः, किञ्चदस्वाध्या-

यिकस्वरूपम्, श्राद्धादीनां सिद्धा-

न्ताध्यापननिषेधः । १४९

१३७ यथावदुक्तवृत्तपालनोपदेशः । १५०

॥ इति श्रीगच्छाचारप्रकीर्णकटीकावीजकं समाप्तम् ॥

॥ श्रागच्छापारप्रकाणकम् ॥

नमिऊण महावीरं, तियसिंदनमंसिअं महाजागं । गह्वाचारं किंची, उरुरिमो सुअससमुदाओ ॥ १ ॥
 अत्थेगे गोअसा ! पाणी, जे उस्सगपइट्टिए । गह्मस्सि संवसित्ता णं, अस्सई अवरंपरं ॥ २ ॥
 जामरु जाम दिण पक्खं, मासं सवहरंपि वा । सस्सग्गपट्टिए गहे, संवसमाणस्स गाअसा ! ॥ ३ ॥
 लीलाअलसमाणस्स, निरुत्साहरस वीमाणं । पिक्खविकखइ अन्नेसिं, महाणुजागाण साहुणं ॥ ४ ॥
 उज्जमं सवथासेसु, घोरेवीरतवाइअं । लज्जां संकं अइक्कम्म, तस्स वीरिअं समुल्ले ॥ ५ ॥

नरुवा महावीरं त्रिदशेन्द्रनमस्यते महाभागम् । गच्छाचारं किञ्चिदुद्धरामः श्रुतसमुद्रात् ॥ १ ॥

सन्त्येके गौतम ! प्राणिनः ये उन्मार्गप्रतिष्ठिते । गच्छे संवसित्ता भ्रमन्ति भवपरम्पराम् ॥ २ ॥ ३

यामार्द्धं यामं दिनें पक्षं, मासं संवत्सरमपि वा । सन्मार्गप्रस्थिते गच्छे, सवसमानस्य गौतम ! ॥ ३ ॥ ४

लीलालसायमानस्य, निरुत्साहस्य विगमनस्कस्य । पश्यतः अन्येषां महानुभागानां साधूनाम् ॥ ४ ॥ ५

उद्यमं सर्वस्थासेषु, घोरेवीरतपादिकं । लज्जां शङ्कामतिक्रम्य, तस्य वीर्य समुच्छलेत् ॥ ५ ॥ ६

वीरिण्य तु जीवस्स, समुल्लखिण्य गोअमा । जम्मतरकप् पावे, पाणी मुहुंचेण निवहे ॥ ६ ॥
 तम्हा निउण निवाखेउ, गल्ल सम्मगपट्टिअ । वसिज्ज तत्थ आजम्म, गोअमा ! सज्जमुणी ॥ ७ ॥
 मेढी थाअण्य सन्न, दिट्ठी जाण सुठत्तम । सूरी ज होइ गल्लस्स, तम्हा त तु परिक्खप् ॥ ७ ॥
 जयण केहि खिगेहि सूरे उम्मगपट्टिय । वियाणिल्ला ठठमत्थे, मुणी त मे निसामय ॥ ८ ॥
 सन्नदयारे दुस्सोअ, थारजेहु पवत्तय । पीढयाइपन्थिक्क, आठक्कायविहिंसग ॥ १० ॥
 मत्तुत्तरणुण नट्ट, सामायारीविराह्य । अदिन्नालोयण निच्च, निच्च । पगहपरायण ॥ ११ ॥

चोर्षेण दु गीस्य समुच्छम्भिनेन गीतय । । मन्मान्तरङ्गानि पापानि प्राणी मुहुंचेन निर्वहेत् ॥ ६ ॥ ७
 मस्साग्निपुणे निमास्य, गच्छे नन्वागमस्यितय । पसेत्तत्र आनम गीतय ! संपतो मुनिः ॥ ७ ॥ ८
 मयिरागन्धनं लम्भा वट्टियानि गूणपय । धूरियेस्सात्त्रबन्धि गच्छस्य वस्यारो तु (एव) परीहेन ॥ ८ ॥
 स्वच्छन्दचारिणं दुग्धीयमारम्भेणु परर्तक्य । विमानीयात् छयस्या, मुने ! तन्मे निशामय ॥ ९ ॥
 मत्तोषराणुणश्रेणं, सामायारीविरागय्य । अदिन्नालोयण निच्च, निच्च । पगहपरायण ॥ १० ॥
 मत्थं मन्मान्तरायण्य ॥ ११ ॥

उचीसृणुणसमसागएण तेषु वि अत्रस्स कायवोपरिसिक्खिथोनेसाहा, सुइत्तुप ववहरुत्तजय ॥१३॥
 जइ सुकुसलो वि विजो, अस्सस कहेइ अत्तणो वाहिं । विज्जुवएसं सुच्चा, पत्ता सो कम्ममायरइ ॥१३॥
 देसं खित्तं तु जाणित्ता, वत्थं पत्तं उवस्सयं । संगहे साहुवग्गं च, सुत्तत्थं च निहालई ॥ १४ ॥
 संगहोवग्गहं विहिणा, न करेइ अ जो गणी । समणं समाणं तु दिक्खित्ता, सामायारिं न गाहए ॥१५॥
 बालाणं जो उ सीसाणं, जोहाए उवल्लिपए । न सम्ममग्गं गाहेइ सो सूरी जाण वेरिच्चो ॥१६॥
 जोहाए विलिहंतो, न जइच्चो सारणा जहिं नहि । दंकेण वि ताकंतो, स जइच्चो सारणा जह्ण ॥१७॥

षट्त्रिंशद्गुणसम्बन्धागतेन तेनापि अवश्यं कर्तव्या । परसाक्षिका विज्ञोधिः सुद्वयपि व्यवहारकुशलेन ॥ १२ ॥

यथा सुकुशलोऽपि वैद्योऽन्यस्य कथयति आत्मनो व्याधिम् । वैद्योपदेशं श्रुत्वा, पश्चात् स कर्ष आचरति ॥ १३ ॥

देशं क्षेत्रं तु ज्ञात्वा वस्त्रं पात्रं उपाश्रयं । संगृह्णीत साधुवर्गं च, सूत्रार्थं च निभालयति ॥ १४ ॥

संग्रहोपग्रहं विधिना, न करोति च यो गणी । श्रमणं श्रमणीं तु दीक्षित्वा, सामाचारो न ग्राहयेत् ॥ १५ ॥

बालानां यः पुनः सिष्याणां, बिहया उपलिम्बेत् । न सम्यग् मार्गं ग्राहयति, स सुरिजनीहि वैरी ॥ १६ ॥

बिहया विलिहन् न भद्रकः सारणा यत्र नास्ति । दण्डेनापि ताडयन् स भद्रकः सारणा यत्र ॥ १७ ॥

सीतो वि वेरिथो सो च, जो गुरु न विबोद्धप । पमायमहराधतय, सामायारीविराहय ॥ १७ ॥
 हुम्हारिता द्वि मुणिवर, पमायवसगा हवति जइ पुरिसा । तेणश्रोकोअग्दं, आखवण हुक्का ससारे ॥ १८ ॥
 नाणम्मि दसणम्मि य, वरणम्मि य तिसुवि समयसारेसु।बोणइ जो ठवेव, गणमव्याण च सो अ गणी ॥ १९ ॥
 पिन ठवहिं सिद्ध, ठगमठप्पापयेतणासुहु । चारिचरवसणहा, सोहिं तो होइ सचरिची ॥ २० ॥
 अल्परिसायी सम्म, समपाती चव होइ फल्लेसु । सो रवसइ चक्खुपिव, सबाखवुहाउख गहु ॥ २१ ॥
 सीयवेइ विहार, सुहलोखणुणेहिं जो अयुकीओ । सो नवरि खिगधारी, सजमजोयण णिस्सारे ॥ २२ ॥

विप्योऽपि वैरी स ह्य एक न विबोधयति । प्रमत्तमद्विरास्य ॥ १८ ॥

पुष्पाहसा अपि मुनिवर । प्रमावपक्षगा भवन्ति यदि पुरुषाः । वेनान्यः कोऽप्याकामस्मन्ने मन्विष्यति संसारे ॥ १९ ॥

ज्ञाने दर्शने च वरणे च त्रिव्रवि समयसारेषु । नोदयति या स्यापयित्, गणमात्मानं च सा च गणी ॥ २० ॥

पिण्डमुपपि द्रव्या, चतस्रोत्पन्नैरणाशुद्वय । चारिवरसणार्थं, शोषकं भवति सचारिची ॥ २१ ॥

अयरिथावी सम्पद्, समयदर्शो वेन भवति अयणु । स रजति चक्षुरिव, सबाखवुहाउखं गच्छय ॥ २२ ॥

सीदयति विहार सुसपीअणुवैर्योऽपुदिक्कः । सु त्वति विष्णुपारी सुयमयोगेन निस्सारा ॥ २३ ॥

कुलगासनगरजां, पयहिय जो तेसु कुणइ हु ममत्तं । सो नवरि लिंगधारी, संजमजोएण निस्सारो ॥२४॥
 विहिणा जो उ चोएइ, सुत्तं अत्थं च गाइइ । सो धन्नो सो अ पुसो अ, स बंधू मुखदायगो ॥ २५ ॥
 स एव भवसत्ताणं, चवत्तूए विआहिए । दंसेइ जो जिणुदिइ, अणुट्टाणं जहट्टिअं ॥ २६ ॥
 तिरथयत्समो सूरी, सम्मं जो जिणमयं पयासेइ । आणं अइक्कमंतो, सो काउरिसो न सत्पुरिसो ॥२७॥
 जट्टायारो सूरी १, जट्टायाराणुविक्कअो सूरी २, तन्निवि मग्गं पणासंति ॥२८॥
 उम्मगगठिए सम्मग-नासए जो उ सेवए सूरी । निअमे णं सो गोअम ! अप्पं पाकेइ संसारे ॥ २९ ॥

कुलआमनगराज्यं प्रदाय यस्तेषु करोति हु ममत्वम् । स नवरि लिंगधारी, संयमयोगेन निस्सारः ॥ २४ ॥

विधिना यस्तु चोदयति, सूत्रमर्थं च प्राहयति । स धन्यः स च पुण्य एव, स बन्धुभोजिदायकः ॥ २५ ॥

स एव भव्यसत्वानां, चक्षुर्भूतो व्याहृतः दर्शयति यो जिनोच्चिष्ट-मनुष्ठान यथास्थितम् ॥ २६ ॥

तीर्थकरसमः सूरिः सम्यग् यो जिनमतं प्रकाशयति । आह्वामतिक्रामन् स, कापुरुषः न सत्पुरुषः ॥ २७ ॥ १०२

भ्रष्टाचारः सुरिभ्रष्टाचारोपेक्षकः सुरिः । उन्मार्गस्थितः सुरिस्त्वयोऽपि मार्गं प्रणाशयन्ति ॥ २८ ॥ १०३

उन्मार्गस्थितान् सम्मार्गनाशकान् यस्तु सेवते सूरीन् । नियमेन स गौतम ! आत्मानं पातयति ससारे ॥ २९ ॥

उन्मग्नविश्वो ह्को वि नास्य ब्रह्मसत्त्वसथाप । त मग्नमणुसरत, जह कुचारी नरो होइ ॥ ३० ॥
 उन्मग्नमग्नासपट्टिध्याण, साहूण गोथमा । नूण । ससारो अ अणतो, होष समगनासीण ॥ ३१ ॥
 सुख सुसाहुमगा, कहमाणो उवइ तइथपस्कम्मि । अण्पाण, इयरो पुण, गिहत्यधम्माठ बुक्कत्ति ॥ ३२ ॥
 जइ न वि सक काउ, सन्म जिणजासिअ अणुट्ठाण । तो सम्म चासिल्ला, जह षणिअ खीणरगेहि ॥ ३३ ॥
 ओत्तन्नो वि विहारे, कम्म सोवेइ सुखजयोही य । चरणकरण विसुख, उववूद्धितो परवितो ॥ ३४ ॥
 सन्मग्नमग्नसपट्टिध्याण, साहूण कुणइ षच्छह । ओसहजेसळ्ळंदि य, सपमंज्ञेण तु कारेह ॥ ३५ ॥

उन्मार्गस्थित एकोऽपि नाहयति धम्मकस्वसङ्ख्याठम् । उन्मार्गमनुसरन्तः यथा कुवन्ते नरो भवति ॥ ३० ॥ १०४
 उन्मार्गयोगसम्प्रसिद्धानां साधूनां गीतव । नूनम् । संसारधान्तो भवति सन्यागनाश्रिनाम् ॥ ३१ ॥

दुर्ब सुसायुयार्त्तं क्रयन् स्वापयति एतौपपत्ते । आत्मानयित्वाः पुनो दृशस्वर्पाश्चष्ट इति ॥ ३२ ॥
 पवि नापि स्वयं कर्तुं सम्यग् जिनभाषितपनुदानम् । तथा सम्पग् भाषेत् यथा यथित स्त्रीणरगीः ॥ ३३ ॥
 अपसन्नोऽपि विरारे, कर्म शोषयति सुखयबोधिष । चरणकरणं विष्टुत्, सपशुष्टयम् प्रकरयत् ॥ ३४ ॥
 सन्मार्गमार्गसंप्रसिद्धानां, साधूनां करोति वात्सल्यम् । औपपत्तौपपत्तौ च न्येन तु कारयति ॥ ३५ ॥

जेसिं परहिअकरणिक्क-बळ्ळक्खाण वोलिही कालो ॥ ३६ ॥

तीआणागयकाले, केई होहिंति गोयमा सूरु । जेसिं नामगहणे वि, होइ नियमेण पच्चित्तं ॥ ३७ ॥

जअ्यो, सयरी जवंति अणविक्खयाइ, जह् जिच्चवाहणा लोए ।

पनिपुच्छाहिं चोयण, तम्हा उ गुरु सया जयइ ॥ ३८ ॥

जो उ पमायदोसेणं, आलस्सेणं तेहेव य । सोसवगं न चोएइ, तेण आणा विराहिया ॥ ३९ ॥
संखेवेणं मए सोम, वन्नियं गुरुलक्खणं । गच्छस्स लक्खणं धीर, संखेवेणं निसामय ॥ ४० ॥

भूताः सन्ति भविष्यन्ति, केचित् त्रैलोक्येनतक्रमयुगलाः।येषां परहितकर्णेकबद्धलक्षणां व्यतिचक्राम कालः॥३६॥१०६
अतीतानागतकाले, केचिद्भविष्यन्ति गौतम ! सूरयः । येषां नामग्रहणेऽपि, भवति नियमेन प्रायश्चित्तम् ॥ ३७ ॥ १०७
यतः स्वेच्छाचारीणि भवन्ति, अनपेक्षया यथा भृत्यवाहनानि लोके । प्रतिपूच्छाभिधोदनाभिः, तस्मात्पु गुरुःसदा भजते
यस्तु प्रमाददोषेणालस्येन तथैव च । शिष्यवर्गं न प्रेरयति तेनाज्ञा विराधिता ॥ ३९ ॥

संक्षेपेण मया सौम्य ! वर्णितं गुरुलक्षणम् । गच्छस्य लक्षणं धीर ! संक्षेपेन निशामय ॥ ४० ॥

उन्मगगविधो इको वि नासाप जवसत्तसधाप । त भगमणुसरतं, जह कुचरो नरो होइ ॥ ३० ॥
 उन्मगगमगसपट्टिआण, साहूण गोधमा ! नूण । ससारो अ अर्थतो, होइ समगनासीण ॥ ३१ ॥
 सुऊ सुसाहुमग, कहमाणो ठवइ तइअपस्कम्मि । अप्पाण, इयरो पुण, गिहत्थधम्माठ चुक्कत्ति ॥ ३२ ॥
 जइ नवि सक्काठ, सम्म जिणजासिअ अणुट्टाण । तो सम्म प्रासिज्जा, जह जणिअ खीणरागेहि ॥ ३३ ॥
 श्योसन्नो वि विहारे, कम्म सोहेइ सुखन्नवोही य । चरणकरण विसुऊ, उववूहिंतो परुवितो ॥ ३४ ॥
 तन्मगगमगसपट्टिआण, साहूण कुणइ वच्छह । श्योसइजेसज्जेहि य, समयंज्ञेण तु कारेइ ॥ ३५ ॥

उन्मार्गस्थित एकोऽपि नाशयति भग्नसत्त्वसङ्घातान् । तन्मार्गमनुसन्तः यथा कुचरो नरो भवति ॥ ३० ॥ १०४
 उन्मार्गमार्गसम्प्रस्थितानां साधूनां गौतम ! नूनम् । ससारधान्तो भवति सन्नागनादिनाम् ॥ ३१ ॥
 शुद्धं सुसाधुमार्गं कथयन् स्थापयति सुतोयपक्षे । आत्मानमिवरः पुनो शस्यपर्णाश्च ए इति ॥ ३२ ॥
 यदि नापि कथयं कर्तुं सम्यग् भिनमापितममुद्रानम् । ततः सम्यग् भाषेत् यथा भणितं सीणरोगैः ॥ ३३ ॥
 अपसक्ताऽपि विहारं, कथं श्लेषयति सुसमभोषिम् । चरणकरणं विष्टदं, उपशुभयन् प्रकथयन् ॥ ३४ ॥
 सन्मार्गमार्गसंप्रस्थितानां, साधूनां करोति वास्तस्यम् । औपयगौपय्यैव स्वयं अन्येन तु कारयति ॥ ३५ ॥

धूप अस्त्रि च विस्संति, केइ तेलुक्कन मिअकमजुअय ।

जैसिं परिअकरणिक्क-बरुलक्खाण वोळिही कालो ॥ ३६ ॥

तीआणायकाले, केई होहिंति गोयमा सूरु । जैसिं नामग्गहणे वि, होइ नियमेण पच्छत्तं ॥ ३७ ॥

जअओ, सयरी चवंति अणविक्खयाइ, जह निचवाहणा दोए ।

पदिपुच्छाहिं चोयण, तम्हा उ गुरु सया जयइ ॥ ३७ ॥

जो उ पमायदोसेणं, आलस्सेणं तहेव य । सोसवगं न चोएइ, तेण आणा विराहिया ॥ ३८ ॥
संखेवेणं मए सोम, वद्वियं गुरुलक्खणं । गच्छस्स लक्खणं धीर, संखेवेणं निसामय ॥ ४० ॥

भूताः सन्ति भविष्यन्ति, केचिच् त्रैलोक्यं नतक्रमयुगलाः। येषां परहितकरणैकवद्वलक्षणार्णं व्यतिचक्राम कालः ॥ ३६ ॥ १०६
अतीतानगतकाले, केचिद्भविष्यन्ति गौतम ! सूरयः । येषां नामग्रहणेऽपि, भवति नियमेन मायश्चित्तम् ॥ ३७ ॥ १०७
यतः स्वेच्छाचारीणि भवन्ति, अनपेक्षया यथा धृत्यवाहनानि लोके । प्रतिपुच्छाभिधोदनाभिः, तस्मात्तु गुरुः सदा भजते
यस्तु प्रमाददोषेणालस्येन तथैव च । शिष्यवर्गं न प्रेरयति तेनाज्ञा विराधिता ॥ ३९ ॥
संक्षेपेण मया सौम्य ! वर्णितं गुरुलक्षणम् । गच्छस्य लक्षणं धीर ! संक्षेपेन निशामय ॥ ४० ॥

गीश्रत्ये जे सुसधिगो, श्रणालस्सी दृढवण । श्रषस्त्रसियचरिते मयय, रागहोसविवल्लिय ॥४२॥
 निदृविश्रश्रदृमयगणे, सोस्तिश्रकसाए जिइदिय । विहरिजा तेण सद्धितु, छठमरथेण वि केवली ॥४३॥
 जे श्रणहीश्रपरमत्ये, गाश्रमा सजए जेवे । तम्हा ते वि विवजिजा, दुगइपथदायगे ॥ ४३ ॥
 गीश्रत्यस्त वयणेण, विस हासाइख पिबे । निव्विकप्पो य जक्खिजा, तक्खणे ज समुइवे ॥४४॥
 परमत्यथो विस नो त, श्रमयरसायण सु त । निव्वग्घ ज न त मारे, मश्रो विश्रमयसमो ॥४५॥
 श्रगीयत्यस्त वयणेण, श्रमियपि न पुटए । जेण नो त जेवे श्रमय, ज श्रगीयत्यदेसिय ॥४६॥

गीतायो यो सुवचिः भगवस्वी हठवः । अस्त्रिक्वचारिणः सवर्त, रागद्वेषविषमिः ॥ ४१ ॥
 निष्ठापित्वाष्टमदस्यानः श्लोपिठक्यायो चित्तेन्द्रियः । विरसेन सार्धं तु छदशयेनापि केवली ॥ ४२ ॥
 वैज्जभीतपरमार्था, गौतम । संयता मयति । तस्मादानपि विषर्जयेत् दुर्गावियथायकान् ॥ ४३ ॥
 गीतार्थस्य वचनेन विप श्लाहकं पिबेत् । निर्विकल्पय मस्येत्, वत्सणे यत् समुद्रावयेत् ॥ ४४ ॥
 परमार्थो विप न वदस्वरसायनं लच्छ वत् । निर्विघ्नं यद् न तद् मारयति यतोऽपि अण्ण्यपः ॥ ४५ ॥
 श्रयीणां श्रय्यं ~ एवनेनायुतमपि न पिबेत्

परमर्थश्चा न ते श्रमयं, त्रिसं हावाहलं सु तं । न तेण अजरासरो हुज्जा, तवल्लणा नहण वए ॥४५॥
 अगीयरथकुसीलोहिं, संगं तिविहेण वोसिरं । सुब्बमग्गस्सिमे विग्घे, पहंमी तेणगे जहा ॥ ४६ ॥
 पक्कस्सियं हुयवहं दइत्तुं, निस्संको तत्थ पविसिजं । अत्ताणं निदहिज्जाहि, नो कुसीबस्स अ द्विपए॥४७॥
 पजलंति जत्थ धगधग-धगस्स गुरुणा वि चोइय् सीसा। रागदोसेण वि अणु-सएण तं गोयमान गच्छे
 गच्छो महाणुवावो, तत्थ वसंताए निज्जारा विठळा । सारणवारणचंअण-माईहि न दोसपन्निवत्ती
 गुरुणो तंदणुवत्ती, सुविणीए जिअपरीसहे धीरे । न वि थरुं न वि बुरुं, न वि गारविए विगहसीले ॥

परमार्थतो न तदमृतं, विषं हालाहलं खलु तत् । न तेनाजरासरो भवेत्, तत्सणात् निधनं ब्रजेत् ॥ ४७ ॥

अगीतार्थकुशीलैः संगं त्रिविधेन व्युत्थजेत् । मोक्षमार्गस्यैमे विद्याः पयि स्तेना यथा ॥ ४८ ॥

प्रज्वलित्वं हुतवहं दृष्ट्वा, निःशङ्कं तत्र प्रविश्य । आत्मानं निर्देहेत् नैव कुशीलमालीयेत् ॥ ४९ ॥

प्रज्वलन्ति यत्र क्षणधायमानं गुरुणापि नोदिते शिष्याः । रागद्वेषेणापि अनुशयेन स गौतम ! न गच्छः ॥५०॥ २२

गच्छो महानुभावस्तत्र वसतां निर्जरा विबुला । स्मारणावारणाचोदनादिधिर्न दोषप्रतिपत्तिः ॥ ५१ ॥ २३

शुरोःशब्दानुवर्तिनः, सुविनीता जितपरीषदा बोराः। नापि स्तब्धा नापिलुब्धा, नापि गौरविला विक्रयाशीलाः॥५२॥२४

खंते दंते गुचे, मुचे वेरगमगमह्वीणे । वसव्हिसामायारी, श्रावस्सगसंजमुजुचे ॥ ५३ ॥
 खरफरसककसाए, श्रषिष्टुष्टुहाइ निदतुरगिराए । निवजध्ठणनिद्धारुण-माईहि न जे पळस्सति ॥
 जे श्र न श्रकित्तिजणए, नाजसजणए नकळकारी श्र । न पवयणुम्लाहकरे, कठगयपाणसेसे वि ॥५५॥
 गुरुणा कळामकळो खरककसवुडुनिदतुरगिराण । जणिए तहसि सीसा जणति त गोयमा गच्छ ॥५६॥
 दूळ्ळियपत्ताइसुममचए निप्विहे सरीरे वि । जायमजायाहारे धायाखीसेसणाकुसळे ॥ ५७ ॥ ३१
 त पि न रुवरसतथ, न य वषत्थ न चैव दप्पत्थ । सजमजरवह्णत्थ, श्रक्खोवग व व्हणत्थ ॥ ५८ ॥

सत्त्वा दान्ता एता, मुक्का वैराग्यमार्गमात्मीनाः । दध्विषसामाधारी-आत्रभ्यक्-संयमोपताः ॥ ५३ ॥ २५

खरपरककककया अनिष्टदुष्टया निष्ठुरगिरा । निर्भस्सननिर्पाटनादिभिः न ये मष्टियन्ति । ७४ ॥ २६

ये च नाक्षीर्निमनका नायज्ञोमनका नाकार्यकारिणम् । न प्रवचनोद्गाहकराः कण्ठगतभाणश्रेयसेऽपि ॥ ५५ ॥ २७

गुरुणा क्षर्पाक्षर्पे खरकककदुष्टनिष्ठुरगिरा । यणित्ते तथेति शिष्याः, यणन्ति स गौतम ! गच्छः ॥ ५६ ॥ ३०

दूरोग्धिवषपाशादिमपस्यो निष्पृहः शरीरेऽपि । माषाश्रावाहारा द्विषत्वारिष्वेवणाकुञ्चल ॥ ५७ ॥

५८-दुमपि न रूपसार्थं न च वर्णार्थं न चैव दर्पाणम् । संयमप्रवहनाथम्, असोपाश्रमिष वहनार्थम् ॥ ५८ ॥ ३२

वेअ... अस्वच्छे २, इरिअट्टाएय ३ संजमट्टाए ४। तह पाणवत्तिआए ऐ, बहु पुण धम्मचित्ताए ॥५॥

जत्थ य जिट्ठ कणिट्ठो, जाणिज्जइ जिट्ठवयणवहुमाणो ।

दिवसेण वि जो जिट्ठो, नय हीलज्जइ स गोअमा गच्छो ॥ ६० ॥

जत्थ य अज्जाकप्पो, पाणच्चाए वि रोरुद्विक्खे । न य परिशुज्जइ सहसा, गोयम गच्छं तयं न्निणियं ॥६१॥

जत्थ य अज्जाहि समं थेरा वि न उल्लवंति गयदसणा । न य जायंति त्थीणं, अंगोवंगाइ तं गच्छं ॥६२॥

वज्जेह अप्पमत्ता, अज्जासंसग्गि अग्गिविससरिस्सी । अज्जाणुचरो साहू, लहइ अकित्तिं खु अचिरेण ॥६३॥

थेरस्स तवस्सिस्स व, बहुस्सुअस्स व पमाणभूयस्स । अज्जासंसग्गीए, जणजंपणयं ह विज्जाहि ॥६४॥

वेदनवैयावृत्त्यर्थं च संयमार्थं । तथा प्राणप्रत्ययार्थं पठं पुनो धर्मचिन्तार्थं ॥ ७९ ॥ ३३

यत्र च व्येष्टः कनिष्ठो ज्ञायते ज्येष्ठत्रचनबहुमानः । दिवसेनापि यो ज्येष्ठो, न च हीस्यते स गौतम ! गच्छः ॥ ४५

यत्र चार्याकल्पः प्राणत्यागेऽपि रौरुर्दक्षिणे । न च परिशुज्यते सहसा, गौतम ! गच्छः सको भणितः ॥ ६१ ॥ ४६

यत्र चार्याभिः समं, स्यत्रिरा अपि नोल्लपन्ति गतदशनाः । न च ध्यायन्ति स्त्रीणा-मङ्गोपाङ्गानि स गच्छः ॥६२॥ ४७

वर्जयताममत्ता-आर्यासंसर्गीः अग्निविषसह्योः । आर्यानुचरः साधु-लं गतेऽकोर्तिं खु अचिरेण ॥ ६३ ॥

स्यचिरस्य तपस्विनो वा, बहुश्रुतस्य वा प्रमाणभूतस्य । आर्यासंसर्ग्या जनवचनीयता भवेत् ॥ ६४ ॥

किं पुण तरुणो अत्रुस्तुश्चो अत्र न य विदु विगिदुतवचरणो । अक्षाससमीप, जणजपणय न पाविजा
 जइवि सय थिरचित्तो, तइ वि ससगिखरूपसराए । अगिसमीवे व धय, विखिक्त चित्त सु अक्षाया ६६ ।
 सव्वत्थ इस्थिदमि, अप्पमत्तो सया अवीसत्थो नित्थरइ वज्जेर, तव्विचरीश्चो न नित्थरइ ॥ ६७ ॥
 सव्वत्थेसु विमुत्तो, साहु सव्वत्थ इोइ अप्पवत्तो । सा इोइ अणप्पवत्तो, अक्षाण अप्पुचरतो ॥ ६८ ॥
 लोपनिअमप्पाण, न तरइ जइ मच्चिआ विमोएउ । अक्षाणुचरो साहु, न तरइ अप्प विमोएउ ॥ ६९ ॥

किं पुनस्वरुणोऽवदुश्रुतम न चापि इ विरुद्धमपरणः । आर्यासंसर्ग्या अनवनीयतां न प्राप्नुयात् ॥ ६६ ॥
 वयपि स्वय स्थिरचित्तस्यापि संसर्ग्या कल्पमसरया । अधिसमीपे इव दूत विलीयेत चिर्षं सु आर्ययाः ॥ ६६ ॥
 सर्वत्र स्त्रीपते, अमचः सदा अविभक्ताः । नित्तरसि अक्षर्य, तद्विपरीतो न नित्तरसि ॥ ६७ ॥
 सर्वेषु विदुक्ता सायुः सर्वत्राप्यनन्नो यवनि । स भवत्यनात्मवद्वो आर्यायाः अनुचरन् सु ॥ ६८ ॥
 कल्पपविनमात्मानं, न धृक्नोति यथा यसिक्ता चिभोचयितुम् । आर्यानुचरन् सायुर्न धृक्नोत्यात्मानं विभोचयितुम् ॥ ६९ ॥

सापोर्जास्त्रि कोके, आर्यासुश्री इ वन्धने वपणा । धर्मण सा स्थापयती न सुप्रभो जानीयसेषा ॥ ७०

वायामित्तेण वि जत्थ, ञ्ठचरिअस्स निग्गहं विहिणा । बहुल छिजुअस्सामी, कीरइ गुरुणा तयं गच्छं ॥ ७१ ॥
 जत्थ य संनिहिउअखरु-आहरुमाईण नामगहणे वि । पूर्वकम्मा ञ्ठीता, आउत्ता कप्पतिप्पेसु ॥ ७२ ॥
 मउए निहुअसहावे, हासदव विवज्जिए विगहमुक्के । असमंजसमकरंते, गोअरञ्जुसठ विहरंति ॥ ७३ ॥
 मुण्णिणं नाणा ञ्जिगह-दुक्करपच्छिमएचरंताण । जायइ चित्तचमक्कं, देविदाणं पितं गच्छं ॥ ७४ ॥
 पुढ विदग्गअगणिमारुअ-वाउवणस्सइतसाण विविहाणं । मरणंते विन पीणा, कीरइ मणसा तयं गच्छं
 खज्जूरिपत्तमुंजेण, जो पमज्जे उवस्सयं । नो दया तस्स जीवेसु, सम्मं जाणाहि, गोअमा ! ॥ ७६ ॥

वाङ्मंत्रेणापि यत्र, अष्टचरितस्य निग्रहो विधिना । बहुलव्ययुतस्यापि, क्रियते गुरुणा सको गच्छः ॥ ७१ ॥ ५०
 यत्र च सन्निध्युपस्कृत-आहृतादीनां नामग्रहणेऽपि । पूतिकर्मणः भीता आयुक्ताः कल्पत्रेपयोः ॥ ७२ ॥ ४८
 मृदुका निभृतस्वभावा हास्थद्रवविवर्जिता विकयाद्युक्ताः । असमञ्जसमकुर्वन्तः गोचरभूम्यर्थं (गोचरभूम्यष्टकं) विहरन्ति ॥ ५१ ॥
 मृनीनां नानाभिग्रह-दुक्करप्रायश्चित्तमनुचरन्तानाम् । जायते चित्तचमत्कारो देवेन्द्राणामपि स गच्छः ॥ ७४ ॥ ५२
 पृथिदकामिमारुत-वायु वनस्पतित्रसानां विविधानाम् । मरणान्तेऽपि न पीडा क्रियते मन्सा सको गच्छः ॥ ७५ ॥
 खजूरीपत्रेण मुंजेन य उपाश्रयं प्रमार्जयति । न दया तस्य जीवेषु, सम्यग् जानीहि गीतम् ! ॥ ७६ ॥ ६०

जरथ वाहिरपाणिश्च-विदूमित्तं पि गिस्सुमार्द्धसु । तन्वृत्तोसिञ्चपाणा, मरणे'विमुणी न गिण्हंति ॥७७॥
 इच्छिक्काइ जरथ सया, वीयपण्यावि फासुय उदय । आगमविहिणा निठणं, गाअमं ! गच्छं तय ज्ञणिय
 जरथ य सूख विसूइय-अअयरे वा विच्चित्तमायके । उप्पणणे जसणुल्लालणाइ, कीरइ न मुणि तय गच्छ
 वीयपपणं साकविगाइसइमाइयाइ च । कारिती जयणाए, गोयम ! गच्छ तय ज्ञणियं ॥ ७० ॥
 पुस्काण वीयाणं, तयसार्द्धणं च विविहवब्बाण । सयइण परिआवण, जत्थ न कुक्का तय गच्छ ॥ ७१ ॥
 हास खेइा कदप्प, नाहिंयवाय न कीरए जरथ । धात्रणकेवणसघण-ममकारापखउच्चरण ॥ ७२ ॥

यत्र च ब्राह्मणानीयन्ति भ्रात्रमपि श्रीष्वादिपु । वृष्णाद्योपित्तमाणा, मरणेऽपि मृतयो न घृणन्ति ॥ ७७ ॥ ६२
 इष्यते यत्र सदा द्वितीयपदेनापि मासुच्छुक्कम् । भागमविधिना निपुणं, गौतमः गच्छः सद्धो मणितर ॥ ७८ ॥ ६२
 यत्र च शूले विरूपिकायां अन्यतरस्मिन् वा निषिञ्चण्टे । इत्येते ममसुनो जरासनादि, कियते न मृते ! सद्धो गच्छः ॥ ७९ ॥
 क्षित्रीयपदेन सारुफिकादि-आदादिमादिभिः च कारयन्ति यतनञ्च, मौतम ! गच्छः सद्धो मणितर ॥ ८० ॥
 पुष्यन्तां वीवानां, स्वगदीनां च विषिष्यद्रम्याणाप । सस्यहन परिवाननं, यत्र न कुपति स गच्छः ॥ ८१ ॥
 इत्स्यं सेवा कान्दरपीं नास्ति क्कवावो न कियते यत्र । पावनं हेपन सस्यनं-मणकारः अवरणीवारणय ॥ ८२ ॥ ६४

जस्थिरथीकरफरिसं, अंतसिंयं कारणे वि उष्यन्ने । दिद्वीविसदित्तगगी विसं व वज्जिज्जाए गहे ॥७३॥
 बालाए बुइढाए, ननुअ-दुहियाइ अहव चइणीए । न य कीरइ तणुफरिसं, गोयम ! गहं तयं जणियं ७४
 जस्थिरथीकरफरिसं, लिंगो अरिहो वि सयम वि करिज्जा । तं निह्वयओ गोयम ! जाणिज्जा मूलगुणचठ
 कीरइ बीअपएणं, सुत्तमचणियं न जत्थ विहिणा उ । उष्यन्ने पुण कल्लो, दिक्खाआयंकमाईए ॥ ७६ ॥
 मूलगुणेहि विमुक्कं, बहुगुणकसियं पिलइसंपन्नं । उत्तमकुले विजायं, निज्जानिज्जाइ तयं गहं ॥७७॥
 जत्थ हिरस्सुवसे धएथसे कंसंतं व फलिहाणं । सयणाए आसणाए य, छुसिराणं चैव परिजोगो ॥७८॥

यत्र स्त्रीकरस्पर्शं अन्तरितं कारणेऽपि उत्पन्ने दृष्टिविषदीप्ताग्निविषमिव वर्जयेत् गच्छे ॥ ८३ ॥ ६५

बालाया वृद्धाया नष्टकाया दुहिताया अथवा भगिन्याः । न च क्रियते तनुस्पर्शः, गौतम ! गच्छः सक्तो भणितः

यत्र स्त्रीकरस्पर्शे लिङ्गी अर्होऽपि स्वयमपि (स्वयमेव) कुर्यात् । तं निश्चयतो गौतम ! जानीयात् मूलगुणत्रयम् । ८५

क्रियते द्वितीयपदेन सूत्राभणितं न यत्र विधिना तु । उत्पन्ने पुनः कार्ये दोषान्तकादिके ॥ ८६ ॥

मूलगुणैर्विमुक्तो, बहुगुणकल्कितोऽपि लब्धिसम्पन्नः । उत्तमकुलेऽपि जातो, निर्वाटयते स गच्छः ॥ ८७ ॥ ६७ ॥

यत्र हिरण्यमुवर्णयो-र्धनयान्ययोः कांस्यताम्रस्फादिकानाम् । शयनानामासवनाच्च, शृषिराणां चैव परिभोगः ॥ ८८ ॥

जस्य यथा कियान्, तत्तन्निश्चयान् च तस्य यथा परिचो गो । मुचु सुक्खिवरथ, का मेरा तस्य गह्वस्मि ॥ ७८ ॥
 जस्य विरस्यसुवस्य, इत्यथ पराणगपि नो ऽप्ये । कारणसमप्यपि षु निमित्तखण्डपि त गह्वं ॥ ७९ ॥
 जस्य यथा अज्ञास्य, पन्निगह्वमार्धवि विविह्वसुवगण । परिब्रुज्जह साह्विं, त गोयम ! केरिस गह्व ॥ ८० ॥
 अश्वदुस्रह्वनेसज्ज, वसबुद्धिविबह्वणं पि पुठिकर । अज्ञास्यं दुज्जह, का मेरा तस्य गह्वस्मि ॥ ८१ ॥
 एगो एगितिय सार्द्धं, जस्य चिह्विज्ज गोयमा ! । सज्जह्य विसेसेण, निम्मेर त तु जासिमो ॥ ८२ ॥
 दवचारिच मुचं, आश्वक मयहर च गुणरासिं । इक्को अज्ञावेह्वं, तमणायार न त गह्वं ॥ ८३ ॥

यत्र च रक्तवस्त्राणां, नीलपीठादिरङ्गितवस्त्राणाञ्च तथा च परिमोगाः । सुत्वा युवत्वं वस्त्रं, का मर्यादा तत्र गच्छे ? ॥ ८१ ॥

यत्र विरम्यसुवने हस्तेन परकीयेऽपि न स्पृशेत् । कारणसमर्पितेऽपि षु नियेषसपर्यि स गच्छा ॥ ९० ॥ ६८
 यत्र चार्थाच्छब्धं, पठयूत्रशायपि विविधसुपकरणम् । परिब्रुज्यते साधुभिः त गौतम ! कीदृशो गच्छा ? ॥ ९१ ॥ ८३

अतिदुर्लभयैष्यं, यस्य बुद्धिविषयं नमपि पुष्टिकरम् । आर्याच्छब्धं सुज्यते, का मेरा तत्र गच्छे ? ॥ ९२ ॥ ८४
 एक एकाङ्गिस्त्रिपाः सार्धं यत्र तिष्ठेत् गौतम ! । संयत्या विशेषेण, निर्मेर तं तु भाषायरे ॥ ९३ ॥

एष्यारिचां मुक्तां भाषेपां मरुचरो च गुणराक्षिम् । एकाकी अस्यापपति, सोऽनाभार न स गच्छा ॥ ९४ ॥ ८५

घणगज्जिह्वयकुहए-विज्वूहृग्गिज्जागूढहिययाओ । अज्जाअवारियाओ, इत्थोरज्ज न तं गहं एए
 जत्थ समुद्देसकाले, साहूणं मंफलीइ अज्जाओ । गोअम ! तवंति पाए, इत्थोरज्जं न तं गहं ॥ ए६ ॥
 जत्थ मुणीए कसाया, जगग्गिज्जात्ता वि परकसाएहिं । नेहंति समुद्देउं, सुनिविट्ठो पंगुलो चैव ॥ ए७ ॥
 धम्मंतरायत्तीए, नीए संसारगब्भवसहीणं । न उदीरंति कसाए, मुणी मुणीणं तयं गहं ॥ ए८ ॥
 कारणसकारेणं, अह कह वि मुणीए उट्टहि कसाए । उदए वि जत्थ तंनहि, खामिज्जाहि जत्थ तं गहं
 सीलतवदाणत्तावणं चउविह धम्मंतरायत्तयत्तीए । जत्थ वहू गीअत्थे, गोअम ! गहं तयं ज्जिअं १००

धनगन्तितहयकुहकविबुद्धुर्गिगूढद्वयाः । आर्या अनिवारिता स्त्रीराज्यं न स गच्छः ॥ ९५ ॥ ८७

यत्र समुद्देशकाले साधूनां मण्डल्यां आर्याः । गौतम ! स्थापयन्ति पादौ स्त्रीराज्यं न स गच्छः ॥ ९६ ॥ ७८

यत्र श्रुतीनां कषायाः शगडिज्जंता अग्नि परकषार्यैः । नेच्छन्ति समुत्थातुं सुनिविष्टः पंगुलः चैव ॥ ९७ ॥ ८६

धर्मान्तरायधीताः भीताः संसारगर्भवसतिभ्यः । नोदीरयन्ति कषायान् मुनयः श्रुतीनां सक्तो गच्छः ॥ ९८ ॥ ८७

कारणेन अकारणेनाथ कथमपि श्रुतीनां उत्तिष्ठन्ति कषायाः । उदयेऽपि यत्र रुन्धन्ति क्षमयन्ति यत्र स गच्छः ॥ ९९ ॥

शीलतपोदानभावनाचतुर्विधधर्मान्तरायभयभीताः । यत्र वहवो गीतार्या गौतम ! गच्छः सक्तो भणितः ॥ १०० ॥ ८८

जरथ य गोयम पचण्ह, फह्वि सूणाण इक्षमवि हुज्जा । त गच्छ तिविहेण, वोसिस्थि वइज्ज अमत्त्य १०१
 सूणारजपचं, गहं वेसुज्जस न सेविज्जा । ज चारित्तयुणेहिं, तु लज्जस त तु सेविज्जा- ॥ १०२ ॥
 जरथ य मुणियो कय विक्कयाइ कुव्हंति सजमन्तट्ठा । त गच्छ गुणसाथर ! विस व हूर परिहरिज्जा ॥ १०३ ॥
 थारजेसु पसत्ता, सिद्धतपरसुहा विसयगिज्जा । मुत्तुं मुणियो गोयम ! वसिज्ज मज्जे सुविहियाणा ॥ १०४ ॥
 तम्हा सम्म निहाखेठं, गह्व सम्मगपट्ठिय । वसिज्ज पक्ख मास वा, जावज्जीव तु गोयमा ॥ १०५ ॥
 खुडो वा थहवा सेहो, जरथ रफले उवस्सय । तरुणो वा जरथ प्पगामी, का मेरा तरथ ज्ञासिमो ॥ १०६ ॥

यत्र च गौत्रम् । पञ्चानां, कथमपि वृत्तानामेकापि भवेत् । तं गच्छ त्रिविधेन, व्युत्सृज्य प्रमेदन्यत्र ॥ १०१ ॥

धृत्वा रजसपचं, गच्छं वेसो गच्छं न सेवेत् । यथारित्तयुणे तु गच्छस्त्वं तु सेवेत् ॥ १०२ ॥

यत्र च मुनयः क्रयविक्रयादि कुर्वन्ति संपन्नप्रज्ञाः । त गच्छ गुणसागर ! विपयिष दूरतः परिरतेत् ॥ १०३ ॥

भारम्भेषु प्रसक्ताः सिद्धान्तपराङ्मुखा विपययुद्धाः । दुक्त्वा मुनीन् गौत्रम् ! वसेत् यज्ये सुविहियानाम् ॥ १०४ ॥

वस्मात्सग्यगु निपास्य, गच्छं सन्मार्गमस्थिरम् । वसेत् पक्ष मासं वा, यावज्जीवं तु गौत्रम् । १०५ ॥

खुडो वापवा देहो यत्र रसेत् उपाभयम् । तरुणो वा यत्र पृक्काकी का यथादि उत्र मायापये ! ॥ १०६ ॥

जरथ य एगा खुडी, एगा तरुणी उ रक्खए वसहिं । गोयम ! तत्थ विहारे, का सुखी वंअचेरस्स ॥ १०५ ॥
 जरथ य उवस्सयाओ, बाहिं गहे उहत्थमित्तंपि । एगा रत्तिं समणी, का मेरा तत्थ गहस्स ॥ १०६ ॥
 जरथ य एगा समणी, एगो समणो य जंपए सोम ! । निअबंधुणा विसिं, तं गहं गहगुणहीणं ॥ १०७ ॥
 जरथ जयारमयारं समणी जंपइ गिहत्थपच्चक्खं । पच्चक्खं संसारे, अज्जा पक्खिवइ अप्पाणं ॥ १०८ ॥
 जरथ य गिहत्थजासाहिं, जासए अज्जिआ सुरुडा वि तं गहं गुणसाथर ! समणगुण विवज्जिअं जाण ॥ १०९ ॥
 गणि गोअम ! जा उचिअं, सेअवत्थं विवज्जिउं । सेवए चित्तरुवाणि, न सा अज्जा विआहिया ॥ ११० ॥

यत्र वैकाकिनि छुल्लिका एकाकिनि तरुणी तु रक्षति वसति । गौतम ! तत्र विहारे, का शुद्धिः ब्रह्मचर्यस्स ? ॥ १०७ ॥

एतच्चोपाश्रयात् बहिर्गच्छेद् द्विहस्तमात्रामपि । एकाकिनि रात्रौ श्रमणी, का मर्यादा तत्र गच्छस्स ॥ १०८ ॥

यत्र च एकाकिनि श्रमणी एकाकी साधुश्च जल्पते सौम्य ! । निगबन्धुनापि सार्धं, तं गच्छे गच्छगुणहीनम् ॥ १०९ ॥

यत्र जह्गारमकारं, श्रमणी जल्पति गृहस्थप्रत्यक्षम् । प्रत्यक्षं संसारे, आर्या प्रक्षिपति आत्मानम् ॥ ११० ॥

यत्र च गृहस्थभाषाभिः भाषते आर्या सुखुष्टाऽपि । तं गच्छे गुणसागर ! श्रमणगुणविवर्जितं जानोहि ॥ १११ ॥

गणिन् गौतम ! या उचितं श्वेतवस्त्रं विवर्ज्यं । सेवते चित्ररूपाणि, न सा आर्या न्याहता ॥ ११२ ॥

सीवण तुम्रण चरण, गिहस्थार्णं तु जा करे । तिस्रजवद्वण वा वि, अप्पणो अप्परस्स य ॥११३॥
 गमइ सन्निखासगई, सयणीथ तूखिअ सन्निव्योअ । लव्हेइ सरीर, सिण्णामाईणि जा कुण्ह ॥११४॥
 गेहेसु गिहत्थाण, गतूण वसुहा कहेइ कावीआ । तरुणाइ अहिंसते, अणुजाणे साइ पन्निणीआ ॥११५॥
 बुद्धाण तरणाण, रत्ति अज्जा कहेइ जा धम्म । सा गणिणी गुणसायर ! पन्निणीआ हेइइ गह्वस्स ॥११६॥
 जरथ य समणीण-मसस्सनाइ गहंमिनेय जायति । त गह्व गह्ववर, गिहत्थज्जासा उ नो जरथ ॥११७॥
 जो जचो वा जाओ, नाखोअइ दिवसपक्खिअ वावि । सहदा समणीओ, मयहुरिआए न गायति ॥११८॥

सीवनं, दुल्लनं मरणं घृहस्थानां तु या करोति । तेनोद्धनेन वापि, आत्मनोऽपरस्य च ॥ ११३ ॥
 गच्छति सविज्ञासगतिः श्रयणीयं वृत्तिकां च सविष्वाक्यम् । नृतेयति क्षीरं स्नानादीनि या करोति ॥ ११४ ॥
 श्रेष्ठं घृहस्थानां गत्वा कथा कथयति कायिका । तरुणादीन् अभिपततः अनुमानानि सा प्रत्यनीका ॥ ११५ ॥
 इदानीं वरुणानां रात्री आर्या कथयति या धर्म । सा गण्धिनी गुणसागर ! प्रत्यनीका भवति गच्छस्य ॥ ११६ ॥
 यत्र च भ्रमणीनां अस्सल्लदानि गच्छे नैव जायते । स गच्छा गच्छधराः घृहरयमापाः तु न यत्र ॥ ११७ ॥
 यो पावान् वा प्राज्ञः नासोच्यन्ति शैथसिकं पासिकं वापि । स्प्रेष्ठाथारिणाः भ्रमण्यः महत्तरिकाया न विप्रन्ति ॥ ११८ ॥

विटलिआणि पउजंति, गिलाणसेहीण नेव तप्पति । अणगाढे आगाढं, करंति आगाढि अणगाढं ११९ ॥
 अजयणाए पकुवंति, पाहुणगाण अयह्वला । चित्तलयाणि अ सेवते, चित्ता रयहरणे तहा ॥ १२० ॥
 गइविच्चमाइएहिं, आगारविगार तह पगासंति । जह बुह्मगाण मोहो, समुईइ किं तु तरुणाणं ॥ १२१ ॥
 बहुसो उहोसिंती, सुहनयणे हत्थपायकअखाओ । गिएहेइ रागमंरुल, सोईदिअ तहय कवट्टे ॥ १२२ ॥
 जरथ य थेरी तरुणी, थेरी तरुणी अ अंतरे सुअइ । गोअम ! तं गह्वरं, वरणाणचरित्तआहारं ॥ १२३ ॥
 धोयंति कंठिआओ पोअंती तह य दिति पोत्ताणि गिहिकजा चित्तगाओ, नहु अजा गोअसा ! ताओ १२४ ॥

विटलिकानि प्रयुजन्ते ग्लानसैभ्यान् नैव तर्पयन्ति । अनागाढे आगाढं कुर्वन्ति आगाढे अनागाढम् ॥ ११९ ॥
 अयतनया प्रकुर्वन्ति प्रावृणिकानां अवत्सला । चित्तलानि च सेवन्ते, चित्राणि रजोहरणानि तथा ॥ १२० ॥
 गतिविभ्रमादिभिः आकारविकारं तथा प्रकाशयन्ति । यथा वृद्धानां मोहो समुदीर्यते किं पुनः तरुणानाम् ? ॥ १२१ ॥
 बहुशो उच्छेद्यन्ति मुखनयनानि हस्तपादकक्षाः । गृह्णन्ति रागमंदलं श्रवणेन्द्रियं तथैव कल्पस्याः ॥ १२२ ॥
 यत्र च रथविरा तरुणी, रथविरा तरुणी च अन्तरिताः स्वपन्ति गौतम ! तं गच्छवरं वरदानचारित्राधारम् ॥ १२३ ॥
 धोवन्ति कण्ठिका प्रोतयन्ति तथा च ददति वस्त्राणि । शृहिकार्यचिन्तिकाः न हु आर्या गौतम ! ताः ॥ १२४ ॥

स्वर्धोनाहृष्टाणे, धर्यंति ते वाधि तत्थ वर्धति । वेसत्यीससगी, उवससयाधो समीवमि ॥ ११५ ॥
 सञ्जायमुक्कजोगा, धम्मकहा विगहपेसण गिहीणा गिद्धिनिस्सिक्क धाहिंति, सयव इत कह्(र)तीथ्यो ११६ ।
 सविग्गा नीयपरिस्ता य, उग्गदका य कारणे । सञ्जायज्जाणजुचा य, सगहे थ्र विसारया ॥ ११७ ॥
 जत्थुचरपन्निचर, वन्दिथ्या अज्जाठ साहुणा सर्दि । पखवंति सुरुट्टावी, गोथम किं तेण गहेण ॥ ११८ ॥

सरपोदकाविस्वले प्रमन्ति ते वापि तत्र प्रमन्ति । वेक्यालीससर्गिः उपाशयः समीपे ॥ १२५ ॥
 स्वाध्यायवृत्तयोगाः पर्यङ्क्याविक्रमपेणवृत्तिपाम् । द्युरिनिपयां वापन्ते संस्वये कुर्वन्त्याः ॥ १२६ ॥

समा शिःयमातीच्छिकानां बोधनाह मनससा । गणिनी गुणसम्पन्ना प्रकस्वरुपाणुगता ॥ १२७ ॥
 संविन्ना भीतपर्यंश्च व प्रवृत्ता व कारणे । स्वाध्यायध्यानयुक्ता सन्ने व विधात्वा ॥ १२८ ॥
 यत्र उचरं प्रत्युचरं इत्या भार्याः साणुना सापय । प्रसपन्ति सरोपाडपि गीथम । किं तेन गच्छेन ? ॥ १२९ ॥ १३०
 यत्र व गच्छे मौत्रम । उत्तले कारणे भार्याः । गणिनीपृष्टिस्विता पापन्ते वदुकच्यन्तेन ॥ १३० ॥

माजए डुहिआए, सुएहाए अहव न्नइ णिमाईणं । जत्थ न अज्जा अक्खाइ, गुत्तिविचेयं तयं गहं ॥ १३२ ॥
 दंसणियारं कुणई, चरित्तनासं जणेइ मिच्चत्तं । डुएहवि वग्गाणज्जा, विहारत्तेयं करेमाणी ॥ १३३ ॥
 तम्मूलं संसारं, जणेइ अज्जा वि गोथमा ! नूणं । तम्हा धम्मवएसं, सुत्तुं अन्नं न जासिज्जा ॥ १३३ ॥
 मासे मासे उ जा अज्जा, एगसित्थेण पारए । कलहे गिहत्थजासाहिं, सबं तीइ निरत्थयं ॥ १३४ ॥
 महा निसीहकप्पाओ, ववहाराउं तहेव य । साहुसाहुणिअट्टाए, गच्छायारं समुह्खिओ ॥ १३५ ॥
 पढंतु साहुणा एयं, असज्जायं विवज्जिउं । उत्तमं सुअनिस्संदं, गढायारं सुउत्तमं ॥ १३६ ॥

माहुः दुहितुः सुषायाः अथवा भगिन्यादीनां । यत्र न आर्या आख्याति गुप्तिविभेदं सको गच्छः ॥ १३१ ॥
 दर्शनातिचारं करोति चारित्रनाशं जनयति मिथ्यात्वं । द्वयोरपि वर्गयोः आर्याः विहारभेदं कुर्वाणाः ॥ १३२ ॥
 तन्मूलं संसारं जनयति आर्यापि गौतम ! नूणं । तस्मात् धर्मोपदेशं मुक्त्वा अन्यत् न भाषते ॥ १३३ ॥
 मासे मासे तु या आर्या एकसिक्थेन पारयेत् । कलहे गृहस्थभाषाभिः सर्वं तस्याः निरर्थकम् ॥ १३४ ॥
 महानिशीथकल्पात् व्यवहारात् तथैव च । साधुसाध्वीनामर्थीय गच्छाचारः समुद्धृतः ॥ १३५ ॥
 पठन्तु साधवः एतद् अस्वाध्यायिकं विवर्ज्य । उत्तमं श्रुतनिस्यन्दं गच्छाचारं सूचयाम् ॥ १३६ ॥

गन्धार्थं मुणिसाल, पत्रिता त्रिमस्तुत्रियसुणीकुषुतुल जहा जणिय, इहता द्वियमप्यणो ॥१३७॥
गणार्थं युता पत्रिता विधा पिसुण्यः । कुंरु ययथा भणितं इच्छन्तः त्रिमालनः ॥ १३७ ॥

॥ इति श्रीगण्ड्याचारप्रकीर्णक समाप्तम् ॥

गच्छाचार प्रकीर्णिकनो

गुणसती अनुवाद.

१. देवेन्द्राद्ये नभस्कार करेस, महा अर्थशाणी, श्रीमन्महावीरदेवने नभस्कार करीने, श्रुतइय समुद्रभांथी सुविहित मुनिजगना समुदाये आचरेस गच्छाचार संक्षेपथी उद्धरीने छुं कहीश.

यक्षुविना जेम सुखनी शोला निरर्थक छे, तेम उन्भागर्गामी गच्छनो संग तज्या विना सन्भागर्गामी गच्छमां रहेछुं निरर्थक छे. भाटे प्रथम उन्भागर्गामी गच्छमां रहेवाना जेरक्षयदा भतावे छे.

२. गौतम ! आ जगतमां केटलायेक जेवा पखु लवे छे के जे, जे उन्भागर्गामी गच्छमां रहीने अथवा तेनो सहवास करीने लवपरंपराभां लभे छे. डारखुके असत्पुरुषोनो संग शीक्षवंत-संजगनने पखु अर्धःपातनो छेटु छे.

सन्भागर्गामी गच्छमां रहेवाथी यता क्षयदा.

३-५. गौतम ! अर्ध प्रहर-येक प्रहर-दिवस-पक्ष-येक मास-अथवा ज्येक वर्षपर्यन्त पखु सन्भागर्गामी

અચ્છમા રહેનાર આગસુ-નિઝ્જાહી અને વિમનસ્ક મુનિ પણ, બીજા મહાપ્રભાવવાળા સાધુઓને મર્વા ક્રિયાઓમા અલ્પ સત્વવાળા લ્લોચથી ન થઈ શકે એવા તપાહ્વિપ ઉદ્ધમ કરતા બોધને, લગ્ન અને શાકા તલ દમ ધર્મનુદ્ધાન કરવામા ઉત્સાહ ધરે છે

૧-૭ વળી ઝાતમા વીર્યિત્સાહવડે જ લ્લવે જન્માન્તરમા કરેલા પાપો મુદ્ધર્તમાનમા બળીને ભસ્મ થઈ બધે છે, માટે સારી રીતે પરીક્ષા કરીને જે અચ્છ સન્માર્ગ પ્રતિષ્ઠિત હોય તેની અદર લવનપર્યાન્ત વસત્તુ કેમકે જે સયત-સુત્ક્રિયાવાન્ હોય તેજ મુનિ છે.

૮ ગચ્છની અદર ધણા સાધુ અને સાધ્વીઓ હોય છે, તેથી તે બધાની પરીક્ષા કરી શકાય નહિ આચ્યા

આચાર્ય મહારાજ અચ્છને માટે મેથી, આલબન, સ્તભ, દ્રહિ, ઉત્તમ યાન સમાન છે એટલે કે મેથી- (જે બધેથી પશુઓ મર્યાદાએ વર્તે તે) મા બધાએલ પશુઓ જેમ મર્યાદામા વર્તે છે, તેમ અચ્છ પણ આચર્યના બધેનથી મર્યાદાએ પ્રવર્તે છે ખાપ્ર આદિમા પડતા જેમ હસ્તાદિકનુ આલબન ધારી રાજે છે તેમ સસારરૂપ અતિમા પડતા ગચ્છને આચાર્ય ધારી રાજે છે જેમ સ્તભ પ્રાસાદનો આધાર છે, તેમ આચાર્ય પણ અચ્છરૂપ પ્રાસાદનો આધાર છે જેમ દ્રહિ શુભાશુભ વસ્તુ લવને બતાવનાર છે, તેમ આચાર્ય પણ અચ્છને ભાવિ શુભાશુભ બતાવનાર છે જેમ છિદ્રવિનાનુ ઉત્તમ યાન (વહાણ) લ્લોચને સમુદ્રતીરે પહોચાડે છે, તેમ

આચાર્ય પણ ગચ્છને સંસારના તીરે પહોંચાડે છે. માટે ગચ્છની પરીક્ષા કરવા ઇચ્છનારાએ પ્રથમ આચાર્યની પરીક્ષા કરવી. એ માટે પ્રશ્ન કરે છે કે—

૯. હે ભગવન ! છદ્મસ્થસુનિ કયા ચિન્હોથી ઉન્નાર્ગગામી આચાર્યને બાણી શકે ? આ પ્રશ્નના ઉત્તરમાં શ્રીગુરૂ કહે છે કે હે સુનિ ! તે ચિન્હો હું કહું છું તે સાંભળ.

૧૦-૧૧. પોતાની મરજી મુજબ વર્તનાર, દુષ્ટ આચારવાન, આરંભમાં પ્રવર્તાવનાર, પીઠ ફક્ક આદિમાં પ્રતિબદ્ધ, અધ્યાયની હિંસા કરનાર, મૂળ અને ઉત્તર ગુણથી ભ્રષ્ટ થએલ, સામાયારીનો વિરાધક, હમ્મેશાં શુર આગળ આલોચના નહિ કરનાર, અને રાજકથા આદિ વિકથાઓમાં નિત્ય તત્પર હોય તે આચાર્ય અધમ જાયવા. ૧૨. છત્રીસ ગુણયુક્ત અને અતિશય વ્યવહારુક્રશળ એવા પણ આચાર્ય બીજની સાક્ષીએ આલોચનારૂપ વિશુદ્ધિ કરવી, ૧૨

૧૩. ભ્રમ અતિશય ક્રશળ એવો પણ વૈદ્ય પોતાની વ્યાધિ બીજા વેદને જણાવે છે, અને તે વેદે કહેલું સાંભળીને પછી તે વ્યાધિના પ્રતિકારરૂપ કર્મ આચરે છે, તેમ આલોચક સૂરિ પણ અન્ય પાસે પોતાનું પાપ પ્રગટ કરે છે અને તેમણે આપેલું તપ વિધિપૂર્વક અંગીકાર કરે છે. ૧૩

૧૪. દશ-ક્ષેત્ર-દ્રવ્ય-ક્રાળ અને ભાવ બાણીને વસ્ત્ર, પાત્ર, ઉપાશ્રય તથા સાધુ સાધવીના સમૂહને સંગ્રહ કરે, અને સૂત્રાર્થનું ચિંતવન કરે, તે સારા આચાર્ય બાણના. ૧૪

૧૫-૧૬. જે આચાર્ય આપ્રયોક્ત વિધિપૂર્વક શિષ્યનો સગ્રહ અને તેમને મદિ મુતદાન આદિ ઉપગ્રહ ન કરે-ન કરાવે, સ્વયં તથા સાન્નીતે દિક્ષા આપીને સામાયારી ન શીખવે, અને જે બાળશિષ્યને માય જેમ વાછ-રણને સુભે છે તેમ સુખન કરે, તેમજ સન્માર્ગ ગ્રહણ ન કરાવે, તે આચાર્ય શિષ્યનો શત્રુ બહુલો. ૧૫-૧૬

૧૭. જે આચાર્ય શિષ્યને સ્નેહથી સુખન કરે, પણ સારણ-વારણ-પ્રેરણા અને વાર વાર પ્રેરણા ન કરે તે આચાર્ય શ્રેષ્ઠ નથી; પરન્તુ જે સારણ વારણાદિ કરે છે તે ૬૬ આદિવંદે મારવા છતા પણ શ્રેષ્ઠ છે ૧૭

૧૮. વળી જે શિષ્ય પ્રત્યહરૂપ મદીરાથી મસ્ત અને સામાયારી વિચલક ગુસ્સને કિતો પહેરાક્ષરાએ ધર્મમાર્જમા સ્થિર ન કરે તે શિષ્ય પણ શત્રુજ છે

૧૯. પ્રમાદી ગુરુને કેવી રીતે બોધ કરે તે જણાવે છે. ૨ મુનિવર । ૨ે ગુરુદેવા તમારા જેવા પુરૂષો પણ બે પ્રમાદને આધીન થાય, તે પછી આ સંસ્કાર સાગરમા અમારા જેવાને તો કાસમાન બીજુ કોણ આલબન યશે ।

ઉત્તમ તથા અધમ આચાર્યનું સ્વરૂપ.

૨૦ પ્રવચન પ્રમદન જ્ઞાનાચાર-દર્શનાચારને ચારિત્રાચાર એ ત્રણમા, તેમજ તપાચાર અને વીર્માચારમા એ પચવિધ આચારમા, યોગ્યને તથા મન્છને સ્થિર કરવાને જે પ્રેરણા કરે તે આચાર્ય કહેવાય છે ૨૦

૨૧ ચાર પ્રકારનો પિદ-ઉપધિ-અને શય્યા આ ત્રણોને, ઉદ્દમ, ઉદ્દપાદન અને એકધવાવંદે શુદ્ધ, ચારિત્રની ઝા માટે, ગ્રહણ કરે તે ખરો સર્વમી છે

૨૨. અપરિશ્રાવી (બીબ્લિયો કહેલું) ગુણ ન પ્રગટ કરનાર) અને સર્વથા પ્રકારે સર્વ કાર્યોમાં અવિપરીત બેનાર હોય તે, ચક્ષુની ભેમ, બાળક અને વૃદ્ધથી સંકીર્ણ ગચ્છને રક્ષે છે.

૨૩. જે આચાર્ય સુપરીસ આદિ ગુણોવડે નવકલ્પરૂપ અથવા ગીતાર્થરૂપ વિહારને શિથિલ કરે છે, તે આચાર્ય સંયમયોગવડે માત્ર વેશધારીજ છે.

૨૪. કૃળ-ગામ-નગર-અને રાજ્ય તલને પથ જે આચાર્ય ફરી તે કૃળ આદિમાં મમત્વ કરે છે, તે સંયમ-યોગવડે નિસાર માત્ર વેશધારીજ છે.

૨૫-૨૬. જે આચાર્ય શિષ્યસમૂહને કરવાલાયક કાર્યમાં પ્રેરણા કરે છે, અને સૂત્ર તથા ચર્ચ ભણાવે છે, તે આચાર્ય ધન્ય છે, પવિત્ર છે, બંધુ છે, અને શોક્ષદાયક છે; જ્યેન આચાર્ય ભવ્યજીવોને ચક્ષુસમાન કરેલ છે, કે જે જિનેશ્વરે બતાવેલ અવુષ્ઠાન યથાર્થપણે બતાવે છે.

૨૭. જે આચાર્ય સમ્યક્ પ્રકારે જિનમત પ્રકાશે છે તે તીર્થ કરસમાન છે, અને જે તેમની આશાનું ઉદ્ધવન કરે છે તે કાયુરૂપ છે, સત્પુરૂપ નથી.

૨૮. બ્રહ્માચારી આચાર્ય, બ્રહ્માચારી સાધુની ઉપેક્ષા કરનાર આચાર્ય, અને ઉન્માર્ગમાં રહેલ આચાર્ય, આ ત્રણે જ્ઞાનાદિ શોક્ષમાર્ગનો નાશ કરે છે.

૨૯. ઉન્માર્ગમાં રહેલ અને સન્માર્ગનો નાશ કરનાર આચાર્યને જે સેવે છે, જે ગૌતમ ! જરૂર તે પોતાના

આરખને સ સારમા પાડે છે.
૩૦ જેમ અશ્વિજ્ય તારનાર માર્ગસ ધણાને ક્રોધાડે છે, તેમ ઉન્માર્ગમા રહેલ એક પશુ આચાર્ય તેના માર્ગને
અનુસરનારા બંધ્યલોકોના સમૂહને નારા પખાડે છે

૩૧ ઉન્માર્ગમાના માર્ગમા વર્તનારા અને સન્માર્ગનો નાશ કરનારા માન સાધુવેશ ધરનારાઓને હે મૌતમા
જરૂર અનતાસ સાર થાય છે

૩૨ પોતે મખાદી હોય, તો પશુ શીવ સાધુમર્મની પ્રકૃતિ કરે, અને પોતાને સાધુ તથા આવકપક્ષ સિવાય
નીમસ વિસપક્ષમા સ્થિત કરે પશુ આયો વિપરીત અશુભમાર્ગની પ્રકૃતિ કરનાર પોતાને વૃહસ્થકમ્પથી પશુ
બ્રહ્મ કરે છે ૩૨

૩૩-૩૪ પોતાની કુબંજતાને લીધે ક્ષાય નિકરણ શુદ્ધે જિનભાષિત અનુકાન કરી ન શકે, તો પશુ જેમ ક્ષી
વીતચખરૂવે કહ્યું છે, તેમ યથાર્થ સમ્પૂર્ણમારે તત્ત્વ પ્રકૃતે મુનિચર્મામા શિથિલ છતા પશુ વિશુદ્ધ ચરણ
સિતરી અને કરલ્પસિતરીની પ્રથમ કરી પ્રકૃતિ કરનાર સુલભલોક્ષી છવ પોતાના કર્મોને શિથિલ કરે છે

૩૫. સ વિગાપામિકમુનિ સન્માર્ગમા પ્રવર્તતા બીજા સાધુઓનુ યોગ્ય-લેખન આદિવેડે સમ્પાદિ પમાડવા
૩૬ પોતે વાલસ્ય કરે અને બીજા પ્રસે ક્ષાત્રે.

૩૬ ત્રિલોકવર્તા લોકોએ જેના ચરણપુત્રવને નમસ્કાર કરેલ છે એવા કલ્યાણીક જ્યોત્સ્વ બલકાળમા

હતા, અત્યારે છે, ને ભવિષ્યમાં હશે, કે જેમનો કાળ માત્ર બીજાનું હિત કરવામાં જ એક લક્ષ્યપૂર્વક વીતે છે.
૩૭. ગૌતમ ! ભૂત-ભવિષ્ય-ને વર્તમાન કાળમાં પણ કોઈકે એના આચાર્યો છે, કે જેઓનું ફક્ત નામ જ પ્રહણ કરવામાં આવે, તેમણે જરૂર પ્રાયશ્ચિત્ત લાગે.

૩૮. જેમ લોકમાં નોકર તથા વાહન શિક્ષાવિના સ્વેચ્છાચારી થાય છે, તેમ શિષ્ય પણ સ્વેચ્છાચારી થાય છે. માટે ગુરૂએ પ્રતિપૂન્યજા અને પ્રેરણાદિવડે શિષ્ય વર્ગને હંમેશાં શિક્ષા આપવી.

૩૯. જે આચાર્ય અગર ઉપાધ્યાય પ્રમાદથી અથવા આજસથી શિષ્યવર્ગને મોક્ષાનુકૂળ માટે પ્રેરણા નથી કરતા તેમણે નિતેશ્વરની આજ્ઞાનું ખંડન કર્યું સમજવું.

૪૦. હે ગૌતમ ! એ પ્રમાણે મેં સંક્ષેપથી ગુરૂનું લક્ષણ કહ્યું; હવે ગચ્છનું લક્ષણ કહીશ, તે તું હે ધીર !

એકાત્રપણે શ્રવણ કર.

આચાર્યસ્વરૂપ નિરૂપણ નામે પ્રથમ અધિકાર સમાપ્ત.

ચતિસ્વરૂપ.

૪૧-૪૨. જે ગીતાર્થ સંવેગશાળી-આજસવિનાના-દ્રઢવતી-અસ્ખલિત ચારિત્રવાન-હંમેશાં રાગદ્વેષરહિત-આહમદરહિત-ક્ષીણક્રંધાથી-અને ભૂતેન્દ્રિય એવા તે છદ્મસ્થ મુનિની સાથે પણ કેવળી વિચરે અને વસે.

૪૩ સ યમમા વર્તતા છતા પરમાર્થને નહિ બાણનાર અને કુર્મતિના માર્ગને આપનાર એવા અગ્નીતાર્થને
દર્શીબ તણ દે.

૪૪-૪૫. ગીતાર્થના વચને બુદ્ધિમાન માર્ગસ હજારહજાર એર પણ નિ ય કપલે પી બચ અને મરણ પમાડે એવા
પદાર્થને પણ ખાઈ બંધ કારણકે વાસ્તવિકરીતે એ એર તે એર નથી, પરંતુ અમૃતસમાન રસાયણ છેવા
છે નિર્વિમ્લકારી છે, તે મારતુ નથી. કશાચ મરણ પામે છે, તેાપણ તે અમરસમાન યાચ છે.
૪૬-૪૭ અગ્નીતાર્થના વચને કાઈ અમૃત પણ ન પીવે, કારણકે તે અગ્નીતાર્થે બતાવેલું વાસ્તવિક અમૃત
નથી પરમાર્થથી તે અમૃત ન એવાથી ખરેખર હજારહજાર એર છે, તેથી કરીને અજ્યામર ન યાય, પણ તેજ
વચ્ચતે વિનાશ પામે

૪૮ અગ્નીતાર્થ અને દર્શીલીયા આદિનો સમ મન-વચન-કાયાથી તણ દેવા, કારણ કે સુસાપ્તીના માર્ગમા
ક્રમ્લોનેમ વિમ્લકારી છે, તેમ તેજ્યો શોક્ષમાર્ગમા વિમ્લકારી છે ૪૮
૪૯ દેહીધમાન અગ્નિને સજામતો એક તેમા નિશ્ચયપણે પેતાને બરબીભૂત કરી નાણે, પરંતુ દર્શીલીયાનો
આશય કદી પણ ન કરે.

૫૦ જે ગચ્છની અદર ગુરુએ પ્રેરણા કરેલા શિષ્યો, ચમદેષ તથા પમાતાપત્રે કમલમયાચમાન આમની
પેઠે સજગી ઉઠે છે, તેને જે ઐતમ! અચ્છ ન સમજવો.

૫૧. ગચ્છ મહા પ્રભાવશાળી છે, કારણ કે તેમાં રહેનારાઓને મોટી નિર્ભય થાય છે, સારણા-વારણા ને પ્રેરણા આદિવડે તેમને દોષની પ્રાપ્તિ પણ નથી થતી.

૫૨-૫૫. ગુરૂની ઇચ્છાને અનુસરનાર, સુવિનીત, પરિસહ જીતનાર, ધીર, અભિમાનરહિત, લોહિપતારહિત, ગારવ અને વિકથા ન કરનાર, ક્ષમાવાન, ઇન્દ્રિયને દમનાર, ગુપ્તિવંત, નિર્લાભી, વૈરાગ્યમાર્ગમાં લીન, દસ-વિધ સામાયારી આવશ્યક અને સયમમાં ઉદ્યમવાન, તથા ખર-કઠોર-કર્કશ, અનિષ્ટ અને દુષ્ટ વાણીવડે, તેમજ તીરસ્કાર અને કાઠીચ્છેકવાદિવડે પણ જ્યો દ્વેષ ન કરે, અપકીર્તિ ન કરે, અપયશ ન કરે, અકાર્ય ન કરે અને કંઈ પ્રાણ આવે તો પણ પ્રવચન મલીન ન કરે, તેવા મુનિઓ નિર્ભય ધણી કરે છે.

૫૬. કરવાલાયક અગર ન કરવાલાયક કામમાં કઠોર-કર્કશ-દુષ્ટ-નિર્હર ભાષાથી ગુરૂમહારાજ કંઈ કહે, તો ત્યાં શિષ્યો વિનયથી જોલે કે-“ હે પ્રભો, આપ કહેા છો તેમ તે વાસ્તવિક છે.” આ પ્રમાણે જ્યાં શિષ્યો વર્તે છે, હે ગૌતમ ! તે ખરેખર ગચ્છ છે.

૫૭. પાન આદિકમાં પણ મમત્વરહિત, શરીર વિષે પણ સ્પૃહા વિનાના, શુદ્ધ આહાર મળે તે લેનારા, ન મળે અગર અશુદ્ધ મળે તો તપસ્યા કરનારા, અને એપણાના બેતાલીસ દોષરહિત આહાર લેવામાં કુશળ હોય તે મુનિ છે.

૫૮. એ નિર્દોષ આહાર પણ રૂપ રસને માટે નહિ, શરીરના સુંદર વર્ણ માટે નહિ, તેમજ કામની વૃદ્ધિ માટે પણ નહિ, પરંતુ અજ્ઞાપાંગની જ્ઞેમ, ચારિત્રનો ભાર વહન કરવાને શરીર ધારણ કરવા માટે ગ્રહણ કરે.

૧૬ મુશ્કેલી રેલના ગાન્ત કરવા, વૈયાવચ્ચ કરવા, ઇર્થાસમિતિ માટે, સંયમ માટે, પ્રાણ શ્રારણ્ય કરવામાટે અને પમયિ નવન અર્થ, એમ એ છ કારણે આમુ આધાર ગ્રહણ કરે

૧૦ તે પ્રક્રમમા નાન્ય મોટાનો તમ્ભવત અણી શકાય, મોટાના વચનનુ બહુમાન યાય, અને એક દિવસે

૧૧-૧૨ વડી જે પ્રક્રમમા ભય કરે દુઃકાળ દોષ તેની નીતના ન યાય, હે ગૌતમ ! તે વાસ્તવિક ગચ્છ બાણ્યવેલ

આધાર તરર વિચારે ન આય, તેને હે ગૌતમ ! વાસ્તવિક ગચ્છ કહેલ છે તથા હે ગચ્છમા સાધ્વીઓ સાવેલો

માયુ મુવાન ત્ય મુ, પણ તેન્ય દાત પડી મએલા છે એવા વૃદ્ધ મુનિઓ પણ આસાપ સલાપ ન કરે, અને

ઓએન્ય અપિપાશનનુ ચિન્તવન ન કરે, તે વાસ્તવિક ગચ્છ છે

૧૩ હે ! અપ્રમારી મુનિયા ! તમે અગ્નિ અને ત્રિપક્ષમાન સાધ્વીનો સ સર્ગ તલ દો, કારણકે સાધ્વીને અનુ

મન્ત્યારો અમુ મોટાગ કાળમા તરર અપજીતિ પામે છે

૧૪-૧૫ વૃદ્ધ તપરવી, બનુદ્યુત, મવેગનને માન્ય, એવા પણ મુનિને સાધ્વીનો સ સર્ગ લોકની નિદાનો

દાન્ય દેનુ કેમ ન યાય !

૧૬ એ કે પુત્રને ૧૬ અન્ત કમ્ભચોદે દાય તોપણ મ સગ વપવાથી અગ્નિસમીચે ભેમ ધી આમળી ભય છે,

તેમ મુનિવું ચિત્ત સાધ્વી સમીપે વિલીન થાય છે.

૬૭. સર્વ સ્ત્રીવર્ગની અંદર હસ્તેશાં અપ્રમત્તપણે વિશ્વાસરહિત વતે તે તે બ્રહ્મચર્ય પાળી શકે છે, અન્યથા તેથી વિપરીત વર્તે તે નથી પાળી શકતો.

૬૮. સર્વત્ર સર્વ પદાર્થોમાં મહત્તરહિત મુનિ સ્વાધીન થઈ જાય છે, પરન્તુ તે મુનિ જો સાધ્વીના પાસમાં બંધા-
એલ હોય તે તે પરાધીન થઈ જાય છે.

૬૯. સૌંદર્યમાં પડેલ માખીઓ છુટી શકતી નથી, તેમ સાધ્વીને અનુસરનાર સાધુ છુટો થઈ શકતો નથી. સાધ્વીને ધર્મમાં અવિધિએ સાધ્વીને અનુસરનાર સાધુને એના સમાન બીજું કોઈ બંધન નથી, અને

૭૦. વચનમાત્રથી પણ ચારિત્રથી ભ્રષ્ટ થએલા બહુલબ્ધિવાળા સાધુને પણ બધાં વિધિધર્મક ગુરૂથી નિગ્રહ
દરાય તેને ગન્ધ કહેવાય છે.

૭૧. ગન્ધમાં રાત્રિએ અશનાદિ લેવામાં, ઔદેશિક-અભ્યાસક્રમ આદિનું નામ બ્રહ્મલે કરવામાં પણ,
૭૨-૭૪. જે ગન્ધમાં અનંતર પાત્રાદિ સાફ કરવારૂપ કલ્પ, અને અપાનાદિ ધોવારૂપ ત્રેપ એ ઉભયમાં સાવ-
ભય પામે, તથા ભોજન અનંતર પાત્રાદિ સાફ કરવારૂપ કલ્પ, અને અપાનાદિ ધોવારૂપ ત્રેપ એ ઉભયમાં સાવ-
ધાન હોય, વિનયવાન હોય, નિશ્ચળ ચિત્તવાળા હોય, હાંસી-મશ્કરી કરવાથી રહિત, વિક્રાથી મુક્ત, વગર-
વિચાર્યું નહિ કરનારા, અશનાદિ માટે વિચરનારા, અથવા કંઈ આદિ આઠ પ્રકારની ગોચરભૂમિ માટે વિહર-

નારા, વિવિધ પ્રકારના અભિગ્રહ તથા દુષ્કર પ્રાયશ્ચિત્ત આચરનારા મુનિઓ જે ગચ્છમા હોય, તે દેવેન્દ્રાને
પણ આશય ઉત્પન્ન કરે છે જોતમ ! એવા ગચ્છનેજ ગચ્છ બલ્યવો.

૭૫. પૃથ્વી, અગ્નિ, વાયુ અને વનસ્પતિ તથા વિવિધ પ્રકારના બેઘન્દ્રિય આદિ ત્રસ જીવોને જ્યાં મર-
ણતિ પણ મનથી પીળા ન કરાય, હે જોતમ ! તેને વાસ્તાવિક ગચ્છ બલ્યવો

૭૬. ખજુરી અને મુજની સાવરણીથી જે સાધુ ઉપાશયને પ્રમાણે છે, તે સાધુને જીવો પર બીલકુલ હયા નથી,
એમ હે જોતમ ! તુ સારો પેઠે સમજ

૭૭ શ્રીમ આદિ પાણી કાળમા વધારી પ્રાણ સોસાદ બય અને મરણ પ્રાપ્ત થાય, તો પણ બહારનુ સચિત્ત
પાણી નિદુમાત્ર પણ જે ગચ્છમા મુનિ ન હો, તે ગચ્છ બલ્યવો.

૭૮ વર્ણી જે ગચ્છમા અપવાદમાર્ગથી પણ હંમેશા પ્રાચુક-નિર્જીવ પાણી સમ્યક્ પ્રકારે આગમવિધિએ
હિચ્છાય, તેને હે જોતમ ! ગચ્છ બલ્યવો.

૭૯-૮૦ યુગ વિરાગિનિ કા આદિ માંતો કાઠપણુ વિચિત્ર રોમ ઉત્પન્ન થયે, જે ગચ્છમા મુનિ અગ્નિ આદિ ન
સમજાવે, તેને ગચ્છ બલ્યવો, પરન્તુ અપવાદપરે સાગ્નિક આદિ અથવા આવકાદિ પાસે યતનાથી તેણુ કરાવે.

૮૧-૮૨ પુષ્પ, બીજ, ત્વયા વિગેરે વિવિધ પ્રકારના જીવોનો સમૂહ તથા પરિતાપ આદિ જે ગચ્છમા
મુનિઓથી જરા પણ ન કરાતો હોય તે ગચ્છ બલ્યવો તથા હાસી, કીડા, ક દર્પ, નાસ્તિકવાદ, અકાળે કપડા

ધોવાં, વંડી, ખાડા આદિ દેકવા, સાધુ આવકઉપર કોધાદિકથી લાંધણ કરવી, વસ્ત્ર પાત્રાદિપર મમતા, અને અવર્ણવાદનું ઉચ્ચારણ એ વિગેરે જે ગચ્છમાં ન કરાય તે સમ્યગ્ ગચ્છ બલ્યો.

૮૩. જે ગચ્છની અંદર કારણ ઉત્પન્ન થયે સતે પણ વસ્ત્રાદિકનું અન્તર કરીને સ્ત્રીના હાથ આાદનો સ્પર્શ પ્રહિવિષ સર્પ અને ભવસાયમાન અગ્નિની યેર વળ દેવાતો હોય તે ગચ્છ બલ્યો.

૮૪. બાસિકા, વૃક્ષ, પુત્રી, યાત્રી, અથવા ભગિની, વિગેરેના શરીરનો સ્પર્શ થોડો પણ જે ગચ્છમાં ન કરાય, હે ગૌતમ ! તેનેજ ગચ્છ કહિસ છે.

૮૫. સાધુના વેષને ધરનાર, આચાર્યોદિ પદવીથી યુક્ત એવો પણ મુનિ જે સ્વયં સ્ત્રીના કરતો સ્પર્શ કરે, તો હે ગૌતમ ! બલ્યું કે જરૂર તે ગચ્છ મૂળગુણથી ભ્રષ્ટ ચારિત્રહીન છે.

૮૬. અપવાદપદ પણ સ્ત્રીના કરતો સ્પર્શ આગમમાં નિષેધ્યો છે, પરન્તુ દીક્ષાનો અંત આદી થાય એવું કાર્ય ઉત્પન્ન થયે સતે આગમેક્ત વિધિ બલ્યનારાએ સ્પર્શ કરાય તે ગચ્છ બલ્યો.

૮૭. અનેક વિજ્ઞાનાદિ ગુણયુક્ત, લખિસંપન્ન, અને ઉત્તમકૃગમાં જન્મેલ એવો પણ મુનિ જે પ્રાણોત્પાત વિરમણ આદિ મૂળગુણોથી રહિત હોય તેને ગચ્છમાંથી બહાર કાઢી મૂકાય તેને ગચ્છ બલ્યો.

૮૮-૯૯. જે ગચ્છમાં સિવર્ણ, રૂપું, ધન, ધાન્યે, કાંસુ, તાંબુ, સ્કાટીક, પલંગ આદિ શયનીય, ખૂરશી આદિ આસન અને સચ્છિદ્ર વસ્તુનો ઉપલોગ થતો હોય, તેમજ જે ગચ્છમાં મુનિને યોગ્ય શ્વેતવસ્ત્ર મૂકીને ગતાં

તથા લીલા પીળા વસ્ત્રોનો ઉપયોગ થતા હોય તે ગચ્છમા મર્યાદા કયાથી હોય ?
૯૦ વળી જે ગચ્છમા કારણ પદ્યે સતે કાર્દ ગૃહસ્થે આપેલ ધીબ્નુ પશ્ય સોનુ, રૂપુ, અર્ધા નિમેષમાત્ર પાસ્ર
દાયે સ્પર્શો નહિ

૯૧ જે ગચ્છમા આર્યાઓએ મેળવેલ વિવિધ ઉપકરણ અને પતદ્વંદ્વ વિગેરે સાધુઓ કારણવિના પણ
ભોખવે, તેને કેવો ગચ્છ કહેવો ?

૯૨ બળ અને બુદ્ધિને વધારનાર, પ્રહિગાગક, અતિદુર્લભ એવુ પણ લેવન્ય સાધ્વીએ પ્રાપ્ત કરેલ સાધુઓ
ભોગવે, તો તે ગચ્છમા મર્યાદા કયાથી હોય ?

૯૩ જે ગચ્છમા એકલો સાધુ એકલી સ્ત્રી અથવા સાધ્વી સાથે રહે, તેને હે ગૌતમ ! અમે વિશેરે ક્ષોને
મર્યાદારહિત ગચ્છ કહીએ છીએ.

૯૪ દહચારિત્રવાળી, નિર્દોષી, આસવચના, ગુપ્ત સમુદાયવાળી, એવી પણ મહત્તરા સાધ્વીને જે ગચ્છમા
૯૫ મેં રૂની મર્જના-અર્થે દૈયમત વાયુ-અને વિષુવતની જેમ કુર્મણિ ગૃહવૃદ્ધયવાળી આર્યાઓ જે ગચ્છમા
અટકાવરહિત અકાર્ય કરે છે, તે ગચ્છ નથી પણ સ્ત્રીનું ચાન્ય છે

૯૬ જે ગચ્છની અદર ભોજન સમયે સાધુની મડળીમા સાધ્વીઓ આવે છે, હે ગૌતમ ! તે ગચ્છ નથી

પણ ત્રિયાનું રાજ્ય છે.

૯૯. સુખે ઘેઠલા પંગુ માર્ણસની જેમ જે મૃતિના કષાયો ધીમના કષાયોવડે પણ ઉદ્દીપન ન થાય, તેને હે ગૌતમ ! ગચ્છ બલ્યો.

૯૮. ધર્મના અન્તરાયથી ભય પામેલા અને સંસારની અંદર રહેવાથી ભય પામેલા મૃતિઓ મૃતિના કોથાદિ કષાયોને ઉદ્દીરે નહિ તે ગચ્છ બલ્યો.

૯૮. કદાચ કોઈ કારણથી અગર કારણવિના મૃતિયોને કષાયો ઉદ્દય આવે, અને ઉદ્દય આવ્યા છતાં પણ તેને રોકે, અને તદનન્તર ખભાવે, તેને હે ગૌતમ ! ગચ્છ બલ્યો.

૧૦૦. દાન-શીલ-તપ-અને ભાવના, એ ચાર પ્રકારના ધર્મના અન્તરાયથી ભય પામેલા ગીતાર્થ સાધુઓ જે ગચ્છમાં ધણા હોય, તેને હે ગૌતમ ! ગચ્છ કહેલ છે.

૧૦૧. વળી હે ગૌતમ ! જે ગચ્છમાં ધંટી-ખાંડણીયો-ચૂલો-પાણીયાર્-અને સાવરણી, આ પાંચ વધસ્થાનોમાનું એક પણ હોય, તો તે ગચ્છ મન-વચન-કાયાથી તલ્લને અન્ય સારા મચ્છમાં જવું.

૧૦૨. ખાંડવા વિગેરેના આરંભમાં પ્રવર્તેલા અને ઉજવળવેશ ધારણ કરનારા મચ્છની સેવા ન કરવી, પણ જે ગચ્છ ચારિત્રગુણોથી ઉજવળ હોય તે ગચ્છની સેવા કરવી.

૧૦૩. વળી જે ગચ્છની અંદર મૃતિયો ક્ય-વિક્રય આદિ કરે-કરાવે-ને અનુમોદે, તે મૃતિયો સંયમબ્રહ્મ

ભણવા કે સુસ્વસાગર ગીતમ । તેવાઓને વિષની પેટ ઘૂરવીજ તલ દેવા બોધ્યો.

૧૦૪ આર ભમા આસક્ત, સિદ્ધાન્તમા કહેલ અનુદાન કરવામા પરાડ મુખ, અને વિષયોમા લપટ એવા મુનિઓનો સમ મૂકીને કે ઓતમ । સુવિદિત મૂનીઓના સમુદાયમા વસવુ

૧૦૫ સન્માર્ગ પ્રતિષ્ઠિત અચ્છને સમ્યક્ પ્રકારે બોધને તેવા સન્માર્ગઆમી અચ્છમા પક્ષ-માસ-અથવા લ્પન પર્યન્ત વસવુ, કેમકે કે ઓતમ । તેવો અચ્છ સ સારનો ઉચ્છેદ કરનાર છે.

૧૦૬ જે અચ્છની અદર ક્ષુભ-અથવા નવદીક્ષિત શિષ્ય-અમર એકલો યુવાન યતિ ઉપાશ્રયનુ રક્ષણ કરતો હોય, તે અચ્છમા અમે કહીએ છીએ કે મર્ષાદા કયાથી હોય ?

સાધુસ્વરૂપ નિરૂપણ નામે ણીબે અધિકાર સમ્યાસ.

૧૦૭ જે અચ્છમા એકલી ક્ષુભ સાધ્વી, નવદીક્ષિત સાધ્વી, અમર એકલી યુવાન સાધ્વી ઉપાશ્રયનુ રક્ષણ કરતી હોય, તે વિહારમા-ઉપાશ્રયમા કે ઓતમ । વ્યજ્ઞચર્યની મુદ્ધિ કેવી હોય ? અર્થાત્ ન હોય

૧૦૮ જે અચ્છની અદર રાત્રિએ એકલી સાધ્વી બે શય માત્ર પ્રભાસુ પણ ઉપાશ્રયની બહાર નીકળે ત્યા અચ્છની મર્ષાદા કેવી હોય ? નજ હોય.

૧૦૯ જે અચ્છની અદર એકલી સાધ્વી પોતાના બંધુ મુનિ સાથે બાલે, અમર એકલો મુનિ પોતાની

ભગિની સાંઘી સાથે વાતચીત પણ કરે, તેા હે સૌમ્ય ! તે ગચ્છને ગુણહીન બાલ્યેા.

૧૧૦. જે ગચ્છની અંદર સાંઘી જકાર મકારાદિ અવાચ્ય શબ્દો ગૃહસ્થની સમક્ષ બોલે છે, તે સાંઘી પોતાના આત્માને પ્રત્યક્ષરીતે સંસારમાં નાજે છે.

૧૧૧. જે ગચ્છમાં સ્પૃથએલી એવી પણ સાંઘી ગૃહસ્થના જેવી સાવધ ભાષાથી બોલે છે, તે ગચ્છને હે ગુણસાગર ગૌતમ ! અમર્યગુણથી રહિત બાલ્યેા.

૧૧૨. વળી જે સાંઘી પોતાને ઉચિત એવાં શ્વેત વસ્ત્રો તણને વિવિધરંગી, વિચિત્ર વસ્ત્ર-પાત્ર સેવે છે, તેને સાંઘી નથી કહેલી.

૧૧૩. જે સાંઘી ગૃહસ્થ વિગેરેનું શીવદ્વં-પૃથદ્વં-ભરદ્વં વિગેરે કરે છે અથવા પોતાને કે પરને તેલ આ-દિનું ઉક્તન કરે છે, તેને પણ સાંઘી નથી કહી.

૧૧૪-૧૧૫. વિલાસયુક્ત ગતિથી ગમન કરે, કે આદિથી ભરેલ તળાઈમાં ઓશીકાર્પૂર્વક પલંગ આદિમાં શયન કરે, તેલ આદિથી શરીરનું ઉક્તન કરે, અને જે સ્નાનાદિકથી વિભૂષા કરે, તેમજ ગૃહસ્થોના ઘેર જઈને કથા-વાર્તા કહે, યુવાન યુરૂષોના આગમનને અભિનંદે તે સાંઘીને જરૂર શત્રુ સમાન બાલ્યેા.

૧૧૬. દુષ્ટ અગર યુવાન યુરૂષોના આગળ રાત્રિએ જે સાંઘી ધર્મ કહે તે સાંઘીને પણ ગુણસાગર ગૌતમ ! ગચ્છની શત્રુ ઉલ્ક બાલ્યેા.

૧૧૭. જે ગમ્છમા સામ્બીએ પરસ્પર પ્રસન્ન ન કરે અને ગૃહસ્થના જેવી સાવધ ભાષા ન બોલે, તે અમ્છને સર્વ ગમ્છોમા શ્રેષ્ઠ બબ્બો.

૧૧૮-૧૨૨ દેવસી-રાત્રિ-પ્રક્ષિક-ચાતુર્માસિક અથવા સાવત્સરિક જે અતિચાર બેટલો યએલો હોય તેટલો તે ન આટોચે અને મુખ્ય સામ્બીની આસામા ન રહે, નિમિત્ત આદિનો પ્રયોગ કરે, જ્ઞાન તથા નવદીક્ષિતને ઔષધ-વસ્ત્ર આદિવડે પ્રસન્ન ન કરે, અવશ્ય કરવાસાયક ન કરે, ન કરવાયોગ્ય અવશ્ય કરે, યતનારહિત અમન કરે, શામાન્નરથી આવેલ પ્રાકૃષ્ટા સામ્બીઓનુ નિર્દોષ અન્ન-પાનાદિવડે વાત્સલ્ય ન કરે, વિવિધ રત્ની વસ્ત્રો સેત્રે તેમજ વિચિત્ર રચનાવાળા રત્નેકરણ વાપરે. ગતિ-વિભ્રમ આદિવડે સ્વભાવિક આકારનો વિકાર એવી રીતે પ્રગટ કરે કે ભેષી યુવાનોને તો યુ, પરન્તુ વૃદ્ધોને પણ મોકોદય યાય મુખ, નયન, હાથ, પમ, કક્ષા વિગેરે વાર વાર ધૂએ અને વસતાદિ રમના સમ્બંધો બાળકોની પણ ઘોઝાદિ ઇન્દ્રિયોને હરણુ કરે આવી સામ્બીએ સ્ત્રેચ્છચારો બબ્બી.

૧૨૩ જે ગમ્છમા સ્યવિરા પછી તરૂણી અને તરૂણી પછી સ્થવિરા એમ એકેકના અતરે સૂએ, તે અમ્છને ક્ષેત્રોત્તમ ! ઉત્તમ જ્ઞાન તથા ચારિત્રનો આધારરૂપ બબ્બો.

૧૨૪ જે સામ્બી ક હમરેશને પાષીધી ધૂએ, યૃહસ્થોના મોતી વિગેરે પરોવે, બાળકો માટે વસ્ત્ર આપે, અથવા આપધ જડીબુટ્ટી આપે, યૃહસ્થોની ઠાર્યચિન્તા કરે, તેને ક્ષેત્રોત્તમ ! સામ્બી ન કહેવી

૧૨૫-૧૨૬. જે સાંઘ્વી હાથી, ઘોડા, ગધેડા આદિના સ્થાને બચ, અથવા તેઓ તેના ઉપાશ્રયે આવે, વેશ્યા સ્ત્રીનો સંગ કરે અને જેનો ઉપાશ્રય વેશ્યાના ગૃહસમીપે હોય તેને સાંઘ્વી ન કહેવી. તથા સ્વાધ્યાયયોગથી મુક્ત, ધર્મકથા કહેવામાં વિકથા કરે, ગૃહસ્થોને વિવિધ પ્રેરણા કરે, ગૃહસ્થના આસનપર બેસે અને ગૃહસ્થોનો પરિચય કરે તેને હે ગૌતમ સાંઘ્વી ન કહેવી.

૧૨૭-૧૨૮. યોતાની શિષ્યાઓ તથા પ્રાતીચ્છિકાઓને સમાન ગણનાર, પ્રેરણા કરવામાં આજસરહિત, અને પ્રશસ્ત પુરુષોને અનુસરનારી મહત્તરા સાંઘ્વી ગુણસંપન્ન બાલુવી, સર્વેગવાળી, ભીત પર્યદાવાળી, કારણ પડચે ઉત્ત્ર દંડ આપનારી, સ્વાધ્યાય તથા ધ્યાનમાં યુક્ત, અને શિષ્યાદિકનો સંગ્રહ કરવામાં કુશળ, એવી સાંઘ્વી ગણીની પદને યોગ્ય છે.

૧૨૯. જે ગચ્છમાં વૃદ્ધા સાંઘ્વી કોપાયમાન થઈને સાધુની સાથે ઉત્તર-મત્સ્યતરવડે મોટથી પ્રસાપ કરે છે, તેવા ગચ્છથી હે ગૌતમ ! શું પ્રયોજન છે ?

૧૩૦-૧૩૧. હે ગૌતમ ! જે ગચ્છની અંદર સાંઘ્વીઓ કારણ ઉત્પન્ન થયે સતે મહત્તરા સાંઘ્વીની પાછળ ઉભા રહીને મદુ-કોમળ શબ્દોથી બોલે છે તેજ વાસ્તવિક ગચ્છ છે. વળી માતા-પુત્રી-સ્ત્રી-અથવા ભગીની આદિ વચન ગુપ્તિનો ભંગ જે ગચ્છમાં સાંઘ્વી ન કરે તેને જ સાચો ગચ્છ બાણવો.

૧૩૨-૧૩૩. જે સાંઘ્વી દર્શનાતિચાર લગાડે, ચારિત્રનો નાશ અને મિથ્યાત્વ ઉત્પન્ન કરે, બન્ને વર્ગના વિહા-

રની મર્યાદાનુ ઉક્તિ ધન કરે તે સાધ્વી નથી. ધર્મોપદેશ સિવાયનુ વચન સ સામ્યસક હોવાથી તેવી સાધ્વી સરાર વધારે છે, ખાટે છે ઝીતમ! ધર્મોપદેશ સૂઠીને બીલુ વચન સાધ્વીઓએ ન બોલે
 ૧૩૪ એકેક મહીને એકજ કણથી જે સાધ્વી તપનુ પારણુ કરતી હોય, તેવી સાધ્વી પણ બે પ્રહસ્થની સાવજ ભાષાથી કસક કરે, તો તેનુ તે સર્વ અનુદાન નિરર્થક છે

સાધ્વી સ્વરૂપ નિરૂપણ નામે ત્રીજે અધિકાર સમાપ્ત
 ઉપસહાર

૧૩૫-૧૩૭ મહાનિર્ગીયકલ્પ અને વ્યવહારભાષ્યમાથી સાધ્વી-સાધ્વીઓના ખાટે આ અચ્છાચાર પ્રકરણ ઉદ્ભૂત કરેલ છે પ્રધાનક્રમતના રહસ્યભૂત એવુ આ અતિ ઉત્તમ અચ્છાચાર પ્રકરણ અસ્વાધ્યાય કાળ વર્જિત સાધ્વી-સાધ્વીઓએ ભણવુ આ અચ્છાચાર સાધ્વી-સાધ્વીઓએ ગુરૂમુખે વિધિપૂર્વક સામળીને અથવા ભક્ષીને આમહિત ઇચ્છનારાએ જેમ આઈ કહ્યું છે તેમ કરવુ

ઇતિશ્રી ગચ્છાચાર પ્રકીર્ણક્રમે ગુજરાતી અનુવાદ સ પૂર્ણ

॥ मूलगाथानामकारादिक्रमः ॥

१२	अद्दुल्लहसैसजं १०४
४८	अगीयत्यकुसीलेहिं ४६
४६	अगीयत्यस्स वयणेणं ४६
१२०	अजयणाए पकुर्वति १३९
२	अत्येगे गोयपा ! पाणी २
२२	अण्परिसावी सम्मं ३०
१०४	आरंभेसु पसत्ता १२५
७८	इच्छिज्जइ जत्य सया ८२
५	उज्जमं सवयामेसु ५
२९	उम्मगठिए सम्मगा ३७
३०	उम्मगठिओ एको ३७
३१	उम्मगमगासं ३७

९३	एगो एगित्थिए सद्धिं १०४
३४	ओसन्नो वि विहारे ३९
९९	कारणमकारणेणं ११७
६५	किं पुण तरुणो अबहु ६८
८६	कीरइ वीअपएणं ९७
२४	कुलगामनगरज्जं ३३
७६	सज्जूरिपत्तमुंजेण ८१
५३	खंते दंत्ते गुत्ते ५३
१२५	खरघोटाइट्ठाने १४०
५४	खरफस्सककसाए ५३
१०६	खुट्ठो वा अहवा सेहो १२७
६९	खेळपठियणणं ६९

१२१	गहविग्गमाइएहिं १३९
११४	गच्छइ सविलासगई १३७
१३७	गच्छायारं सुणित्तारं १५०
५१	गच्छो महाणुभावो ५३
११२	गणि गोअम ! जा उच्चिअं १२९
४४	गीअत्यस्स वयणेणं ४५
४१	गीअत्ये जे सुसंविणो ४२
५६	गुरुणा कज्जमकज्जे ५९
५२	गुरुणो छंदणुवत्ती ५३
११५	गेहेसु गित्थ्याणं १३७
९५	घणगज्जियहयकुहए १०५
१२	छत्तीसगुणसमण्णा १२

११ नरु नरि सङ्घे हाउं १०९
 १६ अरुि सयं पिगिचितो ६८
 १८ नमा, सयरी प्रवेदि ४१
 ११० नलय नपासपारं १२८
 १७ नन्य सुनीण कसाया ११०
 ११ नलय प अञ्जाकूप्यो ६२
 ११ नलय प अञ्जाफ्दं १०१
 १२ नलय प अञ्जाहि समं ६६
 १०८ नलय प उवस्मयाओ १२८
 १०७ नलय प एगा पुटी १२७
 १०९ नलय प एगा समणी १२८
 ११० नलय प गच्छे गोयम ! १६१
 १११ नलय प गिरुयामाहादि १२८
 १०१ नलय प गोयम पंषण्ट १२४

६० जन्य य जिठुकणिहो ६२
 १२१ जलय य येरी सवणो १४०
 १०३ जलय य युण्णणो कय १२४
 ७७ जलय य बाहिराणिम ८१
 ८९ जलय य चाररिषाणं १०२
 ११७ जलय य समणीज ११८
 ७९ जलय य सुळसिमूय ८४
 ७२ जलय य संनिरिठवस्तव ७५
 ९६ नलय ससुहेसकाले १०९
 ९० जलय हिरणसुवण्णं १०१
 ८८ जलय हिरणमुवण्णो १०२
 ८१ अस्थिस्यीकरफरिसं ९६
 ८५ " ९७
 १२९ मत्युणरपठितवर १४१

११ नर सुकुसलो पि पिज्जो ११
 १ नामद्वनामद्विणपफले ५
 १७ जीहाए विळ्ळिंठो २०
 ४३ जे अणहीअपरमत्ये ४२
 ५९ जे अ न अकिसिजणए ५३
 १९ जो उ पमापदोसेज्जं ४१
 ११८ जो जणो वा नामो ११९
 ५८ सं पि न क्वरसत्ये ६१
 १११ तम्मूल संसारं १४९
 ७ तग्गा निठणं निहालेहं ६
 १०५ तग्गा सम्मे निहालेहं १२७
 २७ वित्तिययरसयो घुरी ३४
 १७ रीयाणागयक्काले ६१
 १० सुम्भरिसा पि सुजिणर २१

६४ धेरस्स तवस्सिस्स व ६८
 ९४ दढचारित्तं सुत्तं १०५
 १३२ दंसणियारं कुणर्इ १४२
 ५७ दूरञ्जियपचाइसु ५९
 १४ देसें खित्तं तु जाणित्ता १३
 ९८ धम्मंतरायभीए ११५
 १२४ धोयंति केठिआओ १४०
 ? नमिज्जण महावीरं ?
 २० नाणम्मि दंसणम्मि य २२
 ४२ निट्ठविअ अट्ठमअटाणे ४२
 ५० पजलंति जत्थ धगयण ५२
 ४९ पज्जलियं हुयवहं ४७
 १३६ पढंतु साहुणो एयं १४९
 ४५ परमत्थओ विसं नो तं ४५

४७ परमत्थओ न त अययं ४६
 २१ पिढं उवहि सिज्जं २८
 ७५ पुढविदगअगणियारुअ ७५
 ८१ पुष्पाणं बोयाणं ८४
 १२२ बहुसो उच्छोल्लिती १३९
 ८४ बालाए बुद्धाए ९६
 १६ बालाणं जो उ सीसाणं १८
 ८० बीयपणं सारुवि ८४
 २८ भट्टायारो सूरी ३७
 ९ भयवं केहि लिंगेहि ६
 ३६ भूए अत्थि भविस्सति ४०
 ७३ मएण निहुअसहावे ७५
 १३५ महानिसीहकणाओ १४९
 १३१ भाऊए दुहियाए १४१

१३४ मासे मासे उ जा अज्जा १४९
 ७४ सुणिणं नाणाभिगाह ७५
 ८७ मूलगुणेहि विट्ठुकं १०१
 ११ मूलत्तरगुणअट्ठं ७
 ८ मेही आलंवणं खंभं ६
 ४ लीला अलसमाणस्स ५
 ६३ वज्जेह अपम्मत्ता ६७
 ७१ वायामित्तेण वि जत्थ ७१
 ११९ विट्ठल्लियाणि पडंजति १३९
 २५ विहिणा जो उ चोएइ ३३
 ६ वोरिएणं तु जीवस्स ६
 ५९ वेअण वेयावेच्च ६२
 ११६ बुद्धाणं तरुणाणं १३८
 २६ स एव भवसत्ताणं ३४

६० सैलेवेण मए सोय ६१
 १५ संगरोबगाइं चिरिणा १८
 १० सखंइयारि दुस्तीळं ७
 १२६ सम्भापइळ्ळोगा १८१
 १२७ समा सीसपडिळ्ळणं १६१
 १५ सम्मन्नामगासंपडिभाग ४०

१२८ संविगा मीयपरिस्ता य १४१
 १७ सवस्य इत्यिफगीपि १९
 ६८ सखत्येसु थिसुचो १९
 ७० सादुस्स नस्वि लोप १९
 २१ सीयावेर विवारं ३०
 १११ सीयणं तुभाणं भरणं १२९

१०० सीळ्ळवदाणभाय १२१
 १८ सीसो नि वेरिओ सो उ २०
 १२ सुवं सुसाहुम्मा १७
 १०२ सुजारंभयवचं १२६
 ८२ हातं खेडा कंदप्प ८५

॥ इति मूलगाथानामकाराविक्रमः समाप्त ॥

सद्वारकप्रभुश्री ६ आनन्दविमलसुखिगुरुभ्यो नमः ॥

॥ श्रीगच्छाचारप्रकीर्णकम् ॥

बहोपं विद्वेऽज्जाना-मिव भव्यशरीरिणाम् । गोचिलासैर्निजैर्गोऽसौ, जीयादीररत्रिश्चिरम् ॥ १ ॥
पदपद्मं स्वयुरुणां, सदा सदाचारचरणचङ्गनाम् । नत्वा चिद्वे विवृत्तिं, गच्छाचारालयसूत्रस्य ॥ २ ॥

इह तावच्छास्त्रस्यादौ महलसम्बन्धाभिधेयप्रयोजनान्यभिवातव्यानि, नत्र चित्रविनायकोपशान्तये गिष्यजनप्रवर्तनाय
शिष्टसमयपरिपालनार्थं चेष्टेयतानमस्काररूपं भावमद्गलमुपादेयम् । तथा श्रोतृजनमहत्स्यर्थं शिष्टसमयपरिपालनार्थं च सम्बन्धा-
दित्रये वाच्यम्, तथा हि- इह श्रेयोभूते वस्तुनि प्रवर्तमानानां प्रायो विघ्नः सम्भवति श्रेयोभूतत्वादेव, श्रेयोभूतं जेदं, स्वर्गा-
पवर्गहेतुरवात् । विघ्नो पहतशक्तेश्चास्त्रकर्तुं शिकीर्षितशास्त्रासंसिद्ध्याऽभिप्रेतपुरुषार्थन्यानिपत्तिर्माभूदिति विघ्नविनायकोपश-
ननाय महलमुपादेयम् । आह च-“ बहुविन्नाडं सेयाइं, तेण कथमद्गलोवपारोहं । सत्थे पयट्टिजब्बं, विजाए मटानिदीणव
॥ १ ॥ ” ननु मानसादिनमस्कारतपश्चरणादिना मद्गलान्तरेणैव विघ्नोपघातसद्भावदिष्टसिद्धिर्भविष्यतीति क्रियेनेन ग्रन्थ-
गौरवकारिणा वाचनिकनमस्कारेण इति? सत्यम्, किन्तु श्रोतृमहत्स्यर्थमिदं भविष्यति, तथा हि-यद्यप्युक्तन्यायेन कर्तुरचितो-
ष्टसिद्धिः स्यात्, तथापि प्रमादवतः शिष्यस्येष्टदेवतानमस्काररूपमङ्गलं विना प्रक्रान्तग्रन्थाध्ययनश्रवणादिषु प्रवर्तमानस्य विघ्न-

सम्भवाद्दमद्वयिः स्यान्मग्नच्छयाशयोपन्यासे तु मग्नच्छयनाधिपानपूर्वकं प्रथमैमानस्य मग्नच्छयनापादितैवताविषयमुभयभाष्य
पोहितचिन्तनं शास्त्रे मग्नच्छयविषयमसरा स्यात्, तथा शेषवाग्बिद्वेषे नमस्कारोपादाने सति देवताविशेषगविषागमानुसारीदं
शास्त्रं, अत उपदेश्य, इत्येयंविचरुदित्तिबन्धनत्वेन छिद्यमग्नस्यैवमिदं भवतीति । आह च-“मग्नस्युद्वपरो, एमचसीसो वि
पारमिह आह । सत्त्वावसेसप्लापाच, गोरवादिह पशुशृङ्गा ॥ १ ॥” ननु मग्नलिकलानामपि शुकुवमद्वक्त्राणां इत्येते संसिद्धिः
श्रीतुजनमग्नच्छयि, ततः किम्मेतन्नीकान्तिकन श्वात्सौरवकारिणा च मग्नत्वेनाभिहितेनेति ? सत्यम्, किन्तु छिद्यसमपपरि-
पाकनार्थमिदं भविष्यति । तथा हि- छिद्याः क्वचिविष्टे पस्तुनि मवर्षयाना इष्टेष्वानमस्कारपूर्वकं प्रायाः मवर्षन्ते । छिद्युवा-
यन्याचार्ये इति छिद्यसमाचारः परिपाल्यो भवत्यिति मग्नछमभिवेषम् । आह च-“छिद्याः छिद्यत्वायावन्ति, छिद्युपागार्ग्यु-
पाकनात् । तद्वृथ्यनादद्विष्टत्वं, तेषां सम्पुपप्लवे ॥ १ ॥” तथा सम्बन्धादीनि श्रीतुज्जस्यैवमभिवेषानि, तथा हि-यद-
वम्बदे तत्र न मवर्षन्ते श्रेष्ठावन्तो दक्षदाहिमादिबाल्य इव, एषं निरमिषेऽपि काञ्चन्तपरीशायामिन, एव निष्ययोजनेऽपि
कञ्चद्वत्तायार्थं इवेति, अतः सम्बन्धादिप्रतिपादनं श्रोतुणां श्वात्से मग्नस्युद्व । अयासर्वैश्वरीतरागवचनानां व्यभिचारित्त-
सम्भवनं सम्बन्धाविसञ्जावनियमायागात् तेषां श्रेष्ठावतां मग्नच्छयं भविष्यति, वा पुना संश्रयात् महसिस्त्वां सम्बन्धादिवचने
विनीच भवतीति को निवारयितुं शारयति ? इति न श्रीतुज्जस्यैव सम्बन्धादिवचने, सत्यम्, किन्तु छिद्यसमपपरिपाकनार्थ
भविष्यति । द्वास्तकारा श्रेषं मवर्षयानाः प्रायः मेस्यन्ते इति प्रत्यक्षत्वं गच्छात्काराभिप्रायकीर्णकं पिक्तीर्षुयैवकसम्बन्धाभिषेय
प्रयोजनाभिषायिकाभिर्मां गायामाह-

नमिऊण महावीरं, तियसिदनमंसिअं महाभागं । गच्छायारं किंची, उद्धरिमो सुअसमुदाओ ॥१॥

ध्यात्या-नत्वा-प्रणम्य कमित्याह-महावीरं, विशेषेण ईर्यति क्षिपति कर्माणीति वीरः, “ विदारयति यत्कर्म, तपसा च विराजते । तपोवीर्येण युक्तश्च, तस्माद्दीर इति स्मृतः ॥ १ ॥ ” इति लक्षणात्रिरक्ताद्वा वीरः, महांथासावितर-वीरापेक्षया वीरश्च महावीरस्तम्, जन्ममहोत्सवसमये तनुशरीरोऽयं कथं जलप्राग्भारभारं सोहेति शकशकान्हुसमुद्धरणाय भगवता वामचरणानुष्ठुनिपीडितसुरेश्वरप्रकम्पमानमहीतलोल्लासितसरित्पतिशोभनाङ्कितब्रह्माण्डभाण्डोदरदर्शनप्रयुक्ताविधि-ज्ञानज्ञातप्रभावातिशयचिस्मितेन वास्तोष्पतिना व्यवस्थापितैवविथनामकं चरमतीर्थार्थिधपतिप्र, शेषजिनत्यागेन च महावीर-ग्रहणं प्रवर्त्तमानतीर्थार्थिधपत्वेन परमोपकारितात् । किम्भूतं ? त्रिदशेन्द्रनमस्यितम्, त्रिदशाः सुमनसश्तेषामिन्द्रास्त्रिदशेन्द्रास्तैर्नम-स्यितस्तम्, तथा महाभागं-महान् भागो ' भागोरूपादके भाग्यैकदेशयोः ' इति हेमवचनाद् भाग्यं पारमैश्वर्यादिप्राप्तिहेतुतीर्थ-कुन्नामकर्मोदयरूपं यस्यासौ महाभागरतं, ततः किमित्याह-गच्छस्य-सुविहितमुनिसमुदायस्याचारः-शिष्टजनसमाचारतः क्रि-याकलापो गच्छाचारस्तम्, उद्धरामः-प्रकीर्णकरूपत्वेन पृथक्कुर्मो वयमिति शेषः, अनेन चास्याभिधेयमुक्तम्, ननु भद्रवा-हुरवाग्यादिभिरेव गच्छाचारस्योद्धृतत्वात् किं तदुद्धरणेत्याशङ्क्याह-किञ्चित्-संसिप्तमेव, पूर्वाचार्यैर्हि प्रपञ्चतः स उद्धृतो, वर्यं तु मन्दमतिसत्त्वानुग्रहार्थं सङ्क्षेपेण तमुद्धराम इत्यर्थः, अनेन च प्रकीर्णकरणविषयायाः स्वप्रवृत्तेः प्रयोजनमुक्तम्, यतः-प्रयोजनमनुद्दिश्य मन्दोऽपि न प्रवर्त्तते, तथा सङ्क्षिप्तप्रकीर्णकस्य सुखाध्येयत्वादिना विस्तरवद् ग्रन्थत्यागेन श्रोतारोऽत्र प्रवर्त्तित्वा भवन्ति । ननु श्रोतृजनप्रवर्त्तकविश्लेषणकदम्बकोपेतमपीदं प्रकीर्णकमसर्वज्ञेनातीतरागेण च भवतोद्भियमाणमत्रिसंवादायिनां न

महानिधिपपो भविष्यति, असर्वप्रपचने विसर्वादाश्रद्धाऽनिर्युतेः, इत्याश्रद्धयान आह—भुवसमुद्रात् श्रुत—कल्पज्यनहारादिकल्पं तदेव
 मग्धीरतादिर्युषीः। सद्भूः मुनमग्रुस्सस्यात्, यदि हि स्वरचित्वादेर्योऽक्रियते, तदा व्यभिचारश्चक्षुष्या नेद्रं महृषिबिषयः स्यात्। तदे-
 वसस्या गापायाः पूर्वार्द्धेन मद्रुष्यमिहितम्, उच्यते न तु सविधेयणमधिषेथं मुख्यस्युत्थाऽभिहितम्, तदभिधाने च गौणस्युत्था
 प्रयोजने सन्वयप्रयोक्तः, तथाहि—अस्य द्विषिषे प्रयोजनम्, अनन्तरं परस्परं च, पुनरेकैकं क्लृप्तोत्पत्तया द्विधा, तत्र कर्तुरनन्त
 रत्ययोजने सद्भूयतो विनियानो गच्छावारापिगमकरणं, परस्परन्तु परोपकारद्वारेण कर्मतयाभिर्वाणं, योऽपूर्णां पुनरनन्तरं
 प्रकीर्णकस्य महिततलदस्यापासनं गच्छावारापिगमः, परस्परं तु निर्वर्णनेषेवीदं च प्रयोजनमधिषेयामिधानेन सामर्थ्याद्
 मिहितम् । न हि पुरुषार्थानुपयोगिवस्तुनोऽभिधानाय सन्तः प्रवृत्तं, तत्त्वशानिमसद्भात् । तथाऽस्य प्रकीर्णकस्यैवं प्रयोजन
 मिति न्यून्येका नञ्चित एवाप्तोपायोऽपेयथापत्तयः सम्बन्धस्तर्कानुसारिण प्रति, तथा हीदं प्रकीर्णकस्युपायो वस्येति, तपावा
 न्तरेण विचरितापिगमकरम्यादीनामसिद्धिः, तत्र एवदेवैवाधिपमात्रिकरणमस्योपेयमिति । आह च “सम्बन्धः प्रोक्त एव स्यात्,
 एतन्मैतन् प्रयोजनम् । इत्युक्तेन तेन नो वास्त्यो, मेदेनासी प्रयोजनात् ॥१॥ ” इति । तथा भुवसमुद्रादित्यनेन श्रद्धानुसारिणा
 मतिं पुरुषपरंक्रमस्तनोऽपि सम्बन्धोऽभिहितः, तथा हि—प्रयमनो भगवता पर्याऽन्त्यमहित्रा विराजमानेन वदंमानस्व-
 म्भिना गच्छाचारः प्रतिपादितः, ततः युधर्मत्वाभिना दास्यस्वोऽपु द्रवतया निबन्धः, ततोऽप्यार्यमद्राहुस्वाम्यादियिः
 कटरादिषु समुद्रुतः, वेभ्योऽपि मन्द्नेयसापषोषाय तद्विष्पासित् प्रकीर्णके समुद्रिचरते, तत्र एष परस्परया सर्वप्रमूलभित्-
 प्रकीर्णभियारपपमचतठपिपाहुपायेयमिति । गाथाछन्दः, तदुल्लभं केचुम्—“छरपीतत् ससराणा, गोपेया यवलि मेहं विषः

जः । षष्ठोऽयं च न लघुर्वा, प्रथमेऽर्द्धे नियतमार्यायाः ॥ १ ॥ षष्ठे द्वितीयलात् परंके ले मुखलाच्च स यत्तिपटनियमः । चरमेऽर्द्धे पञ्चमके तस्मादिह भवति षष्ठो लः ॥ २ ॥ ” (हृत्तरलाकरे) आर्यैव संस्कृतेतरभाषासु गाथासंज्ञेति प्रथमगाथार्थः ॥ १ ॥

इह हि साधुना इहपरलोकहितार्थं सदा सदाचारगच्छसंवासा परिहार्यः, क्रमेण परमशुभाशुभफलत्वात् । तत्रापि अपरिकर्मितप्रदं चित्रकरणमिव, सच्छिद्रप्रवहणं समुद्रतरणमिव, अपरिवर्जितापद्यं तद्यौ-
षधकरणमिव, अव्याकरणाध्ययनमन्यशास्त्राध्ययनमिव, अपरिवर्द्धपीठं भित्तिचयनमिव, सध्रुवीकं लिम्पनमिव, अतन्मः-
सङ्गं कमलरोपणमिव, अलोचनं मुखमण्डनमिव, अन्तर्गद्दुव अपरित्यक्तोन्मार्गगामिगच्छसङ्गं सदाचारगच्छसंवासनम्, इत्यु-
न्मार्गगामिगच्छसङ्गं परित्यज्यैव सन्मार्गगामिनि गच्छे संवसनीयमिति ज्ञापनार्थं प्रथममुन्मार्गगामिगच्छसंवासे परमा-
पायफलं दर्शयति—

अत्येगे गोअस्मा ! पाणी, जे उस्मगपइडिए । गच्छस्मि संवसित्ताणं, भसर्डं भवपरंपरं ॥ २ ॥

व्याख्या—हे गौतम ! सन्त्येके-केचन प्राणिनः-सखाः, ये उन्मार्गप्रतिष्ठिते-उन्मार्गगामिनि गच्छे संवस्य-संवासे
कृत्वा, णमिति वाक्यालङ्कारे भवपरम्परां-संसारपरिपार्थीं भ्रमन्ति, अत्र वचनव्यत्ययो दीर्घत्वं च प्राकृतत्वात् । एवमत्रेऽपि
तत्र तत्र वचनादिव्यत्ययइहस्त्वदीर्घत्वत्रिभक्तिलोपादिमाकृतत्वादिनिवन्वनमनुक्तमपि स्वयमभ्युदायम् । असत्सद्गो हि स-
तोऽपि शीलस्य विलयेन पातहेतुरेव, उच्यते चान्यत्रापि—“ यदि सत्सद्गनिरतो, भविष्यसि भविष्यसि । अयाम्मज्जनगो-
धीसु, पतिष्यसि पतिष्यसि ॥ १ ॥ ” इह च ‘ अत्येगे गोअस्मा पाणी’त्यादि सर्गोत्तमामन्त्रेण श्रीमन्महावीरनिर्वचनवा-

व्योपमन्नात् । हे मद्भक्त । किं सति ते केषुचन प्राणिनः ? य एषा र्णागामिनि गरुडे संवस्य भवपरम्परां भ्रमन्ति, इत्यादिरूप
यथासम्भ्रमि सभगरत्नापद्मश्रीगौतमप्रश्नप्रश्नयमुत्तमपि श्लेषम् । प्रश्नमन्तरेण निर्बचनस्य प्रायोऽसम्भवाद्देषसुतरत्रापि, तत्र
तत्र मन्त्रारण्ये यथासम्भवि स्वयम्बर वाच्यमिति । नचिदं प्रकीर्णं केन विरचितमिति ? उच्यते—

“ महानिर्सीरुष्याभो, ब्रह्माराभो तवेव य । साधुसाधुनिअद्याप, गरुडायारं समुद्धिर्म ॥१॥ ” इतीहिवस्वमाणवचना-
देन्दपरसीयन । यदुत्रेदे मकीर्णके भीमद्रुबादुरवापिषाद्विरचितत्रयादिभ्य उदुतरत्वेन तदवर्गिभाविना पुनर्वर्तितसूत्रार्थधारकेण
विरचितम् । इत्तं च श्रीमत्तुल्यपण्डितैरिवादेरुक्तमकीर्णकं बालभ्यवाचनानुगतेन पूर्वगतसूत्रार्थधारिणा केनाऽप्याचार्येण
त्रयुक्तः कश्चिदाचार्यं पूर्वगतसूत्रार्थधारके बालभ्यं श्रुतसागरपारगतं क्विरसा मणम्य विज्ञपयतिरम, यथा—भगवन् इच्छामि सुप्याकं
भुक्तनिपीनायने यथावस्थितं फाल्गुविभागं ज्ञातुमिति, तत्र एवमुक्ते आचार्यं आह—मृशु वरस । तावदित्यादि । तथा तद्वृद्धितीय
नामृदुहृणवपि मरुत्तपास्थानविमलशत्वमाश्रित्योक्तम्, ‘यथा—इह रक्तन्दिल्लाचार्यमहर्षौ दुःस्यमानुमानवो दुर्मिसमहस्या साधूनां
पञ्चनगुणनादिकं सर्वमप्यनहृद् । ततो दुर्मिसातिक्रमे सुधिसमहर्षौ द्वयोः सङ्घयोर्मेलापकोऽयमवत् । तथया—एको बळम्यां, एको
मधुरायां, तत्र च मूत्रायमहृदने परस्परवाचनार्थेदो जातः । निरसुतयोर्हि मूत्रार्थयोः स्याथा सङ्घटने भयत्यवश्यं वाचनार्थेदो न
काचिदनुपपत्तिः, तथा नुयोगद्वारादिकमिदानीं वर्णयानं माधुरवाचनानुगतं, व्योतिष्करण्यकयुक्तर्था वाचायो बळम्यां, तत्र
रिदे संगपास्थानमत्रिपादनं वासभ्यवाचनानुगतमिति नास्यानुयोगद्वारादिकसङ्ख्यास्यानेः सार विसरत्तत्त्वद्वयसम्भ्य

विचिकित्सितव्यमिति । यथा वा नन्द्याध्ययनं देववाचकेन । उक्तं च श्रीमलयगिरिस्वरिपादैरेव तद्द्रव्यौ यथा—‘ तदेवमभीष्ट-
 देवनास्तवाद्रिसम्पादितसकलसौत्रिशिल्पो भगवान् दूषगणिपादोपसेवी पूर्वान्तर्गतसूत्रार्थधारको देववाचको योग्यविनेयपरीक्षां
 कृत्वा सम्पत्यधिकृताध्ययनविषयस्य ज्ञानस्य प्ररूपणां विदधाति । “ नाणं पंचविहं पण्णत्तं ” इत्यादीति’ ननु यथेवं तर्ह्यत्र
 गौतमप्रश्नश्रीमन्महावीरनिर्वचने न सम्भवतः? उच्यते, सत्यम्, परं प्रायः सर्वत्र गणधरप्रश्नार्थिकरनिर्वचनरूपं सूत्रम्, अतो भगवान्
 गच्छाचारप्रकीर्णकस्तपीत्यभेदं सूत्रं रचयति स्मेति । ननु प्रकीर्णकमिति कोऽर्थः? १ कानि वा प्रकीर्णकानि? २ कति-
 न्इत्यानि वा तान्यैकैकस्य तीर्थकृत आसीरन्? ३ कैर्वा विरचितानीति? ४ उच्यते, इह यद् भगवदर्हदुपदिष्टं श्रुतमनुसृत्य
 भगवन्तः श्रमणा विरचयन्ति तत्सर्वं प्रकीर्णकमुच्यते, ‘ अथवा श्रुतमनुसरन्तो यदात्मनो वचनकौशलेन धर्मदेशनादिषु ग्रन्थ-
 पद्धतिरूपतया भाषन्ते तदपि प्रकीर्णकं? । कानीति प्रश्ने यानि अद्भवाणानि दशैकालिकोचराध्ययनादीन्युत्कालिककालिक
 भेदभिन्नान्यध्ययनानि तानि सर्वाण्यपि प्रकीर्णकानि २ । सङ्ख्याप्रश्ने चतुरशीतिप्रकीर्णकसहस्राणि ऋषभस्वामिनः, सङ्-
 ख्येयानि प्रकीर्णकसहस्राण्यजितादित्तीर्थकृतानि, चतुर्दश प्रकीर्णकसहस्राणि भगवतो बर्द्धमानस्वामिनः, अपरिमाणानि वा ए-
 कैकस्य तीर्थकृतस्तीर्थं ३ । कैर्वविरचितानीति प्रश्ने तु, ये ऋषभादितीर्थकरकाले श्रमणाः प्रधानसूत्रविरचनशक्तिसमन्विता
 आसीरन्, ये वा ऋषभादितीर्थकरतीर्थश्रमणाः प्रधानसूत्रविरचनशक्तिसमन्विताः, ये वा प्रत्येकबुद्धास्तैर्विरचितानि प्रकीर्ण-
 कानीति ४, उक्तं चैतदर्थसंवादि श्रीनन्दिसूत्रश्रीमलयगिरिकृततद्भृत्योः तत्र सूत्रं यथा—“ अहवा तं समासओ दुविहे पं० तं०
 अंगपविष्टं अंगबाहिरं च । से किं तं अंगबाहिरं? अंगबाहिरं दुविहं पं० तं० आवस्सयं च आवस्सयवइरित्तं च । से किं तं आवस्सयं

२ छविई ५० तं० सामाहये ? घटबीसस्वओ २ कवणये ? पङ्किल्ल ४ काठस्सगो ५ पञ्चस्सार्ण ६ ते तं आवत्सय ।
 से किं तं आदस्सयपहरिचं २ दुनिई ५० तं० काळियं लक्काळियं ३ अणेगविई ५० तं० दसवेयान्निर्म
 ? कप्पियाकप्पिय २ बुद्धकप्पसुअं ? महाकप्पसुअं ? उबनाइअं ५ रायपसेणिय ६ त्रीवाधिगमो ७ पल्लरणा ८ महापण्णवणा
 ९ पयायप्यमापं ? १० नंदी ? ? अयुभोगठाराई ? २२ देविदत्त्वओ ? ? तंदुल्लवेयाळियं ? ६ चंदाविअयं ? ५ मूरपण्णत्ती ? ६
 पोरिसिअं १७ येइल्लपवेसो ? ८ विज्जाचरणविणिच्छओ ? ९ गणिविज्जा २० ज्ञाणविमची ? ? यरणविमची ? ? आय-
 विसारी ? ? बीअरागसुअं २४ संलेइणासुअं २५ विहारकप्पो ? ६ वरणविही २७ आठरपञ्चस्सार्ण ? ८ महापञ्चस्सार्ण २९
 पवमाइ, ते तं लक्काळियं । ते किं तं काळियं ? अणेगविई ५० तं० लसअयणाई ? दसाओ २ कप्पो ? चवहारो ? निमीई
 ५ महानिमीई ? इत्थिमासिमाई ? ७ मंइदीपण्णत्ती ८ दीवसागरपण्णत्ती ९ चंद्रपत्तसी ? १० सुद्धियाविमाणपविमची ? ? मइ-
 छियाविमाणपविमची ? २ अंगवूळिया ? ? विवाइवूळिया ? ५ अरणोववाए ? ६ वरमोववाए ? ७ गळ्ळो
 ववाए ? ८ परणोववाए ? ९ वेसमजोववाए ? १० वेलेयरोववाए ? २ ? देविदोववाए ? २ ? तट्टाणमुए ? २ ? सट्टाणमुए ? २ ?
 नागपरिमावळिमाओ २५ निरयावळिमाओ २६ कप्पिआओ २७ कण्णवडिसियाओ ? ८ पुण्णिआओ २९ पुण्णवूळिमाओ
 ? १० वण्णीदसाओ ? ? एवमाइआई चररासीई पण्णत्तसाइ मगवओ अरओ चसहसापिस्स आइवित्थययरस्स, ठाहा मत्ति-
 आइ पइमगसाइस्साई मज्झिमागणं अण्णदराणं, चउइसपण्णत्तसाइ मगवओ वज्जमाणसापिस्स, अइवा मत्स अणिया
 सीसा कप्पयिआए ? वेण्णइआए ? कम्मिआए ? पारिणायिआए ? चउइइहाए पुद्धीए चवेया ठस्स वचिआई पण्णत्तस-

हस्ताई, पंचेबुद्धावि तत्तिआ वेव । से तं कालिअं, से तं आवस्सयवइरिचं, से तं अणगपविट्ठं । अथैतत् वृत्त्येकदेशो यथा-
‘एवमाहया’ इत्यादि कियन्ति नाम नामग्राहमाख्यां शक्यन्ते प्रकीर्णकानि, तत एवमादीनि चतुरशीति प्रकीर्णकसहस्राणि
भगवतोऽहंतः श्रीऋषभस्वामिनस्तीर्थकृतः, तथा सङ्ख्येयानि प्रकीर्णकसहस्राणि मध्यमानामजिनादीनां जिनवरेन्द्राणां
एतानि च यस्य यावन्ति तस्य तावन्ति प्रथमानुयोगतो वेदितव्यानि २, तथा चतुर्दशप्रकीर्णकसहस्राणि भगवतोऽहंतो
वर्द्धमानस्वामिनः ३ । इयमत्र भावना-इह भगवत ऋषभस्वामिनश्चतुरशीतिसहस्रसङ्ख्याः श्रमणा आसीरन्, ततः प्रकीर्ण-
करूपाणि चाऽध्ययनानि कालिकोत्कालिकमेदभिन्नानि सर्वसङ्ख्याया चतुरशीतिसहस्रसङ्ख्यान्यमवन् । कथमिति चेत् ? उच्यते,
इह यत् भगवदहंतुपदिष्टं श्रुतमनुसृत्य भगवन्तः श्रमणा विरचयन्ति तत्सर्वं प्रकीर्णकमुच्यते, अथवा श्रुतमनुसरन्तो यदात्मनो
वचनकौशलेन धर्मदेशनादिषु ग्रन्थपद्धतिरूपतया भाषन्ते तदपि सर्वं प्रकीर्णकं, भगवतश्च ऋषभस्वामिन उत्कृष्टा श्रमणसम्प-
दासीन् चतुरशीतिसहस्रप्रमाणा, ततो घटन्ते प्रकीर्णकान्यपि भगवतश्चतुरशीतिसहस्रसङ्ख्यानि १ । एवं मध्यमतीर्थकृतामपि
सङ्ख्येयानि प्रकीर्णकसहस्राणि भावनीयानि २ । भगवतस्तु वर्द्धमानस्वामिनश्चतुर्दश श्रमणसहस्राणि, तेन प्रकीर्णकान्यपि
भगवतश्चतुर्दशसहस्राणि ३ । अत्र द्वे मते । एके स्वरयः प्रज्ञापयन्ति-इदं किल चतुरशीतिसहस्रादिकमृषभादीनां तीर्थकृतां श्रम-
णपरिमाणं प्रधानमूत्रविरचनसमर्थान् श्रमणानधिकृत्य वेदितव्यं, इतरथा पुनः सामान्यश्रमणाः प्रभूतरा अपि तस्मिन् तस्मिन्
ऋषभादिकाले आसीरन् १ । अपरे पुनरेवं प्रज्ञापयन्ति-ऋषभादितीर्थकृतां जीवतामिदं चतुरशीतिसहस्रादिकं श्रमणपरिमाणं,
श्रमणसङ्ख्याः पुनरेकैकस्मिन् तीर्थे भूयांसः श्रमणा वेदितव्याः, तत्र ये प्रधानमूत्रविरचनशक्तिसमन्विताः सुप्रसिद्धास्तद्ग्रन्था अत-

रत्नाङ्किता अपि तीर्थे रक्षयानाः मूत्राधिकृता द्रष्टव्या २ । एतथैव मतान्तरसुपदर्शयन् आह—

‘मये’ स्यात् अयवेति मकारान्तरोपदर्शने यस्य ऋपभावेस्तीर्थकृतो यावन्तः द्विव्यास्तनीर्धे औत्सास्त्रिन्या १ धेनयिष्या
 ऋयजया ३ परिरिणापित्वा ४ बहुविधया पुद्गला उपनाः—समन्विता आसीरन्, तस्य ऋपभावेस्त्वाबन्धि प्रकीर्णकसहस्राणि
 अभवन् । मयेःरुपुद्गा अपि तावन् एव । अर्धको व्यावस्ते । इह एकैकस्य तीर्थकृतं तीर्थेऽपरिमाणानि प्रकीर्णकानि भवन्ति,
 प्रकीर्णरकारिणापपरिमाणत्वात्, क्वचपि मत्केरुद्वारविशाल्येन प्रकीर्णकानि द्रष्टव्यानि, प्रकीर्णकपरिमाणेन मत्केरुद्वारप-
 रिमाणमतिपादनात् । स्यादेतत्प्रत्येकद्वानां द्वित्यभावो विहायैव, त्वेवदसपीचीनम्, यथा—यथाजकाचार्यमेवाचिच्छस्य सि
 प्यमावा निगिच्छते, न तु तीर्थकरोपदिष्टशासनमपिपन्नत्वेनापि, ततो न कश्चिदोपः । तथा च तेषां धन्या—“ इह विल्ये
 भपरिमाणा पक्षगा पञ्चगतामिभपरिमाणवर्णनो, किं तु इह सुचे पचेयद्वयणीयं पक्षगं प्राणियब्धं, कन्हा जम्बा पर
 ष्णपरिमाणेन नैव पचयद्वयपरिमाणं कीरत्, यथिर्षं ‘पचेयद्वयावि तच्चिया चैव’ सि । बोयग आह—ननु पचेयद्वया सिस्स-
 मारो य विकरसप १ आयरियो आह—मित्यारणीससासणपठिवस्यवथो तस्त सीसा इवन्तीति । ” अन्ये पुनरेवमाहुः—
 सामान्येन प्रकीर्णकैस्तुरगत्वात्प्रत्येकद्वानामधाभिधानम्, न तु नियोगतः मत्केरुद्वारविशाल्येन प्रकीर्णकानीति ‘सेत’ मित्या
 दि तदेतत्कारिष्कं, तरेतद्रावस्यकल्पतिरिक्तं, तदतदनमत्रत्रिष्टयमिति । इदमपि गाथाछन्दः । परं तच्छ्रुते वीदम्—“ विष्णुमास-
 रपादे ना, पादैरममे दनपर्यभत् । यच्छन्दो नोक्तमथ, गायेति तल्लृग्भिः प्रोक्तमिति ॥ १ ॥ ” (वृत्तरत्नाकरपरब्रह्माध्याये)
 ॥ २ ॥ अथ गाणान्तरेण मद्राचारणच्छंसवसे तुणानाह

जामद्धजामदिणपक्खं, मासं संवच्छरं पि वा । सम्मगपट्टिण्णं गच्छे, संवसमाणस्स गोअमा ॥३॥
लीलाअलसमाणस्स, निरुच्छाहस्स वीमणं । पिक्खविवक्खइ अन्नेसिं, महाणुभागाण साहुणं ॥४॥
उज्जमं सव्वथामेसु, घोरवीरत्तवाइअं । लज्जं संकं अइक्कम्म, तस्स वीरिअं समुच्छले ॥५॥

गायत्रयव्याख्या-यामार्द्धं-चतुर्वेदिकं, यामं-ग्रहरं, विनं-अहोरात्रं, अत्र पदत्रयेऽपि विभक्तिलोपः प्राकृतत्वात्, समा-
हारद्वन्द्वो वा चतुर्णां पदानां, पक्षं-पञ्चदशदिनात्मकं, मासं-पक्षद्वयात्मकं, संवत्सरं-द्वादशमासात्मकं, अपिशब्दाद्वर्षद्वयादिकं
यावत् वा शब्दो विकल्पार्थः, सन्मार्गमस्थिते-आगमोक्तमार्गग्रहणे गणे संवसतो-निवासं कुर्वाणस्य जन्तोरिति शेषः, हे गौतम !
कथम्भूतस्य लीलया अलसायमानस्य अनलसोऽलसो भवतीति अलसायते इति अलसायमानस्तस्य, अत्र डाच्
‘ लोहितादिभ्यः’ पिटिति सूत्रेण लोहितादेराकृतिगणत्वात् ढार्थं क्यङ् ५ प्रत्ययः । निरुत्साहस्य-निरुद्यमस्य ‘ वीमणं ’ ति
पण्यर्थं द्वितीया । विमनस्कस्य-शून्यचित्तस्य ‘ पिक्खविवक्खइ ’ चि पश्यतः अन्येषां महानुभागानां-महामभावाणां साधूनां,
उद्यमं-अनालस्यं सर्वस्यामेसु-सर्वक्रियासु, कथंभूतमुद्यमं ? ‘ घोरवीरत्तवाइअं’ ति घोरं-दारुणमल्यसस्वैर्दुर्गुचरत्वात्, ‘ वीर’ चि
वीरे भवं वैरं वीरैः साध्यमानत्वादेवविषयं तप आदिर्यत्र तं आदिशब्दाद्वैयाह्यादिकं लज्जां-त्रीढां शङ्कां-जिनोक्ते संशयरूपामति-
क्रम्य-परिर्यज्य स्थितस्येति शेषः, तस्य सुखशीलत्वादिदोषयुक्तस्यापि वीर्यं-प्रधानधर्मानुष्ठानकरणोत्साहरूपं समुच्छलेत्-

प्रादुर्भवेत्, सोऽपि त्रिनोक्तयोस्तमालीङ्गियां ह्यर्पादित्यर्थाः, पृथग्योक्तशेषकाचार्यवदिति, श्रीष्यपि त्रिपमाक्षरोऽत्रि गायछन्द्वसि ॥ ३ ॥ ६१६ ॥ अथ श्रीयोश्छन्दे किं फलमित्याह—
वीरिएण तु जीवस्त, समुच्छलिपण गोअमा । जम्मतरकपु पावे, पाणी सुहुस्सेण निवहे ॥६॥

व्याख्या—जीवस्व—जन्तो (तोः) श्रीयेण तु समुच्छलितेन हे गौतप ! जन्मान्तरकृतानि पापानि प्राणी-स एव जन्तुर्गृह्णन्ति निर्वहेत्—म्वाल्येत्, अर्पणकवदिति, त्रिपमाक्षरेति गायछन्दः ॥ ६ ॥ यस्मादेवं तस्मात्किं फलमित्याह—
तन्हा निउणं निहालेउ, गच्छु सम्मग्गपट्टिउं । वसिज्ज तरय आजम्म, गोअमा । सजए सुणी ॥७॥

व्याख्या—यस्मात् सवृगणे एते दृणास्तस्मात्त्रिपुणं निमात्य—सम्यक् परीक्ष्य, गच्छु सार्गमसिस्व, एव वस्सेत्—निवासं ह्यर्पात् । आगन्त्य-जीवितकालमभिम्याप्य याक्खीवमित्यर्थः, हे गौतम ! संयतः सत्क्रियावान् भूनिः—साधुरिति, विपमाक्षरेति गायाछन्दः ॥ ७ ॥ सम्यक् परीक्ष्य सवृगणे वसेदित्यनन्तरमुक्तं, एव गणस्य बहुव्रतिव्रतिनीसयुग्मयात्मकस्य गणस्य च तदनुवर्धित्वादित्यतः प्रथमाचार्यमेव परीक्षेत्प्रायो गणोऽपि परीक्षित एव, मेध्यादिसमानत्वेन तत्रवर्चकत्वादाचार्यस्य, मेधी आलंवरणं खमं, दिढी जाणं सुउत्तम—

व्याख्या—ययस्मात्कारणात्परिः—सवाचार्यो गच्छस्य—गणस्य मेधिःसि मेधिः—सखे गोषयस्युणा वत्समानो भवति ।
सूरी ज होइ गच्छस्त, तम्हा तं तु परिउत्तए ॥८॥

यथाऽनया वद्वानि पशुवृन्दानि गवादिषु प्रवर्तन्ते तथाऽऽचार्यमेधीवृद्धो गच्छोऽपि गवादिषु प्रवर्तत इत्यर्थः, तथाऽऽलम्बन-
 हस्ताद्याधारस्तत्समानः यथा हस्ताद्याधारो गत्तदौ पतज्जन्तुं धारयति तथाऽऽचार्योऽपि भवगर्तं पतन्तं गच्छं धारयतीत्यर्थः,
 तथा 'स्तम्भं' ति स्तम्भः-स्थूणा अत्र न्युंसकत्वं प्राक्कृतत्वादेव तत्समानः यथा स्तम्भः प्रासादाधारः स्यात् तथाऽऽचार्योऽपि
 गच्छमासादाधारः, तथा 'दिष्टि'चि दृष्टिः-नेत्रं तत्समानः यथा जन्तोर्नेत्रं शुभाशुभवस्तुप्रदर्शकं भवति तथाऽऽचार्योऽपि गच्छस्य
 भविशुभाशुभवप्रदर्शकः स्यात्, तथा 'जाणं सुलत्तमे' ति यानं-यानपात्रं सूक्तमं-अतिप्रधानमच्छिद्रमित्यर्थः, तत्समानो यथाऽच्छिद्रं
 यानपात्रं समुद्रतीरं नयति जन्तून्, तथाऽऽचार्योऽपि गच्छं भवतीरं नयति तस्मात्प्रथमं, 'तं तु' चि तोरेवकारार्थत्वात् तमे-
 वाचार्यमेव परीक्षेत गच्छपरीक्षापिच्छुस्सुधीरिति अनुष्टुप् छन्दः ॥ ८ ॥ एवं चात्र ग्रन्थे त्रयोऽधिकाराः सूचिताः तद्यथा—
 आचार्यस्वरूपाधिकारः १ साधुस्वरूपाधिकारः २ साध्वीस्वरूपाधिकारश्च ३ । तत्र प्रथममाचार्यस्वरूपाधिकारं निरूपयितुं कामः
 कैश्चिन्हेच्छस्य उन्मार्गप्रस्थितयाचार्यं परीक्षेति प्रथमब्राह्म-

भयवं केहि लिंगेहि, सूरिं उम्मगपट्टियं । वियाणिजा छुमस्ये, मुर्णा तं मे निसामय ॥ ९ ॥

व्याख्या-हे भगवन् !-परमैश्वर्यादिसमन्वित कैलिंदीः-चिन्हेरुन्मार्गप्रस्थितं-असन्मार्गस्थितं सूरिं-आचार्यं, छाद्यते के-
 बलशानं केवलदर्शनं चात्समोऽनेनेति छत्र तत्र लिप्यतीति छत्रस्थो, विजानीयात्-परीक्षेति परमश्रे गुरुराह-हे मुने ! वैश्विन्हे-
 राचार्यमुन्मार्गप्रस्थितं छत्रस्थः पक्षिसेत, तत् मे-मम कथंयत इति शेषः । 'निसामय' चि त्वं निशामया-ऽऽकर्णयेति, अनुष्टुप्
 छन्दः ॥ ९ ॥ अयं दृचद्वयेन पूर्वोक्तशिष्यप्रश्नोत्तरमेवाह-

सच्छब्दयारिं दुरसीलं, आरभे सुपषत्तय । पीठयाइ पडिबद्धं, आउक्कायविहिंसगं ॥ १० ॥
मूढत्तरगुणभट्ट, सामायरीधिराहय । अदिमालोयण निष्ठं, निष्ठ विगहपरायणं ॥ ११ ॥

अनयोऽयत्तिया—स्वरञ्चनेन-स्वाश्रित्येण न तु भिनाइया धरणीति स्वच्छन्दधारी वै, तथा दुष्टं धील-
समारम्भस्तु-परित्यापकरः, उक्तञ्च—“संक्षुण्णो संरंभो, परितापकरो भवे समारंभो । आरंभो उद्वधो, सुखनयणं तु सवेत्ति
॥ १ ॥” तत्र स्वान्ययोः प्रवर्षकस्तं, तथा पीठकं—फट्टकमादिष्वध्यात्पट्टिकादयस्तत्र प्रविबद्धः कारणं विनापि ऋदुवद्ध-
काले तत्परिमोनीत्यर्थस्तं, ऋदुवद्धकाले च पीठकादिप्रारणे महान् दोषः, उक्तं च—“वे भिक्षु ऋदुवद्धियं सेव्वासंयारयं
परं पञ्चोसपणाओ उवाणेइ उवाइपितं वा साइइ” चि । इति भीनिधीयसुत्रद्वितीयोद्देशकं । अयैतच्छृणिः—“ऋदुवद्धगहिर्वं
सेव्वासंयारयं पञ्चोसपणरत्तीओ परं उवाविजाधइ तरस मासखु पच्छियं । सेव्वासंयारविशेषप्रापनार्थमाइ—‘सर्व-
गिया उ सेव्वा, दोइत्यदं च इोइ संयारो । अइरुववा व सेव्वा, तप्पुरिसो वा समासो व ॥ १ ॥’ सर्वगिया सेव्वा अणुइय-
इत्यो संयारो, अइवा अइसंयवा सेव्वा अणुसंयव्याः, वलो संयारलो, अइवा तप्पुरिसो समासो कञ्जति । इय्येव संस्वार-
कं इय्यसंस्वारकः संस्वारो दुविणो ॥ १ ॥ ‘परिसादिपपरिसाही, दुविहो संयारओ उ नायवो । परिसाही वि य दुविहो,
अइसिरइसिरो उ नायवो ॥ २ ॥’ अस्य परिदुख्यमाणे किं वि परिसवति सो परिसाही, इवरो अपरिसाही, सो

दुविहो अद्भुसिरो द्युसिरो य ॥ २ ॥ 'सालित्पणादी अद्भुसिरतो होति । एगंगिओ अणेगंगिओ य
 दुविहो अपरिसाडी ॥ ३ ॥' सालित्पणादी द्युसिरो कुसवप्पगतणादी अद्भुसिरो, जो अपरिसाडी सो दुविहो एगंगिओ अ-
 नेगंगिओ अ ॥ ३ ॥ 'एगंगिओ उ दुविहो, संघातिमएयरो य नायवो । दोमादी नियमाओ, होति अणेगंगिआएत्थ ॥ ४ ॥'
 एगंगिओ दुविहो संघातिमो य असंघातिमो य दुगाइपटोपच्चारणे संघातिता क़याटवत् एस संघातिमो एगं वेव पृथुफलकं
 असंघातिमो, दुगादिफलहा असंघातिता वंशकं वियाओ वा अणेगंगिओ ॥ ४ ॥ 'एते सामणयरं, संयारुवुवद्धि गेण्हए जो उ ।
 सो आणाअणवत्थं, मिच्छत्तविराहणं पावो ॥ ५ ॥' एतेसि संयारगणमन्नतरं जो उडुवद्धे गेण्हति सो अतिकमे वट्टति, अणवत्थं करेति,
 मिच्छतं जणेति, आयसंजमविराहणं पावति ॥ ५ ॥ इमे दोसा 'सज्जाए पल्लिमंथो, गवेसणाणयणमप्पिणंते य । ज्ञामियहिंया
 वस्सेवो, संघट्टणमादि पल्लिमंथो ॥ ६ ॥' उडुवद्धे काले निकारणे संयारगं गवेसमाणस्स आणेत्तस्स पुणो पच्चप्पिणंतस्स सज्जाए
 पल्लिमंथो भवति, अह कहवि ज्ञामिओ हिओ वा, तो संयारगसामी अणुणवेंतस्स सुत्तथेसु वस्सेवो, संसत्ते तससंघट्ट-
 णादिनिष्फणं संजमे पल्लिमंथो य, अह सामी भणेज्जा जओ जाणह तओ मे अणं देह, ताहे अणं मग्गंताणं सो वेव पलि-
 मंथो ॥ ६ ॥ पायच्छित्तं दाडकामो भेदमाह-'द्वुसिरेय' गाहा कंठा ७ एतेसु इमं पच्छित्तं 'परिसाडिमे' गाहा । परिसाडिय
 अद्भुसिरे मासल्लुं । द्युसिरे पडिसाडिए १ एगंगिए संघातिमे २ असंघातिमे ३ अणेगंगिए व ४ एतेसु चउसु वि चउल्लुहंयं ।
 ज्ञामिते हिते वा अणं दवाविज्जति व्हंतं साहूण दासं अवहंतंयं पवाहेज्ज ओभासिओ वा साहुअट्टाए अहाकम्मं करेति ।
 आदिसद्दाओ कीयकडादि वस्सेवो ८ 'मुत्तादि' गाहा गतार्था, रवकेन दधिमन्यनवत् ९ । चोदक आह-' एवं सुत्तनि-

यथा, निरस्यमो घोदगो उ चोदेति । अह होत्रि सो सुमरयो, न सुण वाच्छं समासेर्भ ॥ १० ॥ 'संयारगर्हणं उदुवद्व अ-
 त्येण निसिद्धं एवं मूलं निरत्ये, अणो मुक्ते पञ्चोसवणरातिअविक्कमं पट्टिमिद्धं, न गरिते संभवति एवं चोदेकेनोक्क
 आपार्ये आह-अहा मुअत्यो सार्येको भवति तथा इहं समासको घोच्छे ॥' ०॥ 'सुयनिवाड म्भेत्तुं, देसमिआणे य उचवण्ठे य ।
 यित्त्वञ्जपाणरतिने, पच्छत्तणि य क्कारणत्तत्ते ॥ ११ ॥ 'दारगारा ॥ देस पडुव वणा केपेञ्ज १? 'असिवादिक्कारणगवा, उ-
 वरीकृच्छण अजीरणपए था । अहसिरमभेपिषीप, पक्कुदे भंगसोलसगं ॥ १० ॥ ' जो विसुतो धरिसारले पाणिएग छु-
 वितो मो उदुवदे नम्मिञ्जति, जहा-सियुविसए उतरभूमी वा जहारणकंठे व असिवादिक्कारलेहि गवा मा उचवो क्कुच्छत्सति
 चि अजीरणमथा वा तप्पा येय्यत्त्यादि, तथा अण्णाय-सच्चियनर्थ तस्व विहितको-विराभकत्वं, तथा मूलगुणाः-यागाति-
 पात्रविरमणादया, उतरगुणा - पिण्डविधुदपादयस्तेन्यो अहस्य, तथा सायावारी-साय्यहोरात्रक्रियावया सवृगच्छ मय्यदिदावस्या
 विरायकत्वं, तथा निरये अद्वेषा-दुच्छुरतो अण्ठनिआ आलोचना-आलोचनाई पापं येन सो अद्वेषालोचनस्त्वं, अत्रालोचनास्वद्वये
 पया-जो आलोचनारिहो सो इमो इतिहो । 'आगय १ सुअववहारी', आगमयो छव्विहो अ ववहारी । केवल १ मणो २
 हि १ घोवस ६-दत्त ५ नव ६ सुधी य णायहा ॥ १ ॥ ' आगयववहारी १ सुयववहारी १ सुयववहारी । केवल १ मणो २
 सो एविहो इमो-इवममाप्पी १ पणपत्रमवण्णो २ ओहिणाणी १ घोवसपुष्पी ६ अयिण्णदसपुष्पी ५ मयपुष्पी य ६ एए
 आगमववहारी एवत्तणाणिणो वेण अहा मरुपारो कम्मो तं तथा अठियारं आणति । ६ य आगयववहारीस्स आग्गेएज्जयाणो
 अदि आम्भीयगो एदिदुंनमि ॥ 'पम्भुहे पडिसारणा, अपडियकम्मं न म्बु सार । अति पडियज्जति सारे, दुविहउपाग्धि

पञ्चकलो ॥ २ ॥ 'पम्हुट्टे' चि विस्सरिए तं पञ्चकखणणी णाउं पडिवज्जिस्सइ चि ताहे भणति अयुगं ने विस्सरियं तं आलोएहि,
 अह जाणइ न पडिवज्जति तो ण पडिसारइ, दुविहो अइयारो-मूलगुणइयारो उत्तरगुणइयारो य, एवं पञ्चकखणणी सम्मं
 आउट्टस्स देनि पच्छित्तं, अणाउट्टस्स ण देति, एते पञ्चकखववहारी युत्ता ॥ २ ॥ सेसा जे ते इमे सुयववहारी । 'कप्पपकप्पा उ सुए,
 आलोयव्वेति ते उ तिक्वुत्तो । सरिसत्थे अपलिउंची विस्सरिसपलिउंचिअं जाणे ॥ ३ ॥ 'कप्पो' चि टसाकपववहारा, 'पकप्पो'
 चि णिसीहं, तुदाब्दान्महाकप्पसुयं महाणिसीहणिसीहणिल्लुत्ती पेडियघरा य एवमाट्टि सब्बे सुयववहारिणो ते य सुयववहारी २
 एगवारालोइए पलिउंचिए वा विसेसं ण जाणंति तेण कारणेण 'तिक्वुत्तो' चि णियमा तिण्णिवारे आलो-
 यव्वेति । एकवारा भणति ण सुहु मए अवथारियं, वितियवाराए निदावसंगथो, ततियवाराए भणति अणुवउत्तेण किंचि
 पावथारियं, पुणो आलोएहि । जति तिहि वाराहिं सरिसं केव आलोनियं तो णायव्वं अपलिउंची, अह विस्सरिसं बुल्ल-
 वंतो य आलोएति, तो पलिउंचियं जाणियव्वं । तत्थ जो पलिउंची सो इमेण भ्रामदिट्ठेण चोएयव्वो, उवाइचउविहपडि-
 संवणाए पलिउंची आगमसुअवनहारिहिं भाणियव्वो, सुणेहि अब्बो ! उदाहरणं जहा-एकस्स रण्णो आसो सबलचखणजुत्तो
 धावणपवणसमत्थो तस्स आसस्स गुणेण य अजेयो सो राया, सामंतराहणो य मग्गे अज्जावेति । ताहे सामंतरायाणो अप्प-
 पणो सभासु भणंति-अत्थि कोइ एयारिसो पुरिसो जो तं हरित्ता आणेति, सब्बेहि यणियं सो पुरिमंपजरत्थो चिट्ठति
 गच्छति वा, जण्णो सक्कति हरिउं, एगस्स रण्णो एणेण पुरिसेण यणियं, जइ सो मारियव्वो तो मारमि चि, ताहे रण्णा यणियं-
 मा अम्हं तस्स वा भवतु वावादेहि चि, तत्थ गत्वो सो तेण य छण्णपदेसट्ठिएण डिक्खव्वणुहकंडस्स अंते खुइकंडकं लाएत्ता

निदो भासो, न इमिपारुहणं प्राहणिजा पहियं सुहकी कटहो वि असत्तरीरयणुपविडा । सो पभूयजवजागम्यण बरतो
 चि वेण प्रहणवदेण वारिज्जयाणा परिहाइउपाइयो । ताहे वेजसल अक्लायो, पउजेण दिट्ठी भणिय च, यस्वि न फोनि पा-
 उविमंवाडरोगा, भनिय न काइ भरणसदा, ताहे पेठजेण जमगन्सवं पुरितेहिं कइयेण भाळिपाविको, मो अ नहुपपत्तो
 भनिउणइउणत्रा पहये मुका, न काहिचा भवणीयो सुइकिईटकसत्तो, नां अ पकत्तो सखो जाओ । खिनिओ एवं
 तुमपि यमत्तो करेता फिरियइवावं मंत्रयवुहिं ण करेसि, ए य कम्मगो त्रय करमि, अअए चं कम्मजो प्रणेहाणि
 तम्मणमरणानि पाचिइमि णा य मोवत्तस्यं माइइमि, उरुडा तल्य न्मस्यं भाळापहि ति ।” इति निठ्ठीधपुलिंति-
 गौहउये, तथा ‘ आळोअणा मपरस, वडफळा इइ उककपरपकले । तंविम्यापाविणं, दायव विहीइ जं भणिअं ॥ १ ॥’
 तथा ‘न लुद्धरणनिमित्तं, खिपमि अ यच जोअणसयाई । कालण वार नरिना, गीमत्थावेसण डुआ ॥ १ ॥’ तथा ‘आयरि-
 याइ मगउ, मंवाइयइपरगीअणमये । मारुत्तीयउछाफइदेवयण्डिमाअरिइसिडे ॥ १ ॥’ स्वगच्छे आचार्यादी आचार्यसमीपे
 प्राडिअन्नाइपाठ्यायात्तीनां वा पार्थ आकाचनाऽवेया, इयत्र नाकना-नायश्चित्तस्थानयापकेन मायुना धादेन वा नियमत्
 प्रथमं स्वकीयानामाचार्याणा समीप आकाचयितव्यम्, तेषामभावे उपाध्यायस्य, तस्याप्यभावे प्रवर्तिना, तस्याप्यभावे स्वयि
 रस्य, तस्याप्यभावे गणाश्चन्द्रिनो वा समीप आकाचनाऽवेया । अथ स्वगच्छे पञ्चानामप्यभाषस्तर्हि किं प्रायमित्याह—
 ‘अथाय’ चि स्वगच्छे प्राचार्यादीनामयाश्चन्द्र्यसित्त साम्योणिके धरुममाशायाश्चिबति गन्तव्यप, तथाप्याचार्याधिकमेणा-

लोचयितव्यम् । साम्भोगिकगन्धेऽपि पञ्चानामाचार्यादीनामभावे 'इयर'चि इतरोऽसाम्भोगिकः संविद्य इति नस्मिन् गन्-
व्यम्, तत्राप्याचार्यादिक्रमेणैवालोचयितव्यम् । संविद्यान्यसाम्भोगिकानां चाभावं 'गीय'चित्ति पट्टैकदेशे पदसमुदायोपचाराद्
गीतार्थः, एतच्च विशेषणं पार्श्वस्थसारूपिकप्रश्नात्कृतल्पाणां त्रयाणामपि श्लोदम्, तत्रश्चायमर्थः—पार्श्वस्थस्य गीतार्थस्य समीपे
आलोचयितव्यम् । तस्मिन्नपि गीतार्थं पार्श्वस्थेऽसति गीतार्थस्य सारूपिकस्य पार्श्वं संयतनेषस्य गृहस्थस्य लिङ्गमात्रधारिण
इत्यर्थः । तस्मिन्नपि गीतार्थसारूपिकेऽसति पश्चात्कृतस्य गीतार्थस्य पार्श्वं आलोचयितव्यम्, पश्चात्कृतचरणस्य—परित्यक्तचा-
रित्रवेषस्य गृहस्थस्य पार्श्वे इति यावत् । पार्श्वस्थादीनां च मध्ये यस्य पुरत आलोचना दालुमिग्यते तमभ्युत्थाप्य तस्य पुरत
आलोचयितव्यम्, अभ्युत्थापनं नाम वन्दनरूपतीच्छनादिकं प्रत्यभ्युपगमकारापणा अभ्युत्थिते वन्दनाप्रतीच्छनादिकं प्रति-
कृताभ्युपगमे प्रतिक्रान्ते भवेत् नान्यथा, विनयमूलस्वाद्धर्मस्य । यदुक्तं—'विणजो मासणे मूलं' इत्यादि । अयं ने पार्श्व-
स्थादय आत्मानं हीनगुणं पश्यन्तो नाभ्युत्तिष्ठन्ति तदा पार्श्वस्थादीनां निषद्यामारचय्य प्रणाममात्रं कृत्वाऽऽलोचनीयम् ।
पश्चात्कृतस्य पुनरित्तरनामाधिकारोपणं लिङ्गप्रदानं च कृत्वा यथाविधि वदन्तिके आलोचनीयम् । यदि पार्श्वस्थादिकोऽ
भ्युत्तिष्ठति तदा तेनान्यत्र गन्व्यम्, येन प्रवचनलाघवं न भवति । तत्र च गत्वा तमाश्रयार्थयुक्तं शुद्धतपो वाहयति मासा-
दिकशुत्कर्षणः पण्मासपर्यवसानम् । अथ स नाभ्युत्तिष्ठति शुद्धं च तपसेन प्रायश्चित्तया दत्तं, ततस्त्वं तत्रैव तपो वाहयतीति ।
पार्श्वस्थादीनामप्यभावे यत्र जोरण्टकादौ गुणशिलादौ वा भगवान् सुनिश्चिन्तस्वाभ्यादिः श्रीवर्द्धमानस्वाभ्यादिर्वा
समवसृतस्तत्र तीर्थकरैर्गणधरैश्च वट्टनां वट्टानि प्रायश्चित्तानि दत्तानि तानि च दोषयमानानि तत्रस्थया भवेतया इष्टानि ततस्तत्र

गम्या मय च सम्यक्त्वभावितदेवतारापनार्थमष्टमं कृत्वा तत्र च सम्भगाकम्भिभाषाया वचनायाः पुरतो यथाचितप्रवृत्तपासपुर-
 स्मरमालोचयति, सा च प्रयच्छति यथाई प्रायश्चित्तम् । अथ सा देवता कदाचित् ध्युता मयन् पश्चात्तन्त्या समुत्पन्ना तथा
 च न एतस्नीयंकरस्त्वतः साष्टमेनाकम्पिता ध्रुते-पराविदेह सीर्यंकरणापृच्छप समागच्छामि, ततः सा तेनानुज्ञाता महाविदेहे
 गन्ता नीर्यंकरं पृच्छति, पृष्ट्वा च समागत्य साध्यादिभ्यः प्रायश्चित्तं स्वयति । तासामपि देवतानामभावे अहस्मतिमानां
 पुरतः स्वयं प्रायश्चित्तज्ञानपरिज्ञानकुञ्जल आलोचयति, ततश्च स्वयमेव प्रतिपद्यते प्रायश्चित्तम् । तासामप्यभावे प्राचीनादि
 दिग्भिदुत्त्वोऽहं तः सिद्धान्तिसमीक्ष्य जानन् प्रायश्चित्तज्ञानविधिविद्वानालोचयति, आलोच्य च स्वयमेव प्रायश्चित्तं प्रतिप-
 द्यते । स च तथा प्रतिपद्यमानः शुद्ध एव सूत्रोक्त विधिना गृह्येति विद्वाञ्छीतकस्तरे । तथाऽयमर्थः सविस्तरः श्री
 व्यसह्वार प्रथमोद्देशकान्त्वप्रवृत्तताव्यति । तथा नित्यं-सदा कथाचतुर्दशं गुणा, तद्विद्वद्वा विक्रया सप्तधा, तस्यां परायणस्त
 तपरत्वं, कथाविक्रयान्तरूपं स्थानाद्वापुक्तं यथा-‘यवविहा कथा, १० तं० अस्त्वेषणी १ विक्रमेवणी २ संवेषणी ३ निवेयणी
 ४ ।’ इत्याख्या-आश्लिष्यते मोहात्त्वं मत्याङ्गप्यते भोता यस्याहोपयो २, विसिष्यते कुमारीविद्वतो विधीयते श्रोता यथा सा
 विवेपणी ५, संवेषणे-योसमुत्पत्ताभिलाषी विधीयते यथा सा संवेदनी १, निर्वेपणे-संसारनिर्विज्ञो विधीयते श्रोता यथा
 सा निर्वेदनी ६ । भर्षतासा मेदा यथा-‘आपारे १ यवहारे २, पल्लवी वेप ३ त्रिद्विधाए य ४ । एसा चवविहा स्वच्छ,
 कथा३ अस्त्वेषणी नाम ॥ १ ॥’ आचारो-सोनाऽस्नानादि १, व्यसह्वार-कथञ्चिदापशदोपभ्ययोराय प्रायश्चित्तलक्षणः २,
 प्रवृत्तिर्भर-संनयापद्यम्य मयुरपचनै मन्नापन १, तद्विवाद्भव-भोत्रोपेसया मूलमगीपात्रियावकचयन ६, अन्ये त्वाङ्कुराचारादयो

ग्रन्था एव परिदृश्यन्ते आचाराद्यभिधानात्, एषा चतुर्विधा, खलुशब्दात् श्रोत्रप्रेक्षया आचारादियेदानाश्रित्यानेकमकारा ॥ १ ॥
 अस्या रसमाह—“ विज्ञाचरणं च तवो, पुरिसकारो य समिद्गुचीओ । उवइरसइ खलु जहियं, कहाइ अक्खेवणीइ रसो
 ॥१॥ ” विद्या-ज्ञानं भावतमोयेदकं, चरणं-सर्वविरतिरूपं, तपो-ऽनशनादि, पुरुषकारश्च-कर्मशब्दून् प्रति स्ववीर्योत्कर्षलक्षणः,
 समित्तियुत्तयः, एतदुपदिश्यते खलु यत्र कचिदसाबुपदेशः कथाया आक्षेपण्या रसः ॥ १ ॥ विक्षेपणीमाह—सा चतुर्द्धा—‘ पुर्वि
 ससमयं कहिंता परसमयं कहेइ, ससमयगुणे दीवेइ, परसमयदोसे उवदंसेइ एसा पढमा ? । पुर्वि परसमयं कहिंता तस्सेव
 दोसे उवदंसिंता पुणो ससमयं कहेइ गुणे उवदंसेइ एसा विइया २ । मिच्छावायं कहिंता सम्मावायं कहेइ, परसमयं कहिंता
 तेसु चैव परसमएसु जे भावा जिणपणीएहिं भावेहिं सह विह्वा अंता देव विअपिआ ते पुर्वि कहिंता दोसा य तेसिं
 भणिऊण पुणो जिणपणीयभावसारिसा घुणवत्वरमिव कहवि सोःणा भणिथा ते कहेइ, अहवा मिच्छावाओ नत्थित्तं
 सम्मावाओ अत्थित्तं, तत्थ पुर्वि नाहियवाइण दिट्ठीओ कहिंता पच्छा अत्थित्तपन्नत्तवाइणं दिट्ठीओ कहेइ एसा तइया ३ ।
 सम्मावायं कहिंता मिच्छावायं कहेइ, सोवि एवं चैव नवरं पुर्वि सोभणे कहेइ, पच्छा इयरे त्ति चउत्था । संवेअणी कहा
 चउत्थिवा पं० तं० आयसरीरसंवेअणी ? , परसरीरसं० २, इहलोकसं० ४ । तत्थ आयसरीरसंवेअणी जहा
 जमयं अम्हच्चयं सररीरं, एवं सुकसोणियंसवप्पामेदग्गज्जट्ठिहाह्वमकेसरोमनहदंतअंतादिसंवायनिफणत्तणेण सुत्तपुरीस-
 भायणत्तणेण य अमुइ त्ति कहेमाणो सोयारस्स संदेग्गुप्पाएइ एसा अत्तसरीरसंवेअणी ? । एवं परसरीरसंवेअणीइ पर-
 सररीर एरिसं चैव असुइ, अहवा परसमयस्स सररीरं वण्णेमाणो सोयारस्स संवेग्गुप्पाएइ २ । इयाणि इह लोकसंवेअणी

गारा इय च सम्परत्नभातिवदेष्वाराधनार्थेषु कृत्वा तत्र च सम्पगाकस्त्रियाया देवतायाः परतो यथाचितप्रोतपात्पर-
 नहा सधेप माणुमलये असारमयुर्वे इदलीर्धमसमाणं परिस कर्ह कक्षमाणो धम्मकरी सोयारस्स संवंगे उण्णाएइ ३ ।
 इयाणि परत्तायमेयणी नहा वचानि इमाविसायमदकोइलाइमायाएइहिदुवसेहि अभिभूया किमंगणुण विरियनारया, एयारिसं
 इइ इइमाणो धम्मरही गोयारस्स संगणुण्णाएइ ६ । निवेयणी करा चवडिहा १० सं० इइ लोणे दुखिण्णा कम्मा इइ लोए
 चर दुइविवागसंजुत्ता भवेति, महा-चोराले पारदारियणं एवमाई एसा पठमा निवेयणी ? । इइ लाए दुखिण्णा कम्मा इइ लोए
 काए दुइविवागसंजुत्ता भवेति महा-नरइपाले अओपि मव कम्प कवे निरयमवे फलं वेइ विइया निवेयणी २ । परलोए
 दुखिण्णा कम्मा इइ लाए दुइविवागमजुत्ता भवेति, महा-बालपभिमइवेव अठडुलेसु उण्णाया तयकोइइएहि रोगहिं इरिचिण
 य अभिभूया नीमंति तइया निवयणी ३ । परलोए दुखिण्णा कम्मा परलोए वेव दुइसंविवागसंजुत्ता भवेति, महा-पुवि
 दुषिअहिं कम्महिं नोत्ता संडासनुइहिं पवलीहिं उविज्जंति, तओ ते नरयपावमाणि कम्माणि असंजुण्णाणि तीए जाईए
 पूरिति पूरेउण नरयमय नंति चउत्ता निवयणी ४ । एव इइ लोणो वा परलोणो वा पल्लवयं पडुख भवर, तःथ पल्लवयस्स
 मरुहा ? , करा च , विरहा ? , इविज्ज पुरिमंनरे पण ॥ २ ॥ ” अकया ? , कया ? , थिकयाना ? स्वसुवे यया-
 “ विण्णत्तं वयणो, भद्राणी ने इइ परिकरे । विगथ्या व गिही वा, सा अकरा वेसिया समय ॥ २ ॥ ” मिथ्यात्व-
 माहनीयं कम्मं वदयन् विगहन यां काश्चित्त्यानी कया कययति, भग्नानित्वं चास्य मिथ्यादृष्टित्वादेव, किञ्चिद्यो
 उसातित्याह चिद्रम्या वा द्रव्यमवजिनोऽद्वारमइकाद्रिग्री वा कथित्वा, सा एवमकया वेदिना समय, विशिष्टकयाफला-

भावात् ॥ २ ॥ “ तवसंजमगुणधारी, जं चरणरया कंदंति सन्भावं । सबजगज्जीवहिंयं, सा उ कहा देनिया समए ॥ ३ ॥ ”
 तपःसंयमगुणधारिणो यन्चरणरता नत्वन्यत्र निढानादिना कथयन्ति सद्भावं-परमार्थं सर्वजगज्जीवहितं न तु व्यवहारतः
 कतिपयसत्त्वहितं सैव कथा देक्षिता समये निर्मैराख्यफलसाधनात् ॥ ३ ॥ “ जो संजओ पमचो, रागद्वोसत्रसगो परिकेहंड ।
 सा उ विकहा पधणो, पदत्ता धीरणुरिसेहिं ॥ ४ ॥ ” यः संयतः प्रमत्तः कथायादिना प्रमादेन रागद्वेषवशगतः सन्
 न तु मध्यस्थः परिकथयति किञ्चित्, सा तु विकथा मवचने प्रज्ञता धीरणुर्यैः, तथाविधपरिणामनिवन्धनत्वात् कर्तुंश्री-
 त्त्रोरिति, श्रोतृपरिणामभेदे तु त प्रति कथान्तरमेव । एवं सर्वत्र भावना कार्या इति । गाथाचतुर्कं श्रीदशवैकालिकानिर्यु-
 क्तिगतम् । अथ पूर्वोक्तविक्रयास्वरूपमाह-‘ विकहा सत्तहा, पं० तं० इत्यिकहा ? भक्तकहा ? देसकहा ? रायकहा ४
 मिडकाळुणिया ५ इंसणभेइणी ६ चरित्तभेइणी ७ ॥ ’ व्याख्या-इत्थीणं कहा इत्यिकहा, पसंसानिडासरूवा जहा-‘ सा
 तणुयतणू सुभगा, सोमसुही पडमपत्तनयणिल्ला । गुरुयनियंवा उद्वय-पओहरा ललियगयगमणा ॥ ? ॥ ’ तथा ‘ करहगई
 कागसरा य, दुब्भगा लंबजठरविगच्छी । दुस्सीला दुब्भासा, विद्धी को नियड तीइ सुहं ॥ ? ॥ ’ अस्यां चात्मपरमोहोद्दी-
 रणोद्वाहस्वाध्यायसंयमयोगपरिहाणि ब्रह्मव्रताशुभ्रिसद्भावयो दोषा भवेयुः ? । भक्तकहा जहा-‘ धयखंड जुंयं खीरस्स,
 भोयणं अमियमहह मणुयाणं । कयसालिदालिबसणं, वंजणपकन्नधयसारं ॥ ? ॥ ’ अस्यां चाहारशुद्धिलोकापवादरसने-
 न्द्रियाजयषड्जीविकायवयानुमोहनादयो दोषा भवन्ति २ । देसकहा जहा-‘ रम्यो मालवकः सुधान्यजनकः काञ्चयास्तु
 किं वण्णते, दुर्गा गुर्जरभूमिरुद्धभटा लाटाः किराटोपमाः । कावपीरे वरमुख्यता सुखनिधौ स्वर्गोपमाः कुत्तला, वज्या

१. गज शय च सम्यक्त्वमाचितयेवतागणनायेमार्गं कृत्वा तत्र च सम्यगाकारुडिगया सेवनायाः परता गगोत्तर्पासर्पाज्ज १।

दुःखनगद्वरुदुपपिपा शनी क्रयेवविषा ॥ ३ ॥ ' एतस्यां च रागेद्वेषोत्पत्तिस्वप्नसपपरपशाधिकरणादयो दोषाः मादुःष्यन्ति ३ ।
 राजस्या यथा- " राजास्यं रिपुधारदारणसर क्षेमहरबीरहा, युद्धं भीममभूतयोः प्रसिद्धं साध्वस्य तेनायवा । बुधोऽयं त्रियतां
 करोतु मुचिरं राग्य ममाप्यायुषा, भूयो कन्यनिबर्धनं बुधजनै राज्ञां कया हीयताम् ॥ १ ॥ " अस्यां च चौरैरिकादिशंकाकौतुकनि
 दानादयो द्रोषा स्तु ॥ ४ ॥ ' विशृङ्खलणिय ' चि भोवृद्धयमार्द्दजनान्पुत्री साचासी पुत्राविमलापमपानतात्कात्म्यवती
 यदुकारुणिकी यथा- ' हापुत्र पुत्र हा कच्छ, वच्छ युक्ता सि करुणारा इ । एवं कच्छुणपत्न्यावा, जस्तजलणेऽज्ज सा पढिया ॥ ५ ॥ '
 दर्शनभेदिनी ज्ञानायतिरुयत कुटीयिकमतंसारुया यथा- ' सुस्मयुक्तिशतौषेर्ष, सुस्मयुक्तिकरं परम् । सुस्मार्यद्विभिरिष्टं,
 श्रातव्ये बीदमानमन् ॥ ६ ॥ ' चारिषमेष्णी जीसे कदाप पठिनश्रवस्त वा जगद्वियस्त वा विस्त्याए चारिषं पद
 मेओ मरु जहा- " क्वलिमजोहिवोइस-दत्त नवपुत्रीहिं' संपर्यं रक्षि । सुक्यसुदं चरणं, को जाणइ तस्त भावं वा
 ॥ १ ॥ भद्रं च नर धनाओ पदियस्त, देहपीरा सुवोविया होइ । गिरिसिराओ मरुती, वरुणमवो तओ भद्रा
 ॥ २ ॥ तदा काल गमायवहुले, ईसणनाणेहिं वट्टप खिये । बुधिष्ठं च चरिषं, तो गिरिहयमो वरं काटे ॥ १ ॥ '
 एवं च ' इत्यिक्करमाइभाओ, बहुस्वाओ कुणति विक्रहाओ । रागदोसेहिं' गुहा-इकम्मवर्षं कुणइ मूढो ॥ १ ॥ ' अहवा
 विरिहत्वा परपरिवाइयाण कदा विक्रवति इ इन्द्रभूते ! एवंनिष सुखिण्यार्गेगाभिनं ज्ञानीहीति शेष । इमे अनुबुध्विप
 माभंरन्ति गायाछन्दसी ॥ १ = ॥ १ ? ॥ पूर्वगायायाक्दशात्मोचनस्यमषमाचार्यस्य चिन्तसुकमत्तो गुणयथाऽऽप्याधार्येण परस्ता-
 शंकी विनाधि कर्मम्यत्याह-

छत्तीसगुणसमपणा-गण्य तेणवि अवस्स काथव्वा । परसस्खिया विसोही, सुट्टुवि ववहारकुसलेण ॥ १ ॥
 व्याख्या-षट्त्रिंशद् वे गुणाः छत्रिगुणा आर्यदेशोत्पन्नत्वादयः “देस १, कुल २, जाति ३, स्त्री ४, संघयणी ५, विइलु-
 ओ ६, अणासंसी ७ । अविकत्थणो ८, अमाई ९, थिरपरिवादी १० गहिअवको ११ ॥ १ ॥ जिअपरिसो १२ जिअनि-
 द्दो १३, मज्झत्यो १४ देस १५ काल १६ भावन्त् १७ । आसन्नलक्ष्णइभो १८, नाणाविहदेसभासन्त् १९ ॥ २ ॥ पंच-
 विहे आयारे २४ जुत्तो, सुत्तत्यतदुभयविहिन्त् । आहरण २६ हेब २७ उवणय २८-नयनिडणो गहणाकुसलो ३० ॥ ३ ॥
 ससमयपरसमयविक ३१, गंभीरो ३२ दिक्खिं ३३ सिवो ३४ सोमो ३५ । गुणसयकलिओ ३६ जुमो, पवणसारे परि-
 क्कहे ॥ ४ ॥ ” इति गायत्र्योक्तस्तत्र आर्यदेशोरपन्नः सुखावबोधवाक्यः स्यात् १, पैतृकं कुलं सुकुलोद्भवो यथोक्ति-
 सभारोद्धने न श्राम्यति २, मातृकी जातिस्तत्सम्पन्नो विनयान्वितः स्यात् ३, स्नान् आर्यवाक्यः स्यादाकृतौ गुणा वस-
 न्तीति ४, संहननयुक्तो व्याख्यानादिषु न श्राम्यति ५, धृतिः-चिचावष्टम्भस्तद्युतो गहनेष्वर्थेषु न श्रमं याति ६, अनाशंसी
 न श्रौतस्यो वस्त्राद्याकङ्कति ७, अविकत्थनो न बहुभाषी स्यात् ८, अमायी-त्यक्तशब्दार्थः ९, स्थिरपरिपाटिः तस्य हि स्त्र-
 ऋमर्थश्च न गलति १०, गृहीतवाक्यः सर्वत्रास्त्वल्लिवाङ्गः स्यात् ११, जितपर्यत् राजादिसदसि न क्षोभमुपयाति १२, जित-
 निद्रोऽल्पनिद्रः १३, मध्यस्थः-सर्वक्षिप्येषु समचिचो १४, देशकालभावज्ञः सुलेन विहरति १५, १६, १७, आसनलब्ध-
 प्रतिभः परतीर्थिकाटीनामुत्तरदानसमर्थः १८, नानाविधदेशभाषाज्ञो नानादेशजविनेयान् सुलेन शास्त्राणि ग्राहयति १९, पञ्च-
 विधाचारयुतः श्रद्धेयवचनः स्यात् २४, सूत्रार्थोभयज्ञः सम्यगुत्सर्गापवादप्ररूपकः तस्या २५, आहरणं-दृष्टान्तः २६, हेतुद्विधा

कारको प्रापकम्, तत्र कारको यथा-यस्य कर्षा कुम्भकारा, प्रापको यथा-धमसि पत्रद्रीनामभिव्यञ्जका मदीयः २७, उप-
नय-उपसंहारो घृष्टान्नाद्यस्वार्थस्य मन्त्रे योजनमिति भाव, क्वचित् कारणे-निमित्ते २८, नया नैगमादयस्तेषु निष्पन्नाः २९,
स हि श्रीभारमपस्य षट् अतिपथदुरोक्तः क्वचित् घृष्टान्तोपन्यासं २६, क्वचिदेतूल्यासं विवधाति २७, क्वचित् अचिह्न-
नमप्युपसंहरति २८, नमस्तासु नयानवधारयति २९. प्राणकुञ्जल'-अतिपादनस्यक्तियुक्तं ३०, स्वसमय परसमये च वेदि
परोक्षासिद्धे उच्यते निर्वाहयति ३१, गन्धोरो-शुष्कस्वभावा ३२, दीप्तिमान् परधादिनामसोम्य' ३३, द्विवो-भारिरोगापुप-
इवपिपाठक ३४, सौम्यः-इत्यन्तदृष्टिषया भीत्युत्पादकः ३५, गुणवत्कलिष्ठा-औदार्यस्यैवाद्यनेक्युगोपेतः ३६ सैः सम-
न्यासने-संपुक्त्न तेनापि-सूरिष्वाऽपि अन्य आस्तामवस्ये-निवयेन कर्षेभ्या अनुस्वारलोप शकृतत्वात् परसासिर्काका
विद्येणेन धादिनिश्चेषिनिजयापमकृतनमित्यर्थे । किं विद्यिष्येन सूरिणा सुप्तविद्येन व्यवहरेण व्यवहारः पञ्चविषयः तत्र
कुञ्जलो-निष्पुञ्जतेन। व्यवहारस्यैव यथा "ममय १, सुय २, आणा ३, धारणा ४, जीर्यं च होह नवहारो । केनस्मिणोहि-
चोइत-इतनवपुवी म पदमत्यो १ ॥ १ ॥ आयापकप्याह, तेषु सव्ये सूर्यं विधिषिह २ । वेसंतरद्वियाणं, गूढपयालोयणा
भाणा ३ ॥ २ ॥ गीयस्यासो पुषि, अत्रवाप्य धारणा तर्हि दिते ४ । पायच्छिषं जीर्यं, जीर्यं वा जे जर्हि गच्छे ५ ॥ ३ ॥"
अपिबन्धनैरुपभ्यानां विधिना दशाऽऽलोचनेनापि इति माषाच्छन्दः ॥ १२ ॥ केन घृष्टान्तेनाऽऽलोचनां यथावीत्याह--

जह सुकृतसलो वि विज्ञा, अण्णस्स कहेइ असणो वाहि । विल्लुवणस सुष्वा, पच्छा सो कम्ममाथरइ ॥ १३ ॥
म्यास्वा-यथा सुपु कुम्भलोऽपि-धियाकृशासु निष्पन्तोऽपि अपिबन्धनैरुपभ्यासोऽपि धिया-विधित्साकर्षो अस्तमेत-एव

स्य व्याधि- रोगोत्पत्तिमन्स्य वैद्यस्य कथयति-यथास्थितं निरूपयति वैद्योपदेशं-वैद्यनिरूपितं श्रुत्वा-ऽऽकर्म्यं पश्चात् स वैद्यस्त द्वैद्योक्तं कर्मप्रतीकाररूपमाचरति-करोतीत्यर्थः । एवमालोचकः स्मरिषि अन्यपार्श्वे पापं प्रकाशयति । नद्रूपितं च तपो यथाविधि प्रतिपद्यते इति । गायछन्दः ॥ १३ ॥ पुनः सद्गुरुस्वरूपं दर्शयति—

देसं खित्तं तु जाणिता, वत्थं षत्तं उवस्सयं । संगहे साहुवग्गं च, सुत्तथं च निहालई ॥ १४ ॥

व्याख्या-आचार्यो देशं मालवकादिकं, क्षेत्रं रक्षास्त्रभाविताभावितादिरूपं, तु शब्दाद् ग्लानाडियोग्यं द्रव्यं, दुर्भिभाद्रिकालं, दातृपरिणामादिरूपं भावं च ज्ञात्वा बल्लं-चीवरं, पात्रं-पतद्ग्रहादि, उपाश्रयं-मुनियोग्याल्यर्थं, सङ्गृहीतं, कोऽर्थ आचार्यः क्षेत्रादिकारणं ज्ञात्वा बल्लादिकं नैल्यित्वा प्रायो गृहस्थानामदर्शयन् स्वपार्श्वे एव संरक्षेत्, न तु ययाकथञ्चिदित्यर्थः । यदुक्तं स्थानान्नसप्तमस्थाने “ आयरियउवज्जायाणं गणंसि सत्तसंगठणाणा पं० तं० आयरियउवज्जाए गणंसि आणं वा धारणं वा सम्मं पडंजिता भवति ?, आयरियउवज्जाए गणंसि अहाराडणयाए कितिकम्मं वेणइअं सम्मं पडंजिता भवइ २, आयरियउवज्जाए गणंसि जे सुअपज्जवजाए धारति ते काले काले सम्मं अणुप्पवाएत्ता भवइ ३, आयरियउवज्जाए गणंसि गिलाणसेहे वैआवच्चं अब्भुट्ठिता भवति ४, आयरियउवज्जाए गणंसि आपुच्छित्तचारी आविहवइणो अणापुच्छित्तचारी ५, आयरियउवज्जाए गणंसि अणुप्पन्नाइं उवगरणाइं सम्मं उप्पाएत्ता भवइ ६, आयरियउवज्जाए गणंसि पुब्बुप्पन्णाइं उवगरणाइं सम्मं सारविखत्ता संगोत्रिचा भवति ७ । ” अस्य किञ्चिद्द्वयाख्या यथा-सद्ग्रहो ज्ञानादीनां शिष्याणां वा तस्य स्थानानि-हेतवः, आज्ञा-साधो । भवतेदं विधेयमित्येवंरूपामादिष्टिं, धारणां-न विधेयमिदमित्येवंरूपां सम्मं-ओचित्येन ?,

गन्तव्यं तत्र च मन्त्रमन्त्रादिभिर्भक्त्यागामार्थिणां कल्याणं तत्र च मन्त्रमन्त्रादिभिर्भक्त्यागामार्थिणां कल्याणं

कारको क्षापकश्च, तत्र कारको यथा-पटस्य कर्षा कुम्भकार', श्रापको यथा-तप्तसि घटावीनामभिरुपक्रमाः मदीप २७, उप-
नय-उपसंहारो ह्यन्वयदृष्ट्यार्यस्य प्रकृत्यो योजनमिति भावः, स्वचित् कारण-निमित्त २८, नया नैगमादयस्तेषु निपुणः २९,
स हि श्रोतारमपेक्ष्य वत् मतिपक्ष्यपुरोधत' स्वचित् ह्यन्वोपन्यासं २६, स्वचित् देवूपन्यासं विवधाति २७, स्वचित् अक्षि-
वर्मभ्रुपसंहरति २८, तस्मत्स्वाभ नयानवधारयति २९ श्राहणकुशल'-श्रुतिपादनशक्तियुक्तः ३०, स्वसमय परसमये च वेत्ति
परेणाक्षित्त वयस्य निर्वाहयति ३१, गम्भीरो-ज्जुल्लस्वभाव' ३२, दीष्टियान् परखादिनामसोस्य' ३३, द्विवो-भारिरीगाद्युप-
द्रवविपावकृत् ३४, सौम्याः-ब्रान्तदृष्टियया मीस्थुत्पादकाः ३५, दृगणवृत्तस्त्वित'-औदार्यस्यैर्यायनेकपुणोपेताः ३६ वै-सम-
न्वामवेन-स्युक्त्वन कैनापि-श्रुतिनाऽपि अन्य आस्तापवस्य'-निश्चयेन कर्षस्या अनुस्वारलोप प्राकृतत्वात् परसाक्षिकीका
विक्षेपेण शोषिविद्वोधिनिर्गपामक-नमित्यर्थ' । किं निश्चितेन श्रुतिना सुदृष्टियेन व्यबहरेण व्यबहारः व्यबधिपः, तत्र
कुशलो-निपुणत्वेन। व्यबहारस्वरूपं यथा "भाग १, सुय २, आणा ३, धारणा ४, ग्रीयं च होह ववहारो। केवलियजोहि-
षोइस-दसनरुषी अ पहस्यो ३ ॥ १ ॥ आचारपकर्षाई, तैसै सत्त्वं सुयं विणिष्टिई २ । देसंतरद्वियाण, गूढपयालोयणा
भाजा ३ ॥ २ ॥ नीपत्याओ पुहि, अवचार धारणा तहि दिते ४ । पापच्छिर्ष-नीयं, ग्रीय या अं अहिं गच्छे ५ ॥ ३ ॥"
अथिष्व्यादनेकमभ्यानां विधिना दशाऽऽलोचनेनापि इति गायारुक्त्यः ॥ १० ॥ केन ह्यन्तेनाऽऽलोचनां दृष्टवतीत्याह-
जह सुकुसलो वि विज्जो, अण्णस्स कहेइ अत्तणो वाहिं । विरुजुवपस सुब्धा, पच्छा सो कम्मभायरइ ॥ ३ ॥
भ्याम्वा-यथा सुदु कुशलोऽपि-पिपक्ष्णाञ्च निपुणोऽपि अपिष्वव्यादयमसोऽपि शेषः-चिकित्साकर्षा अत्मनाः-स

कारको क्षापकश्च, तत्र कारको यथा-पटस्य कर्षा कुम्भकार', श्रापको यथा-तप्तसि घटावीनामभिरुपक्रमाः मदीप २७, उप-
नय-उपसंहारो ह्यन्वयदृष्ट्यार्यस्य प्रकृत्यो योजनमिति भावः, स्वचित् कारण-निमित्त २८, नया नैगमादयस्तेषु निपुणः २९,
स हि श्रोतारमपेक्ष्य वत् मतिपक्ष्यपुरोधत' स्वचित् ह्यन्वोपन्यासं २६, स्वचित् देवूपन्यासं विवधाति २७, स्वचित् अक्षि-
वर्मभ्रुपसंहरति २८, तस्मत्स्वाभ नयानवधारयति २९ श्राहणकुशल'-श्रुतिपादनशक्तियुक्तः ३०, स्वसमय परसमये च वेत्ति
परेणाक्षित्त वयस्य निर्वाहयति ३१, गम्भीरो-ज्जुल्लस्वभाव' ३२, दीष्टियान् परखादिनामसोस्य' ३३, द्विवो-भारिरीगाद्युप-
द्रवविपावकृत् ३४, सौम्याः-ब्रान्तदृष्टियया मीस्थुत्पादकाः ३५, दृगणवृत्तस्त्वित'-औदार्यस्यैर्यायनेकपुणोपेताः ३६ वै-सम-
न्वामवेन-स्युक्त्वन कैनापि-श्रुतिनाऽपि अन्य आस्तापवस्य'-निश्चयेन कर्षस्या अनुस्वारलोप प्राकृतत्वात् परसाक्षिकीका
विक्षेपेण शोषिविद्वोधिनिर्गपामक-नमित्यर्थ' । किं निश्चितेन श्रुतिना सुदृष्टियेन व्यबहरेण व्यबहारः व्यबधिपः, तत्र
कुशलो-निपुणत्वेन। व्यबहारस्वरूपं यथा "भाग १, सुय २, आणा ३, धारणा ४, ग्रीयं च होह ववहारो। केवलियजोहि-
षोइस-दसनरुषी अ पहस्यो ३ ॥ १ ॥ आचारपकर्षाई, तैसै सत्त्वं सुयं विणिष्टिई २ । देसंतरद्वियाण, गूढपयालोयणा
भाजा ३ ॥ २ ॥ नीपत्याओ पुहि, अवचार धारणा तहि दिते ४ । पापच्छिर्ष-नीयं, ग्रीय या अं अहिं गच्छे ५ ॥ ३ ॥"
अथिष्वव्यादनेकमभ्यानां विधिना दशाऽऽलोचनेनापि इति गायारुक्त्यः ॥ १० ॥ केन ह्यन्तेनाऽऽलोचनां दृष्टवतीत्याह-
जह सुकुसलो वि विज्जो, अण्णस्स कहेइ अत्तणो वाहिं । विरुजुवपस सुब्धा, पच्छा सो कम्मभायरइ ॥ ३ ॥
भ्याम्वा-यथा सुदु कुशलोऽपि-पिपक्ष्णाञ्च निपुणोऽपि अपिष्वव्यादयमसोऽपि शेषः-चिकित्साकर्षा अत्मनाः-स

मनिर्वाहनिमित्तं ग्राह्यम्, न पुनः कृत्स्नं वस्त्रं । तच्च चतुर्था, द्रव्यकृत्स्नं क्षेत्रकृत्स्नं कालकृत्स्नं भावकृत्स्नं च । तत्र यत् स्वभा-
प्रमाणातिरिक्तं वा वस्त्रं तद्द्रव्यकृत्स्नं, यद्वस्त्रं यत्र क्षेत्रे दुर्लभं बहुमूल्यं वा तत्र क्षेत्रकृत्स्नं, यद्वस्त्रं यस्मिन् कालेऽयितं दुर्ल-
भं वा तत्रस्मिन् काले कालकृत्स्नं, यथा ग्रीष्मे काषायवस्त्रं, शिशिरे प्रावारादि, वर्षासु कुंकमादिसूत्रितं, भावकृत्स्नं द्विधा, वर्णतो
मूल्यतश्च, वर्णतः पञ्चविधं वर्णाढ्यं यथा-कृष्णं मयूरीवासन्निभं, नीलं शुक्रपिच्छसन्निभं, रक्तं इन्द्रगोपकसन्निभं, पीतं
सुवर्णच्छविसन्निभं, शुक्लं शङ्खेन्दुसन्निभं, तदेवंविधं वर्णकृत्स्नं । द्रव्यादिकृत्स्ने वर्णकृत्स्ने चोक्तुष्टे चतुर्लघु, मध्यमे मासलघु,
जयन्ये पञ्चकं । मूल्यकृत्स्ने पुनस्त्रिविधं जयन्यं मध्यममुत्कृष्टं च । तत्र यस्याष्टादशरूपका मूल्यं तज्जयन्यं, लक्षरूपकमूल्यमुत्कृष्टं,
शेषं मध्यमं । रूपकप्रमाणं वेदम्-द्वीपसत्त्वरूपकद्विकनोत्तरापयरूपक एकः स्यात्, तद्द्वयेन चैकः पाटलिपुत्रीयो रूपकः, अथवा
दक्षिणापयरूपकद्वयेन कांचिपुरीयरूपकः एकः स्यात्, तद्द्वयेन च पाटलिपुत्रीय एकः रूपकोऽत्रावगन्तव्यः । १८ रूपक-
मूल्ये वस्त्रे लघुमासः, २० रूपके चतुर्लघु, १०० रूपके पङ्कुरु, २५० रूपके पङ्कुरु, ५०० रूपके पङ्कुरुः, सहस्ररूपके
छेदः, दशसहस्ररूपके मूलं, पञ्चाशत्सहस्ररूपकमूल्येऽनववस्थाप्यम्, लक्षरूपकमूल्ये पाराश्रिकम् । कृत्स्नवस्त्रबहुमूल्यपात्रग्रहणे
च चौराद्यनर्थः । इत्थं दिङ्गो-एगो राया आयरियाण उवंसमइ, सो सव्वं गच्छं क्वलरयणेहिं पाडिलभिउं उवट्टिओ,
आयरिएहिं निसिच्छो न वट्टइ त्ति, अतिनिवर्धेणं एणं गहिअं, भण्णइ पाडएणं हट्टमणेणं गच्छह, तहा कयं तेणेगेण दिङ्गो,
रातिं आगंतुं तेणेगेण भणिअं-जइ न देह वत्थं रायदिन्नं तो भे सिरच्छेअं करेमि, आयरिएहिं भणिअं-खंडिअं देसंइ,
दंसिअं, रुहो भणेति, सिव्वंडं देह अब्बहा भे मारेमि, तं च सिव्विंडं टिण्णं, एवमनेके दोपाः स्वयं ज्ञेयाः । इति श्री सोम-

'अदा'० अथाग्रेष्ठं दृष्टिर्दमं दैनिकं च ३, 'दे'ति यानि भुषपर्यषनातानि सूत्रार्थकारान् शि'चि तानि 'काले काले'वयावसरं 'अनुपवापसा' अनुमवाचयिता पाठयतीत्यर्थं ३, अम्युत्वावा-अम्युसोता यवति ४, आपृच्छप चरति क्षेत्रान्तरसङ्क्रमं हरोति ५, 'अनुपवापसा' अनुपवाचयिता ६, 'सारनिससा' सरसयिलोपायेन चौरादिभ्यः 'संगोविषा' सङ्गो-पयिनाऽप्रसगादिभ्यो मङ्गलता रत्नेन वति ७ । यस्त्वर्थ किञ्चिद् यवा-इर यदर्थं 'प्रथमं कर्म्यमानं भवति, तस्य नयमरुहयो मागाः फल्पन्ते, भूयोऽप्येकैको मागस्त्रिधा विपज्यते, एवं नवपाणीकृते षड्के पे चत्वार' कोणकाले देवसम्बन्धिनो मागा', यो द्वावज्जलमध्यमार्गो तौ मनुष्यसम्बन्धिनौ, यौ च द्वौ मार्गौ हर्षपदिकाप्यसप्तजौ तावतुरसम्बन्धिनौ, सर्वप्यगतः पुनरेको मार्गो रा तससक्तः । यदुक्तं- 'वदतो दिविका मागा, दुबे मागा य याणुता । आधुरा य दुव मागा, यद्वे वरयस्त रत्नमा ॥ १ ॥' एतेषु च नवसु भासेषु ब्रजनलज्जनकर्षीः त्वरिष्येतेषु मृपच्छकसा- रिहादिनिर्वसितानु यशिका दम्येषु दुर्लभेषु रजकृत्नेन पठितचिद्रेषु जीर्णेषु कृत्स्नवर्णान्तरसंयुक्तेषु वा फलमिदमवबो- द्ध्वर, " दिवितु तप्तमा कामो, मणुसेतु अ यगिद्ययो । आधुरेणु अ गेच्छी, यद्वे परणयासे ॥ २ ॥' ततो यौ द्वावसुरौ मार्गौ यथैका रासता माग' एतेषु त्रिणु मागेषु यद्वलमज्जनादिभिर्निर्दिष्टं भवति, तस्मिन् षड्के सुप्रमाणे यद्यथावत्पारो भवन्ति, भात्यविराचनासद्भावान्त, आका च भगवता विरायिता भवति, अतो यद्वे निर्वोधि कल्पनीयेत च स्यात् तस्माद्युधिः संव-

वेव	अधुर	वेव
मनुष्य	रासत	मनुष्य
वेव	अधुर	वेव

५

विना मासद्वयं यावन्नोपकरणग्रहणं कुर्युः, पार्श्वस्यादिक्षेत्रे तु मासद्वयमध्येऽप्युपकरणग्रहणे न दोषः, ऋतुवर्षकाले च यत्र मासकल्पं स्थितास्तत्रायुत्कर्षतः कारणं विना मासद्वयं परिहृत्योपकरणग्रहणं कुर्युः। एतदपि विस्तरतो निरीयदशमोद्देशकचूर्णितो निर्णयम् । ' तथा जे भिक्खु वत्यस्स एणं पडिआणियं देइ, देतं वा साइज्जइ ' यो वस्त्रस्य एकं विगलं ददाति ददतं वा स्वादयति-अनुमोदयति तस्य दोषाः । द्वौ कल्पौ सौत्रिकौ एकः और्णिको ग्रहः । वर्षाकालं विना और्णिकः एक-को न व्यापार्यः, मध्ये सौत्रिको वहिरीणिक इति विधिपरिभोगः । और्णिके शरीरे लग्ने षट्पदिकादिजन्तुसंस्कृत्यादि-दोषाः स्युः । ' जे भिक्खु वत्यस्स परं तिण्हं पडिआणियाणं देइ देतं वा साइज्जइ । ' यः कारणे त्रयाणां विगलानां परत-अतुर्थं विगलं ददाति तस्य प्रायश्चित्तं । ' जे भिक्खु अविहीए वयं सिवइ, सिवतं वा साइज्जइ ' अविधिसेवनं यथा गृह-स्थानां पार्श्वद्वय मीलनेन सीवनं तथा न सीव्येत । ' जे भिक्खु वत्यस्स एणं फालिअंगठियं करेइ, करेतं वा साइज्जइ ' पाटितवस्त्रस्योभयोरञ्चलयोर्मीलनेन ग्रन्थि ददाति अधिकं मा पाटयत्विति । ' जे भिक्खु वत्यस्स परं तिण्हं फालिअ-ंगठियाणं करेइ, करेतं वा साइज्जइ ' वस्त्रे ग्रन्थिस्तावदुत्सर्गतो न कार्यः, यदि च वस्त्रस्यालम्बे ग्रन्थि करोति, तदा त्रयाणां ग्रन्थिनामधिकं ग्रन्थि न कुर्यात् । ' जे भिक्खु वत्यं अविहीए गंठेइ, गंठेतं वा साइज्जइ ' । मुगमम् । ' जे भिक्खु वत्यं अत-ज्जाएण गंठेइ । ' योऽतज्जातीयेन वस्त्रेण ग्रन्थि कुर्यात्, श्वेतवस्त्रं रक्तादिना न सीव्यम्-न योज्यम्, यो योजयति अतज्जा-तीयेन सीव्यति च तस्य दोषाः । ' जे भिक्खु अइरेणं वत्यं गवेसइ, गवेसंतं वा साइज्जइ । जे भिक्खु अइरेगगठियं वत्यं परेण दिवङ्गुओ मासाओ वरेइ, वरंतं वा साइज्जइ । ' योऽधिकं वस्त्रं गृहीत्वा सार्द्धमासात्परतो धारयेत्, नस्माद्भादि

नम्युत्तिरिचिपतित्रितु कृत्यनामकप्रकरणयोसाधुत्सुद्विरिक्तवृत्तौ । अथ गच्छनास्ती साधुवैस्र कथं योग्ययति ? केन वा
 विधिना ? इत्येने ययस्य साधोः कृत्यादिकं वल्लं नास्ति स तत्प्रवर्तिनाः कृत्ययति यथा यमाहुकं वल्लं नास्ति, प्रवस्ययि
 माचापस्य इययति अहुकस्य साधोरहुकं वल्लं नास्ति, गच्छे चायिग्ररिका भवन्ति, अस्मायिद्वैसाणि पात्राणि वा आनित-
 य्पानि । अन्यदपि वा केन केनचिस्ताधुना प्रयोजनं तदा आचार्यस्तेषां निवेदयति-यथा आर्या अहुकं वल्लं नास्ति । अथ
 न कस्त्यायिग्ररिकास्तदा स एव साधुवैष्ये त्वयात्पना नक्षुत्पत्तय । अथ स उत्पादयितुमशक्तः ततो योज्यः क्तस्तमा-
 पार्यो व्यापारयति यथा-अहुकं वल्लं प्राग्येति । य आयिग्ररिक्तो यो वा व्यापारित्तस्तौ केन विचिनोत्यादयतः ? उच्यते
 सूत्रपौरुषीययोग्यी च कृत्वा मिसाकेषु रिष्टमानाहुत्पादयतः, यदि यिक्तां रिष्टमानो न लभेते तदाऽयंपौरुष्यामपि मार्गयतः,
 तदाऽप्यकाम सूत्रपौरुष्यामपि सूत्रं प्रैर्यित्वा मागयत, यथेवयपि न लभ्यते तदैकेकं सहाटकं आचार्यो व्यापारयति, आर्या ।
 पूर्व विधानेन रिष्टमाना यत्नाणो योगे कुर्यान्मदा वेऽपि मार्गयति, तथाऽप्यलभ्यमाने बहूनि वा बहूनि उत्पादयित्वाभ्यानि,
 इन्माप्यानि च कार्यणीति कृत्वा पिण्डकेन सर्वेऽप्युपिष्टानि आचार्यं हुक्त्वा, यथाऽप्यलभ्यमाने बहूनि वा बहूनि उत्पादयित्वाभ्यानि,
 च बहूना दाया । ये नानायाभ्यनिरिक्तास्ते पुनः सर्वे गीतार्थाः, अथवा अर्द्धा गीतार्था अर्द्धा अगीतार्थाः, अथवा वृक्षो-
 नीतारि देवा सर्वेऽगीतार्था, अथवा आचार्यं हुक्त्वा देवाः सर्वेऽप्यगीतार्थाः, तदा यत्सेयामगीतार्थानां मध्ये बन्मती कस्मि-
 मन्मथयदन्वशाचार्यं वदेषणामुत्तमार्गपवादाभ्यां इययति । इत्यादि वक्तोस्ताएनविधिः मयिस्तदऽभीतिदीयमजदकोरेककथुर्जि-
 नोऽनमय । तथा वर्षाकाले यत्र जेने चातुर्मासकं स्थित्वास्तत्पूर्वावपि तथाऽप्यजापि च संविप्रक्षेपे सक्तोऽप्योचनमायाने कारणे

यतिजीतकल्पनामकप्रकरणदृची ॥ अथ किञ्चिन्निशीयसूत्रोक्तं—यथा 'जे भिक्खु पायस्स एमं तुडिअं तडुइ, तडुंते वा साइज्जइ ।' 'तुडिअं' ति यिगलं । 'तडुइ' ददाति । 'जे भिक्खु पायस्स परं तिण्हं तुडिआणं तडुइ, तडुंते वा साइज्जइ ।' यन्नयाणां यिगलानां परतथतुर्थं यिगलं ददाति, तस्याज्ञादयो दोषाः । कोऽर्थः—पूर्वं तावत्परिकर्मणा वर्जितं पात्रं ग्राह्यम्, तदभावे सपरिकर्म, तत्र कारणे यिगलं दातव्यम् । अस्मिन् दुर्बलं (यत्) पात्रम्, तत्र भैक्ष्ये गृहीते पात्रं भज्यते, प्रातिहारिकं वा पात्रं धनिकोऽसमयेऽप्युदालयति, अथवा यत्पात्रं सचायां भवति तल्लु, यत्र देशे तुम्बकादि पात्राणि लभ्यन्ते तत्र मार्गादि-भयात् गमनं दुष्करम्, एवं प्रकारैः कारणैः पात्रे यिगलमेकं द्वे त्रीणि वा दद्यात्, परं चतुर्थस्य दाने आज्ञादिदोषाः । पात्रस्य यिगले बन्धविधिमाह—'जे भिक्खु पायं अविहीए वंथइ, वंथेतं वा साइज्जइ । जे भिक्खु एणेणं वंथेणं वंथइ, वंथेतं वा साइज्जइ । जे भिक्खु पायं परं तिण्हं वंथाणं वंथइ, वंथेतं वा साइज्जइ ।' एषां समुदायार्थः—स्वस्तिकबन्धः स्तैनवन्धश्चा-विधिबन्धः । मुद्रिकासंस्थानो बन्धो नौसंस्थानो बन्धश्च विधिबन्धः । विधिना बन्धनीयम् । उत्सर्गतस्तु बन्धरहितं पात्रं ग्राह्यम्, तदभावे एको बन्धः कार्यः, तस्याप्यभावे द्वौ बन्धौ भवतः तादृक् पात्रं ग्राह्यम्, तस्याप्यभावे त्रिवन्धं ग्राह्यम्, चतुर्थो बन्धो न कार्यः । 'जे भिक्खु अइग्गवंथेणं पायं दिवड्डाओ मासाओ परेण धरइ, धरेंते वा साइज्जइ ।' अस्यार्थः—यो बन्धत्रयातिरिक्तबन्धनं पात्रं सार्धमासात्परतो धारयति तस्याज्ञादिदोषाः । अतिरिक्तबन्धनं पञ्चोत्पलनाभियुक्तं च पात्रमप-लक्षणत्वान्न धारणीयम् । तस्मिन् धृते शेषोपकरणविनाशः, ज्ञानादिविराधना, शरीरस्य पीडा, भैक्ष्यं न लभ्यते, इत्यादि-संयमात्मविराधनासम्भवात्सुलक्षणे पात्रं समचतुरस्रं दृत्तं वा यद्भ्रुवौ युक्तं स्थिरं तिष्ठति तद् ग्राह्यम् । अत्र वृक्षस्य पात्रस्य

दोषा मासगुस्तायां च । इति निशीथसुप्रथमोदेशके । अय पात्रम्, तत्र एकादित्रिपर्यन्तकार्पाणमूल्ये पात्रे शुद्धभाजे
 मज्जुसाल, चतुराशष्टादशपर्यन्तकार्पाणमूल्ये शुष्मास, अग्रनी मूल्यहृदी प्रायश्चित्तद्विवेकवत्पात्रेऽप्यवसेया । तथा-
 " वृत्रपदाहमवद्विम-वायं उक्तोमयगिष्मजराशं । न्यपरिवारी गह्वरे, चारम्भासा ऋषे लघुगा ॥ १ ॥ " पात्रे त्रिविधम्-सुन्व
 हृषये नग्नयं वृषिकावये । एकैकं त्रिविधम्-उत्कृष्टं मरुत्तं जम्बू, उत्कृष्टं पत्रशूद्रम्, मध्यमं पात्रकं, जयन्तं टोष्परिकादि ।
 एकैकं पुनर्द्रिया यथाकृतम्-परिरुच्यं शत्रुपरिरुच्यं च । तत्र यथाकृतं यत्पूर्वमेव कृतमूलं कृतलेथे तादृशं कुशिकापये लम्ब्यते,
 निररा वा, त्रिप्रायनिनिरुत श्रमणोपायको वा तादृशं दद्यात् । अर्द्धाङ्गलं यावद्यच्छेदं स्यात् तदव्यपरिरुच्यं । यद्वर्द्धाङ्ग-
 स्यात्तान् हृषं भवति तद्वत्परिरुच्यं । एतेषां पात्रानामुत्तरिपात्र्या विपर्यस्तित ग्रहणे वत्वारो मासाः लघुका भवन्ति, उपल-
 तागन्तावगुमानरात्रिदिवसद्वयेऽपि । इत्युक्ते भवति-उत्कृष्टस्य पात्रकृतस्य पात्रस्योत्पादनाय निर्गमस्वस्य योग प्रापर्यटन
 रूपे भङ्गान्तरपरिरुच्य उरुष्टमत्र शुद्धानि चतुर्लङ्ग । शत्रुपरिरुच्यं वा मयस्य पत्र शुद्धानि चतुर्लङ्ग । यदा यथाकृतं योगे
 कृतोऽपि न लम्ब्यते, तदाऽन्तरपरिरुच्यं गणणीयम्, तस्मात्पादनाय निर्गमः मयस्य एव शत्रुपरिरुच्यं शुद्धानि चतुर्लङ्ग । इति श्रीणि
 चतुर्लङ्गानि । एवं मयस्यैवपि त्रिगु स्थानेषु श्रीणि मासिकानि । जम्बूस्य स्थानकत्रयेऽपि श्रीणि रात्रिदिवसद्वयकानि ।
 यथा यथाऽत्रादिविषयस्य ग्रहणे प्रायश्चित्तं तपोऽष्टाग्नीनामपि परस्परं विपर्यस्तग्रहणे मासद्वयकम् । तद्यथा-उत्कृष्टस्य
 त्रिद्वयस्यार्पाय निगता मध्यमं पात्रकं शुद्धानि मासिक, नपुन्यं टोष्परिकादि शुद्धानि पञ्चकम् । मध्यमस्य त्रिगैता उत्कृष्ट
 शुद्धानि चतुर्लङ्ग, नपुन्यं शुद्धानि पत्रकं । नपुन्यस्य त्रिगताः उत्कृष्टं शुद्धानि चतुर्लङ्ग, मध्यमं शुद्धानि मासिकं । इत्यादि

यत्किञ्चित्कल्पनासकप्रकरणवृत्तौ ॥ अथ किञ्चिद्विशीथसूत्रोक्तं—यथा 'जे भिक्खू पायस्स एणं तुडिअं तड्डेइ, तड्डेतं वा साइज्जइ ।' 'तुडिअं' ति यिमलं । 'तड्डेइ' ददाति । 'जे भिक्खू पायस्स परं तिण्हं तुडिआणं तड्डेइ, तड्डेतं वा साइज्जइ ।' यत्तथाणां यिमलानां परतथतुर्थं यिमलं ददाति, तस्याज्ञादयो दोषाः । कोऽर्थः—पूर्वं तावत्परिकर्मणां वर्जितं पात्रं ग्राह्यम्, तदभावे सपरिकर्म, तत्र कारणे यिमलं दातव्यम् । अस्विरं दुर्वलं (यत्) पात्रम्, तत्र भैक्ष्ये गृहीते पात्रं भज्यते, प्रातिहारिकं वा पात्रं धनिकोऽसमयेऽप्युद्दालयति, अथवा यत्पात्रं सत्तायां भवति तल्लुपु, यत्र देशे तुम्बकादि पात्राणि लभ्यन्ते तत्र मार्गादि-भयात् गमनं दुष्करम्, एवं प्रकारैः कारणैः पात्रे यिमलमेकं द्वे त्रीणि वा दद्यात्, परं चतुर्थस्य दाने आज्ञादिदोषाः । पात्रस्य यिमले वन्ययिथिमाह—'जे भिक्खू पायं अविहीए वंधइ, वंधेतं वा साइज्जइ । जे भिक्खू एणेणं वंधेणं वंधइ, वंधेतं वा साइज्जइ । जे भिक्खू पायं परं तिण्हं वंधाणं वंधइ, वंधेतं वा साइज्जइ ।' एषां समुदायार्थः—स्वस्तिकवन्धः स्तेनबन्धश्चा-विधिवन्धः । मुद्रिकासंस्थानो वन्धो नौसंस्थानो वन्धश्च विधिवन्धः । विधिना वन्धनीयम् । उत्सर्गस्तु वन्धरहितं पात्रं ग्राह्यम्, तदभावे एको वन्धः कार्यः, तस्याप्यभावे द्वौ वन्धौ भवतः तादृक् पात्रं ग्राह्यम्, तस्याप्यभावे त्रिवन्धं ग्राह्यम्, चतुर्थो वन्धो न कार्यः । 'जे भिक्खू अइरेगबंधणं पायं दिवड्ढाओ मासाओ परेण धरइ, धरंतं वा साइज्जइ ।' अस्यार्थः—यो बन्धत्रयातिरिक्तवन्धनं पात्रं सार्धमासात्परतो धारयति तस्याज्ञादिदोषाः । अतिरिक्तवन्धनं पद्मोत्पलनाभियुक्तं च पात्रमप-लक्षणत्वात् धारणीयम् । तस्मिन् धृते शेषोपकरणविनाशः, ज्ञानादिविराथना, शरीरस्य पीडा, भैक्ष्यं न लभ्यते, इत्यादि-संयमात्मविराथनासम्भावात्सुलक्षणं पात्रं समचतुरस्रं ह्रत् वा यद्गुणं युक्तं स्थिरं तिष्ठति तद् ग्राह्यम् । अत्र ब्रह्मस्य पात्रस्य

द्राणाः पामगुल्मार्थाय विश्वे च । इति निशीपसुत्रप्रथमोद्देशके । अथ पात्रम्, तत्र एकाद्रिधिपर्यन्तकार्पापणमूल्ये पात्रे शुद्धमाणे मधुमासः, मधुराशयद्रवपर्यन्तकार्पापणमूल्ये शुद्धमासः, अग्रतो मूल्याद्द्वौ प्रायश्चित्तद्विवर्णवत्प्राग्निद्वयवसेया । तथा-

“वृत्तपदाक्रमसद्विभ-याय उकोसयमिधमजर्षम् । उष्णरिषादी गार्हणे, वातम्मासा मधे लघुगा ॥ १ ॥” पात्रं त्रिविधम्-दुस्र्व एकैकं शुनश्रिया यथाकृतमन्यपरिकर्म बहुपरिकर्म च । तत्र यथाकृतं स्वसूत्रेण कृतमुले कृतेषु गार्हणं कुत्रिकापमे सम्पन्ते, निररुषो वा, प्रतिमामनिनिहतं भ्रमणोपामको वा गार्हणं उदाति । अर्द्धाङ्गुलं यावपञ्चेषं स्यात् वदन्त्यपरिकर्मं । यदर्द्धाङ्गु-लान्ताम्रपुमासरात्रिदिवपञ्चकेऽपि । इदमुक्तं मन्त्रि-उत्कृष्टस्य यथाकृतस्य पामस्योत्पादनाय निर्गतस्तस्य योगं त्रिपर्यटन-रूपे मन्त्राज्ज्वपरिक्रम उत्कृष्टयेव शुद्धानि चतुर्लङ्गु । बहुपरिकर्मं वा प्रथमत एव शुद्धानि चतुर्लङ्गु । यदा यथाकृतं योने-र्यैः यथाकृतानादिविषयसत्राण्ये जायपिषं मणोत्कृष्टादीनामपि परस्परं विपर्यस्तग्राहणे प्रायश्चित्तम् । तथा-उत्कृष्टस्य वृत्तानि पञ्चलङ्गु, मन्त्रेण मन्त्रके शुद्धानि पञ्चलङ्गु, मन्त्रेण मन्त्रके शुद्धानि चतुर्लङ्गु, मन्त्रेण मन्त्रके शुद्धानि चतुर्लङ्गु । मन्त्रपस्य निर्गता करकं

चि उल्लोइया सेटिकादिभिः संश्लेष्युक्तं भवति ? , ' ध्रुविय ' चि दुर्गां चि काउं अशुरुगार्हहिं सुगंवीकया २, ' वासिय ' चि
 पटवासकुसुमादिभिरपनीतदुर्गन्धभावाः ३, उद्योतिता रत्नप्रदीपादिभिः प्रकाशिता ४, ' बलिकड ' चि कृतकूरादिवलिविधाना
 ५, ' अवत्त ' चि छगणमृचिकाभ्यां जलेन चोषलिप्रभूमितला अव्यक्तस्थानयुक्ता वा निर्वाता वा ६, सिक्ता केवलोदके-
 नार्द्रिकृता ७, सन्मृष्टा प्रयार्जिता ८, साध्ययितेति सर्वत्र प्रक्रमः । त्रिसो० अविशोधिकोटी न भवतीत्युक्तं भवति । एतद-
 नुसारतस्तु चतुःशालादिष्वपि मूलोत्तरयुगविभागो विज्ञेयः । एवमन्यदपि कालातिक्रान्तादिवसतिनवकमाचारारङ्गद्युक्तमत्र
 ज्ञेयम् । यथा— " कालाङ्कनं ? उव-द्वान २ अभिंक्तं ? अणभिंक्ता ४ य । वज्जा ५ य महावज्जा, ६ सवज्ज ७ मह ८
 प्पकिरिया ९ य ॥ ? ॥ उडुवासा समईया, कालाङ्कत सा भवे सिज्जा ? । सा चैव उवद्वाना, दुगुणादुगुणं अवज्जिता
 ॥ २ ॥ " ऋतुवद्धकाले वर्षकाले च यत्र स्थितास्तस्यामृतुवद्धकाले मासे पूर्णे वर्षकाले च चतुर्मासे पूर्णे यदि साधवस्ति-
 ष्ठन्ति तदा सा वसतिः कालातिक्रान्ता भवेत् ? । यस्यां वसती ऋतुवद्धे मासे वर्षकाले चतुर्मासे च स्थिता यदि तस्यामृतु-
 वद्धवर्षकालसम्बन्धिकालमयीदां द्विगुणां द्विगुणामवर्जयित्वा भूयः समागत्य तिष्ठन्ति तदा सैव वसतिरुपस्थाना । किमुक्तं
 भवति—ऋतुवद्धे काले द्वी मासौ वर्षस्विष्टमासान् अपरिहृत्य यदिपुनरागच्छन्ति तस्यां वसती ततः सा उपस्थाना भवति । अन्ये
 पुनरिदमाचक्षते यस्यां वसती वर्षरात्रं स्थितास्तस्यां द्वौ वर्षरात्रौ अन्यत्र कृत्वा यदि समागच्छन्ति, ततः सा उपस्थाना
 न भवति, अर्वाक् तिष्ठतां पुनरुपस्थाना २ । " जार्वतिआउ सिज्जा, अण्णेहिं सेविया अभिंक्ता ३ । अण्णेहिं अपरिभुत्ता,
 अणभिंक्ता उपविसंते ४ । ३ ॥ अचट्टकडं दाउं, जईण अण्णं करेउ वज्जाओ । जग्हा तं पुव्वकयं, वज्जं ति अओ भवे

च गणनाप्रमाणं प्रमाणप्रमाणं च भौमिशीथयुत्रयोऽशोषेयाकचूर्णितः भौमृत्कल्पतृतीयोऽशकृष्टचित्तस्य सवि
 स्तरमवसेपस्य, विस्तरप्रयाग्रेह क्लित्तविति । अथ वसतिसङ्ग्रहो यथा-यदा वसतिः सङ्गीर्णां द्युनयस्तु प्रचुरास्ववा
 परुद्रपायास्ताः प्रतिसेखनीयाः, चतुर्मासकेऽपि नसतिप्रयं प्रतिसेखनीयम् । अथ प्रसङ्गो वसतिस्वरूपं किञ्चिच्छिष्ये-
 “मूळचरणयुद्धं, धीपमुपदगविषयि वसतिं सेवेका सबकालं, विषयपु बुद्धि दोसाभ्यो ॥ १ ॥” तत्र मूळगुणैरयुद्धा
 वसतिर्यथा-“पद्मोवसतो ? दो धारणीत ?, चचारि मूळवेडीओ । मूळगुणे युववेया, एसा च अहागढा वसती ॥ २ ॥”
 पृष्टिबन्धो-परपबलको द्व धारण्यो-इ इहरेत्यौ चवसो मूळवेत्यो यावत्पुं इहस्य पार्थेपु क्रियन्ते, एते सत्तापि मूळगुणा-
 स्तौथ सापुमापाय कृत्रैयुक्ता मूळगुणैरुपेका, एषा त्विर्य पुनरापाह्वा वसतिरापाकम्मिकीत्यर्थः । उचरणुणाच द्विविधा
 भवन्ति मुनोचरणुणा उचरोचरणुणाच “ईसग ? कडजुर क्वण १-छायण ४ सेवण ६ दुवार ६ भूमी य ७ । परि
 कम्मरिप्यमुक्ता, एसा मूळचरणुणेसु ॥ ३ ॥” अत्र इद्व्याख्या-‘ईसग’ चि दण्डकोपरि क्वणीनां क्वणेन १, ‘दुवार’ चि दण्डका १, ‘क्वण’ चि कटकाविभिः
 उचरणुणे २, ‘उक्वण’ चि दण्डकोपरि क्वणीनां क्वणेन ३, ‘छायण’ चि द्युर्मादिना आच्छादनं ४, ‘सेवण’ चि वि-
 रतद्वेण कुट्टाण निषण ५, ‘दुवार’ चि इहदारस्य शास्यकरणं अन्यस्य वा विधानं ६, ‘भूमि’ चि ‘भूमिकम्मं विसमाए
 गमीकरणं ति बुवं होइ, एसा सपरिकम्मा वसती मूळचरणुणेसु ।’ चि मूळगुणोचरणुणेऽवित्यर्थः । एते च पृष्टिबन्धदयश्चतु
 ईशापि भविन्नोषिकोत्ति- । इम पुनरुचरोचरणुणा विद्योषिकोत्तिस्वता नसत्युपयातकास्तानाह-“वृषियधुनियवासिय-
 उचोचियपन्निफटा अवसा य । सिषा सम्मट्टानि य, यिसोरिकोदीगया वसती ॥ ४ ॥” अथापि इद्व्याख्या-‘वृषिय’

सत्र शिशयेदित्यर्थः, तथा यः पुनर्वालानां शिष्याणां शिरःप्रभृतिअवयवमिति शेषः जिह्वया-रसनया उपलिङ्ग्येत्-गौरिव
 वत्सस्य चुम्बेत्, अत्यन्तं वाढहितं करोतीत्यर्थः । ननु वालादीनां प्रत्राजने निषेधोऽस्ति तत्कथं वालानां शिष्यत्वं ? उच्यते
 यो यं प्रत्राजने चालो निषिध्यते स ऊनाष्टवर्षः, अत्र त्वष्टवर्षोपरिवर्त्ती चालो गृह्यते अपवादपदेन तूनाष्टवर्षोऽपि । अत्र
 प्रसन्नात् वालादय उच्यन्ते-“ चाले ? बुद्धे २ नपुंसे य ३, कीबे ४ जडे य ५ वाहिण ६ । तेणे ७ रायावगारी अ ८, उम्मत्ते
 ९ य अदंसणे १० ॥ १ ॥ दासे ११ दुट्टे य १२ मूढे य १३, अणत्ते १४ जुंणिए १५ । ओयद्धए य ? ६ भयए ? ७,
 सेहनिफेडिया इ य ? ८ ॥ २ ॥ शुविणी सचालवच्छा, पवावेत् न कणए । कायवा दुपयसंजुत्ता, एएसि तु पख्खणा
 ॥ ३ ॥ ” तत्र सप्तष्टौ वर्षाणि यावद्दालोऽत्राभिधीयते ?, सप्ततिवर्षेभ्य उपरि वृद्धः, अन्ये त्वाहुरवर्षाणिन्द्रियादिहानिद-
 शनात्षष्टिवर्षेभ्योऽप्युपरि वृद्धोऽभिधीयते ?, न स्त्री न पुमान्प्रसक्तं ३, यः स्त्रीभिर्षोर्गैनिमन्त्रितोऽसंवृताया वा स्त्रियोऽज्ञो-
 पात्रानि दद्या शब्दं वा मन्मनोच्छापादिकं तासां श्रुत्वा सद्बुद्धत्कामाभिलाषोऽभिसोढुं न शक्नोति स स्त्रीवः ४,
 जडस्त्रिधा-भाषया शरीरेण करणेन च, भाषाजडः पुनरपि त्रिधा-जलमूकः मन्मनमूकः एलकमूकः, जलमस इव इड्डुडा-
 यमानो यो वक्ति स जलमूकः, यस्य तु वदतः खंच्यमानमिव वचनं स्वलति स मन्मनमूकः, यस्त्वेक इवाव्यक्तं मूकतया
 शब्दमात्रमेव करोति स एलकमूकः, यः पथि भिक्षाब्दे वन्दनादिषु वाऽतीव स्थूलतया अक्तो न भवति स शरीरजडः,
 कर्ण-क्रिया तस्यां जडः समितिशुसिप्रतिक्रमणप्रत्युपेक्षणसंयमपालनादिक्रियाकलापं पुनःपुनरुपदिश्यमानमप्यतीव जटुतया
 यो श्रहीतुं न शक्नोति स करणजड इत्यर्थः ५, भगन्दरातीसारकुष्ठप्लीहशूलार्शःप्रभृतिरोगैर्ग्रस्तो व्याधितः ६, स्वात्रबन्-

यथा ५ ॥ ६ ॥ पार्श्विकारणा लक्ष, आरंभा अभिनया महावज्रा ६ । समणद्धा सावज्जा ७, महासावज्जात् साहृणं
 ८ ॥ ५ ॥ जा ललु जलुद्धोसेहि, चरिजया कारिया सअद्दाए । परिकम्मविण्णसुक्का, सा वसही अप्पकिरिय सि ९ ॥ ६ ॥”
 आसां च नवानां स्रय्यानां मध्ये प्रथमस्य फ्रियाऽनुज्ञाता सेषतोऽपि सावयत्वामावाप्त, वस्या अस्मिन्ने कालाविक्रान्ताऽनु-
 ज्ञाता, वस्या अप्यभावे उपस्थाना अनुज्ञाता, एषमप्रतोऽपि पूर्वस्याः पूर्वस्या अस्मिन्ने उचरोषराऽनुज्ञाता वेदितव्येति । तथा
 ‘सादुबल्लं’ ति साधूनां धर्मो-दृन्वं साधुवर्गस्तं वसव्यात्साध्वीकर्णं च सङ्कीर्णं न तु शीनाचारिवर्गं । तथा ‘सुसुत्थे च
 निहासु’ ति सुश्रयाचारकादिभ्यो निर्मुक्ति-याभ्य-पूर्णी-सङ्घरणी-दृष्टि-टिप्पणादिः सुषं चार्येवेति समाशादन्ते सुश्रायं
 तत् निमाळयति-चिन्तयतीत्यर्थः । वसव्यात्साधूनामपि धर्मायं ददासीति । एवंविधो वा स सवाचार्यः स्यादिति शेषः ।
 इत्यनुद्धृष्टं ॥ १६ ॥ अथ या स्मरिः शिष्यस्य वैरी स्यात् तं हृष्ययेनाह—
 संगहोवगगहं विहिणा, न कोरेइ अ जो गणी । समण समणि तु दिक्खित्ता, सामायारिं न गाहए ॥ १५ ॥

बालाण जो उ सीसाण, जीहाए उवल्लिपए । न तम्ममग्गं गाहेइ सो सूरी जाण धेरिओ ॥ १५ ॥
 अनयोर्ग्याख्या—‘संगहोवगगहं’ ति सङ्घरथ शिष्यादीनां सङ्घरणम्, उपग्रहश्च वेपथेभ्यः मत्तभुवाविवानेनोपष्टम्भनं
 वपथा वस्र करोति, वास्र कारयति, विधिना-आगमोक्तप्रकारेण यो गणी-आचार्यः, तथा यः भ्रमणे भ्रमणी वीक्षित्या
 पृथग्प्रात् मतीच्छकणमपि सामाचारी-आगमोक्ताहोरात्रक्रियाकलापक्यां सत्स्वगच्छोक्तां वा न प्राहसेत्-निर्जैरापेक्षी

अन्यावपि द्वाविमौ भेदौ भवतश्च, तद्यथा-शुर्विणी-सगर्या, सबालवत्सा सह बालेन स्तन्यपायिना वत्सेन वर्त्तते इति सबा-
 लवत्सा । एते सर्वेऽपि विशतिः स्त्रीभेदा दीक्षानर्हाः ॥ ३ ॥ नपुंसकाः पुनः षोडश भेदा भवन्ति, तत्र दश दीक्षानर्हाः ।
 तद्यथा-“ पंडए ? वाइए ? क्रीवे ? कुंभी ? ईसाए चि य । सउणी ६ तकम्मसेवी य ७, पक्खियापक्खिए इ य
 ८ ॥ ४ ॥ सोमंघिए अ ९ आस्ते ? ०, दस एए नपुंसगा । संकिलिट्ट चि साहूणं, पढावेळं अकप्पिया ॥ ५ ॥ ” तत्र
 षण्डकस्वरूपं यथा-“ महिलासहावो सरवन्नभेओ, मिढं महंतं मउया य वाणी । ससइयं सुत्तमफेणगं च, एयाणि छल्पं-
 गलक्खणाणि ॥ १ ॥ ” पुरुषाकारधारिणोऽपि महिलास्वभावत्वं षण्डकस्यैकं लक्षणम्, तथा हि-गतिस्तस्य मन्दा भवति,
 सशङ्कञ्च पृष्ठतोऽवलोकमानो गच्छति, शरीरं च शीतलं शृदु च भवति, योषिदिवानवरतं हस्तोल्लकान् प्रयच्छन् ऊद-
 रोपरि तिर्यग् व्यवस्थापितवामकरतलस्य वा उपरिष्टादक्षिणकररूपेण विन्यस्य दक्षिणकरतले च श्रुत्वा वाहू च विक्षिपन्
 भापते, अभीक्षणं च कटीहस्तकं ददाति, प्रावरणाभावे स्त्रीत्रह्नाहृभ्यां हृदयमाच्छादयति, भाषमाणश्च पुनः सविभ्रमं भ्रूयुग्मसु-
 लिक्षपति, केशबन्धनं प्रावरणादिकं च स्त्रीवत्करोति, योषिदाभरणादिपरिधानं च बहु मन्यते, स्नानादिकं प्रच्छन्ने समा-
 चरति, पुरुषसमाजमध्ये च सभयः शङ्कितस्तिष्ठति स्त्रीसमाले तु निःशङ्कितः, प्रमदोचितं च रन्धनकण्डनपेषणादिकं कर्म प्रवि-
 दधाति, इत्यादि महिलास्वभावत्वं षण्डकलक्षणम् । अपरं च स्वरवर्णभेदः स्वरो वर्णश्च उपलक्षणत्वात् गन्धरसस्पृशश्च
 स्त्रीपुरुषापेक्षया विलक्षणास्तस्य भवन्तीत्यर्थः । भेदं-पुरुषचिन्हं महद्भवति, शृद्धी च वाणी ललनाया इव सञ्जायते, योषित
 इव सशब्दं सूत्रमभिजायते फेनरहितं च तद्भवति, एतानि षट्षण्डकलक्षणानि ? ॥ वातिकः सनिभित्तमनिमित्तं वा लिङ्गे

नर्माणपातनादिषीयनिरतः स्तेनः ७, श्रीसहस्रनामपुरतुपविश्वरीरतस्तुआदिद्रोहविषायको रामापकारी ८, यक्षादिना मयस-
पोहोदयेन वा परयच्छां नीत उन्मत्तः ९, न भिषयो दर्शन-एण् मस्येत्यदर्शनो-अंशः सत्यानद्धिनिद्रोदयधानप्यप्र द्रष्टव्या
१० ॥ १ ॥ सुरदास्याः सञ्चालो दुर्मिस्रादिव्ययीश्विना गा कीलः ऋणाद्विक्यविकरे बाऽवस्त्रो दास उच्यते ११, द्रुष्टो
द्विषा-कपायद्रुष्टो विषयद्रुष्टश्च, तत्र सर्पपथमिकाभिमिषिष्टसाध्याविषद्रुक्तकपायः कपायद्रुष्टः, अतीव परयोपिदादिपु शुद्धो
विषयद्रुष्टः १२, स्नेहाज्ञानादियरतश्चतया यथास्त्वित्स्ववगमनून्पमानसो मूढः १३, यो राजादीनां शिरस्यधिकं चारयति
स ऋणार्थः १४, जातिर्म्म शरीराविभिर्दुषितो द्युष्टिः, तत्र पातद्रुक्तौष्ठिकवस्त्रदुषिकछिम्पकाद्रयोऽस्पृश्या जाविद्वुष्टिवाः,
स्पृश्या अपि स्त्रीपूरङ्गुत्कटादिपोषकाः शंखरश्मिरोहणनापितसौरिकवाद्युक्तित्वादिभिन्दिवकर्मकारिणः कर्मस्युक्तिवाः,
करचरणकर्म्यादिचर्मिवाः पङ्कज्जगवापनककाणमशुभयः शरीरदुष्टिवाः १५, अर्द्धग्रहणपूर्वकं विषादिग्रहणनिमित्तं वा एतावन्ति
द्विनानि त्वदीयोऽहमित्येवं येनास्मन्तः परायच्छठा कृता मवति सोऽवबद्धः १६, अर्द्धग्रहणपूर्वकं विषादिग्रहणनिमित्तं वा एतावन्ति
दिकादिपामेण तद्वत्संस्कारणाय महवो सुतकाः १७, सैलकस्य वीक्षितुमिष्टस्य निःस्फेष्टिका-अपरहणं शैलकनिःस्फेष्टिका
वयोगाप्तो मत्थापिमादिभिरननुश्रावोऽपहस्य वीक्षितुमिष्यते सोऽपि शैलकनिःस्फेष्टिका, इत्येतेऽप्यत्र सुकपेषु दीप्तानर्हा-
मेवाः । एषां च माकासीनां वीक्षाप्रदाने प्रपञ्चनमाशिन्यसंप्रभास्यविरापनावयो दोषाः सुसावसेया एवेति न वृष्टिवाः ।
वैरस्नाम्पादीनां च मन्त्राग्ने कारणं निषीयोकावशोदेषकामसेयम् ॥ २ ॥ एते एव पाष्टादश्च येदाः स्त्रीज्यपि, परं नपुंसक-
द्रोऽयं विशेषः-यः पुरुषा नपुंसकाः स प्रतिसेवेते प्रतिस्त्वापयति च, स्त्री नपुंसिका युनः स्त्रीके नपुंसकवेदयपि वेदयति ।

पात् ५, अन्यस्य तु देवशापात्तदुदयो जायते ६, इत्येतात् ७ट् नपुंसकान् निशीथोक्तावश्लक्षणासम्भवे सति प्रवाजये-
दिति ६ एतेषामष्टत्वारिंशतः प्रत्रज्याऽनर्हणास्तुत्सर्गापवादपदाभ्यां विशेषव्याख्यानं निशीथाद् ज्ञेयमिति । तथा सम्प-
गार्गी-भोक्षपथं न ग्राहयति-न दर्शयति न शिक्षयतीत्यर्थः स आचार्यो वैरीति जानीहि, हे गौतम ! त्वमिति विषमाश्ररेति
गाथाऽनुप्लब्धसी १५ ॥ १६ ॥ अथ पूर्वोक्ताथैवेवं विशेषयन्नाह—

जीहाए विलिहंतो, न ऋद्धश्चो सारणा जहिं नञि । दंशेण वि तानंतो, स ऋद्धश्चो सारणा जह ॥ १७ ॥

व्याख्या—जिहया विलिहन्-शिल्पं बुम्बन्नाचार्यो न भद्रको-न श्रेष्ठः, यत्राचार्ये सारणा-हिते प्रवर्तनलक्षणा,
स्मारणा वा-कृत्यस्मारणलक्षणा, उपलक्षणत्वाद्धारणा अहितान्निवारणलक्षणा, नोदना-संयमयोगेषु स्वलितस्यायुक्तमे-
तद्भवाद्दशां विधातुमित्यादिवचनेन प्रेरणा, प्रतिनोदना-वर्थैव पुनः पुनः प्रेरणा, नास्ति-न विद्यते । तथा दण्डेनापि-यष्ट्याऽपि
किं पुनर्द्वयकादिना ताडयन्-शरीरे पीडां कुर्वन् स आचार्यो भद्रकः-श्रेष्ठः, यत्र गणिनि सारणा उपलक्षणत्वाद्धारणा-
दि वाऽस्तीति । गाथाछन्दः ॥ १७ ॥ अथ सूरिस्वरूपप्रक्रमेऽपि प्रसङ्गाद् यः शिष्योऽपि गुरोर्वैरी तमाह—

सीसो वि वेरिश्चो सो उ, 'जो गुरुं न विबोहए । पसायमश्चाघहं, सामायारी विराहयं ॥ १८ ॥

व्याख्या—शिष्योऽपि विनयोऽपि स वैर्यैव-शत्रुसैव तुरेवकारार्थो भिन्नक्रमश्च स च योजित एव, यो गुरुं-धर्मोपदेशकं
न विबोधयति-हितोपदेशदानेन धर्मे न स्थापयति, किम्भूतं गुरुमित्याह-प्रमादसदिराग्रस्तं प्रमादो-निद्राविक्रयादिरूपः स

स्वप्ने सेवां विना यो वेदे न पारयति २, बलीवन्बहुर्दो यो विवक्षां शिष्यं धीरस्य धुम्यति स इष्टिबलीनाः १ इन्द्रं भुत्वा
 धुम्यति स इन्द्रबलीवः २, दूषपाश्रियः १, नियन्त्रितः ४, १ । यस्य मोहोत्कण्ठया द्रवकाष्ठे लिङ्गं हृषणी वा कुम्भं-
 द्रवणः स कुम्भी ४, क्षिप्यासेष्यपानामासोक्य यस्येव्यापिलासो आयतो स ईष्यः ५, वेदोत्कण्ठया यो दृष्टव्यः इवा-
 भीरुः यैपुनस्तकाः स दहनिः ६, यो गच्छिव्यकः शान्त इव स्वसिः ७, युक्तपक्षे संवेदो न कुल्यापरे
 भवता युक्तपक्षे कुल्यापरे वा पक्षे यावद्वीपीव्यः स्यात् तावन्यावमेव च काकमत्स्योदयः सपासिकापरितिकः ८, यो
 द्युमने मत्नानः स्वशिष्टे जियति स सौगण्डिकः ९, यो वीर्यपतेऽपि विबापाश्रिय विद्यति स आसक्तः १० । एते वृद्ध
 नपुंसकाः सापुनो प्रशान्तिवृद्धकस्त्रिणा-भयोव्याः इव इत्यार- संकल्पिः ११ यि अविशेषवत्स्यकगर्वाहस्तमानकामान्य-
 प्रसापसम्पन्नत्वात्सर्वेऽप्यमी सद्भक्तिकाः-क्यादासेत्साम्मित्य अवीषायुभाष्यवत्स्यकन्द इति व्रीहानर्ह इत्यर्थः ॥ ४ ॥ ५ ॥
 ननु युवपमयेऽपि नपुंसका उक्ता इहापि वेति उक्त एतेषां परस्परं प्रतिविशेषः १ सस्यं क्लिप्तु तत्र युक्ताच्छीनां प्रारणमिह
 तु नपुंसकाच्छीनां पक्षे स्त्रीप्यपि शक्यम् । शेषाः परं नपुंसकाः प्रवक्ष्यामः । तत्रया-“ वद्विप विष्पिप वेप, पैतयोसहि
 उवहप । इतिसये वेवसचे, पवसेञ्च नपुंसप ॥ ६ ॥ ” आपत्वां राजन्तःपुरयहृकपद्मप्रायाविनिमिषे यस्य बालत्वेऽपि
 तेन इत्वा हृषणी गाल्की भवतः स बद्धिकः १, वस्य तु आवयामस्याकुशुंशुकोपिर्मेऽपित्वा हृषणी ब्राह्म्येते स धिप्यिताः
 २, पतयोर्वेव छने सति किल नपुंसकयोर्व्यः सम्भवते, कस्यपिनु गवसापण्यवित्यस्य त्नीपमियायाद् युवक्ये
 स्त्रीवेदे वा सद्युपारते सति नपुंसकवेदः समुदेति १-४, अपरस्य तु पत्नीपण्य गगाणाण्युसको यव स्वमिति ऋषिवा

सुभिक्षं देसं साहरेज्जा, कंताराओ वा निक्कंतारं करेज्जा, दीहकालिएण वा रोगायंकेणं अभिभूयं विमोएज्जा, तेणावि-
तस्स धम्मायरियस्स दुष्पडियारं भवति, अहे णं से तं धम्मायरियं केवलिएणचाओ धम्माओ भट्टं समाणं सुज्जो केवलि-
पन्नत्ते धम्मे आयवइत्ता जाव दावइत्ता भवति, तेणामेव तस्स धम्मायरियस्स सुष्पडियारं भवति ३ । ' तथा सर्वेष्वपि गुरुः
सुदुष्करतरप्रतीकारः । यदुक्तं श्रीउमास्वातिवाचकपादैः प्रशमरतिग्रन्थे "दुष्प्रतिकारी माता-पितरौ स्वामी गुरुश्च लोकेऽ
स्मिन् । तत्र गुरुरिहासुत्र च, सुदुष्करतरप्रतीकारः ॥ १ ॥ " इति, अदुष्पुच्छन्दः ॥ १८ ॥ अथ कथं कथञ्चित्प्रमादिनें
गुरुं शिष्यो विबोधयतीत्याह—

तुम्हारिस्ता वि मुणिवर, पमायवसगा हवति जइ पुरिसा । तेणन्नो को अम्हं, आलंबण हुज्ज संसारे ॥ १ ॥

व्याख्या-युष्मादज्ञा अपि हे मुनिवर ! प्रमादवशाः-प्रमादपरवशा भवन्ति यदि चेत् पुरुषाः-पुंसासः ;
तेन कारणेनान्यो-युष्मद्व्यतिरिक्तः कोऽस्माकं मन्दभाग्यानां आलम्बनमत्र, विभक्तिलोपः प्राकृतत्वात्, सागरे नौरिव भवि-
ष्यति, संसारे-चतुर्गत्यात्मके पततामिति शेषः । अनेन विधिना शिष्यः प्रमादिनं गुरुं विबोधयतीत्यधिकाराच्छस्यते ।
तथाऽत्र विबोधनविधये आचार्यगुणानपि शिष्य आचार्यस्य दर्शयति । यथा-पुढवीविष सबसहं, मेरुवं अकंपिरं ठियं धम्मे ।
चंदुब सोमलेसं, तं आयरियं पसंसंति ॥ १ ॥ अप्परिसाविं आलो-यणारिहं हेत्कारणविहिन्नुं । गंभीरं दुच्छरिसं, तं आयरियं
पसंसंति ॥ २ ॥ कालन्नुं देसन्नुं, भावन्नुं अत्तरिअं असंभंतं । अपुवत्तयं अमायं, तं आयरियं पसंसंति ॥ ३ ॥ लोइय-

तु- "बालस्त्रीमन्द-

एष परिदारा-वास्वी ममावमदिरा तथा श्वस्तस्ववापिषत्पद्मानरशिव इत्यर्थः, तं पुनः किंभूतं ? युवं सामाचारीविराधकं त्रील-
काचार्यैरव्, किञ्च महोपकारार्थं विध्यादिः केवलप्रज्ञते धर्मं स्थापनं विना गुणविः प्रत्युपकारकारी न स्यात् । यदुक्तं
स्यात्तान्ने-‘ विष्णु दुष्पट्टियारं सप्तानवसो वं० अम्मापित्तणो ? मट्टिस्स २ धम्मापरिपस्स ३, संपातो वि य णं केइ पुरित्ते
अम्मापियारं सययमासइस्सपायेहिं तेत्तेहिं अन्धयोगेणा सुअरिया गणवट्टएणं उवट्टिया तिहिं उदगेहिं मज्जावेणा सङ्खालंकार-
विभृत्तिये करेणा मज्जुलं वाळीपमासुद्धं अङ्गारसदंजणाउलं भोयणं भोगावेणा आवग्गीवं पिट्ठिवट्टिसियाए पट्टिवट्टेज्जा,
तेणावि तस्स अम्मापित्तस्स दुष्पट्टियारं इव’ । दुत्थेन-उत्पेण मतिक्कियते-मत्सुपक्कियते इति दुग्मविकारं प्रत्युपकर्तुंमद्यक्क-
मित्ति पावत् । ‘ अरे णं ते तं अम्मापियारं केवलप्रज्ञते धम्मे आपवइया एणवइया वक्कविसा उवइया मवत्ति, तेणामेव
अम्मापित्तस्स सुष्पट्टियारं भवत्ति सयणावसो ।’ सुत्थेन मतिक्कियते-मत्सुपक्कियते इति सुमतिकारं तद्भवति, मत्सुपकारः
कृतो मवतीत्यर्थः । धर्मस्थापनस्य महोपकारतात् । ‘ केति मारवे दरिदं सङ्खसेज्जा, तए णं ते दरिदे सङ्खिद्धे सयाने
एज्जा पुरं व णं विपुलमोगसमित्तिसयणाए मवि विहरज्जा, तए णं ते मारवे अज्जाया इयाइ दरिदी इए सयाने उस्स
दरिदस्स अतियं इवमागउत्तेज्जा, तए णं तं दरिदे तस्स मट्टिस्स सवस्समविकल्पाने तेणावि तस्स मट्टिस्स दुष्पट्टियारं
भवत्ति, अरे णं ते तं मट्टिं कवल्लिपण्णये धम्मं आयवइया एणवइया पक्कवइया उवइया मवत्ति, तेणामेव तस्स
मट्टिस्स सुष्पट्टियारं भवत्ति २ । केइ उवाक्कयस्स सयणस्स वा मारणस्स वा अतियं एगमनि आरियं धम्मियं सुवययं सोवा
निसम्मं कान्मासे काले क्किया अल्लतरसु रंइलोएसु वैवथाए उववणे, तए णं स वेणे तं धम्मापरियं दुक्खिण्वत्ताभो वेसावो

यो यस्याङ्गप्रविष्टादेः श्रुतस्य काल उक्तस्तस्य तस्मिन्नेव काले स्वाध्यायो विवेयः नत्वकाले तथैव फलप्रदत्वात्, कृत्यादे-
 रपि काल एव करणे फलं नान्यथा १, श्रुतादानं कुर्वता गुरोर्विनयः कार्यः—अभ्युत्थानाद्द्विधावननादिः २, तथा श्रुतादाने
 गुरोर्वहुमान—आन्तरो भावप्रतिबन्धः कार्यः, एवं सुखेनाविकफलं श्रुतं स्यात्, विनयबहुमानाभ्यां चतुर्भङ्गयत्र ३, उपदधातीति
 उपधानं तपः तद्यत्र यत्र अध्ययने आगाहानागाहयोगलक्षणमुक्तं तच्च तत्र कार्यं तत्पूर्वकस्यैव श्रुतग्रहणस्य सफलत्वात् ४,
 अनिन्दवः गृहीतश्रुतेनानिन्दवः कार्यः यद्यस्यान्तेऽधीतं तत्र स एव वाच्यः नान्यः चित्तकालुष्यापत्तेः ५, व्यञ्जनार्थ-
 तदुभयान्याश्रित्य भेदो न कार्य इति शेषः, एतदुक्तं भवति—श्रुतप्रवृत्तेन तत्फलभीप्सिता व्यञ्जनभेदोऽर्थभेद उभयभेदश्च न
 कार्यः, तत्र व्यञ्जनभेदो यथा—‘धम्मो मंगलमुक्किट्ठं’ इति वक्तव्ये ‘पुत्तं कल्लणमुक्कोसं’ इत्यादि ६, अर्थभेदस्तु यथा—
 ‘आवन्ती केयावन्ती लोमंसि विप्परासुसंती’त्यत्राचारसूत्रे यावन्तः केचन लोके—ऽस्मिन् पाखण्डिलोके पइजीवनिकायान्
 विपरायुशन्ति—अनेकप्रकारं घातयन्त्येवंविधायोक्तौ । अवात्तिजनपदे केया—रज्जुर्वान्ता—पनिता लोकः परायुशति रूप इत्याह
 ७, उभयभेदस्तु द्वयोरपि याथात्म्योपमर्हन् यथा ‘धम्मो मंगलमुत्कट्टः अहिंसा पर्वतयस्तकः’ दोषश्चान्न व्यञ्जनभेदोऽर्थभेदः,
 तन्नेदे क्रियाया भेदः, क्रियाभेदे च मोक्षामावः, तदभावे निरर्थका दीक्षा आचारः, इति सर्वत्र योजनीयम् ८, अष्टविधः
 कालादिभेदद्वारेण ज्ञानाचार इति ॥ १ ॥ अथ दर्शनाचारः—“निस्तंक्रिय २—निवितिगिच्छा ३
 अमूढदिट्ठी अ ४ । उववूह ५ थिरीकरणे ६, वच्छल ७ पभावणे अट्ट ८ ॥ २ ॥ ” निःशङ्कितः—देशशङ्का समाने जीवत्वे
 कथमेको मन्योऽन्यस्वभव्य इति शङ्कते, सर्वशङ्का तु सिद्धान्तस्य प्राकृतवन्वयतया कल्पितत्वं मन्यते न तु—“वाल्ल्हीमन्द-

मायुपसुं, सत्येभुं तस्स नत्थि वल्लोपो । ससयपरस्सपम्मि अ, तं आयरिअं पसंसति ॥ ४ ॥ बारसहि वि अंगेहि, सामा-
 इयमाइधुवनिवदे । लद्धे गरिपठ्ठे न आयरिअं पसंसति ॥ ५ ॥ आयरियसइस्साहं, कइइ अ जीवो मंघेहि बहुपरि ।
 कम्ममु य सियेसु य, पम्मायरणेसु नो कइवि ॥ ६ ॥ जे पुण निणोषइहे, निर्गंघे पवपणमि आयरिया । संसारसुक्कलममास्स,
 देसगा ते इ आयरिया ॥ ७ ॥ देवा वि देवलोए, निर्गंघे पवपणं अनुसरता । अत्तरगणमवह्मगाया, आयरिए ईदया
 इति ॥ ८ ॥ नइ दीवो दीवस्ये, पइणए दिपरं य सो दीवो । दीवसया आयरिया, अणं च परं च वीवंसि ॥ ९ ॥
 देवा वि देवलोए, निरं दिवोहिणा विगणंता । आयरियणपुसरता, आसणसयणाणि सुवंसि ॥ १० ॥ ” इत्यादि वन्द-
 पयस्सदीर्घकोक्तं वाच्यमिति । गगाउत्तर ॥ ११ ॥ अथ शिवश्चैरुषयाऽथमाचार्ययोः स्वस्वमाह—
 नाणाम्नि दसणम्मि य, चरणम्मि य तिसु वि समयसारेसु । चोपइ जो ठवेउ, गणमत्पाणं च सो अ गणी ॥ २० ॥

स्याप्या-शने ऽष्टविधे शानाचारे, वंशने ऽष्टविधे वंशनाचारे, वकारात् शिवत्वानिधे वपयाचारे, धरणे ऽष्टविधे धारिभा
 चारे, वकारात् पट्टत्रिवृत्तले वीर्याचारे, एषु त्रिष्वपि समयसारेषु-श्रवणप्रधानेषु वकारादयस्त्रिवृत्तवयोवीर्याचारयोश्च
 ‘चोपइ’ वि श्रेयसि यः किं कर्तुं स्याप्यतिष्ठं कं गणं-यतिस्सुवायक्यं, तथा आत्मानं चात् श्रोतव्यं च, ‘सो अ’ वि
 वकारस्यैवकारार्थत्वात् स एव गणी आचार्यः कथ्यते इति शेषः । अत्र शानाचारादिसक्यं किञ्चित् यथा “काले ?
 विणए २ बहुमाले १, उचराने ४ तथा अनिन्दवले ५ । धनण ६ अत्य ७ बहुमए ८, अद्विबहो गणमायाते ॥ १ ॥ ”

अणजीवी, नायव्वो सो त्वायारो ॥ ४ ॥ द्वादशावधऽपि तपसि साभ्यन्तरवालो कुशलदृष्टे जिनोपलब्धेऽलान्या-न राजवे-
 द्विकल्पेन यथा शक्त्या वा अणजीविको निःस्पृहः फलान्तरमाश्रित्य यः ज्ञातव्योऽसौ तपआचारः, आचारतद्वतोरभेदात्
 ॥ ४ ॥ तत्र वाहं तप आह-“ अणसण? मूणोयरिया २, विचीसंखेवणं ३ रसचाओ ४ । कायकिलेसो ५ संलीणया
 य ६, वज्झो तवो होइ ॥ ५ ॥ ” अनशनं-आहारत्यागः, तद्द्विधा-इत्वरं यावत्कथिकं च, तत्राद्यं चरमजिनतीर्थं चतुर्या-
 दिषण्मासान्तं यावत्, उत्तराध्ययने तु “ इत्तरियमरणकाला य, अणसणा दुविहा भवे । इत्तरिया सावकंखा, निरवकंखा
 वित्तिल्लिया ॥ १ ॥ ” इत्वरकं सावकाहं घटिकाद्वयाद्युत्तरकालं भोजनेच्छया वर्त्तते इति सावकाह्णमित्यस्ति, यावत्कथिकं
 तु आजन्मभावि, तत्पुनश्चेष्टामेदोपाधेर्विशेषतस्त्रिधा, पादपोपगमनं १, इद्धितमरणं २, भक्तपरिज्ञा ३, तत्रानशनिनः-त्यक्तचतु-
 र्विधप्रहारस्याधिकृतचेष्टा व्यतिरेकेण चेष्टान्तरमधिकृत्य एकात्तनिःप्रतिकर्माहस्य पादपस्येवोपगमनं-सामीप्येन वर्त्तनं पादपो-
 पगमनं, तच्च सव्याघातं निर्व्याघातं च, तत्र सव्याघातं व्याघ्रसिंहाद्युपद्रवे सति क्रियते, निर्व्याघातं तु यत्सूत्रार्थोभयनिष्ठितो
 निष्पादितशिष्यः संखेखनापूर्वमेव विधत्ते, अन्यथा आर्त्तध्यानसम्भवः । तथा इक्षिते प्रदेशे मरणं इक्षितमरणं, इदं च संहनना-
 पेक्षं पूर्वोक्तं अशक्नुवतश्चतुर्याहारनिष्ठत्तरूपं स्वत एवोद्वर्त्तनादिक्रियायुक्तस्य ज्ञेयम् २, भक्तपरिज्ञा त्रिधाहारचतुर्याहारनिष्ठ-
 चिरूपा, सा नियमात् समतिकर्माहस्य घृतिसंहननवती यथा समाधिभावतोऽवगन्तव्या ३ ॥ १ ॥ यद्यनशनं कर्तुं न
 शक्नोति तदोनोदरतां कुर्यादित्यनशनानन्तरभूनोदरतामाह एवमग्रेऽपि ज्ञेयम्-“ ऊणोयरिय ’ चि ऊनोदरता सा त्रिया,
 यदुक्तं स्थानाह्रे ’ तिविहा ओमोयरिया पं० तं० उवगरणोमोयरिया १, भक्तपाणगोमोयरिया २, भावोमोयरिया ३, अस्य

पूर्वार्णा, १०१ चारुकाङ्क्षयाय । अनुग्रहार्थं सख्यैः, सिद्धान्तः प्राकृतः ॥ १ ॥ ” इत्यादिकारणानि, तस्य
 निःशुद्धो नीच एवाहंछासनप्रतिपक्षो दर्शनाधार उच्यते, अनेन दर्शनदर्शनिनीर-
 देद्याह १, निष्काङ्क्षितः देहसर्पकाङ्क्षारहितः, उपायः एकं दर्शनं काङ्क्षितं, सर्वकाङ्क्षा तु शौचादीनि सर्वाणि २, निर्गता
 विचिकित्सा—कचं प्रति सन्देशो यस्यादसौ निर्विचिकित्सा, साय्वेव भिन्नते, किन्तु महत्समापि सर्वो ममास्यात् फलं भ-
 विष्यति न यद्विष्यतीति क्रियाया इति सन्देशो विचिकित्सा आत्मनिश्चयो निर्विचिकित्सा उच्यते, यद्वा विदो—विज्ञास्ते च
 तस्वतः सापच एव तेषां दुष्टाचारहिणो निर्बिदुष्टाः १, शालतपस्वितपोविषाणिविषयदर्शनेन मूढा—स्वरूपाश्च चकित्वा
 इष्टि—सम्पन्नान्तरुपा यस्यासौ अनूबहृष्टिः ४, अथ षतुर्विषोऽप्यन्तर आचारो । यावत् तार—उपदेहा च समानवात्मिकाया
 प्रक्षंसने—उच्यते युगपरिवर्तनम् ५, स्थिरीकरणं च पर्मादिपीदमानानां तत्रैव स्थापनं उपदेहात्मिकरूपे ६, वात्सल्यं च
 समानवार्तिक्रील्युपकारकरणं ७, प्रयाचना च पर्मात्स्यादिभिस्तीक्ष्णयापने वात्सल्यप्रधाने ८, इत्यष्टविधो दर्शनाधारः
 ॥ १ ॥ अथ चारिणाचारः—“ वणिहाजजोगच्छुषा, पंचरिं समिर्हि रिंरिं एवीरिं । एत चरिणाचारो, बहुविधो शौर
 नायवो ॥ १ ॥ ” वणिपान—नेत्र स्वास्य तलपाना योगा—न्यायारससौर्मुक्तः, अर्थं च ओषधोऽभिरवसन्व्यष्टिरपि स्यात्
 आर—पञ्चभिः मभिरिभिस्विष्टमिच युष्टिभिर्भः प्रणिपानयोगयुक्तः, एतयोगयुक्त एतयोगबानेव, अथवा पञ्चष्टु समिधियु
 निस्यष्टु युष्टिष्टु अस्मिन् विषये एता आभित्य प्रणिपानयोगयुक्तो या, एष चारिणाचारः । आचाराधारवतोः कथञ्चिद्वये
 वात् अनुविधः स्यात् प्रत्यक्षा ॥ २ ॥ अथ उपभाषार—आरसचिह्नियं विं तथे, सन्निपतरबाहिरं कुसलदिष्टे । प्रगित्तर

कुशलतानिरोधः कुशलानामुदीरणं, विविक्तचर्या "आराहुज्जाणाइसु, यीपसुपंहगविवल्लियं ठाणं । फलयार्इण य गहणं, तद्द भणियं
 एसणिज्जाणं ॥ १ ॥" एतद्दालं तपो भवति लौकिकैरपि आसेव्यमानं ज्ञायते इति ब्राह्मण, विपरीतग्राहेण कुलीयिकैरपि क्रियते
 इति ब्राह्मणतपः ५ ॥ अथाम्यन्तरं तपो यथा " पायच्छिच्छं ? विणओ २, वेयावच्चं ? तहेव सज्जाओ ४ । ज्ञाणं ५ उस्सगो ६ वि
 य, अन्मितरओ तवो होइ ॥ ६ ॥" तथा चौपपातिकेऽपि " से किं तं अन्भतरए तवे ? २ छविहे पं० तं० पायच्छिच्छं ?
 विणओ २ वेयावच्चं ? सज्जाओ ४ ज्ञाणं ५ विउस्सगो ६" "पायच्छिच्छं" अतिचारविशुद्धिः सा च वन्दनादिना विनयेन विधी-
 यते, इत्यत आह-वि० कर्मविनयनहेतुव्यापारविशेषः, तद्वानेव च वैयाहस्ये प्रवर्त्तते इत्यत आह-वे० भक्तादिभिरुपसृभ्यः
 वैयाहस्यान्तराले च स्वाध्यायो विधेयः इत्यत आह-स० शोभनो मर्यादया षाठः, तत्र च ध्यानं भवतीत्याह-ज्ञा० शुभध्यानं,
 शुभध्यानादेव हेयत्यागो भवतीत्यत आह-विउ० व्युत्सर्गः, " से किं तं पायच्छिच्छे ? २ दसविहे पं० तं० आलोयणारिहे ?
 पडिक्कमणारिहे २ तदुभयारिहे ३ विवेगारिहे ४ विउस्सगारिहे ५ तवारिहे ६ छेदारिहे ७ मूलारिहे ८ अणवडुपारिहे ९
 पारंचियारिहे १० से तं पायच्छिच्छे ।" आलोचना-शुलनिवेदनां विशुद्धये यदर्हति भिषाचर्याद्यतिचारजातं तदालोच-
 नाई तद्विषयत्वादालोचनालक्षणा विशुद्धिरपि आलोचनार्हमित्युक्तम्, तस्या एव तपोरूपत्वादिति, एवमन्यान्यपि, नवरं
 मतिक्रमणं-मिध्यादुष्कृतं २, तदुभयं-आलोचना प्रतिक्रमणस्वभावं ३, विवेको-ऽशुद्धभक्तादिविवेचनं ४, व्युत्सर्गः-का-
 योत्सर्गः ५, तपो-निर्विकृतिकादिकं ६, छेदो-दिनपञ्चकादिक्रमण पर्यायछेदनं ७, मूलं-पुनर्वतोपस्थापनं ८, अनवस्थायं
 अचरिततपोविशेषस्य त्रैलोक्यनवस्थापनम् ९, पाराश्रिकं-तपोविशेषेणैवातिचारपारगमनमिति १०, " से किं तं विणए ? विणए

द्विधा-वच प्रथमा विनकल्पिकादीनामेव न पुनरन्येषां चालीयोपपत्त्यभावे हि समाशंसयामावात्, अतिरिक्ताऽप्रारणवो
 नानोदरतेति । “ अय्याहारचष्टुा, इयागपथा खेष क्रियुणा । अह दुयास्त सौख्य, चरनीस वरिक्त्वोसा ए ॥ १ ॥ ”
 अत्याहारोनीदरता नाम एककृषकस्यारम्य यावदष्टौ कृषला, अशैककृषकाना जपन्त्या अष्टकपला वृत्त्या शेषमेवा मध्यमा ।
 एषै नवम्य आरम्य यावत् द्वादश कृषलास्वावदुपाद्धीनोदरता, एषै त्रयोदशम्य आरम्य यावत् षोडश तावत् द्विभागोनी-
 दरता । एषै सप्तदशम्य आरम्य यावत् द्वादशकृषलास्वावदुपाद्धीनोदरता, इत्थं पञ्चविंशतिम्य आरम्य यावदेकत्रिंशत्वावत्किञ्चिन्मूतोदरता ।
 जम्बयात्रिका स्वधिया श्रेया । एवमेनादुसारेण पानेऽपि शाल्या २, याबोनीदरता कौषादित्यामेन १ ॥ ३ ॥ द्वचिसङ्घेयो
 धिताचपीक्यः यदुक्तमौपयानिके-‘ किफ्लायरिया अणेगविहा, पं० ६० वृथाकिगाहवरए ’ इव्याभिग्रहः लेपकृवावि
 इम्यविपयः, ‘ लेवाभिग्गाहवरए ’-वेवाभिग्रहः स्वग्रामपप्रामादिविपयः, ‘ कालाभिग्गाहवरए ’-कालाभिग्रहः पूर्वाहा
 द्विपयः, ‘ यावाभिग्गाहवरए ’ यावाभिग्रहः गानाहसनादिवहृथनरादिविपयः इत्यादि ३, रसत्यागोऽनेकथा, ययीपपातिके
 -‘ भिवित्तिप पणीयरसपरिखाई आधेभित्तिप आषामस्वित्यमोई अस्ताहारे विरसाहारे अंठाहारे पनाहार वृसाहारे’ इत्यादि ४,
 कायपठेद्यो यया-‘ वापठिइए तायाहए उक्कडुयासणिए पठिपड्योई वीरासणिए नेसजिए आयावए अवावकए अकडुयए
 अण्डुमए सवगायपठिकम्मविमूसदिपणुठे इत्यादि ५, संलीनवा इन्त्रियसंलीनवाविनेराषटुपी-“ इदियकसायजोए,
 पडुवसेलीपया सुजेयवा । एव य विविषायरिया, पण्ठा वीयरगेहि ॥ १ ॥ ” थोआयेरिन्त्रियैः सुन्दरेतरञ्जव्वादिपु
 सोपेपेपाकरणमिन्त्रियसंलीनवा, कणयसंलीनवा यदुवयनिरोपोतीरैविकलीकरणकपा, योगसंलीनवा मनोयोगादीनाम

भक्तसं ३, कडुए ४, निष्ठुरे ५, फल्से ६, अणह्यकरे ७, डेयकरे ८, भेयकरे ९, परितावणकरे १०, उडवणकरे ११,
 भूतोवघाइए १२, तहपगारं मणं नोपघारेज्जा, से तं अपसत्थमणविणए । से किं तं पसत्थमणविणए ? २ तं चैव पसत्थेणं ।
 एवं चैव वडविणओ वि एएहिं चैव पदेहिं नायवो ७ से तं वडविणए । ” यत्तुनर्मनः—चित्तमसंयतानामिति गम्यते, संहाव-
 धेन-गहितकर्मणा हिंसादिना वर्चेत इति सावयय, एतदेव प्रपञ्च्यते—स० कायिकयादिक्रियोपेतं२, संकाकैश्यं—कंकशभावोपेतं
 ३, परेषामात्मनो वा कडुकपिच कडुकमनिष्ठमित्यर्थः ४, निष्ठुरं माह्वाननुगतं ५, फ० स्नेहाननुगतं ६, आश्रवकरं—अश्रुय-
 कर्माश्रवकारि ७, कुत इत्याह—छे० हस्तादिछेदनकारि ८, भे० नासिकादीनां भेदनकारि ९, प० माणिनामुपेतापहेतुः १०,
 उ० मारणान्तिकभेदकारि धनहरणाद्युपद्रवकारि वा ११, भू० भूतोपघातो यत्रारित तद्भूतोपघातिकमिति १२, ‘तहपगारं’
 ति एवं प्रकारं असंयतमनःसहसमित्यर्थः, ‘मनो नो०’ न प्रवर्त्तयेत् । “से किं तं कायविणए ? २ दुविहे पं० तं० पसत्थ-
 कायविणए अपसत्थकायविणए य, से किं तं अपसत्थकायविणए ? २ सत्तविहे पं० तं० अणालत्तं पण्ये ? अणालत्तं ठाणं
 २, अणालत्तं निसीदणे ३, अणालत्तं सुयट्टणे ४, अणालत्तं उल्लघणे ५, अणालत्तं पण्ये ६, अणालत्तं गमणे ? अणालत्तं ठाणं
 गर्जुजगता ७, से तं अपसत्थकायविणए । से किं तं पसत्थकायविणए ? पसत्थकायविणए एवं चैव पसत्थं भाणियव्वं,
 से तं पसत्थकायविणए । से तं कायविणए । ” ‘अणालत्तं’ ति अयतनया ?, ‘उल्ले०’ कर्हमादीनामतिक्रमणं ५, पौनः-
 पुन्येन तदेव प्रलङ्घनमिति ६, सर्वेन्द्रियाणां काययोगस्य च योजनता-प्रयोजनं व्यापारणं सर्वेन्द्रियकाययोगयोजनतेति
 ७ । “ से किं तं लोगोवयारविणए ? २ सत्तविहे पं० तं० अग्भासवत्तियं ?, परल्लंदाणुवत्तियं २, कज्जहेउं ३, कयपदिक्कि-

धनादि 'तस्स'ति मनोज्ञस्य धनादेः 'अविषयो' व्यक्तं, नवरं आर्त्तध्यानमसावुच्यत इति वाक्यशेषः २ । आतङ्को-रोगः
तस्यातङ्कस्य २, जुषी प्रीतिसेवनयोरिति वचनात्सेवितः प्रीतो वा यः कामभोगः-शब्दादिभोगो मदनसेवा वा तस्य कामभो-
गस्य ४ । " अदृशस णं ज्ञाणस्स चचारि लक्खणा पं० तं० कंदणया ? सोयणया २ तिप्पणया ३ विलवणया ४ । "
कं० महता शब्देन विरवणं ?; सो० दीनता २, ति० तेपनता विपेः क्षरणार्थत्वाद्भ्रुविोचनं ३, विलपनता पुनः पुनः
क्षिष्टभाषणमिति ४ । ? " रुद्धे ज्ञाने चउविहे पं० तं० हिसाणुवंधी १, मोसाणुवंधी २, तेणाणुवंधी ३, सारक्खणाणुवंधी
४, रुद्धस णं ज्ञाणस्स चचारि लक्खणा पं० तं० ओसन्नदोसे ?; बहुदोसे २, अज्ञाणदोसे ३, आमरणंतदोसे ४ । "
ओसन्नो-बाहुल्येनानुपरतत्वेन दोषो हिसानृतादचादानसंरक्षणानामन्यतम ओसन्नदोषः ?; अज्ञानात्-कुशास्त्रसंस्कारात्
दोषः-महत्तिलक्षणो बहुदोषः २, अज्ञानात्-कुशास्त्रसंस्कारात् हिसादिष्वधर्मस्वरूपेणु ग्रं० ?००० धर्मबुद्ध्या या प्रह-
विस्तलक्षणो दोषोऽज्ञानदोषः ३, मरणमेवान्तो मरणान्तः आमरणान्तात् आमरणान्तमज्ञातानुतापस्य कालसौकरिकादेरिव
या हिसादिषु मष्टतिः सैव दोष आमरणान्तदोषः ४ । इह चार्त्तरीद्रे परिहार्यतया साधुविशेषणे धर्मशुक्ले त्वासेव्यतयेति
२ । " धम्मज्झाणे चउग्विहं चउपढोयारे पं० तं० आणाविजए ?; अवायविजए २, विवागविजए ३, संटाणविजए ४ । "
'यारे'ति चतुर्षु भेदलक्षणालम्बनानुभेदलक्षणेषु पदार्थेषु प्रत्यवतारः-समवतारो वक्ष्यमाणस्वरूपो यस्य तच्चतुःप्रत्यवता-
' आशा-जिनमवचनं तरया विचयो-निर्णयो यत्र तदाज्ञाविचयं प्राकृतत्वात् आणाविजयं आशागुणानुचिन्तनमित्यर्थः;
शेषपदान्यपि, नवरं अपाया रागेद्वेषादिजन्या अनर्थाः, विपाकः-कर्मफलं, संस्थानानि-लोकद्वीपसमुद्राद्याकृतयः ।

रिया ६, अथगपेसणया ६, देसकासण्णुया ६, सवरोसु अपरिस्सोयया ७, से तं सोगोनयारविणए । से तं विणए ।”
 अम्यासवचिना-समीपवत्तित्त्वं १, पराभिमायानुवर्धने २, कार्यरेसोहानादिनिमित्तं मक्कादिदानमिति गम्यम् ३, क्यं
 मर्यापित्तोऽइपनेनेति पुब्बया मक्कादिदानमिति ४, आर्षस्य-दुःखिषवस्य नाचविषण ५, वे० प्रस्तावना-अवसरोचितार्थ-
 पयावसे १, उवगझाय २, सेर ३, गिळाण ४, तवरिस ५, बेर ६, साहगिय ७, कुल ८, गण ९, संवेषावसे १० तं आयरिय
 विधिः ६, सायमिकः-सायुः साधी वा ७, इहे-गरुससुदाय ८, गणः-कुलानां सुदायः ९, संघो-गणसमुदायः १०, से
 “से किं तं सगझाय १ २, पंचदिहे पं० तं वायणा १ पट्टिपुच्छणा २ परियहणा ३ अणुपेहा ४ वग्गहा ५, से तं सज्झाय ।
 स किं तं झाले १ २ चरविहे पं० अह झाले १, इह झाले २, वग्गहाणे ३, दुक्कहाणे ४, अह झाले चरविहे पं० तं अमणुण-
 संपओगसंपवसे तरस विपओगरसतिसमझाणए आवि मवइ १, अणुपेहा ४ वग्गहा ५, से तं सज्झाय ।
 गते आवि मवति २, आदंइसंपओगसंपवसे तरस विपओगरसतिसमझाणए आवि मवइ १, परिहसियझामभोगसंपओग-
 संपवसे तरस अविणओगरसतिसमझाणए आवि मवइ १, अविणओगरसतिसमझाणए आवि मवइ १, परिहसियझामभोगसंपओग-
 सन्मयुक्त्तो यः स तथा, तथाविधः सन् तरायमनोहरय सव्वावेदिप्रयोगसुतिसमवागतमपि मवति, वियोगक्खित्तानुगतः
 स्यात्, वापीसुपरवावयापेत्तया सहुब्बयार्थः, असावार्थयानं रयादिति श्लेषः, पर्येषणियणोरयेदादिति १ । तथा मनोह-

विडस्सग्गे २ अहरे ३ असम्मोहे ४ । ” देहादात्मन आत्पनी वा सर्वसंयोगानां विवेचन-बुद्ध्या पृथक्करणं विवेकः १, द्युरसर्गो-
 निस्तद्गतया देहोपधित्यासः २, देवाद्युपसर्गजनितं भयं च लनं वा व्यथा तदभावो अव्ययं ३, देवादिकृतमायाजनितस्य सूक्ष्म-
 पदार्थविषयस्य सम्मोहस्य-मूढताया म्पिघोऽसम्मोहः ४ । “ सुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि आलंबणा पं० तं० खंती १ सुत्ती २
 अज्जे ३ महवे ४ । सुक्कस्स णं ज्ञाणस्स चत्तारि अणुण्णेषाओ पं० तं० अवांयाणुण्णेषा १ असुभाणुण्णेषा २ अणंतवत्तिया-
 णुण्णेषा ३ विपरिणापाणुण्णेषा ४, से ते ज्ञाणे ५ । ” अपायानां-भाणंतिपाताद्याश्रवद्वारजन्थानंर्यानां अनुपेक्षा-ऽनुचिन्तनंम-
 चिन्तनमिति ४ । “ से किं तं विडस्सग्गे ? विडस्सग्गे दुविहे पं० तं० दव्वविडस्सग्गे १, भावविडस्सग्गे य २ । से किं तं
 दव्वविडस्सग्गे ? २ चउव्विहे पं० तं० सरीरविडस्सग्गे १, गणविडस्सग्गे २, उवहिंविडस्सग्गे ३, भत्तपाणविडस्सग्गे ४, से
 तं दव्वविडस्सग्गे ? ” । से किं तं भावविडस्सग्गे ? २ तिविहे पं० तं० कसायविडस्सग्गे १, संसारविडस्सग्गे २, कम्मविडस्सग्गे
 ३ । ” सं० नारकाणुक्कादिहेतूनां मिथ्यादृष्टिवादीनां त्यागः २, कं० ज्ञानावरणादिकम्मबन्धहेतूनां ज्ञानमत्त्यनीकत्वादीनां
 विडस्सग्गे ४, से तं कसायविडस्सग्गे ? २ चउव्विहे पं० तं० कोहकसायविडस्सग्गे १, माणं० २, मीयां० ३, लोभं०
 स्सग्गे १, तिरियंसंसां० २, मणुयंसंसां० ३, देवसंसां० ४, से तं० संसारविडस्सग्गे ? संसारविडस्सग्गे चउव्विहे पं० तं० नेरइयंसंसारविड-
 पं० तं० णाणावरणिज्जकम्मविडस्सग्गे ?, दरिसणावरणीयं० २, वेयणीयं० ३, मोहनीयं० ४, आउयं० ५, नामं० ६, गोयं० ७;

“पम्पस्स षो षाणस्स षत्थारि सम्मसणा १० तं० आणारो ? निसंगरुं ? उवर्बसखं ? सुतंरुं ४ ।” आ० निरुत्तया
 स्वरुभदानं ? , नि० स्वमानु एव उरुभदानं २, उ० सार्धुपेयात् उरुभदानं ३, आगमस्तत्त्वधदानं ४ ।” पम्प-
 स्स ष आणस्स षत्थारि आसपणा १० तं० यत्तणा ? पुच्छणा ? परियुणा ? पम्पकहा ४ ।” आकम्भनानि धर्मध्यान-
 सौपचित्तारोहणार्थं यान्यासन्मन्त्रे—आधीयन्ते तान्याकम्भनानि षत्थनारीनि ४ “धम्मस्स ष षाणस्स षत्थारि अशुप्पे
 हामो १० तं० अणिबाजुप्पेहा ? असरणजुप्पेहा २ एकठाजुप्पेहा ? संसाराजुप्पेहा ४ ।” अनित्यत्वाद्धारणत्वैकत्वसंसारो-
 नुमेसाः प्रतीवाः । “सुकम्भणो षत्थिरे षत्थयोयारे १० तं० पङ्कवियके सवियारी ?, एगंधवियके अविियारी २,
 सुदुमकिरिए अपरिचारे ?, समुच्छिअकिरिए अनियही ४ ।” पृथक्त्वेन—एकज्जव्याभित्तानामुत्पादाविपर्यायाणा येदेन
 चित्तको—विकल्पः पूर्वगतधुताकम्भनो नानानयासुसरणरुक्षणो यत्र तत्पृथक्त्ववितर्क, तथा विचारोऽर्थाद् व्यञ्जने व्यञ्जनादर्थे
 प्रनः प्रवृत्तियोगानो वान्यस्मादन्यतरस्मिन् विचरणे, साह विचारेण यत्तत्सविचारि, सर्वेपनोवित्वादिन् समासान्तरः ? ।
 एकत्वेन—अपेदेनोत्पादाविपर्यायाणामन्यतरमैकर्यायाकम्भनतयेत्यर्थो वितर्कः—पूर्वगतधुतामयो व्यञ्जनरूपोऽर्थरूपो वा यस्य
 तदंशत्ववितर्क, तथा न विपत्ते विचारोऽर्थव्यञ्जनयोरितिस्मादितरत्र तथा प्रनःप्रवृत्तीनामन्यतरस्मादन्यत्र यस्य तदविचारीति
 २ । मूलमक्रिया यत्र निरुद्धवाङ्मनोयोगत्वे सत्यदृतिरुद्धाकाययोगत्वात् तत्सुस्थिक्रियं, अयत्तिपाति—अप्रतिपत्तनशीले प्रवर्द्धमान-
 परिणापत्वादेवच निर्वाणायनकाले केवलिन एव स्यादिति ३ । समुच्छिअ—धीणा क्रिया—आपिक्यादिका वृत्तेष्वीकरणे निरुद्ध-
 योगत्वेन यस्मिन्तत्पया, अनिवर्त्ति—अध्यायर्चनस्वभावमिति ४ । “सुकस्स ष षाणस्स षत्थारि उरुत्तणा १० तं० विषेये ?

वसतिः एतन्नयमुद्गमोत्पादनैषणादोषशुद्धय, तत्र गृहिप्रभवाः षोडशोद्गमदोषा गृहिणा प्रायेण तेषां क्रियमाणत्वात्, प्रायेणेत्युक्ते स्वद्रव्यक्रीतस्वभावक्रीतलोकोत्तरप्राप्तिलोकोत्तरपरिवर्तितरूपदोषाः साधुनाऽपि क्रियमाणा अवसेया इति, साधुसमुत्थाः षोडशोत्पादना दोषाः साधुनैव तेषां विधीयमानत्वात्, गृहिसाधुजन्यदशग्रहणैषणादोषाः शङ्कितदोषस्य साधुभावापरिणतदोषस्य च साधुजन्यत्वाच्छेषाणां च गृहिप्रभवत्वात्, तैः शुद्ध-रहितं चारित्ररक्षणार्थ-संयमपरिपालनार्थं शोधयन्-उत्पादयन्नाचार्यो भवति सचारित्री सह चारित्रेण वर्त्तते यः स सचारित्री सर्वयनादीत्वादिन् समासान्तः उवणा ५ पाहुडियाए ६, पाओयर ७ कोय ८ पागिचे ९ ॥ १ ॥ परियट्टिए १० अभिहडु ११-विभन्ने १२ मालोहडे य १३ अचिछ्जे १४ । अणिसिह १५ ज्जोयरए १६, सोलसपिडुगमे दोसा ॥ २ ॥ ” आधानमाया प्रस्तावात्साधुप्रणिधानं अमुकस्मै साधवे देषमिति तथा, आधाय वा साधून् कर्म पइजीवनिकायविराधनादिना भक्तादिपाकक्रिया आधाकर्म तथोगाद् भक्ताद्यपि तथा निरुक्ताद्यलोपः १, उद्देशनमुद्देशो वा यावदर्थिकादिप्रणिधानं तेन निर्दत्तं उद्दिश्य कृतं वा औद्दि- शिकम् २, शुद्धस्याप्यविशुद्धभक्तमीलनात् पूतिकर्म, आधाकर्माद्यवयवः पूतिः तथोगाद्वा ३, मिश्रेण-किञ्चिद् गृहयोग्यं किञ्चित्साधूनामिति विकल्पेन जातं-पाकादिभावमुपागतं मिश्रजातं ४, स्थाप्यते साधुदानार्थं किञ्चित्कालं इति स्थापना ५, प्र-इतिविश्रुतकालादौ आ-इति साध्यागमनरूपपर्याद्या विवाहादिकरणेन धृता-धारिता या भिक्षा, स्वार्थिके कपत्यये प्राधृतिका ६, यत्यर्थं देयवस्तुनः प्रकटीकरणं-प्रादुर्करणं ७, क्रीतं द्रव्यादिना ८, साध्वर्थमुद्धारानीतं प्रापित्यं अपपित्यं

अंतरायकर्मविचरस्समे ८, से ते कर्मविचरस्समे । से ते भावविचरस्समे २ । ” इदं भाषयिष्यादि लौकिकैरनपिलिपि-
 षत्वात् तत्रान्तरेण भाषतोऽनासेष्यमानत्वात् मोक्षमाप्स्यन्तत्वात्साध्याभ्यन्तरमिति । अथ वीर्याचारः—“अभियुग्शिवकविरिभ्यो,
 परकर्मणो बहुकमावणो । शुभश्च यज्जायते, नायस्यो नीरियापारो ॥ १ ॥ ” अनियुग्शिवकविरिभ्यो—ऽनियुग्शिवकविरिभ्यो,
 चाराणामप्यविपत्वात् तप आचारस्य च द्वादशविपत्वात्, तपयुक्तं—अनन्यचित्तः पराक्रमते प्रहणकाले तव ऊर्ध्वं युनक्ति च—
 नपत्तयति च यथास्याम—यथासायस्यै जावव्योऽसौ वीर्याचारः, आचाराचारवतोः कथञ्चिदभेदादिति । गायाछन्दः ॥ २० ॥
 पूर्वमाचारेषु चारिआचारः प्रतिपादितः, स तु शुद्धपिण्डाविग्रहे स्थादित्याह—
 पिण्ड उत्रहिं सिद्धं, उन्नामउप्यायणेऽसणासुद्ध । चारितरक्त्वणट्टा, सोऽहितो होइ स चरिची ॥ २१ ॥
 व्याख्या—पिण्डबहुविधाहारकृत्तणा, तपचिरीधिकौपग्रहिकृत्तणा, तत्रौधिकस्त्रिविध—युत्तवस्त्रिका ? पात्रकेसरिका २
 एच्छकः ? पात्रस्यापने ४ वेति चतुर्विधो जयन्य ? , पटलानि ? रजस्राने २ पात्रवका ? चोलपट्टः ४ मात्रके ५
 रनोहरणं ६ वेति पट्टविधो मध्यमः २, पतङ्गवहः ? कल्पत्रय ६ वेति चतुर्विध वत्कृष्टः ३ । औपग्रहिकोपचिरपि त्रिया—
 तत्र पीठ ? पात्रमोच्छन २ वृष्टकममार्जनं ? इगल ४ सूवी ५ नलहरणी ६ कर्णशोषनादिकृपो जयन्य, संस्वारक ?
 उत्तरपट्ट २ इच्छक ? तबार ४ मस्रवण ५ लेलामुक्त ६ योगपट्ट ७ सल्लाहपट्ट ८ चित्तमित्यादिकृपो मध्यमः, अत ?
 पत्रविधयुस्तकारविरूप वत्कृष्टः । विशेषतस्तु औधिकोपग्रहिकौपयिस्वरुपं यमिजीतकल्पटिकादिभ्योऽवसेपम् । शय्या-

दिग्भिः २, निक्षिप्तं-न्यस्तं सचिन्तादिषु ३, पिहितं-तैः स्थगितं ४, संहतं-तस्मादन्यत्र क्षिप्तम् ५, दायका-वालकादयः
 तैर्दीयमानं ६ उन्मिश्रं-सचिन्ताचित्तयुक्तम् ७, अपरिणतं द्रव्यं भावो वा ८, लिप्तं-स्वरष्टितं ९, छर्दितं-परिशटनावत् १०,
 एवमेपणादोषा दश भवन्ति ? । प्रस्तावाद् ग्रसैषणा दोषा अपि पञ्चोच्यन्ते-‘संजोयणा ? पपाने २, इंगले ३ धुम ४
 कारणे पठ्या । वसद्विबहिरंतरे वा, रसहेहं दहसंजोगा ॥ ? ॥ ” संयोजना-रसशुद्ध्या गुणान्तरार्थं द्रव्यान्तरयोजनं ?,
 प्रमाणं मानमतिक्रम्य भोजनं २, अद्धार इति चारित्रेन्यनस्य रागाग्निना अद्धारस्यैव करणं ३, ‘धुम’ इति चरणेन्यनस्य
 द्वेषेण धुमवत्करणं बहुप्रत्ययलोपात् धुमः ४, कारणं-भोजनहेत्वनाश्रयणं ५, इति किञ्चिद्व्यूनगायादर्थाः । इति सङ्क्षेपेण
 सप्तचत्वारिंशदोषस्वरूपं विस्तरतस्तु पिण्डनियुक्त्यादिभ्यो ज्ञेयम् । इदं च दोषस्वरूपं पिण्डमाश्रित्योक्तम् । एवं वस्त्रादी-
 न्यव्याश्रित्य यथासम्भवं ज्ञेयम् । अथ प्रसङ्गतो गुरुलघुदोषस्वरूपं यथा-तत्र सर्वगुरुमूलकर्म, तत्र मूलं १८० । तस्माच्चाधा-
 कर्मकं कर्मोद्देशिकचरमधिकं मिश्रान्त्यद्विकं वादरप्राश्रुतिका सप्रत्यपायाभ्याहृतं लोभपिण्डोऽनन्तकायाव्यवहितनिक्षिप्त-
 पिहितसंहतमिश्रापरिणतछर्दितानि संयोजना साद्धारवर्तमानभविष्यन्नमितं चेति लयवो दोषा मूलप्रायश्चित्ताच्चतुर्थतपोवत् ।
 एतेभ्यः कर्मोद्देशिकाद्यभेदो मिश्रप्रथमभेदो धात्रीत्वं दूतीत्वमतीतनिमित्तमाजीवनापिण्डो वनीपकत्वं वादरचिकित्साकरणं
 क्रोधमानपिण्डौ सम्बन्धिसंस्तवकरणं विद्यायोगचूर्णपिण्डाः प्रकाशकरणं द्विविधम् द्रव्यक्रीतमात्यभावक्रीतं लौकिकप्रामित्य-
 परावर्त्तिते निःप्रत्यपायपरग्रामाभ्याहृतं पिहितोद्भिन्नं कपाटोद्भिन्नममुच्छृष्टमालापहृतं सर्वमाच्छेदं सर्वमनिष्टं पुरःकर्म पथा-
 त्कर्म गहितमज्ञितं संसक्तमज्ञितं प्रत्येकाव्यवहितनिक्षिप्तपिहितसंहतमिश्रापरिणतछर्दितानि प्रमाणोल्लङ्घनं सधूममकारण-

या ९, परिवर्तित-साध्य १०, अविद्युत्-साध्यालय आनीय दत्त अभ्याहृत ११, त्वमेदने उद्भिन्न साध्य
 कुलस्यवेत्तुपात्तं तद्योगस्य भक्ताद्यपि तथा १२, मालादेः श्विनपादेरपहृत-साध्यमानिनां मालापहृत १३, आच्छिद्यते-
 अनिच्छतोऽपि पुत्रादेः सकाशात् साधुदानाय युक्ते तदाद्यर्थे १४, यानां सत्कं श्रेयिरनुज्ञातं एकेन दत्तं अनिच्छते १५,
 अतीत्याधिष्येनाऽवपूरणे स्वार्थेवाद्देशणादेर्भरणे अथवपूरः स एवाथवपूरकः तद्योगात् भक्ताद्यपि १६, इतरत्र गम्यमान
 त्वादित्ये पोहस्य पिण्डोद्भवे-आशरोत्वचो दोषाः स्युरिति शेषः । “घातं २ दू २ निमित्ते ३, आजीव ६ षणीमगे ५ विगिच्छा
 य ६ । कोरे ७ माये ८ माया ९, लोमे १० य इति दस एव ॥ १ ॥ पुन्विपच्छासंयव ११, विजा १० मते य १३
 कुल १४ लोमे य । त्पायणाद्दोसा, सोससमे मूलकम्मे य १६ ॥ २ ॥ ” बालानां पापीकर्म १, दूरीकर्म परस्परं सन्दि-
 हाकल्पनात् २, निमित्त-अवीवाद्यर्थम्बुचनं ३, आजीवो-जात्यादिक्रयनात् उपजीवनं ४, वनीपकं-अपीटजनप्रदंसनम् ५,
 चिकित्सा-रोगप्रतीकारः ६, क्रोध ७ मान ८ माया ९ लोमाः प्रलोमाः १०, तथा पूर्व पश्चाद्वा संस्वबो-दातृश्रायनम् ११,
 दिङ्मूत्रं द्रव्यनिचया १२, एतेषां प्रयोगात् उत्पादना दोषाः, घूर्णो-नयनाञ्जनादिरूपः १३, योगत्र-सौभाम्या-
 मूलकर्म, वा समुच्चये ॥ २ ॥ “ संक्षिप्य १ मक्सिप २ निमित्तस्य ३, पिहिय ४ साहरिय ५ दायदृग्मीसे ७ । अपरिणय
 ८ लिप ९ छट्टिय १०, एसणदोसा दस इति ॥ १ ॥ ” छलितं-सम्भाषितापाकर्मदिवोर्षं यक्तादि १, घसितं-सन्धिषा

चक्षुःकायोत्सर्गादिना क्षयणापत्तेश्च साम्प्रदायिककर्म तु कषायकर्म २, आलोचनामयीकृत्य तृतीयभद्रपतितः आलोचनाया
 अग्रतिश्रावित्वात् ३, कुमार्गं प्रति चतुर्थभद्रपतितः कुमार्गस्य हि प्रवेशनिर्गमाभावात् ४, यदि वा केवलश्रुतमाश्रित्य भद्रा
 तेषां च कचिदर्थपरिसमाप्तावाचायदिनिर्णयसद्भावात् ३, द्वितीयभद्रपतिताः १, प्रथमभद्रपतिताः ४, यदि वा केवलश्रुतमाश्रित्य भद्रा
 'समपासी चैव होइ कज्जेसु', त्ति समं-अविपरीतं पश्यतीत्येवंशीलः समदन्ती 'दृशो नियच्छयेच्छ', (८-४-१८१) इत्यादिना
 दृशः पासावेत्ताः एवंविध एव यो भवति क कार्येषु-आगमव्याख्यानादिसकलव्यापारेण्वित्यर्थः, स आचार्यः रक्षति-यत्ते कुमार्गे
 पतन्तमिति शेषः, कं गच्छे-गणं किञ्चूते सवाल्लथ ते दृढाथ सवाल्लद्धाः तेराकुलः--सङ्कीर्णस्तं सवाल्लद्धाकुलं किमिव चक्षु-
 रिव यथा चक्षुर्गत्तदी पतन्तं जन्तुगणं यत्ते तथाऽयमीत्यर्थः । गायार्योऽबुद्धीओ । सो नवरि लिंगगारी, संजसजोऽण्ण णिस्तारो ॥ २३ ॥
 स्वीयावेइ विहारं, सुहस्तीलयुगेहिं जो अबुद्धीओ । त्ति य आचार्योऽबुद्धिकस्तत्त्वज्ञानरहितः 'सीयावेइ', त्ति सीदयति-शिथिलीकरोति,
 व्याख्या--'जो अबुद्धीओ', त्ति य आचार्योऽबुद्धिकस्तत्त्वज्ञानरहितः 'सीयावेइ', त्ति सीदयति-शिथिलीकरोति, गुणाः पार्श्वस्थादिस्थानानि
 कं विहारं नवकल्परूपं गीतार्थादिरूपं च कैः सुखशीलमुणैः सुखशीलस्य-ज्ञाताभिलाषिणो गुणाः पार्श्वस्थादिस्थानानि
 सुखशीलयुगास्तैः अत्र किञ्चिद्विहारस्वरूपं दृहत्कल्पस्तूत्रतो यथा--"से गामंसि वा जाव पुड्ढयेणंसि वा सपरिक्खेवंसि
 अवाहिरियंसि कण्णइ निमांयाणं हेमंतगिम्हासु एक्कं मांसं वत्थए" युगमं नवरं सपरिक्षेपे दृष्ट्यादिरूपपरिक्षेपयुक्ते प्राकारवहि-
 र्चिनी गृहपद्धतिवर्षाहिरिका न विद्यते वाहिरिका यत्र तदवाहिरिकं तस्मिन् "से गामंसि वा जाव रायहारिणंसि वा सपरि-

योजनं वेति सद्यमसहृयादाचारभूमिष । एतेऽप्योऽप्यध्ययपुरकान्त्यमेवद्वयं कृतमेवद्वयं यत्कृपानपूर्तिकं मायापिण्डोऽनन्त
 कायम्यवरिवनिशितपिठिवादीनि विधानगवाभ्यसहितनिशितादीनि वेति लघव आचारलारेकभक्तमिव । एतेभ्योऽप्यौघीरे
 शिफमुषिष्टयेवद्वयपकरणपूर्तिकं चिररयापितं प्रषट्कार्णं लोकोत्तरपरावर्तितममाभिर्यं च परमानक्रीतं स्वप्रामाभ्याहृतं
 ददौरोन्निर्घं जपन्यपालापहृतं मयमाज्यमपूरकः सूत्र्यचिकित्सा गुणसंरतवकरणं मिश्रकर्हमेन लवणसेटिकादिना च अस्ति
 पिष्टादिअस्तिं किञ्चिदायकदुष्टे मदेकपरपररथापितादीनि विधानन्तरस्यापितादीनि वेति लघव एकयक्कात्पुरिसाद्धमिव ।
 एतेभ्योऽपि वेत्वररथापितं सूत्रमयाशुनिका सनिग्नसरजरकअस्तिं प्रत्येकमिथपरपरस्यापितादीनि वेति लघवः पुरिसाद्धी-
 क्षिर्षिकृत्तिकमिवेति । गायारुद्रः ॥ २१ ॥ पुनरप्याचार्यगुणानार—

व्याख्य—न परिश्रवति परकथितात्पगुणजकमित्येवं लोकोऽपरिश्रावी आलोचनामाभित्य आचाराङ्कोक्तवीयभद्रतुल्य
 इत्यर्थः । मन्नाभैवे—एको इन्द्रः परिगल्बुधोतः पर्यागल्बुधोताश्च स्त्रीवाशीवोदायभाइदवत्, यतस्तत्र जलं निर्गच्छत्या-
 गच्छति च ? । अपरस्तु परिगल्बुधोताः नो पर्यागल्बुधोताः पशुइदवत्, पशुइवे तु जलं निर्गच्छति नत्वागच्छति ० ।
 तथा परो नो परिरुगत्भोवाः पर्यागल्बुधोताः नो पर्यागल्बुधोताः पशुइदवत्, लघवे आगच्छति जलं न तु निर्गच्छति १ ।
 परिगल्बुधोताः नो पर्यागल्बुधोताश्च लवणोदधिदवत्, लघवे आगच्छति जलं न तु निर्गच्छति २ ।
 मयमभद्रपठितः सुतस्य दानप्रणसन्नाथात् ?, साम्परायिककम्मपित्तया तु द्वितीयभद्रपठितः कृपायोदयामायेन प्राणायामा

जिणवरेहिं ॥ १ ॥ ” गीतः—परिज्ञातोऽर्थो यैस्ते गीतार्था जिणकल्पिकादयस्तेषां स्वातन्त्र्येण यद्विहरणं स गीतार्थो नाम
 प्रथमो विहारः, तथा गीतार्थस्य—आचार्योपाध्यायलक्षणस्य निश्चिताः—परतन्त्रा यद्वच्छवासिनो विहरन्ति स गीतार्थनिश्चितो
 नाम द्वितीयो विहारो भणितः, इत ऊर्द्धमगीतार्थस्य स्वच्छन्दविहाररूपस्तृतीयो नानुज्ञातो जिणवरेर्भगवद्विस्तीर्थकरैरिति
 । अर्थनामेव नियुक्तिगाथां विवृणोति । “ गीअं सुणित्तगण्ठं विदियस्यं खल्लु वयंति गीयस्यं । गीएण य अत्येण य,
 गीयस्यो वा सुयं गीयं ॥ १ ॥ ” गीतं सुणित्तमिति चैकार्थं ततश्च विदितो—सुणित्तः परिज्ञातार्थः छेदसूत्रस्य येन तं विदितार्थं
 खल्लु वदन्ति गीतार्थं, यद्वा गीतेन च अर्थेन च यो युक्तः स गीतार्थो भण्यते । गीतार्थवस्य विद्येते इति अत्रादित्वादप्रत्ययः ।
 अथ गीतं किमुच्यते अत आह—श्रुतं—सूत्रं गीतमित्यभिधीयते एतदेव भावयति । “ गीएण होइ गीई, अत्थी अत्येण
 होइ नायव्वो । गीएण य अत्येण य, गीयस्यं तं विजाणाहि ॥ १ ॥ ” इह सूत्रार्थधरत्वे चतुर्थेऽपि तद्यथा—सूत्रधरो
 नामैको नार्थधरः १, अर्थधरो नामैको न सूत्रधरः २, एकः सूत्रधरोऽप्यर्थधरोऽपि ३, अपरो न सूत्रधरो नार्थधरः ४,
 अर्थ चतुर्थो भ्रू उभयशून्यत्वावस्तुभूतः शेषं भ्रूत्रयमधिकृत्याह—गीतेन—सूत्रेण केवलेन सम्यक्पठितेन गीतमस्यास्तीति
 गीति भवति, अर्थेन केवलेन सम्यग्धिगतेनार्थी भवति ज्ञातव्य अर्थधर इत्युक्तं भवति, यस्तु गीतेन चार्थेन चोभयतोऽपि
 युक्तस्तं गीतार्थं विजानीहि इति । इदमत्र तात्पर्यं—तृतीयभ्रूवर्षेव तस्त्वतो गीतार्थशब्दमविकलयद्वोदुपहति न प्रथमद्वितीय-
 द्ववर्त्तिनाविति । अथ येषां गीतार्थानां तन्निश्चितानां वा विहारो भवति तान् दर्शयति—“ जिणकल्पिओ गीयस्यो, परिहार-
 विमुद्धिओ वि गीयस्यो । गीयस्ये इड्डिडुगं, सेसा गीयस्यनीसाण् ॥ १ ॥ ” जिणकल्पिको नियमाद् गीतार्थः, परिहार-

॥ धोतनं वेति कथयन्त्यनुवृत्त्यापान्कपिष । एतेभ्योऽप्यभ्युपशूरकान्त्वेददर्थं कृतमेतदपलठयं मातृशानपतिर्कं प्राकारिष्कोऽन्तः

प्लेवसि सबाहिरियसि कृप्यइ निर्मोषान्ने हेर्षवगिन्नासु दोषास्ते वत्सप, अंतो एवै मासं याहि एवै मासं, अंतोऽवसमाणांश्च
अतोऽचिरत्सायरिया बाहिंयिक्त्सायरिया । से गर्भसि या नाव रायइगिसि या सपरिक्लेवसि अबाहिरिये
सि कृप्यइ निर्मोषीयं हेर्षवगिन्नासु दोषास्ते वत्सप । से गर्भसि या जाय रायइगिसि या सपरिक्लेवसि सबाहिरियसि
कृप्यइ निर्मोषीयं हेर्षवगिन्नासु अघारि मासे वत्सप, अंतो दोषास्ते याहि दो मासे, अंतो वसंतोणं अंतो यिक्त्सायरिया
बाहिं वसंतोणं बाहिं यिक्त्सायरिया । कृप्यइ निर्मोषाण ना २ पुरस्विमे णं जाव अंगमगहाओ एवप १, वकिलने णं कृप्यइ
निर्मोषाण या निर्मोषीण या नाव कोसंबीओ वत्सप २, पवस्विमे णं जाव पूणा विसयामो एवप १, उचर णं जाव कुप्याछा-
विसयामो एवप ४, एवापहा व कृप्यइ एवावहा व आयरियसेपे षो से कृप्यइ एवो बाहिं तेण परं जत्स्य गाणंदसणवरि-
षाई उस्सप्पनि । १ ॥ सुगणप । नवरं प्रथम विहारी ' तेण परं ' ति उताः परं वरिद्वेत्तिपु यव ज्ञान्त्वंछंनवारिप्राणि उत्सप्पन्नि-
स्त्रीविषासादयन्ति तत्र विहारीव्यमिति स्त्रीबुद्धत्कल्पप्रकमोरेषकं । किञ्चाचरणया तु दुःपमायालम्बनतः स्त्रीहरिभद्रद्वि-
कालेऽपि नसकत्तो विहार एवावसीकते । यत उक्तं स्त्रीहरिभद्रद्विपदैरेव स्वोपकृप्यवस्तुकाल २७९ गायानुवौ
वदित्तिनक्रियापिपद्वितीयागगतमत्पुपेसणम्मनाज्जाधिकारे यथा--“ जण्णैषिकण कज्जो, जं किंचि सयापरंति गीअरथा ।
योवाचराशइपुण्ण, सभेसि सं पमाणं तु ॥१॥ ज्यास्सा--अयकम्म्य--आभित्त्य कार्यं यत्किञ्चिदाचरन्ति--सेवन्ते गीवापिः--आग
भरिदः स्तोकापरत्तं बहुपुणं मासकत्तविहारवत् सर्वेषां भिनभवाजुसारिणां तत्तमाणमेव तत्सगपिपचादक्यत्वादागयस्येति ।”
अथ गोनपयिदिकपो यथा--“ गीवत्तो य निहारो, बीओ गीयल्यनिस्सिओ मयिओ । इओ उइयविहारो, नाण्ण्ण्णो

दोसद्विद्वानो ॥ १ ॥ ” एकः सन् विहरतीत्येवं शील एकविहारी स च अजातकल्पिकोऽगीतार्थस्तथा व्यवनं-चारित्र्यात्
 प्रतिपत्तनं तस्य कल्पः-प्रकारव्यवनकल्पः पार्श्वस्थादिविहार इत्यर्थः, तस्मिन् यो भवेत् स एकाकिवष्टुपसम्पन्नः-प्रतिपन्नः
 सन् मन्दः-सद्बुद्धिविकलो भवित्यति व्युत्पष्टत्रिस्थानः व्युत्पष्टानि-परित्यक्तानि त्रीण रथानानि ज्ञानादिरूपाणि येन स
 व्युत्पष्टविस्थानः । एषा निर्युक्तिगाथा अर्थनाशेव विष्टणोति-“ युत्तुण गच्छनिर्गमय, गीयस वि एकगरस मासो ङ ।
 अविगीण चउगुल्गा, चवणे लहुगा य भंगहा ॥ १ ॥ ” सुक्त्वा गच्छनिर्गतान्-जिनकल्पिकादीन् गीतार्थस्यापि एककस्य
 -एकाकिविहारं कुर्वतो मासलघु अविगीते-अगीतार्थे एकाकिविहारिणि चत्वारो गुरकाः व्यवने-पार्श्वस्थादिविहारे यदि
 मनसाऽपि सङ्कल्पं कुरुते तदा चत्वारो लघुकाः, इत्यादि श्रीबृहत्कल्पत्तिपीठिकायां तथा व्यवहारवृत्तिद्वितीयोद्देशकेऽपि
 “ गीअत्यो अ विहारो, वीओ गीअत्यनिस्सओ भणिओ । इत्तो तइअविहारो नाणुजाओ जिणवरेहि ॥ १ ॥ ” विहारः
 प्रथमो भवति गीतार्थः गीतार्थसाध्यात्मकः, द्वितीयो गीतार्थनिश्चितः गीतार्थस्य निश्चा-संश्रयणं गीतार्थनिश्चा सा सत्तावा,
 अस्य पाठान्तरं गीतार्थमिश्रित इति, तत्र गीतार्थसंयुक्त इति व्याख्येयमिति, आर्यां गीतार्थगीतार्थनिश्चिताभ्यामन्यस्तृतीयो
 विहारो नानुज्ञातो जिनवरंन्द्रिरित्यादि । तथौघनिर्मुक्तावपि यथा-“ गीयत्यो अ विहारो, वीओ गीअत्यनिस्सओ
 भणिओ । इत्तो तइअविहारो, नाणुजाओ जिणवरेहि ॥ १ ॥ संजमवायविराहण, नाणे तह दंसणे चरित्ते य । आणालोबु
 जिणाणं, कुवइ दीहं च संसारं ॥ २ ॥ संजमओ छकाया, आया कंठडिजीरगेलत्ते । नाणे नाणाथारं, दंसणचरगाइबुग्गाहे ॥ ३ ॥ ”
 अयं कः कृत्वा विहारं सादयतीत्याह-“ सुहसीलणुणेहि ” इति सुखशीलस्य-साताभिलाषिणो-युणाः-पार्श्वस्थादिस्थानानि

त्रिशुद्धिदोऽपिब्रह्माद् मतिमानविपक्षको ययात्स्वन्दृक्स्विकभाषस्यन्तया गीतार्यः, अयन्त्योऽप्यपीतनवमपूर्वन्तर्गताचारानामक-
 हुतीपवस्तुह्रस्वत्वेपामिति । तथा गच्छे गीतार्यनिपयसुद्धिमतोराचार्योपाध्याययोर्द्विकं द्रष्टव्यम्, सूत्रे महलोपः शकृतत्वात् ।
 आचार्य उपाध्यायो वा नियमाद् गीतार्य इत्यर्थः । एषां सर्वेषामपि स्वावस्थेण विहारो विशेषः । दोषाः साधवो गीतार्य-
 निश्चया आचार्योपाध्यायलक्षणगीतार्यपारच्छेण विहरन्ति इदमेव पञ्चार्द्धं भाषयति—“ आपरियगणी इद्री, तेसा गीता नि
 हौति तन्नीसा । गच्छायनिमाया वा, वाप्यनिववाऽनिववा वा ॥ १ ॥ आचार्यः—मूरिः गणी—उपाध्यायः एतौ यत ऋद्धि-
 मन्तौ—साविश्रयज्ञानादिऋद्धिसम्पन्नौ अतिश्रयनेऽत्र मत्वर्यी यः यपारूपवती कन्यत्सादी अवः दोषाः साधवो गीतार्यो अपि
 तस्मिन्मया आचार्योपाध्यायपरसकृतया विहरन्ति । अय के ते श्रेणा इत्याह—गच्छगता गच्छनिर्मता वा तत्र गच्छगता-
 गच्छमध्यवर्तिनः गच्छनिर्गता ‘ असिन्धे आमोअरिह ’ इत्यादिभिः कारणैरेकस्त्रीभूताः, भववा स्थाननियुक्ताः स्थानानि
 युक्ता वा स्थाने—पदे नियुक्ता—व्यापारिताः स्थाननियुक्ताः प्रवर्चकरूपविरागणावच्छेदकाख्या पदस्यगीतार्यो इत्यर्थः । तदि-
 परीवा स्थानानियुक्ताः सामान्यसाधव इत्यर्थः । एते सर्वेऽप्यमचार्योपाध्यायनिभया विहरन्ति । कथमित्याह—“ आचार्यपक-
 पचरा, चोदसदुष्ठी अ जे य त मग्ना । तन्नीसा विहारो, सवाल्लुदुस्त गच्छस्त ॥ १ ॥ ” आचार्यकरुणपरा—निन्दीया-
 प्यपनपरिणो अयन्या गीतार्योभट्टैश्चपूर्यिणः पुनरुक्तज्ञास्तन्मध्यवर्तिनः कनपव्यवहारदशाधुनस्करुणपरादयो मध्यमास्तेषां
 अप्यन्यप्यमोक्तज्ञानां गीतार्यानां निभया सवाल्लुदस्यपि गच्छस्य विहारो भवति न पुनरगीतार्यस्य स्वच्छन्दमेकाफि
 विहारः कर्तुं युक्तं, कुत्र इति चेत् ! तस्यते—“ एगविहारी भञ्जाय—कपिभो जो भवे चवणकल्पे । तवसेपभो मंदो, होरिह

॥ ११ ॥ विज्जं मन्तं जोगं, तेगिच्छं कुणइ भुइकम्मं च । अवखरं निगिच्छीवी, आरंभपरिग्गहे रमइ ॥ १२ ॥ कज्जेण-विणा उमह-मणुजाणावेह दिवसओ सुयइ । अज्जियलाभं भुंजइ । इत्थिनिसिज्जासु अभिरमइ ॥ १३ ॥ ” नि० तदुत्थानानन्तर-मभिरमते । १३ । “ उच्चारे पासवणे, खेले सिंघाणए अणात्तो । संथारगलवहीणं, पठिकमइ वा सपाउरणो ॥ १४ ॥ ” उपरि स्थितः सपा० साच्छादनः १४ । “ न करेइ पहे जयणं, तल्लियाणं तह करेइ परिभोगं । चरइ अणुवद्धवासे सपक्खप-रपक्खओमाणे ॥ १५ ॥ ” अणु० वर्षाकाले १५ । इत्यादि स ‘ नवरि ’ चि केवलं लिङ्गधारी-वेषमात्रधारी संयमः—आश्रव-निरीथरूपस्तस्य योगः प्रतिहे खनादिध्यापारस्तेन रहितत्वात् निरसारश्च वितताम्बूलवदिति । गाथाछन्दः ॥ २३ ॥

कुलगामनगररजं, पयहिय जो तेसु कुणइ हु समत्तं । सो नवरि लिङ्गधारी, संजमजोएण निस्सारो ॥ २४ ॥ व्याख्या—कुलं—ग्रहं, ग्रामं—सकरं, नगरं—अष्टादशकररहितं, राज्यं—सप्ताङ्गमयं, जलपयोपेतं जलपत्तनं द्वीपमिव, स्थलीमाकारपरिसिद्धं—खेटं, कुनगरं—कर्वटं, सर्वत्रार्द्धतृतीयगन्ध्यूताः तत्रागिन्तररहितं महम्बं, जलपयोपेतं द्रोणमुत्वं, वणिक्समूहवासे निगममित्यादि ज्ञेयम् । ‘ पयहिय ’ चि लोहादिधातुजन्मभूमिरूपमाकरं, जलरंथलपयाभ्याद्दुरेतं द्रोणमुत्वं, वणिक्समूहवासे निगममित्यादि ज्ञेयम् । ‘ पयहिय ’ चि महाय प्रकर्षेण त्यक्त्वा पुनर्य आनार्यस्तेषु कुलादिषु करोति विधत्ते, हुः—पुनरर्थे, मत्सवं भूमैतदित्यभिप्रायमित्यर्थः, स नवरिः ‘ नवरि ’ केवलं देवधारी संयमयोगेन निरसार इति । गाथाछन्दः ॥ २४ ॥ अथ पुनरपि सुन्दराचार्यमशंसामाह—
विहिणा जो उ चोएइ; सुत्तं अरथं च गाहइ । सो धन्नो सो अ पुणो अ, स वंभू सुवखदायगो ॥ २५ ॥

व्याख्या—विधिना ‘ धम्ममइएहि अइदरेहि वारणमुणोवणीएहि । पल्हायंती अयेणं; सीसं चोएइ आयरिओ ॥ २५ ॥ ”

सुखशील्युपायः, सुखशील्युपायः पुनः उपवेश्यमाणावतु भवतोस्ता यथा 'वायालमसणाओः, न रत्नैर्वा धारसिञ्जपिरे' च ।
 आहारैः अभिवन्दे, विगर्हो सधिर्हि स्थाई ॥ १ ॥ दूरपमाणभोर्, आहारैर् अभिवसमाहारं । न य मंदलीर् भुंजइ, न य
 विषैर् हिर्हई अग्र्यो ॥ २ ॥ " दूरं यावदावित्यस्तिष्ठति तावत् ॥ १ ॥ " कीचो न कुण्ठ लोचै, लज्जइ परिमाइ प्रहृमभवेर् ।
 सोमाइणा य हिर्हइ, भयइ कटिदृश्यमकञ्जे ॥ ३ ॥ " प्रनिययो कायोःसर्गेण ३ " गाप० देसे च कुर्त्त, ममायए पीठपक्का
 परिक्वो । यस्तरण्येष्टु पसञ्जइ विहरइ सखिषणो रिक्तो ॥ ४ ॥ " भयमदिति मय्यते, दूरस्मरण्यु-पूर्वपपुक्तचित्तनेपु
 सखिञ्चन - हिरण्यविपुक्तस्तयापि रिक्तो-निर्धन्योऽभिमिति प्रकाशयति ६ । " नर्दवनेसरोमे, जमेइ उच्छोलचोपणो अजओ ।
 बाहे अ पत्निर्यकं आरेमपमाणमच्छय ॥ ५ ॥ " ' मक्ष' सि रत्नया समारचयति अयतो-दुर्दस्यकत्य वाहइ-परिसुहृत्ते
 संस्वारपट्टाधिरिक्तं आस्थनाति-संस्वारयतीति ५ । " सोऽइ य सवराई, नीसदृमनेपणो न वा सरा । न पमञ्जवो पचिसइ,
 निसीहिवावस्तियं न कर ॥ ६ ॥ " न जा० रथाध्यार्य न करोति ६ " पाय परे न पयज्जई, युगमायाए न सोऽए इरियं ।
 शुभविद्यगजगणिमक्ष्य-वपस्तइवसेसु निरविक्वो ॥ ७ ॥ सवै वीधे चर्वाति, न वेऽए न य करेइ सवञ्जापे । सवकरो द्रम-
 करो, लडुओ गण्येयवशिद्धो ॥ ८ ॥ " स० विहाले द्र० कल्लइः ग० गणविद्यनवरपरः ८ । " त्विचार्थं भुंजइ, कालार्थं
 तेषे अविशिक्षं । गिण्णइ अंशुइयसुरे, असर्पाई आप लवकरणे ॥ ९ ॥ " स्वि० अतिक्रान्चद्विगम्यूठे, प्रहणकालात्पीरुपी
 त्रयातिवाहने ९ । " भवणकुले न त्वेर्, पासरयेर्हि च संगर्यं दुणइ । निबभसवञ्जणरओ, न य वेऽपमञ्जणासीलो ॥ १० ॥ " नि०
 नि० दुष्टचिन्ताः १० । रिपाई य वत्तदाए. प्ढे परिपवइ तइ य रायणिए । परपरिचार्थं गिण्णइ, निडुरमासी विगारसीलो

तीत्यर्थः, स आचार्यो धन्याः-पुण्यवान्, अत एव 'सो अ पुण्यो य' चि स च पुण्य एव-पवित्रात्मेव 'स वंधु' चि स वन्धुरिव वंधुः कुमत्यादिनिवारकत्वेन परमहितकर्तृत्वात्, अत एव 'मोक्षदायगो' चि मोक्षप्राप्तिहेतुज्ञानादिरत्नत्रय-लम्भकत्वेन मोक्षदायक इति । अनुष्टुप् छन्दः ॥ २६ ॥
 स एव भवसत्ताणं, चम्बूभूए विआहिए । दंसेइ जो जिणुहिंठं, अणुट्टाणं जहट्टिअं ॥ २६ ॥

व्याख्या-स एव आचार्यो भव्यसत्त्वानां-मोक्षपनयोग्यजन्तूनां चक्षुर्भूतो-नयनदुल्यो व्याहृतः-कथितो जिनादिभिः, रणेन प्रकटीकरोतीति । अस्तोक्तमुद्धाने-मोक्षपयापकरत्नत्रयाराधनमित्यर्थः, यथास्थितं-अवितथं दर्शयति-कुमतिनिराका-कायुरूपत्वं दर्शयन्नाह-तिरथरत्नसो सूरि, सम्मं जो जिणमयं पयासेइ । आणं अइकमंतो, सो काउरिसो न सप्पुरिसो ॥२७॥

व्याख्या-स स्मरिस्तीरकरसमः सर्वाचार्यगुणयुक्ततया सुधर्मादिवत् तीर्थकरकल्पो विज्ञेयः, न च वाच्यं चतुर्विंशदति-शयाविशुणविराजमानस्य तीर्थकरस्योपमा स्मरेस्तद्विकल्पस्यानुचिता, यथा तीर्थकरोऽर्थ भाषते एवमाचार्योऽप्यर्थमेव भाषते, तथा यथा तीर्थकर उत्पन्नकेवलज्ञानो भिक्षार्थं न हिन्दते एवमाचार्योऽपि भिक्षार्थं न हिन्दते, इत्याद्यनेकप्रकारिस्तीर्थकरानु-कारित्वस्य सर्वयतिभ्योऽतिशायित्वस्य परमोपकारित्वादेव ख्यापनार्थं तस्याः न्याय्यतरत्वात् । किञ्च-श्रीमहानिष्ठीयपञ्च-माध्ययनेऽपि भावाचार्यस्य तीर्थकरसाम्यमुक्तम् । यथा-"से भयनं ! किं तित्ययरसंतिअं आणं नाइकमिजा, उदाहु

इत्यायागमोक्तकारण 'ओ उ' चि यः पुन आचार्यः 'षोडश' चि षोडशति-शेरयति श्रिय्यगर्भं कृत्यकरणार्थौ तथा
 मृत्युपारारामविभुनं विधिनैत्यस्याशयि सम्बन्धनात्, " जो कल्पति निर्मायाण वा निर्माणीण वा सुहृगस्र वा सुद्वियाए
 वा मर्दननायसस आयाएपकल्पे नार्थ अरक्षयणे उदिसिचए १, कल्पति निर्मायाण वा २ सुहृगस्र वा २ वंजणआयसस
 आयाएपकल्पे नार्थ अरक्षयणे उदिसिचए २, कल्पति तिमासपरियागसस समयसस निर्मायास आयाएपकल्पे नार्थ अरक्षयणे
 उदिसिचए ३, षठ्ठसासपरियाए सुभगते नार्थ अंगे उदिसिचए ४, षठ्ठसासपरियाए दसाकल्पे षषहारे ५, अठ्ठसासपरि०
 ढाणमपकाए ६, दससासपरि० विवाहपदवीणार्थ अंगे ७, एकास वा० सुद्वियायिमाएपनिर्मत्पी महद्वियायिमाएपविमत्पी
 अंगपूत्रिया वगपूत्रिया ८, वारास वा० अरक्षोवकाए वरणोवकाए गठ्ठोवकाए षरणोवकाए वेसमणोवकाए
 देकपरोवकाए ९, वैरसवास० लहणसुए लहणसुए वैदिदोवकाए नागपारियावकियाए १०, षोडसवास० महासुविण-
 भावणा ११, पदसवास० वाराणभावणा १२, सोसवास० आसीविसमावणा १३, सचरस वा० विद्विचिसभावणा १४,
 पगुणवीसवास० दिद्वियाए नार्थ अंगे उदिसिचए १५, वीसवासपरियाए सवने निर्माये सबसुआशुवादी भववीत्यादि
 व्यवाहारदसभोदिसकापुक्तेन विधिना ग्राहयति-पाठयति । तथा सुभवाठनामन्ठरं वराय नियुक्तिमाप्यचूर्णीसंप्रवर्णीद्विचिदि-
 एनकादिपरंपरोपसम्भर्मथं च विधिनैयरायाआप्यधिसम्य-चनात् " सुधस्यो सप्त पद्यो, वीओ निगुचिपीसियो भजियो ।
 ताओ अ निरससेतो, एस विही होर अशुओमे ॥ १ ॥ " इति भीमगयीसुत्रपञ्चविंशतिसमष्टठ्ठवृवीयोदिसक-
 भीनन्दिमूत्रानपकनियुक्त्यापुक्तेन विधिनैर ग्राहयति-बोधयति, अथवा सुत्रमर्थं च विधिना ग्राहये-निरन्तरं स्वयमभ्यस्य-

दिना तीर्थोत्सर्पणेनैव गोस्रगमनम् । एवं तेषां यथेच्छं प्रलपतां विवादेऽन्य आगमकुशलो नास्ति कोऽपि यो विवादं भनक्ति ।
 सर्वैः सावद्याचार्य एव प्रमाणीकृत आकाशितो दूरदेशात्सप्तभिर्मसिर्विहरन् समागात् । एक्यार्यया श्रद्धावशात् प्रदक्षिणीकृत्य द्रगिति
 मस्तकेन पादौ सहृद्यन्त्या वन्दे इष्टस्तैर्वन्द्यमानः । अन्यदा स तेषामग्रे श्रुतार्थकथनेऽर्थैव महानिशीथस्य पञ्चमाः ययनव्या-
 ख्याने आगतेयं गाथा, “ जस्थिस्थीकरफरिसं, अंतरियं कारणे वि उषेत्ते । अरिहा वि करिज संयं, तं गच्छे मूलगुणमुक्कं
 ॥ १ ॥ ” आत्मशक्तिं तेन चिन्तितं साध्वीवन्दनमेतैर्दृष्टमस्ति सावद्याचार्य इति नाम पुरापि दत्तं, साम्प्रतं तु यथार्थकथ-
 नेऽन्यदपि किमपि करिष्यन्ति । अन्यथा मरूपणे तु महत्याशांतना अनन्तसंसारिता च स्याताम, ततः किं कुर्वे, अथवा
 यद् भवति तद्भवतु यथार्थमेव व्याकरोमीति ध्यात्वा व्याख्याता यथार्थं गाथा । तैः पार्युक्तं-यथेवं तत् त्वमपि मूलगुण-
 हीनो यतः साध्व्या वन्दमानया भवान् स्पृष्टः, ततोऽयशोभीरुः स दध्यौ किमुत्तरं ददे । आचार्यदिना किमपि पापस्थानं
 न सेवनीयं त्रिविधं त्रिविधेन, यः सेवते सोऽनन्तसंसारं भ्राम्यति । तैर्विलक्षं दृष्टोचे किं न वस्यसि । स दध्यौ किं वदामि ।
 ततस्तेन दीर्घसंसारित्वमहीकृत्योक्तम्-अयोग्यस्य श्रुतार्थो न दातव्यः “ आमे घडे निहत्ते, जहा जळे तं घडे विणासेइ ।
 इअ सिद्धं तरहस्ते, अप्पाहारं विणासेइ ॥ १ ॥ ” इत्यादि तैरुक्ते-किमस्त्वदं भाषसे, अपसर इष्टियथात् । अहो त्वमपि
 सन्नेन प्रमाणीकृतोऽसि । तनस्तेन दीर्घसंसारित्वमहीकृत्योक्तं, उत्सर्गपिवादैरागमः स्थितो यूयं न जानीथ । “ एगंनं मि-
 च्छत्तं जिणाणं आणा अणेगत्तं । ” तैर्दृष्टमिति ततः स प्रवसितः । स एकवचनदोषेणानन्तसंसारित्वमृपाज्याऽपनिप्रान्तोः
 मृत्वा व्यन्तरो वभूव ? । तनद्रुत्तोत्तन्नः प्रोषितपत्तिकायाः प्रतिवासुदेवपुरोहितदुहितुः कुशौ, कुलकळइ, भीनाभ्यां, पितृभ्यां

आपरिभ्रमेति १ गोभया । एवंविहा आपरिया भवति, तै० नाभापरिवा उवणापरिषा वहायरिया भावापरिया, तस्य
 यं ये हे सात्वापरिया ते निरुपयत्तया वेव वेदुवा, वेसि संविभं भाणं नाहमेव २२ सि स कः यः सम्यग्-पयास्थित
 मिनमने-तयत्तदुदोर्नै नैगमसहृदम्यपहारकठुगुगुसपथिकेवैभूतस्वनयसहकाल्यकं प्रकाशयति-भय्यानां दृश्यतीत्यर्थः ।
 तथा प्राज्ञी-नीर्येकरोपदेवचनस्यो अठिकावत्-वितथमरुपणादिनोच्छ्रयन् स घुरिः कापुरुषा पुरुषापयः, न सत्युरुषो-न
 प्रथमपुरुष इति । इव चाभोक्त्रिभः कापुरुषस्त्वमात्रमेवैकैकिकं कले, पारलौकिकं तु वस्वनेकदुस्तरु ससन्वतिसचस्त्वमन-
 न्तमत्तारित्वं श्रीमद्भानुशिपीपञ्चभाष्ययनोक्तसावयाचार्यसेव श्रेयम् । तथाहि-अस्या कृपमादिचतुर्विद्यविकायाः प्रागन
 न्कालेन याज्ञीना चतुर्विद्वतिका, तस्यां यत्सरुः मसहस्ततदुदयेधीनाया चरपतीर्थकरो बभूव । तस्मिन् वीथिकरे
 सतापयानि अभूवत् । असत्तनूतायां प्रहृतायामनेके श्रादेभ्यो वृषिगद्व्येण स्वस्वकारितयैत्यनिवासिनोऽभूवत् । तथैको
 परकत्तच्छ्रिः कुवत्तयमननायाऽनगारो महावपस्वी वज्रपिहारी शिव्यगणपरिहवा समायात् । वैवेन्द्रिवोक्तं-अत्रैक वर्षात्
 यिक चतुर्नामकं निष्ठ, यया त्वदीयास्रयाऽनेके चैत्याज्या यवन्ति, कुर्वन्त्याकाममुग्रै, वेनोक्तं-सावयमिन्द्रं नारै वाऽन्नात्रैवापि
 कुर्वे । तदेवमेतन् मय्या सता वीर्येकामयकर्म्याञ्जित, एकपथावोपीकृतञ्च भवोदधिः । तवस्तैः संवेरिफक्तं कृत्वा तस्य साव-
 पाचाप इति नाम दत्तं प्रसिद्धिं नीतं च । तथाऽपि तस्य तेल्नीपयपि क्षोपो नाभूत् । अन्यथा तेरां किङ्क्यामममजितानां
 मियः प्रागमविचारो बभूव । यथा शब्दानामभावे संघठा एव मठवेबकुम्भानि, एतन्ति पवित्रानि च सपारचयन्ति । अन्यदपि
 यमत्र करणीयं वस्यपि करणे न दीपः । हेऽप्याहुः-सपयो मोसनेषा, केपिपदुग मासादाननसंके पूजासत्कारपक्रियिपाना

दिना तीर्थोत्सर्पणेनैव मोक्षगमनम् । एवं तेषां यथेच्छं प्रलपतां विवादेऽन्य आगमकुशलो नास्ति कोऽपि यो विवादं भनक्ति ।
 सर्वैः सावद्याचार्य एव प्रमाणीकृत आकारितो दूरदेशात्सप्तभिर्मसिर्विहरन् समागात् । एक्यार्यया श्रद्धावशात् प्रदक्षिणीकृत्य श्रुति
 मस्तकेन पादौ सङ्घट्टयन्त्या वृवन्दे दृष्टस्तेर्वन्धमानः । अन्यदा स तेषाम्भ्रे श्रुतार्थकथनेऽस्थैव महानिशीथस्य पञ्चमाध्ययनव्या-
 ख्याने आगतेयं गाथा, “ जल्लिखीकरफरिसं, अंतरियं कारणे वि लपन्ने । अरिहा वि करिज्ज सर्यं, नं गच्छं मूलगुणसुकै
 ॥ १ ॥ ” आत्मशुद्धितेन तेन चिन्तितं साध्वीवन्दनमेतैर्दृष्टमस्ति सावद्याचार्य इति नाम पुरापि दत्ते, साम्भ्यं तु यथार्थकथ-
 नेऽन्यदपि किमपि करिष्यन्ति । अन्यथा प्ररूपणे तु महत्याशातना अनन्तसंसारिता च स्याताम, नतः किं कुर्वे, अथवा
 यद् भवति तद्भवतु यथार्थमेव व्याकरोमीति ध्यात्वा व्याख्याता यथार्या गाथा । तैः पापैरुक्तै-यथेवं तत् त्वमपि मूलगुण-
 हीनो यतः सांख्या वन्दमानया भवान् स्पृष्टः, ततोऽयशोभीरुः स दृश्यो किमुचरं ददे । आचार्यदिना किमपि पापम्याने
 न सेवनीयं त्रिविधं त्रिविधं, यः सेवते सोऽनन्तसंसारं प्राप्नोति । तैर्विलसं दृष्टोचे किं न वक्ष्यसि । स दृश्यो किं वदामि ।
 ततस्तेन दीर्घसंसारित्वमहीकृत्योक्तम्-अयोग्यस्य श्रुतार्थो न दातव्यः “ आमे वडे निहत्तं, जहा जलं नं वडे विणासेह ।
 इअ सिद्धतरइत्तं, अप्पाहार विणासेह ॥ १ ॥ ” इत्यादि तैस्त्वे-किमसम्बद्धं भाषसे, अपसर इष्टिपथात् । अहो न्वप्यपि
 सञ्चैन प्रमाणीकृतोऽसि । नतस्तेन दीर्घसंसारित्वमहीकृत्योक्तं, वत्सर्गापिवादेऽरागमः स्थितो यूयं न जानीय । “ एगं नं वि-
 च्छत्तं जिणाण आणा अणेगत्तं । ” तैर्दृष्टमनितं ततः स प्रसंसितः । स एकवचनदोषेणानन्तसंसारिन्चमुपाहार्याऽप्रतिद्वान्तो-
 मृत्वा व्यन्तरो वभूव ? । तन्श्रुत्वोत्पन्नः प्रोषित्तपिकायाः प्रतिवासुदेवपुरोहितदुहितुः कुर्षो, कुलकलङ्कभीताभ्याः पितृभ्यां

निरिपयीकृत्वा सा पत्न्यापि स्वानमकप्रपन्ना दुर्योधने कल्पपालशुभे द्यासीत्येन रिषणा मयथासरोश्वयोऽस्याः समाप्तः । पहाति
 मयथापयकानां भाननेशुच्छिष्टे मयथासौ च सुष्टके फांस्यवृद्धविष्णानि नीरगित्वाऽन्यत्र गिष्ठीय मयथासौ शब्दे । युद्धवाणिशा
 राक्षो निषदिवत् । रामा मारणाच प्रवृत्तिसमये यावद्रक्षितुमर्षिण्या पञ्चमयानां, अमथुणा ७ इत्यसौ इति तत्कृत्वागोत्यात् ।
 मद्रुवा शल्कं स्वपत्वा नष्टा । रामा पञ्चसास्यद्विविष्वानेन पालः पाञ्चिः । क्रमात् पूजागिष्ठी श्यो रामा सा एव तदुत्पन्न
 स्वामी कृत्वा पञ्चद्वानानीशः २ । ततो ब्रुत्वा सप्तमृयिव्यां ११ रागरायुः १ । तत्र उच्यतेनारदीये पक्षोऽस्त्यतिर्मातः २ ।
 ततो ब्रुत्वा मरिष्या २६ वर्षाद्युः ५, ततो मनुष्या ६, ततो पाटुषेया ७, ततः गाणपृथिव्यां ८, ततो गण्डर्वा मनुष्यो
 मांसहारी ९, ततो ब्रुत्वा सप्तमृयिव्याममिष्टाले गतः १०, ततो षड्विधः ११, ततो वाष्पिपयानपक्षीमात्मजापुत्रा
 कृत्वापुत्पन्ना, गर्भद्वानपातनसारपूर्वयोरीरनेकव्यापिपरिगतो जाम्बवृष्टी कृषिर्भक्ष्यपाणो गर्भोऽस्तिगोतः । तत्रैर्निर्जगताः
 सुधादिरीडितौ युग्मी मत्तनपंबवत्तानि द्वौ मासौ धृत्यारि विनानि जीनित्वा २२, कृतो व्यन्तरेपूजास्तः २३, ततः शूनाग्निरो
 मनुष्यः २४, ततः सप्तम्यां २५, तत्रमार्तिकशुभे ह्यपयो पाषाणानः तत्रचित्तकृत्वा मत्तौ ब्रुत्वा मित्वा तत्रकृत्वा विष्णो
 बिलुम्पमानः २६ वर्षाद्युः २७, यदुभ्यापिमानिभ्युत्थो पयनपिरेयनादितृक्षिरेयास्य गणो मनुजमयः २७, एवं यत्तुर्ब्र-
 ह्मव्यात्मकं लोकं जन्ममरणीः परिसूयं अनन्तकालेनाऽपरयिषेये मनुष्योऽमपत् । तत्र श्रीकामपुत्रया गतालीशकल्पयन्नाम,
 ममिषुदः, सिद्ध अप ययोर्विद्वत्तितमश्रीपाश्वर्जिनस्य काले । गौतमोऽपारीवृ-किं निषिषामेन दृःमपप्रभृतं १ गोतम ।
 ब्रह्मर्गापवादेरागमः इत्यादि यदुमजितं तद्विषिषाम् । यद्यपि श्रवणने सत्सर्गापनावी अनेकान्मथ मयाप्यन्ते, यथापि ब्रह्मर्गापपरि-

भोगस्तेजःकायपरिभोगो मैथुनसेवनं चैकान्तेन निषिद्धानि, इत्थं सूत्रातिक्रमादुन्यागर्पकटनं ततश्चाशाभङ्गः, तस्मान्त्वानन्त-
 संसारी । गौतमोऽप्याशीत्—किं तेन सावद्याचार्येण मैथुनमासेवितम् ? गौतम ! नो सेवितं नोऽसेवितम्, यतस्तेन वन्दमानान्त-
 यस्पर्शो पादौ नाकुञ्चितौ । भगवन् ! तेन तीर्थकरनामकर्म्मार्जितं एकभवावशेषीकृतश्चासीद्भवोदधिः, तत्कथमनन्तसंसारं
 सम्भ्रान्तः ? गौतम ! निजमपाददोषात्, यतः सिद्धान्तेऽप्युक्तमस्ति—“ चोद्दसयुवी आहारगवि, मणनाणिवीयराना य ।
 हुंति पमायपरवसा, तयणंतरमेव चउगइआ ॥ १ ॥ ” इत्यादि । तस्माद् गच्छाधिपतिना सर्वदा सर्वार्थेषु अग्रमत्तेन भाव्यम् ।
 इति पूर्वाचार्यसंस्कृतसावद्याचार्यसम्बन्धः । तथा “ जे णं महुआ ! अहुं वा हेउं वा पसिणं वा वागरणं वा अन्नायं वा अदिहुं
 वा अस्सुयं वा अपरिन्नायं वा बहुजणमज्जे आववेइ पण्णवेइ पक्खेइ दंसेइ निदंसेइ उवदंसेइ, से णं अरिहंताणं आसायणाए
 वट्ठइ, अरिहंतपण्णत्तस्स धम्मस्स आसायणाए वट्ठइ, केवलीणं आसायणाए वट्ठइ, केवलपण्णत्तस्स धम्मस्स आसायणाए
 वट्ठइ ” इति श्रीभगवत्यां अष्टादशशतकस्याहमोवेशके ॥ तथा “ इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिढगं तीए काले अणंता जीवा
 आणाए विराहिता चाउरंतंसंसारकंतारं अणुपरियट्ठिस्सु ? । इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिढगं पडुप्पन्नकाले परिता जीवा आणाए
 विराहिता चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरिअट्ठंति २ । ” ‘ परिता ’ ति परिमिता, वर्तमाने काले विराधकमनुव्याणां संख्येयत्वात् ।
 “ इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिढगं अणागए काले अणंता जीवा आणाए विराहिता चाउरंतं संसारकंतारं अणुपरियट्ठि-
 स्संति ३ । इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिढगं तीए काले अणंता जीवा आणाए आराहिता चाउरंतं संसारकंतारं वीइवइस्सु ? ।
 इच्चेइयं दुवालसंगं गणिपिढगं पडुप्पन्नकाले परिता जीवा आणाए आराहिता चाउरंतं संसारकंतारं वीइवइयं दुवाल-

निविपयीकृता सा क्वापि स्थानमलभमाना दुर्गिषे कल्पपास्मुरे दासीत्येन स्थिता मथमास्तदोदोऽस्याः सद्भावाः । धातूनां
मथपायकानां मातनेपृच्छेते मथमासि च हृक्के क्वास्यदृष्यद्रविणानि चोरयिष्याऽप्यत्र निग्रीय मथमासि सृजे । घृहस्वामिना
राज्ञो निवेदितव्य । राज्ञा मारणाय प्रद्यतिसमये यावत्प्रसितुमप्यिता घण्टास्नानां, अपद्यता न इत्यते इति वल्कुलवर्मत्वात् ।
प्रद्यता शलकं त्यक्त्वा नद्या । राज्ञा पञ्चसहस्रद्रविणदानेन शालः पास्तिवः । क्रमात् सूनाधिपती सूते राज्ञा स एव तदुद्युह-
स्वायी कृवः पञ्चदशतानामीशः २ । ततो मृत्वा सप्तपृथिव्यां ११ सागरायुः १ । तव उच्युत्वान्वद्रीपे एकोरुकनातिमतिः ४ ।
ततो मृत्वा नरिपाः २३ वर्षायुः ५, ततो मनुष्याः ६, ततो ब्राह्मणैवः ७, ततः सप्तपृथिव्यां ८, ततो गजकर्षो मनुष्यो
मांसाहारी ९, ततो मृत्वा सप्तपृथिव्याममिष्टाने गतः १०, ततो नरिपाः ११, ततो शालविषपावन्वकीत्राभ्रणसुवा
कृताशुत्पन्नः, गर्भजावनपावनसारचूर्णयोगैरेकव्याधिपरिगतो गस्तच्छुशी कृमिभिर्भक्ष्यमाणो गर्गभिर्गन्तः लोकैर्निन्यमानः
हृषादिपीडितो दुःखी ममभर्षच्चतानि द्वौ मासौ चत्वारि दिनानि जीवित्वा १२, एवो व्यन्तरेयुत्पन्ना १३, ततः सूनाधिपो
मनुष्याः १४, ततः सप्तम्यां १५, ततश्चाक्रिस्वरे हृषयो ब्राह्मणाः क्वथितस्त्वो हृक्तो घृहस्वामिना काककृमिभ्यानाद्विभि-
विहृष्यमानः २९ वषायुर्भूतो १६, वषुष्याभिमानित्ययुक्तो वसनयिरेचनादिदुर्लभैवास्व गतो मनुष्यमनः १७, एवं चतुर्दश-
रत्नवात्यकं लोकं जन्मपरजैः परिपूर्ये अनन्तकालेनाऽपरविषे मनुष्योऽयनत् । तत्र लोकादुद्युत्वा गतस्तीर्थंकरवन्दनाय,
प्रविशुदा, सिद्ध भद्र प्रयोषिच्चवितमभीपावर्धञ्चिनस्य काले । गौतमोऽप्राप्तीत्-किं निमिषस्मेन दुःखमनुभूयै ? गौतम ।
वत्सर्गापवादैरागमा इत्यादि क्शुमपितं वस्मिषिष्य । यद्यपि मषवने वत्सर्गापवादौ अनेकान्तव्य प्रभाष्यन्ते, तथापि अप्कायपरि-

व्याख्या—उन्मार्गस्थितः—उत्सृज्यप्ररूपणानिरतः एकोऽपि अधिकारात् स्वरिनाशयति—संसारसमुद्रे अनन्तान्तमरण-
प्रदानेन विनाशयतीत्यर्थः, कान् भव्यसत्त्वसङ्घातान् किं कुर्वतस्तान् तन्मार्ग—उन्मार्गस्थितप्रदक्षितपथं अनुसरतः—आश्रयतः
प्राकृतत्वाद्दचनव्यत्ययः । अत्र दृष्टान्तमाह—यथा कुतारः कुत्सिततारको नरो भवति । स बहून् पृष्ठिलान् जन्तुसमूहान्
नद्यादौ विनाशयतीति, गायाछन्दः ॥ ३० ॥ अधोन्मार्गामिनामेवाशुभफलं दर्शयति—
उन्मगसगसंपाट्टिआण, साहूण गोअमा ! नूणं । संसारो अ अणंतो, होई संमगनांसीणं ॥ ३१ ॥

व्याख्या—उन्मार्ग—गोशालकबोटिकनिहवादयः तेषां मार्गः—परम्परा तस्मिन् अथवा उन्मार्गरूपो यो मार्गस्तस्मिन्
समिति—एकीभावेन मइति—प्रकर्षेण स्थितानां साधूनां—साधुलिङ्गधारकाणां हे गौतम ! नूनं—निश्चितं संसारश्चतुर्गत्यात्मकः अन-
न्तो—अपर्यन्तो भवति । च शब्दस्तद्गतमिकटुःखसूचकः । किं भूतानां तेषां ? सन्मार्गनाशिनां—शुद्धपयोच्छेदकानां महानि-
शीथोक्तमुनिचन्द्रसाधुवत् इति । गायाछन्दः ॥ ३१ ॥ अथ कथञ्चित् स्वयं प्रमादवानपि शुद्धमार्गं प्ररूपयन् कस्मिन् पक्षे
आत्मानं स्थापयतीत्याह—
सुद्धं सुसाहुमगं, कहमाणो ठवइ तइअपरकम्मि । अत्पाणं इयरो पुण, गिहत्थधम्माउ चुक्क ति ॥ ३२ ॥

व्याख्या—शुद्धं—अवित्थं सुसाधुमार्गं—सन्धुनिपथं कथयन्—प्ररूपयन् स्वयं प्रमादवानपीति गम्यते स्थापयति—निवेश-
यति आत्मानं क ? साधुश्राद्धपदसदयापेक्षया तृतीयपदे—संविद्यपाक्षिकरूपे इतरो—अशुद्धमार्गप्ररूपकः पुनः ‘ गिहत्थधम्माउ ’ ति
गृहस्यधर्मदियाद्यतियर्मात्संविद्यपाक्षिकपथाच्च ‘ चुक्क ’ ति भ्रष्टः संसारपथत्रयान्तर्वर्चीत्यर्थः । इति शब्दो वाक्यपरिसमाप्त्य-

सं गणिपिढो अणगए कासे अर्भवा ग्रीवा अण्णाप आराहिपा पाठरंते संसारकंठारं श्रीवास्मलि १ ।” इति नन्विच्छत्रे ॥
इत्येव त्रिलोकवावायौपाय्यायप्रबंधंरुगणबण्डेवफदिवा मोक्षार्थिना यगवदाज्ञया आगमार्थ निरूपणीयः, न स्वात्म्या
पक्षान्तेऽनन्तमसारावासेरिति । गताछन्दः ॥ २७ ॥ अथ के सुरस्य आद्यामतिक्रान्तीस्था-

मड्डायारो सूरी १, मड्डायाराणुनिस्कओ सूरी २ । उम्मगण्डिओ सूरी ३, तिम्रिवि मग्य पयासति ॥२८॥
व्याख्या—ऋटः—सर्वथा विनष्टः आचरो—ज्ञावाचारादिर्यस्य स ऋषाचारा सुरिरथर्थाचार्यः ?; ऋषाचाराणां—विनष्टा
चाराणां साधुनां उपेक्षकः प्रमात्रप्रदृष्टसाधुनामनिवारयित्त्वर्थः सुरिर्मन्दधर्मचार्यः २, उन्मागम्भित्व कन्वभाविप्ररूपणपरः
सुरिरधर्मचार्यः ३, अपोऽप्येते मार्ग—ज्ञानातिक्त्वं योसपथे प्रणाशयन्ति—जिनासापठिकाफ्स्तीत्यर्थे ॥ गायछन्दः ॥ २८ ॥
अपेक्षयां प्रयाणां सेवकस्याष्टपकम्माह—

उम्मगण्डिए लम्मग—नासए जो उ सेषए सूरी । निअमेण सो गोअम । अप्य पाडेइ ससारे ॥ २९ ॥
व्याख्या——उन्मार्गस्वितान् सन्मार्गनाशकान् ? दृष्ट्वात् ऋषाचारात् २ ऋषाचारोपसक्तोष ? सूरीन् यः सेवते—पुं-
पास्ते नियमेन—निश्चयत्न स नरो १ गौतम । आत्मनं पाठयति, संसारे—चतुर्गत्यासके इति । गायछन्दः ॥ २९ ॥

अथ मह्यगन्तरण एतनेवार्थे धृत्वात्नेन समर्थवभाह—

उम्मगण्डिओ एको, विनासए मयसत्तसधाए । तं भग्गमणुसरत्त, जह कुसलो नरो होइ ॥ ३० ॥

व्याख्या—उन्मार्गस्थितः—उत्सृज्यप्ररूपणानिरतः एकोऽपि अधिकारात् स्वरिनिशयति—संसारसमुद्रे अनन्तानन्तमरण-
प्रदानेन विनाशयतीत्यर्थः, कान् भव्यसस्यसङ्घावान् किं कुर्वतस्तान् तन्मार्ग—उन्मार्गस्थितप्रदशितपथं अनुसरतः—आश्रयतः
प्राकृतत्वाद्दचनव्यत्ययः । अत्र दृष्टान्तमाह—यथा कुतारः कुत्सिततारको नरो भवति । स बहून् पृष्टिलयान् जन्तुसमूहान्
नद्यादौ विनाशयतीति, गाथाछन्दः ॥ ३० ॥ अथोन्मार्गगापिनामेवाशुभफलं दर्शयति—
उन्मगमगसंप्रतिआण, साहूण गोअसा ! नूनं । संसारो अ अणंतो, होई संमगगनास्पीणं ॥ ३१ ॥

व्याख्या—उन्मार्ग—गोशालकचोटिकनिन्दवादयः तेषां मार्गः—परम्परा तस्मिन् अथवा उन्मार्गरूपो यो मार्गस्तस्मिन्
समिति—एकीभावेन प्रइति—प्रकर्षेण स्थितानां साधूनां—साधुलिङ्गधारकाणां हे गौतम ! नूनं—निश्चितं संसारधतुर्गत्यात्मकः अन-
न्तो—अपर्यन्तो भवति । च शब्दस्तद्गतानेकदुःखसूचकः । किं भूतानां तेषां ? सन्मार्गनाशिनां—शुद्धपयोच्छेदकानां महानि-
शीयोक्तमुनिचन्द्रसाधुवत् इति । गाथाछन्दः ॥ ३१ ॥ अथ कथञ्चित् स्वयं प्रमादवानपि शुद्धमार्गं प्ररूपयन् कस्मिन् पक्षे
आत्मानं स्थापयतीत्याह—

सुद्धं सुसाहुमगं, कहमाणो ठवइ तइअपस्कस्मि । अप्पाणं इयरो पुण, गिहत्थधम्माउ चुक्क च्चि ॥ ३२ ॥

व्याख्या—शुद्धं—अवितथं सुसाधुमार्गं—सन्मुनिपथं कथयन्—प्ररूपयन् स्वयं प्रमादवानपीति गम्यते स्थापयति—निवेश-
यति आत्मानं क ? साधुश्राद्धपक्षद्वयापेक्षया तृतीयपक्षे—संविद्याप्राप्तिकल्पे इतरो—अशुद्धमार्गरूपकः पुनः ‘ गिहत्थधम्माउ ’ ति
शुद्धस्थधर्मदियद्यतिवर्मासंविद्याप्राप्तिकपथाच्च ‘ चुक्क ’ ति भ्रष्टः संसारपथत्रयान्तर्बर्चीत्यर्थः । इति शब्दो वाक्यपरिसमाप्त्य-

को । अथ प्रसङ्गः पञ्चमयमाधित्य किञ्चिदुच्यते “ सुखं चैव सुधरणो ?, सुखं च सुस्तावको वि एणकसिक्तो २ ।
 नोसप्तधरणकरणो, सुखं चैव सुस्तावको ॥ १ ॥ संविद्यापस्त्वार्थं, उन्वलेणमेयं समाप्तको भणियं । ओसप्तधरणकरणा
 वि, वेण कर्म विसोदिति ॥ २ ॥ सुदं सुसाधुधर्मं, क्वेन निदं य निययमायारं । सुवत्सियाण सुखो, होइ य सवोपरा-
 शणियो ॥ ३ ॥ ईवइ न य वेदाय, किञ्चकर्म कुणइ कारे नेव । अचट्टा न वि विवत्त, वेइ सुसाधुण बोइवे ॥ ४ ॥
 ओसप्तको अपह्ण, परयणार्थं य इणइ विक्त्वंतो । ते सुइर दुग्गार्थ, अरियपरं सुइर तयं च ॥ ५ ॥ सावज्जो गपरिवज्ज-
 णाट, सञ्चुत्तमो अइ वम्मो । बीयो सावगयम्मो, वइयो संविद्यापस्त्वो ॥ ६ ॥ तेसा भिच्छदिट्ठी, गिरिहिंगुक्किगदवक्किगेहिं ।
 नइ विस्ति च सुत्तपहा, संसारपहा वहा विस्ति ॥ ७ ॥ ” ननु इरिचरकादयो यवन्तु यवानुयायिनो, मगचञ्चिइपरिणस्तु-
 क्यमित्यग्राह-“ संसारसागरमिणं, परिष्मस्तेहि सवमीवेहिं । गरियाणि य सुक्कणि य, अणंत्तसो वडक्किगाई ॥ ८ ॥
 ननु यथा संसारपवात्तय्य मोक्षपया इति यदुक्तं तत्सुन्दरं परं यः सुसाधुविहारेण बहुकालं विहृत्य पश्चात्कर्मपरवत्तया
 वैयित्यपक्कम्भे, ते कुत्र पठे निसिप्यन्तामित्यत्र आह-“ सारणवया ये गच्छ-निगया य विहरति पासत्वा । अणवयण-
 णारिण वि य, ते च पमायं न कायवा ॥ ९ ॥ ” इत्यदिदं-तेण कासेणतेयं ससएणं सुगियाणाम् गयरी होत्या । वण्णको, वीए
 नपरोए एगो साह लोको ईवो विरिदियो इरियासयियो भासासयियो एतण्णसयियो आयाणं दमपनिक्सेवणासयियो
 उबारपासवत्तौक्कत्तिसियाणप । उबारयियासयियो यण्णुपो ययणुपो कायणुपो सुण्णिवियो सुचरंययारी अयमो अरिक्कयो
 उण्णमंयो उण्णसोयो निरुत्तयो कंसपाईव बुक्कताको संलो इव निरुत्तको णाव इव अप्पविइरत्ताई एणमसुण्णकसिक्तो ।

मज्झिम्हससमए गोपरचरियाए भसंती एगम्मि सदुक्कलम्मि पविट्ठी, साविथा य तं ददुं हट्टुट्ठा जाया, आहारगहणत्वं घुराम्म
 पविट्ठा ताव य साहू घरदारं अवलोइऊण आहारं अगहिऊण अंजपमाणो चैव पट्टिनियत्तो। साविथा वि आगया संती तं
 अपासंती अपुण्णाहं अधण्णाहं एवमाइयं जंपमाणी दारे ठिया, तक्खणे चैव वीओ सुणी आहारत्थमागओ तमाहारेण पट्टि-
 लाभिऊण समणोवासिया भणइ । हे सुणीसर ! एगो साहू मय घरे आगओ तेण भिक्खा न गहिया पच्छा तुम्ह आगमणं
 जातं, तेण केण निमित्तेण भिक्खा न गहिया ? सो भणइ एयारिसा भावभंजणा पासंठचारिणो वहवे वट्ठति, समणोवासिया
 तवयणं सोऊण अब्बत्थं दुक्खभावण्णा । तओ य तइओ साहू तम्मि घरे आहारत्थमागओ । तमवि पट्टिलाभिऊण पढमसा-
 हुवुत्तंती कहिओ । सो भणइ हे भवे ! तुम्ह घरदारं नीयं वट्टइ, तेण न गहिया भिक्खा । जओ आगमे “ नीयदुवारं तमसं,
 कोट्टयं परिवज्जए । अचक्खुविसओ जत्थ, पाणा दुप्पडिलेहगा ॥ १ ॥ ” अहं तु वेसपिचधारी, मए साहूणं आयारो न
 सकए पालेउं, मय निफ्फलं जीवियं, सो पुण धण्णा कयकिचो जे णं सुणीणमायारं पालेइ । सो वि सट्ठाणं गओ । इत्य
 भावणा-जो सो पढमसाहू सो सुक्कपक्खिओ इंसपक्खिसमाणो, जेण तस्स इंसस्स दो वि पक्खा सुक्का भवंति, एवं
 सुक्कपक्खिओवि साहू अंतो वहिनिम्मलत्तेण दुहावि सुक्को ? । बीओ साहू कण्हपक्खिओ जेओ वायससारिच्छो, जेण
 तस्स वायसस्स दोवि पक्खा कण्हा भवंति, एवं कण्हपक्खिओ साहू वि अंतो वाहिं मल्लिणत्तेण दुहा वि मल्लिणो २ ।
 तइओ साहू संविग्गपक्खिओ चक्कवायसारिच्छो, जेणं चक्कवायस्स वाहिरपक्खा मल्लिणा भवंति अब्भंतरपक्खा सुक्का
 भवंति, एवं संविग्गपक्खिओ साहूवि वाहिं मल्लिणो अंतो सुक्को ३ । इति । गाथाउत्तं : ॥ ३२ ॥

अथ यदेवं उवाच किं कर्तव्यमित्याह-

जइ नवि सफु क्काड, सस्म जिणमासिअ अणुट्ठाणं । तो सस्मं मासिद्धा, जइ जणिअं स्त्रीणारागेहिं ॥३३॥

व्याख्या-यद्यपि न शक्यं कर्तुं-विषाहं, क्वं सम्पत्-भिकारणशुद्धया गिनयापितं-कैवल्यरुक्मयशुभानं-क्रियाकलापरूपं, क्वो यथा क्षीणरागो नीतरागैर्भयितं-कथितं तथा सम्पत्-अपितं-भरूपयेदिति । भाषाछ-३ ॥ ३३ ॥

अथ प्रयादयतोऽप्यविवरयस्वये पास्तुलं दर्शयन्नाह-

औसन्नो वि विहारे, कम्मं सोदइ सुलभघोदी य । चरणकरण विमुक्क, उववूहितो परूवितो ॥३४॥

व्याख्या-भयसन्नोऽपि-द्वियिन्नोऽपि क ! निरारे मुनिचर्यायां कर्म-ज्ञानाभरणादि शोषयति-द्वियिन्नीकरोपीत्यर्थः, सुलभा योपि-त्रितयर्ममात्रिक्या यस्यासौ सुलभयोपि, पर्ययिन्न प्रस्था स्यादिति-श्रेया, किं कुर्वन् ! 'चरणकरणं वि-मुक्कं उववूहो परूवितो'चि चरणं-सप्ततिमेवनेचरणणक्यं चरणं च कर्त्तव्यं वेति समाहारदन्ते चरणकरणं वद विमुक्कं-निगुल्लहणपुंश्वन्-यथैसयन् प्रकम्यथ-पथाभित्यते प्रथिपादपक्षिति । अथ चरणकरणस्वल्पं यथा " इय ५ समणचम्म १० संगम १७ वेयावर्त्तं च १० ईयएवीओ ९ । णाणाइमिं ३ तन १२ कोह-निम्माहार् ४ वरणमेध ॥ १ ॥ विदविसोही ६ समिं ५, माएण १२ पट्टिया १२ य इयियनिरोहो ५ । पट्टिसेएण २५ एवीओ १, भयिगारा ६ वेन कर्त्तव्यं ॥ २ ॥ " एतयोः क्रमेण व्यक्तितः, सवाओ षाणाइयाओ वेरयने १, सम्वाओ इसावायाओ वरणे २, सम्वाओ अदिवावायाओ वेरयने ३, सम्वाओ मेहुणाओ वेरयने ४, सम्वाओ परिमा-

ढाओ वरमणं ५, इति व्रतानि । 'दसविधे सयणधर्मे पं० तं० खंती १, सुत्ती २, अज्वे ३, मधवे ४, लाघवे ५, सच्चे ६, संजमे ७, तवे ८, चियाए ९, वंभवेवासो १०। क्रोधजयः १, निर्लोभता २, मायात्यागः ३, अहंकारत्यागः ४, परिग्रह त्यागः ५, सत्यं ६, (संयमः-) प्राणतिपानविरमणरूपः ७, तपः ८, त्यागः-सुविहितेभ्यो वस्त्रादिदानरूपः ९, ब्रह्मचर्यं १०, इति श्रमणधर्मः। पृथिव्य १ ५ २ तेजो ३ वायु ४ वनस्पति ५ द्वि ६ त्रि ७ चतुः ८ पञ्चेन्द्रियाणां पालनान्नत्र भेदाः ९ अजीवसंयमः-पुस्तकचर्मपञ्चकादीनां अनुपभोगो यतनया परिभोगो वा हिरण्यादित्यागो वा १०, प्रेक्षासंयमः-स्थानादि यत्र चिकीर्षेत्तत्र बहुषु वा भेदय कुर्यात् ११, उपेक्षासंयमो-व्यापाराव्यापारविषयतया द्वेषा तत्र सदनुष्ठाने सीदतः साधुद्वोपेक्षेत-प्रेरयेदित्यर्थः । गृह्णिणस्तु आरम्भे सीदत उपेक्षेत न व्यापारयेत् १२, प्रमार्जनासंयमः-पयि पादयोर्वसत्यादेश्च विधिना प्रमार्जनं १३, परिष्ठापनासंयमः-अविशुद्धभक्तोपकरणार्थेविधिना त्यागः १४, मनोवाकायसंयमाः-अकुशलानां मनोवाकायानां निरोधाः १७, श्रीउमास्वातिवाचकपादैस्तु संयमभेदाः प्रशम्भरतावेवमुक्ताः "पञ्चाश्रवाद्विरमणं, पञ्चेन्द्रियनिग्रहः कषायजयः । दण्डत्रयविरतिश्चेति, संयमः सप्तदशभेदः ॥१॥" इति संयमः। 'दसविधे वैयावच्चे पं० तं० आयरियवेयावच्चे १ उवज्जायवे० २ धेरेवे० ३ तवस्सिस्वे० ४ गिलाणवे० ५ सेहवे० ६ कुलवे० ७ गणवे० ८ संघवे० ९ साहम्मियवेयावच्चे १०, इति वैयाहस्यम् । नव वंभवेरगुत्तीओ पं० तं० विविताई सयणासणाई सेविता भवति णो इत्यिसंसचाई नो पमुसंसचाई नो पंडगसंसचाई १, नो इत्थीणं कहं कहेचां हवइ । नो स्त्रीणां केवलानां कथां-धर्मदेशनादिलक्षणवाक्यप्रतिबन्धरूपां २, नो इत्थिठाणां सेविता भवति । ठा० निपद्या ३, णो इत्थीणं मणोहराई इंदियाई आलोविचा निज्जाइत्ता भवइ ४, णो पणीयरसभोई ५, णो

अथ यदेवं प्रकृतं किं कर्तव्यमित्याह-

जइ नत्रि सक फाडं, सम्म जिणभासिअ अणुट्टाणं । तो सम्म मासिज्जा, जइ षणिअ स्त्रीणरागेहिं ॥३३॥

व्याख्या-यपि न द्वये कर्तुं-विषाहं, क्यं सम्पद्य-शिकरणधृदपा जिनभाषितं-केचरदुक्तमनुष्ठानं-क्रियाकलापहयं,
वगौ यया शीणरागीः शीतरागैर्भयितं-कथितं तथा सम्पन्-अभितयं भाषेत्-नरूपयेदिति । गायछ ३: ॥ ३३ ॥

अथ प्रमादवगोऽप्यनितयमरूपेणै शरत्कलं वस्यपद्माह-

ओसल्लो त्रि विहारं, कम्म सोद्वेइ सुलभधोही य । चरणकरण विसुक्कं, उववृद्धितो परुवित्तो ॥३४॥

व्याख्या-अरसभोऽपि-द्विषिकोऽपि कः १ विरारे मुनिचर्षया कर्म-ज्ञानापरणादि शोषयति-द्वियिकीकरोतीत्यर्थः,
मुग्धा वीपि-जिनपरम्वशादिकया यस्यासौ मुलमधोपि, एवंविषय येत्या स्वादिति-श्लेषः, किं कुर्वन् । 'चरणकरणं नि-
वृद्धं उववृत्तौ परुवित्तो भव चरण-सप्ततियेद मूलगुणकर्म करण-सप्ततियेदेवोसरणकर्म चरणं च करणं वेति सम्याहारद्वन्द्वे
परणकरणे वद विवृद्धं-निरकलद्वन्द्वपुंरुपन्-यदंसपन् प्ररूपयन्-पयन्त्विति प्रतिपादयन्निति । अथ चरणकरणस्वरूपं यया-
" व ५ समनयम् १० संजम १७ येयावर्ष च १० वंशगुणीको ९ । ज्ञाप्यादित्यं ३ वन १२ कोह-निम्माहाई ४ चरणयेदं
॥ १ ॥ पिठविशोही ६ समिई ५, भावण १२ वटिया १३ य इद्विषमिरोहोः ५ । पठितेहण २५ गुणीको ३,
अभिमहा ६ वेत्त करणं तु ॥ ३ ॥ " एतयोः क्रमेण व्यक्तिः, सवामो पाणाशयायामो वेरपणं २, सध्वाको ३,
द्वयसापाथो परपणं ३, मन्थारको भद्रिशावत्तन्तन्ते ३

ध्वाको मेदुणाथो वेरपणं ४, सध्वाको परिम

मनोवाक्कायगुप्तिरूपास्तिस्त्री गुप्तयः, द्रव्यक्षेत्रकालभावमेदाच्चत्वारोऽभिग्रहाः, इति करणमिति । गाथाछन्दः ॥ ३४ ॥
 अर्थः संविग्नपाक्षिकस्यैव किञ्चित्कर्तव्यं दर्शयन्नाह-

सम्मगमगसंपट्टिआण, सांहूण कुणइ वच्छहं । ओसहभेसज्जेहि य, सयमन्नेणं तु कारेइ ॥ ३५ ॥

व्याख्या—सन्मार्गमार्गसंस्थितानां—सन्धुनिमार्गं सम्यक्प्रवृत्तानां साधूनां—शुनीनां करोति—विधत्ते स्वयं—आत्मना
 वात्सल्यं—समाधिसम्पादनं अधिकारात्संविग्नपाक्षिकः, कैः ? औषधभैषज्यैस्तत्रौषधानि—कैवलद्रव्यरूपाणि बहिरूपयोगीनि वा,
 भैषज्यानि—सांयोगिकानि अन्तर्भोग्यानि वा, चक्षुदोऽनेकान्यप्रकारसूचकः । तथाऽन्ये—आत्मव्यतिरिक्तेन कारयति, तुशब्दात्
 कुर्वन्तमन्यमनुजानतीति । गाथाछन्दः ॥ ३५ ॥ अथाधिकारात् परवात्सल्यकारिणासतिस्तोकतामाह—

भूए अत्थि भविस्संति, केइ तेलुक्कनमिअकमजुअला ।

जेसिं परहिअकरणिक्क—बद्धलवखाण वोलिही कालो ॥ ३६ ॥

व्याख्या—भूता—अतीतकाले 'अत्थि'त्ति सन्ति—विद्यन्ते वर्तमानकाले भविष्यन्ति—भविष्यत्काले केचिदतिस्तोका एव,
 ते पुरुषाः किभूताः ? त्रैलोक्येन—स्वर्गमरुत्यपाताललक्षणेन तन्निवासिप्राणिगणेनेत्यर्थः, नतं क्रमयुगलं येषां ते त्रैलोक्यनतक्रम-
 युगलाः, ते के ? येषां परहितकरणैकबद्धलक्षणां परेषां—अन्येषां हितं—वात्सल्यं परहितं, परहितस्य करणं परहितकरणं तस्मिन्,

पापमोयणस्त आहमयमाहारण सया भवति ६, जो पुष्परयं पुष्पकीलियं सरिणा भवइ ७, जो सबापुवावी जो रुवापुवाई
 जो तिलोगापुवाई ८, जो सायासोक्तपदिबदे याकियवइ ९, इति प्रकामगुप्ति । ज्ञानवर्द्धनचारिप्रलक्षणं ज्ञानादिविक्रं, तपो द्वादश्या
 पूर्वोक्तं १२, क्रोधमानमायालोभत्यागः ४ क्रोधादिनिग्रहः, इति चरणं ७० । बल १ पात्र २ वसति ३ आहार ४ शुद्धिलक्षण
 षट्कर्पा पिण्डविशुद्धिः । श्रियासमिर् १, यासासमिर् २, एसणासमिर् ३, आदाणर्थक्यपणिवस्त्वेष्यासमिर् ४, उधारपासवणले-
 कजङ्घसियाणपरिद्वारणियासमिर् ५, इति समितिः । अनित्यभावना १ अशरणया २ भवमा ३ एकत्वमा ४ अन्य-
 त्वमा ५ अशौचमा ६ आश्रयमा ७ संहरया ८ निर्भरया ९ धर्मस्वाक्यावताया १० लोकमा ११ योधिया-
 १२ इति भावनाः । भारतभिरक्षुपडियावो १० तं० मासिया भिरक्षुपडिया १ दोमासिया २ विमासिया ३ चचमासिया ४
 पंचयासिया ५ छम्मासिया ६ सणमासिया ७ पठ्या सपराईदिया भिरक्षु ८ दोषा सपराईदिया भिरक्षु ९ तच्चा सत्तराईदिया
 भिरक्षुप १० अहोराइया भिरक्षुप ११ एकराइया भिरक्षुप १२ । इति प्रविद्याः । पनोज्ञामनोसुषु शब्द १ रूप २ गव ३
 रस ४ स्पर्वेषु ५ श्रोत्र ६ शृङ्ख ७ घ्राण ८ जिह्वा ९ त्वगिन्द्रिय ६ विषयीभूतेषु रागद्वेषवर्जनात् पञ्चधेन्द्रियनिरोधः ।
 'विद्विपदिलेह एगा, छतदुपक्त्तोदविगतिगतरिया । अन्तलोहपमज्जणया, नव नव सुदुषिपणवीसा ॥१॥' प्रथमं इष्टिपति-
 लेखना १, तदा पार्श्वद्वयेऽपि त्रयस्रयाः कर्षमस्फोटाः कार्याः एवं ७, ततो इत्यतले सुलवक्त्रिकामलगयदुभिरास्फोटा
 छगयदुभिः प्रमाननाय परस्परं विक्रिकान्तरिताः मत्येकं नव नव कार्याः, एवं १८, इति सुलवक्त्रिकामपतिलेखना २५ स्युः ।
 'पायाश्चिपेय विक्रिकम्, नामेपरबाहुसीससुश्चिष्य । अष्टबाहोपिष्टी, चतुष्पयवेपणवीसा २ इति प्रतिकेखनाः २५ ।

शिशारहितत्वेन यथा लोके ' भिषवाहण ' ति श्रुत्याश्च-सेवका वाहनानि च-हस्त्यभ्यष्टपभमहिषादीनि इति द्वन्द्वे श्रुत्यवाहनानि, तथा विनेया गुरुणां प्रतिपृच्छाभिः कार्यं कार्यं प्रतिपृच्छा प्रतिपृच्छा तभिः ' चोयणं ' चि प्राकृतत्वाद्धिभक्तिलोपः, चोदनाभिश्च विनेति शेषः स्वेच्छाचारिणो भवन्तीत्यर्थः । यस्मात्स्वेच्छाचारिणो भवन्ति, ' तम्हा उ ' चि तस्मादेव कारणाल्प्रतिपृच्छाभि-श्रीदनाभिश्चाचारिणो विनेयान् सदा-सर्वकालं ' भयइ ' चि भजते-सत्यापयति शिष्यतीत्यर्थः । गायाछन्दः ॥ ३८ ॥ " अयं तोदनाया अकर्तुः फलं दर्शयन्नाह-

जो उ प्रमायदेत्सेयां, आलस्सेणं तहेव य । सीसवगं न चोएइ, तेण आया विराहिया ॥ ३९ ॥

व्याख्या-—यो गणी तुशब्दादुपाध्यायादिः प्रमादोषेण प्रमादरूपो यो दोषस्तेन आलस्येन तथैव च चकारादु-क्तोपैमोहादिभिश्च उक्तं च-" आलस्स १ मोह २ वज्रा ३, यथा ४ काहा ५ पमाय ६ क्विणत्ता ७ । भय ८ सोगा ९ अज्ञाणा १०, वक्सेव ११ कुजहला १२ रमणा १३ ॥ " एतैर्हेतुभिः शिष्यवर्गं अन्तेवासिद्वन्दं न प्रेरयति श्रीशानुष्ठान इति शेषः, तेनाचार्येणोपाध्यायेन वा ' आह(ण) ' चि जिनाज्ञा विराधिता-खण्डित्यर्थः । अनुष्टुप्छन्दः ॥ ३९ ॥ अयं गुरु-लक्षणमुपसंहरन् गच्छलक्षणं च विवशुराह-

संखेवेणं मए सोम, वन्नियं गुरुलक्खणं । गच्छंस्स लक्खणं धीर, संखेवेणं निसामय ॥ ४० ॥

व्याख्या-—संक्षेपेण-विस्तराभावेन यथा हे सोम्य ! हे गौतम ! वर्णितं-प्ररूपितमित्यर्थः यथाति-वदति तत्त्वमिति गुरु-

एक-संदिग्धे बदे कर्म-वध्यं तस्य च कर्म-द्वित्वेन कारणे कार्योपचाराद्युच्यते परस्परकरणे कर्मद्वयत्व-स्तेषां परस्पर-
 कर्मद्वयत्वस्यापि पूर्वविधानी संता 'वोचिहि' इति श्रुतत्वात् व्यसिचक्राय व्यतिक्रम्यति व्यतिक्रमिप्यति वा कालः समयादित्य-
 सत्य इति । गीतिच्छन्दः । तद्व्यस्य वेद-^{२७} आर्याग्रथमदलोक्तं, यदि कथमपि सक्षणं भवेदुभयो । दुरुयोः क्वापनिद्योषां,
 तां गीतिं गीतवान् दुरुद्वेषः ॥ १६ ॥ अथ ये प्राथमाग्रथेनापि पराहितकारिणः मूरयस्तान्नाह—
 तीव्याणागयकाले, केई होहिंति गोप्रसा त्तुरी । जेसिं त्तसगहयो वि, होइ नियमेण पच्छित्त ॥ ३७ ॥

व्याख्या—अतीतकाले ते केचिदनिर्विद्युनामनोऽभूषमिति श्रेयं, अनागतकाले च होहिंति—भविव्यन्ति, 'आद्यन्तप्रारणे
 मयस्यापि प्रहर्षादिति न्यायेन परस्मान्काष्ठे च सन्ति । हे गीतय ! मूरयः—आचार्या नामपारकाः, देवां परिचयकरणादिकं
 हरे आस्तात्, नामग्रथेऽपि भवति नियमेन—नियमेन प्रायश्चित्तम् । तथा चोक्त श्रीमन्नानिधीपञ्चमाध्ययने " इत्थं चापरि-
 यार्णं, एतपञ्च—इति क्रोडित्कस्मान्नो । क्रोडित्कस्मान्नो कोडी, सए य तए एसिए केव ॥ १ ॥ एतेसि मज्झाओ, एते निम्बुइ
 दुष्कणाणहण्ये । सन्धुप्रसमंसेण, वित्थयस्साणुसारियुक् ॥ २ ॥ " इति गायछन्दः ॥ १७ ॥ यथात्र हेतुमार—

जओ, सयरी भवति अणवित्कयोइ, जह भिखवाहणा लोए ।
 परिपुच्छाहिं बोसणं, तन्हा त्त गुरु सया भयत् ॥ ३७ ॥

व्याख्या—^{२७} कर्मो भि विरक्तं एतं एते चरि-

रहितं चारित्रं-मूलगुणरूपं यस्यासौ अस्वलितचारित्रः; सततं-अनवरतं रागद्वेषविवर्जितस्तत्र मायालोभात्मको रागः; क्रोध-
मानात्मको द्वेष इति, निष्ठापितानि-क्षयं नीतान्यष्टौ मदस्थानानि-मानभेदा जातिकूलरूपवल्लभाभश्रुततपोविभवमदाख्या
येनासौ निष्ठापिताष्टमदस्थानः; शोषिताः-कृशीकृताः कषायाः-सभेदाः क्रोधमानमायालोभाख्याः; नोकषाया वा येनासौ शो-
षितकषायः; जितान्यात्मवशीकृतानीन्द्रियाणि श्रोत्रदृग्नासाजिह्वात्वग्मनोरूपाणि येनासौ जितेन्द्रियः स्यादिति शेषः ।
एवंविधेन तेन छद्मस्येनापि सार्द्धं केवलं-एकं ज्ञानमस्यास्तीति केवली विहरेत्-विचरेत्, तुशब्दादेकत्र वसेदपि यद्वा तेन छद्म-
स्येन सार्द्धं केवल्यपि विहरेत् उग्रस्थस्तु तेन सार्द्धं सुतरां विहरेदित्यर्थः । इति विषमाक्षरेति लक्षणे गायाच्छन्दसि ॥४१॥४२॥
अथ येः सह विहारादि न विधीयते तानाह—

जे अणहीअपरमत्थे, गोअमा संजए भवे । तम्हा ते वि विवजिजा, दुग्गइपथदायगे ॥ ४३ ॥

व्याख्या—हे गौतम ! ये संयता अपि-संयमन्तोऽपि 'अणहीअपरमत्थ' चि अनधीता-अनभ्यस्ताः परमार्थाः-आग-
मरहस्यानि यैस्ते अनधीतपरमार्था अगीतार्था इत्यर्थः । यत्-यस्मात् अज्ञातद्रव्यक्षेत्रकालभावौचित्या भवन्तीति शेषः; तस्मात्
तान् अगीतार्थान् विवर्जयेत्-विहारे एकत्र निवासे वा दूरतस्त्यजेत् । अपि शब्दोऽत्र भिन्नक्रमः, स च यथास्थानं योजित
एव । किंभूतान् तान् दुर्गतिपथदायकान्-तिर्येग्नारककुमानुषकुदेवरूपदुर्गतिमार्गप्रापकानित्यर्थः । अत्रागमरहस्यानि कानि-
चिदर्थ्यन्ते । यथा-“जे आसवा ते परिस्सवा ? जे परिस्सवा ते आसवा २ जेवणासवा ते अपरिस्सवा ३ जे अपरिस्सवा ते
अणासवा ४ ।” इदमाचारात्तदुर्गतिपथदायकस्य व्याख्या-ये आश्रवणि-आगच्छति अष्टप्रकारं कर्म येरारम्भेस्ते आश्रवाः-

स्वस्य सप्तर्षि-विष्ट, अयेति श्लेषः गच्छाय-यवियतिनीसमुदायसप्तर्षस्य सप्तर्षं, विद्या राजत इति धीरस्वस्य सम्बोधनं क्रियते हे वीर । सप्तर्षेण निम्नयय-आह्वययेति । अनुसुप्तुच्छदः ॥ ४० ॥

इति भीमवपानरुचनभोजिमहारक्षुरस्वरभीमानदधिमहसूरीत्वरणाभ्योस्वरजभञ्जरीकामपणपणितवधीविजयविम-
काम्पिविरविठायो महच्छाधारप्रक्षीर्वह्नीकायामाचार्यैश्चरुपनिरूपणाधिकारः प्रथमः ॥

पपञ्चिववाचार्यैस्वरुपम् । अब क्रममाप्तं यतिस्वरुपं प्रपञ्चयते । तथापि प्रथमं येन बुनिना छवस्थेनापि साकं क्वळी
विरतेत् वत्स्वरुपं गाथाद्रयेनाह—

गीअरथे जे सुसंतविमो, अणाखस्ती दववष । अवखलियचरित्ते सयय, रागवोसविवज्जिप् ॥ ४१ ॥

निट्टुविअअट्टमयठाणे, सोसिअकसाए जिह्दिप् । विहरिआ तेण सद्धि तु, छउमरेणवि केवळी ॥ ४२ ॥

अनयोभ्याख्या-गीता-परिभाषार्थः-परिभाषार्थः हेववृत्रस्य वेन स गीतार्था, यद्वा गीतार्थास्य विषये इत्यत्रादित्वावमत्पये गी-
तार्था । एव गीतं सूत्रं अर्थस्तदवाक्यानम् । उक्तं च आशुशकृत्यगायत्रीविकार्या-“गीर्षं मुणितेगदं, विदिअत्वे खलु नयति
गीयत्ये । गीएण य अत्थेण य, गीअस्यो वा सुव गीअे ॥ १ ॥ गीएण होई गीई, अत्थी अत्थेण होइ नायवो । गीएण य
अत्थेण य, गीअत्ये वं विस्माणादि ॥२॥”या “सुसंविमो”चि अत्थर्थं संकेतवान्, आकस्ययस्यास्तीवि आकस्यी न आकस्यी अ
नाकस्यी आकस्यपरिव इत्यर्थः । एतानि-निबन्धानि प्रथमि-निबन्धा उपरगुणा इति ॥ ४१ ॥ ४२ ॥

अकस्य, अस्त्रकिर्त- २ ॥ ४२ ॥

ग्या ये पुद्गलाः ते तु ध्रुवाः, यद्वा जीवमेरुविमानादीनां द्रव्यास्तिकनयमतेन ध्रुवता । तथा “उत्सगसुअं किची, किची
 अववाइअं भवे सुते । किची तदुभयसुते, सुत्तस्स गमा सुणेअब्बा ॥१॥” उत्सगसुअं ? अपवादसूत्रं २ तदुभयसूत्रं द्विधा, उत्स-
 गपिवादिकं ३ अपवादोत्सर्गिकं ४ एते सूत्रस्य गमाः-प्रकाराश्चत्वारः, अथवा गमानामद्विरुधारणीयानि पदानि, तेनोत्स-
 र्गोत्सर्गिकं ५, अपवादापवादिकं ६ । नो कल्पते साधोर्गोचरं पर्यटवो शुद्धयापान्तराले निपीदनमित्युत्सर्गसूत्रं १, त्रयाणां
 पुनः कल्पते इत्यपवादसूत्रं २, नो कल्पइ राओ वा विआले वा सेजासंथारयं पडिगाहित्तए, नत्रत्थ एणेणं पुव्वंपडिलेहिएणं
 सिजासंथारएणं, इदमुत्सर्गापवादिकं ३, यत्पुनर्निग्रन्थीनां कल्पते एवंच तालपल्लमंच विधिभिन्नं नाविधिभिन्नमित्यपवादो-
 त्सर्गिकं ४, नो कल्पइ असणं वा ४ पडमाए पोरिसीए पडिगाहिता पच्छिमं पोरिसं उवाइणावित्तए से अ आइच उवाइणा
 विएसिआ जो तं हुंजइ हुंजंतं वा साइजइ से आवज्जइ चाउमासिअं परिहारद्वानमित्युत्सर्गोत्सर्गिकं ५, तथा येसु सूत्रेषु अप-
 वादो भणित्तसेव्वेवार्थतः पुनरनुशा यवर्त्तते तानि अपवादापवादिकानि सूत्राणि ६, इति श्रीबृहत्कल्पवृत्तो, इयं च सूत्रवद्भङ्गी
 श्रीनिशीयचूर्णिविषोदशोद्देशकेऽप्यस्ति । तथा, “नेगम ? संगह २ ववहार ३ ज्जुसुए ४ चेव होइ वोधव्वे । सवे ५ अ सम-
 भिरुहे ६ एवंभूए अ मूलनया ॥१॥” तस्य “जेगेहि माणेहि, मिणइ चि (य) नेगमस्स य निरुत्ती । सेसंगेणपि नयाणं,
 लक्खणमिणसो सुणह तुच्छं ॥२॥” नेकमनिर्माहासत्तासामान्यविशेषादिङ्गनिर्मिती पिनोति वा वस्तूनि परिच्छिनत्तीति नेगम
 इतीयं नेगमस्य निरुक्तिर्व्युत्पत्तिः १, “संगहियपिडियत्थं, संगहवयणं समासजो विति २ । वज्जति विणिच्छयत्थं, ववहारो
 संबदव्वेसु ॥३॥” सङ्गणहति सामान्यरूपतया सर्वं वस्तु कोडीकरोतीति सङ्गरोऽयमुच्यते २, विशेषेण निश्चयो विनिश्चयः

कर्म्येव पस्तानानीत्पर्या, ये परिमन्वात् भवति-मरुति-सच्छिद्रपदवत्-ये प्रुष्टानविश्वेदेस्ते परिभवा-कर्मनिर्गतरास्यावानी
 स्वर्ग, यथे याव-यानीतरमनाचरितानि सगङ्गनाथीनि सुलकारणस्तथा तानि कर्मवन्वैदुत्वाद् आभवा-कर्मकर्मस्थानानि,
 पुनस्यान्येव तत्त्वविदा-विषयसुखपरारसुखाणो निस्तारतया संसारसरणिष्वेभ्यानीति कृत्वा वैराम्यर्जनञ्चानि अत्रा परिभवा-
 निम्नरास्थानानीत्पर्या ३ । य एव परिभवा-भिर्नरास्थानानि अस्तिपुण्यपारणवृक्षविषयकमालसामाचार्यपुष्टानवीनि ठान्येव
 कर्मोदयावदुमाप्यवसापस्य क्लान्तोराभवा भवन्ति-यापोपादानकूपरानि आपन्व इत्यर्थो २ । ये आभ्यर्च्योऽप्येज्जाभवा-
 प्रवशिष्टेभ्यः, देऽपि कर्मोदयावदुमाप्यवसायिनो न परिभवा अपरिभवा-कर्मकर्मस्थानानीत्पर्या । इदंस्त्व्याह्वतमुक्यव्याजस्व-
 यस्तमपन्द्रराजपिकौडुणसाध्यादिक्त् ३ । ये न परिभवा-कर्मकर्मस्थानानि ते न आभवा अनभवा-कर्म्येकर्मस्थानानि न भवन्ति ।
 केनचिदुपाधिना भवन्नोपकारादिना क्रियमाणा अपरिभवाः कृबीरकवाघाकशुस्येदानाभवा-कर्मकर्मस्थानानि न स्युरिति
 ४ । तथा " इत्यर्थे इ वा ? विगने इ वा २ इति इ वा ३ " इत्यस्या-उत्पत्तिरसुर्वा, जीवास्वीरस्योत्पत्तिर्यया यत्वापितृभ्यां
 पुत्रस्य ३, जीवान्जीवस्योत्पत्तिर्यया सजीवदेशात्मकेभ्योः २, अजीवांजीवस्योत्पत्तिर्यया-काष्ठान् पुत्रकस्य यदा द्राक्षादेरि-
 त्तिकादीनां ३, अभीवास्वीवस्योत्पत्तिर्यया-कृच्छयोगेन काष्ठोत् स्वर्गस्येति ४ । पिगया-विनाशः सौऽपि असुर्वा, जीवाजीव-
 स्व विगयो सुभङ्गान्पुण्यस्य ३, जीवान्जीवस्य नकुलसञ्चारात् पुण्यस्य यदा पितृयपोमात्कर्मिकायाः २, अभीवास्वीवस्य
 विगान्पुण्यायोः ३, अभीवास्वीवस्य तथात् इत्यस्येति ४, पस्तुनो पुत्राऽप्यस्यि, यथा-स्वर्गकर्मस्य यत्वात् तस्य वि-
 नाशः केनूरस्य पटित्वात् केनूरस्योत्पत्तिः स्वर्गस्योत्पत्तिः पस्तुनो पुत्रस्य विनाशो दद्रवस्यपिः स्ति-

मेज्जसमारुहो पत्यओ” सामान्यरूपतया सर्वं वस्तु सङ्गृह्णाति-क्रीडीकरोतीति सङ्ग्रहस्तस्य मतेन चित्तादिविशेषणविधिष्ट एव
 प्रस्यो भवति नान्यः, तत्र चित्तो-धान्येन व्याप्तः, स च देशोनोऽपि भवति, अत आह मितः-पूरितः अनेनैव प्रकारेण भेयं समा-
 रूढं यत्र स आदितान्यादेराकृतिगणत्वात् भेयसमारूढः, अयमत्रभावार्थः-प्राक्तननयद्वयस्याविशुद्धत्वात् प्रस्यककारणमपि प्रस्यक
 उक्तो, अनिष्पन्नः प्रस्यकोऽपि स्वकार्यकिरणकालेऽपि प्रस्यक इष्टः, अस्य तु ततो विशुद्धत्वाद्दान्यमानलक्षणं स्वार्थं कुर्वन्नैव
 प्रस्यकः ३। “उज्जुमुयस्स पत्यओ वि पत्यओ भेयं पि पत्यओ।” ऋजुमुत्रस्य निष्पन्नस्वरूपोऽर्थक्रियाहेतुः प्रस्यकोऽपि प्रस्यकः
 तत्परिच्छिन्नं धान्यादिकमपि प्रस्यकः, उभयत्र प्रस्यकोऽयमिति व्यवहारदर्शनात्तथा प्रतीतेः ४ “ तिण्हं सहनयाणं पत्यगाहि-
 गारजाणओ पत्यओ, जंस्स वा वसेणं पत्यओ निप्पज्जइ ५। ६। ७।” तथा च-“से जहा नामए केइ पुरिसे कंचि वएज्जा कहिं-
 भवं वससि ? अविमुद्धो जेगमो भणइ लोए वसामि । छोए तिविहे पं० तं० अहोलोए तिरियलोए उड्डोए, एएसु सवेसु
 भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ तिरियलोए वसामि । तिरियलोए जंबुदीवाइया सयंभूरमणपज्जवसाणा असंवेज्जा
 दीवसमुद्धा तेसु सवेसु भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ जंबुदीवे वसामि । जंबुदीवे दस खित्ता पं० तं० भरहे ?
 एरवए २ जाव विवेहे एएसु सवेसु भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ भरहे वसामि । भारहे वासे दुविहे पं० तं० दाहि-
 णद्धभरहे उत्तरद्धभरहे य एएसु दोसु भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ दाहिणद्धभरहे वसामि । दाहिणभरहद्धे अणे-
 गाई गामागरनगरजावसन्निवेशा यतेसु सन्वेसु भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ पाडलिपुत्ते वसामि । पाडलिपुत्ते अणेगाई
 धरसयाई तेसु सवेसु भवं वससि ? विमुद्धतराओ जेगमो भणइ देवदत्तस्स धरे वसामि । देवदत्तस्स धरे अणेगाई कोट्टागाराई तेसु सवेसु

आवाभ्योपासाद्गानापयोपः, न कल्पिष्यथिदिपयस्यदृषीं व्रनति ध्यनहारनयाः ३ ॥३॥ “ गच्छुष्यभगारी, उच्छुसुजो गयविही
 सुनेयवो ४ । इच्छा विसिंसायनं, पच्छुष्यत्तं गयो सद्यो ५ ॥४॥ ” साम्यतहृत्पत्तं मत्पुत्यभसुष्यते वर्यमानकालमावीत्यर्थ-
 एतदुप्रदीर्घं नीलपत्तेति मत्पुत्यभगारी अस्तुगुणो नया ४, अन्वयया मत्पुत्यत्तं वर्यमानं तदपि अस्तुवृत्ताभ्युपगमापेक्षया विसिंसा
 यनरविच्छति ५ ॥४॥ “ इत्पुजो सरूपने, होम अपत्तु गप सयमिच्छे ६ । वज्रपयत्तवपुमप, पर्वसूक्तो विसिंसेति ७ ॥ ५ ॥ ”
 वस्तुन इन्द्रादेः महज्वणमन्वयं दाकश्रविति इत्ये यवत्यवस्तसवित्पर्याः ६, व्यञ्जनावंस्वन्द्योर्ध्वस्वनिर्देशः प्राकृतत्वात् व्यञ्जने
 गच्छाऽर्पेस्तु तद्गोचरत्वात् तदुपर्ये-श्रव्यापयत्तने विक्षेपयति नैमित्त्येन स्यापयति पर्वभूतनयाः ७ ॥५॥ “ सञ्चेत्सिपिनयानं,
 इन्दुनिहवन्तर्धं निसायना । तं सञ्चनयविसुदं, नै वरणगुणङ्घ्रिओसाह ॥६॥ ” स० सर्वनयसम्बन्धं । व० चारिषं क्रियापु
 षोऽत्र ज्ञानमिति ॥६॥ इत्यावन्मरुनिर्मुक्तौ-शया “ इत्य पत्यगदिष्टो ज्ञान-से जहा नामप केव दुरिते परसुं गहाय अठविदुचो
 गच्छेज्जा, तं च केव पासिषा वरजा कर्हि यवं गच्छा ? अविमुदो जेगमो यणा, एत्वगस्त गच्छामि । त व केव छिज्जमानं
 पासिषा वरजा कि यवं छिद्रसि ? विमुदतरो जेगमो यणा, एत्यर्गं छिद्रायि । तं च केव वच्छिज्जमानं पासिषा वरजा कि
 यदे गच्छसि ? विमुदतरामो जेगमो यणा, एत्यर्गं वच्छेयि । व च अक्षिरयानं पासिषा वरज्जा कि यवं अक्षिरसि ? निमुदव
 रामो जेगमो यणा एत्यर्गं अहिरमि । तं च अत्र विह्रमाणं पासिषा वरज्जा कि यवं छिद्रसि ? विमुदतरामो जेगमो यणा एत्यर्गं
 विह्रामि, एवं विमुदवनेगपस्त नामा अदियपत्यवो ७ ” एवमेतेन प्रकारेण तानश्लेषं, यावद्विमुदतराणामस्य ‘ नोमावदिय ’
 सि प्राकृष्टिननाया वरपत्तं यथयित्तेऽं नामादिनो निप्यवयस्वक इति १ । “ एवमेव यवहारस्तथि २ श्लेषस्त विष्को भिष्को

गीयत्यावि ४। तत्थ न ताव पढमभंगिला धम्मायरिया, जओ नाम कि तेण संविणेण जो गीयत्थत्तविरहियो, जओ सुयं “ पढमं
 नाणं तओ दया, एवं चिट्ठं सवसंजए। अन्नाणी कि काही, कि वा णाही छेयपावगं ॥१॥ ” तथा “ जो हेउवायपक्खम्मि, हेउओ
 आगमे य आगमिओ। सो ससमयपन्नवओ, सिद्धंतविराहो अन्नो ॥ १ ॥ ” तथा “ उरसमासुयं किंची, किंची अववाइयं
 भवे सुत्तं। तदुभयसुत्तं किंची, सुत्तस्स गमा गुणेयवा ॥ १ ॥ ” तथा “ सावज्जणवज्जाणं, वयणाणं जो न जाणइ विसेसं। वुत्तुं
 पि तस्स न खंयं, किंपण पुण देसणं काळं ॥ १ ॥ ” जे आगमरहस्सविगलावि होऊण गच्छं परियट्ठति, बाहिं बहुसुयाणुगिइं
 कुंठता वि न ते भयंक्कवाओ जीवाण उच्चारणाय अलं, किं बहुणा छम्मासियाइ दुक्करिरियारओ वि अगीयत्यो गुरु
 विसं व विसहख्व खलसंगुव कुलहासंबंधुव भीमसाणं व दुस्साहियपिसाउव उज्झमाणमहारन्नं व परिहरियव्वु त्ति। एप
 प्रथमभङ्गः ?। तथा अन्ने गीयत्या नो संकिणा, तत्थ वि कि नाम तेण सुएण अत्येण वा णाएण ! न जग्घा संवेगो आयारो
 वा पंयइइ, केवलं गल्लताल्लसोसणफलं। जओ-“ जहा खरो चंदणभारवाही, भारस्स भागी न हु चंदणस्स। एवं खु नाणी
 चरणेण हीणो, नाणस्स भागी न हु सुगईए ॥ १ ॥ ” तथा “ आउल्लनहकुसलवि, नट्टिया तं जणं न तोसेइ। जोगं अजुं-
 जमाणी, निंदं खिसं च सा लहइ ॥ १ ॥ इअ लिगताणसहिओ, काइजोगं न जुंजई जो उ। न लहइ सं सुवखसुक्खं, ल-
 हइ य निंदं सपक्खाओ ॥ २ ॥ जाणंतो वि य तरिं, काइजोगं न जुंजई नईए। सो बुज्झइ सोएणं, एवं णाणी चरण-
 हीणो ॥ ३ ॥ ” जह साली महया परिससेण निष्काइचा कुट्टागारे छुथिचा, जइ तेहिं सालीहि खज्जपिज्जइओ उवभोगो न की-
 रइ तो सालिसंगहो अफलो हवइ, अह तेहिं उवभोगो कीरइ तो सफलो भवइ, तो एवं नाणेणं भाऊण हेयसुवादेयं च

परमरथओ न तं अमयं, विसं हालाहलं खु तं। न तेण अजरामरो हुज्जा, तक्खणा निहणं वए ॥ ४७ ॥

अनयोव्याख्या—अगीतार्थस्य पूर्वोक्तप्रथमचतुर्थमहत्तुल्यस्य वचनेन अमृतमपि 'न पुंटाए' त्ति न पित्रेत् अगीतार्थो-
पदेशेनामृतवद् दृश्यमानं सुन्दरमथ्यनुष्ठानं न कुर्यादिनि परमार्थः, येन कारणेन न तदमृतं भवेत् । यद्गीतार्थोदेशितं—अगी-
तार्थोपदिष्टं एतदेव विशेषेणैव परमार्थतः—तत्त्वतो न तदमृतं न गुणकारीत्यर्थः । तद्विषं हालाहलं, खु—निश्चितं न तेन अज-
रामरो—मोक्षसुखभाग् भवेत्, तत्सणादेव निधनं—विनाशं अनन्तजनमरणलक्षणं व्रजेत्—ग्रान्जुयात् । अगीतार्थोपदेशेनामृतपा-
नस्यापि अनन्तसंसारहेतुत्वात् । उक्तं च—“ जं जयइ अगीयस्यो, जं च अगीयत्यनिस्सओ होइ । वट्ठावेइ य गच्छं, अणंत-
संसारिओ होइ ॥ १ ॥ कह उ जयंतो साहु, वट्ठावेइ य जो उ गच्छं तु । संजमजुत्तो होउं, अणंतसंसारिओ भणिओ ॥ २ ॥
'ददं खित्तं कालं, भावं पुरिसपडिसेवणाओ य । न वि जाणइ अगीओ, उस्समाववाइयं वेव ॥ ३ ॥ जहडियददं न याणइ,
सच्चित्तचित्तमीसियं वेव । कप्पाकणं च तथा, जोगं वा जस्स जं होइ ॥ ४ ॥ इत्यादि उपदेशमालायामिति । विपमाक्षरेति
गाथाछन्दसी ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ अथ गाथाद्वयेनागीतार्थसङ्गं सर्वथा त्याजयन्नाह—

अगीयत्थकुसीलेहिं, संगं तिविहेण वोसिरे । मुक्कमग्गस्सिमो विग्घे, पहंसी तेणगे जहा ॥ ४८ ॥

व्याख्या—अगीतार्थाश्च कुशीलाश्च तैरगीतार्थकुशीलेभ्यः शीलग्रहणात् तुलाग्रन्थन्यायेन समेदपार्श्वस्थ्यावसन्नसंस्तक्यथा-
छन्दैश्च सह सङ्गं—मिलनं, त्रिविधेन—मनोवाक्कायलक्षणेन योगेन करणकारणानुगतिलक्षणेन करणेन वा व्युत्पृजेत् त्यजे-

परतुं ईशं शिवा उवाचैव पर्यट्टिच्छति, अहमा इत्य 'सुविम्वपनसत्वाई सुखपरकमती ईश्वरं न य ईशदाया' इत्याशयुगलणस्यस्तनको
 पदा, तत्रो आगामियवाप सुकभसोदियसेन आराहणो यथा ३ । ये ते सुविमा गीयत्वा ते मास
 संपत्ता संपदचय्यए करणगुणम्पहाणयाए आराहणेष पम्पारिकं वर्षति । मनु ते पूर्वविदा गणहरा वरुहससुम्पिभो वा,
 संपदं दामे न वडादिई सुये, न तथा अप्पयापपदाणा किरिया, कई सम्पारिवर्षे ! इत्स मन्वइ सोम ! सुभासु-वृत्त्याये
 कञ्जे न नापं चुरे वत्स सुकभेई सुकभको भदियहा उकट्टा विजिचियट्टा गीयत्वा सुसयवेवडाईमममुपायको कीरि-
 यमयोविदा सविमा जम्बो सुये-॥ को वा तथा सयत्को, मरु तेहि कथं तु वीरपुसिई । कासपी पुज करिय, इत्प्यइहा इवइ
 एवे ॥ १ ॥ अकरोचियरत्तयमाए, मन्तररविषाय वञ्ज यथाय । अप्पलपाररियार्ण, हाइ मन्वर्षे गौण सुया ॥ ३ ॥ ३३ संसुप्य च
 यवाज नि पमायवदुकुकुयाए कहदि स्तुत्तियं न तेण चारियवियिअण्णा । जम्बो-॥ कट्टयपरिष्य स्तुत्तया-मुक्का मुक्का प्पमायकस-
 म्बो जयगाबम्बो विदुम्बिम्बो, चारिचे न इणं हा इन्वइ ॥ १ ॥ ३४ ॥ यथा जयवापपयाकभले वि सुदुपरणो वेव जहा-॥ कावस्स-
 म्बो उबडाणेण कायम्बो, अक्कवाएण अक्करीणी च निसम्बो करिअ्या । एए पि तु अत्तइ निवम्बो च संकाइकससए वा कारले
 मइ दि प निसम्बो । ३५ ॥ इत्ससि अत्तइपविम्बणपुम्बिमठमिदि । एए हलीयमहाः १ । ये तु न संविमा म मीठारयो इत्तकियो-
 यदविकका, केवमं सिग्गपकोपगीयिनो यमैयान्वायापकत्तेन न ते अर्थापम्बो इत्तेप म्बुर्पयहाः ४, अप्प तु हलीयेनाविकार
 णि । मनुपुइविपमासरेदि मावत्कन्वत्ती ॥ ४४ ॥ ४५ ॥ अच गीठयोपेदेकाः सर्वोऽपि पुम्स्तावरो यवतीत्याए-
 अगीयरयस्स वयणेण, अमियपि न पुंटेए । जेण तो ण भवे उरुमयं, अ अगीयरययेत्तिय ॥ ४६ ॥

परमस्थओ न तं अमयं, विसं हालाहलं सु तं । न तेण अजरामरो हुज्जा, तक्खणा निहणं वए ॥ ४७ ॥

अनयोव्यख्या—अगीतार्थस्य पूर्वोक्तप्रथमचतुर्थभङ्गतुल्यस्य वचनेन अद्यतमपि 'न पुंढए' चि न पिवेत् अगीतार्थो-
पदेशेनामृतवद् दृश्यमानं सुन्दरमप्यनुष्ठानं न कुर्यादिति परमार्थः, येन कारणेन न तदमृतं भवेत् । यदगीतार्थोपदेशितं—अगी-
तार्थोपदिष्टं एतदेव विशेषेणह परमार्थतः—तत्त्वतो न तदमृतं न शुणकारीत्यर्थः । तद्विषं हालाहलं, सु—निश्चितं न तेन अज-
रामरो—मोक्षसुखभाग् भवेत्, तत्प्रणादेव निधनं—विनाशं अनन्तजन्यमरणलक्षणं ब्रजेत्—प्राप्नुयात् । अगीतार्थोपदेशेनामृतपा-
नस्यापि अनन्तसंसारहेतुत्वात् । उक्तं च—“ जं जयइ अगीयत्यो, जं च अगीयत्यनिस्सओ होइ । वट्टावेइ य गच्छं, अणंत-
संसारिओ होइ ॥ १ ॥ कह उ जयंतो साह, वट्टावेइ य जो उ गच्छं तु । संजमजुओ होइ, अणंतसंसारिओ भणिओ ॥ २ ॥
दवं खिचं कालं, भावं पुरिसपडिसेवणाओ य । न वि जाणइ अगीओ, उस्सगगवाइयं चेव ॥ ३ ॥ जहडियदवं न याणइ,
सच्चित्ताचित्तमीसियं चेव । कप्पाकर्णं च तथा, जोगं वा जस्स जं होइ ॥ ४ ॥ इत्यादि उपदेशमालायापिति । विषमाक्षरेति
गाथाछन्दसी ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ अथ गायद्द्वयेनागीतार्थसङ्गं सर्वथा त्याजयन्नाह—

अगीयथकुसीलेहिं, संगं तिविहेण वोसिरे । सुक्कमग्गस्सिमे विग्घे, पहंमी तेणगे जहा ॥ ४८ ॥

व्याख्या—अगीतार्थाश्च कुशीलाश्च तैरगीतार्थकुशीलैश्च शीलग्रहणात् तुलामध्यन्यायेन समेदपार्श्वस्थावसन्नसंस्तक्यथा-
छन्दैश्च सह सङ्गं—मिलनं, त्रिविधेन—मनोवाक्कायलक्षणेन योगेन करणकारणानुगतिलक्षणेन करणेन वा व्युत्सृजेत् त्यजे-

दित्यर्थः । प्रया घोके परानिनीयपद्यायने—“ वासलक्ष्मि धूलीए, संमिन्नो अष्ठिपाहुहो । अगीपत्सेण सये, एव स्त्रणदे
 पि न संसते ॥ १ ॥ ” ननु स्वगुरोः पार्थस्यादित्सप्राप्तस्य किं क्रियते उच्यते आगमोक्तविधिना त्यागो विधीयते यदुक्त
 सुपदेशवाजाया १७६ गायार्थेयोपादेयदृष्टौ—“ गीयत्ये संनिमां, आयरियं सुया एका गच्छस्स । सुरणो य अजापुच्छा, जं
 किंनि चि देइ गिणइ वा ॥ १ ॥ ” गीवार्थ—अपितागमं संविनं मोक्षामिष्कापिणमाचार्य—निजागुं सुवति—निष्कयोनं परि-
 त्यग्य गच्छतीत्यर्थः । इह च गीवार्थमविग्रहणयगीवार्थसिषिं पुनरागमपसिपादित्वाक्येणालानं मोचयित्वा सुवतोऽपि न दोष
 इति आपनार्थमिति । तथा स्थानाकृतीयस्थानकेऽप्युक्तं, यथा—“ एवं विभ्रहरणा ”—अस्य वृत्तिः एवमिति आचार्यत्वादिमे-
 देन भिद्वैव विद्वानं—परित्यागत्वावापयिः । एषीयस्य प्रमाददोषमाधिस्य नेवाहृत्यसपणार्थमाचार्यान्विरोपसम्भस्या भवतीत्या
 दि, यतो मोक्षमार्गस्य—निर्वाणपस्येने पूर्वोक्ता ‘विग्य’ चि विन्नाः कारणे कार्योपचारात् विन्नकर इत्यर्थः । स्थान्तमाह—यथा
 पयि—मार्गे ‘ वेणगे ’ चि चीरा विन्नकरा मन्वीति । विपमासरेति गायार्थान्तरः ॥ ४८ ॥

पञ्चलिपि हुयवह ददु, निस्तको तस्य पत्रित्तुं । अत्ताण निरहिज्वाहि, नो कुसीलस्स अछिप ॥ ४९ ॥

न्यास्या—मगचलितं हुयवह—बैभानं ददुमिति द्वा-विभोक्तय निम्बह—त्यक्कइस्सम हुयवहं प्रविस्स—त्रोयश्च कुत्ता
 मायानं निर्देह—ज्वाल्येदित्यर्थः । परं नो—नैव ‘ कुसीलस्स ’ चि ‘ अचिर्दु, द्वितीययोः ’ (८--१-१४) इति प्राकृतयत्रेण
 द्वितीयास्थाने पृथीविपानात् कुन्दीनं ‘ अछिप ’ इति आशयेदन्तसंसारोत्पत्तात् । उक्तं च श्रीमद्भारविनीषद्वितीयाध्ययन-
 प्रान्ते—“ नीये सपनापाण्णे, पोरे वीरं एवं करे । अचयतो इमे पंच, उज्जा एवं निरत्थव्य ॥ १ ॥ पासस्पोस + ”

सबले तहा । दिट्टीए वि इमे पंच, गोयमा न निरिस्वए ॥ २ ॥ अत्र चतुर्थीध्ययनोक्तमुमतिदृष्टान्तो यथा-“से भयं नं
कई तेण सुमइणा कुसीलसंसग्गी कया आसीओ जीए उ एरिसे अइदारुणे अवसणे समकवाए जेण भवकायडिईए अणो-
रपरं भवसायरं भयिहो, से वराए दुक्खसंतत्ते अलभंते सबहुवणसियअ हिसालक्खणखमाइदसविहे धम्मे वाहिंति ? गोयमा ! नं
इमे त जहा-अत्थि इहेव भारहे वासे मगहा नाम जणवओ, तत्थ कुसत्यलं नाम पुरं, तम्मि य उवल्लदुपुन्नपावे सुमुणियजीवा-
इयत्थे नइल्लमुमइनामधिज्जे हुवे सहोयरे महिड्डिए सबूगे अहेसि । अह अन्नया अंतरायकम्मोदएण विअल्लियं विहवं तेसिं,
न उण सत्तपरकमे । एवं तु अचल्लियसत्तपरक्काणं तेसिं अजंतपरलोगभीरणं विरयकूडकवडालियाणं पडिच्चजहोवइड्डा-
णाइउक्खंधववासगधम्माणं अपिसुणाणं अमच्छरीणं अयायावीणं किं बहुणा ? गोयमा ! ते उवासणे णं आवसहे गुण-
रयणाणं पभावसंतीए निवासे सुयणमितीणं, एवं तेसिं बहुवरिसत्तसणिज्जयुणरयणाणं जाहे असुहकम्मोदएणं न पहुप्पए
संपया ताहे न पहुर्पंति अट्टाहिया महिमादयो इहदेवयाणं जहडिए पूयासकारे साहम्मियसम्माणे वंडुजणसंववहारे अ ।
अहन्नया अचलंतैसुं अतिहिसकारेसुं अपूरिज्जमाणेसुं पणयजणमणोरहेसुं विहंतैसुं य सुहियं सयणमित्तबंधवकलत्तुत्तण-
नुत्तगणेसुं विसायंघुवगाएहिं गोयमा । चितिय तेहिं सङ्गेहिं तं जहा-‘जा विहवो वा पुरिसस्स, होइ आणापडिच्छओ लोगो
। गल्लिओदयं वणं विज्जुला वि दूरं परिक्खइ ॥ १ ॥’ एवं च चित्तिज्जण अवरुणरं भणियारुद्धे, तत्थ पढमो-‘पुरिसेण
माणधवज्जिएण, परिहीणभागधिज्जेण । ते देसा संत्वा, जत्थ सवासी न दीसंति ॥ १ ॥’ तह वीओ-‘जस्स धणं तस्स जणो,
जस्सत्थो तस्स व्रथवा वहवे । घणरहिओ अ मणूसो, होइ समो दासणेसेहिं ॥ १ ॥’ अह एवं अवरुणरं संजो जेज्जण गोअमा ! कयं

तम् । प्रश्ने च सुमर्षा । न त्विद्यं यम इमाशुचरि कोवि सुदुयोगि पणसाधि पञ्चोसा वेणां एएसि दोसत्तार्ण्यं करेसि, किं तु एए
 भगवन्तो वित्तगारस्त सगाते एरिसे अयपरियं अहा कुसीछे अददुवे, तावे प्रणियं सुवणा अहा-जारिसभोः तुमं निबुद्धिओ
 वारिसो सो नि वित्तयरो वेण य दुष्कमेयं वागरियं वि, तको एवं मयभाणस्त सारत्थेयं अणियं अरुअरं सुपरस्त, नाइतेयं यणि-
 मो अ नहा-भदसुर । वा अमिक्कुओ वित्तपरस्तासायनं कुणसु, एए पुणो भणसु अरिचिअयं, नाइं ते किपिः पडिमणासि ।
 तमो मणियं सुमरणा-अ एते वि साहुणो कुसीछे, वा इत्य जमे न कोइ सुसीछो अस्वि । तको मणियं नाइछेयं-यअसुर
 सुमर्षा । इत्वे अइअयक्खिअवकस्त भगरओ वणययायेयं, जं वेत्थ कुराए न विसवपरणा, नो यं वात्थवस्सीणं वेड्डियं, जयो
 के त्रिनिदवपणेण नियमओ तान कुसीछे इने वीसंति, एवअए पुण गंविणो नो वीसा एएसि, वेण यिअठ एिअठ तावेयस्त
 साहुणो विअगयं दुरणंयं दीसुअ, वा एस णसु अरिगपरिआदोसेण कुसीछे, न एयं सुअणे भगवया आइं, अमरिगपरिआ-
 पारणं कीरइ, तास्सय वीअतपो इंतो एसेवं पणसाअअवते, अहा-अइ मयंयं दुरणंयं विप्यजिस्सिइवा वीयं कत्थ पाबिअजा ?
 नो एवं वित्तं मूढो, अहा अरिगापुवओगोवरीयारणेण मत्तं परिगावयस्त यगे होवी । अइवा किं संममेअयिरओः एस सुअण-
 वगादि संनमोपमोलापमोअरारेण वि सीपरमा ? नियमओ के विसीएण य सुवाण य इतिअसओ इमिअ पायेअइ यम्मत्ताएएणं
 य परंसेअ पनपणं य मइसेअ वि । एसो पुण यिअठसि सायअवत्तो ? एएण काअं वीए वि निअत्तगाए इत्थीए अर्धं विअं, निअवा-
 इअज मत्ताओइयपरिकंनं, ते किं तए न विप्यायं ? एस वण यिअठसि एअकविण्ठोअमविअिययाणयो ? एएण संपर्यं वेअ कोअ-
 दाए मारत्थेण अदिअरअरआएणं अयं तए वि विअंयं वि । एसो वण यिअठसि संवदिअककओ ? अअवण अअअणअ अरिअ वीअ

वचामो उगायं स्वरियं ति तथा वि हसियमिणं । एसो उ पेच्छसि ? इमेसि जेहेसोही एसो अजरयणीए अणुवत्तो पमुत्तो विज्जुकाए
 फुसिओ न एतेणं कएगहणं करं, तथा पभाए हरियतणं वासाकण्ठलेण संघट्टियं, तथा वाहिरोदगस्स परिभोगं करं, बीअ-
 कायस्सोपरेणं परिसक्खिओ, अविहीए एस स्वारथंडिलाओ गहुरं थंडिलं संकमिओ, तथा पं पडिवाणेणं साहुणा कमसयाइ-
 क्कमे इरियं पडिक्कमियवं । तथा चरेयवं, तथा चिट्ठेयवं, तथा सएयवं, तथा भासेयवं, जहा उक्कायमइगयाणं जीवाणं सुहुमया-
 यरपज्जत्तापल्लत्त [गमागम] सबजीवपाणभूयसत्ताणं संघट्टणं परियावणा किलामणोइवणं वा न भवेज्जा । ता एतेसि पवइयाणं
 एयस्स एकमनि न इत्य दीसइ । जं पुण सुहणंतयं पडिलेहमाणो अज्जमए एसो चोइओ जहा-एरिसं पडिलेहणं करेसि जेण
 वाउकायं फडफडस्स संघट्टेज्जा सरियं च पडिलेहणाए संतिअं कारणं ति । ता भवसुह ! एएण समं संजमहाणंतरणं एगमवि
 नो परिरक्खियं ता किमेस साहू भवेज्जा ? जस्सेरिसं पमत्तत्तणं, न एस साहू जस्सेरिसं निद्धम्मसंपलत्तणं । भवसुह ! पिच्छ
 पिच्छ सूणो इव निद्धंसो उक्कायविमइणो कहाभिरमे एसो । अहवा वरं सूणो जस्स णं सुहुममविनियमवयभंगं नो भविज्जा
 एसो उ नियमभंगं करेमाणो केण उवमिज्जा । ता वच्छ सुमइ भवसुह ! न एरिसकत्तवायरणाओ भवंति साहू । एतेहिं च
 कत्तवेहिं तित्यअरवयणं सरेमाणो को एतेसि वंदणममवि करिज्जा । अन्नं च एएसिं संसग्गेणं कयाइ अम्हाणंपि चरणकरणेसु
 सिडिलत्तं भवेज्जा, जेणं पुणो पुणो आहिंहेओ घोरं भवपरंपरं । तओ भणियं सुमइणा-जइ एए कुसीले तहावि मए एएहिं समं
 पवज्जा कायवा । जं पुण तुमं करेसि तमेव घम्मं नवरं को अज्ज तं समायरिउं सको । ता सुअसु करं मए एएहिं समं गंतवं
 जाव णं नो दूरं वयंतिमे साहुणो चि । तओ भणियं नाइलेणं-भवसुह सुमइ ! मो कट्ठाणं एतेहिं समं गच्छमाणस्स तुज्जे

देसपरिचायानिरुद्धये तेहि जहा बचायो देसंतरि छि, तत्प न कयाय पुक्कलि विरधिथिए यणोररे इवइ य पवळाए सइ संभोगो
 अइ दिवो पदुपदिळा, नाब न उडिछउण वं कयागयं कुसत्पसं परिबळं विदेसपणन । अइ अक्षया अप्रुपेण गच्छमाणेहि दिहा
 केहि पव साहुजो छई समयोवासणे छि । वयो मणिये-नालेणं जहा-भो यो सुमई यवइ । पिच्छ केरिसो साहुसत्यो वा
 एएण नेव साहुसत्येणं गच्छायो, जइ पुणो वि नूणं गंतं । तेण मणिकं-एवं होव थि, वयो संमिलिया वत्व सत्ये, जाण नं
 पपाणगंयो वंरंथि, वाव नं मणिको सुमई नालेणं-जहा नं यवइ । एए इरिसतिसयवरसयच्छविजो सुगहियनाप-
 पिसवानीसाभदित्यगरस्म नं अरिइनेमित्तमस पापयुळे सुहनिससेणं एवं अचरियं ब्राह्मी, जहा-ये एवंनिहे अजगारक्ये
 यवंति, ते अ कुडीछे, वे कुसीछे ते दिट्ठीए वि निरिसित्ठे न कुप्यंति, वा एते साहुजो वारिते, मणां न कप्यइ एएसि
 समयपहाण गमणसंसणं, वा ववंतु एहे, अमे अणसत्येणं वेव बइस्सायो, न कीरइ वित्थयरवपणस्सातिक्को, जको नं
 महुत्तासुरस्सावि नगस्स अलंयणिळा विरययावामी, अण व जाव एवेहिं तये गम्मावाव नं विट्ठ वाव दरिसणं आळावादीणि
 निमया मवंति, वा छि अमेहि वित्थयरवानी जइयाणा नं गंतं ! एवं निययणे मणिकण वं सुमति इत्ये यहाय निवहिजो
 नाइलो साहुसत्यामो निविट्ठो अ वक्खुविखोपीए फाहुगधुपपसे । वयो सुमइणा मणिये जहा-‘ गुल्लो मायाविच (पिअर)स्स,
 जिट्ठयाया (उणा) वदेव मणणीणं । अणुसं न विळा, इं देव । यणापि छि वत्व ॥२॥ आपसयमाणे, पयाणपुवं वइ थि नायवं
 । मंगकपमगसं वा, तत्प विचारो न कायवो ॥२॥ नवरे इत्य य मे पी, वायवं अणसुत्तरमिपस्स । सरफस्सककसानिट्ठ-दुट्ठनिहु-
 मरेहिं सु ॥३॥ अइया फइ उएछठव, जीषा मे मिट्ठयावजो पुरजो । अस्सुच्छेणे विणिअं, सिणेहरमिओ उस्सुविकिओ ॥४॥ अइया

कीस न लज्जइ, एस सयं चेषमेव पयणंतो । जं नु कुसीले एते, दिट्ठीए वी न दह्वे ॥ ५ ॥ 'साहुणो त्ति जाव न एव इयं
 चागरेइ, ताव ईगियागारकुसलेण सुणियं नाइलेणं, जहा णं अलियकसाइओ एस मणणं सुमती ता किमहं पडियणामि त्ति
 चित्तिवै समाहसो । जहा—' कल्लेण विण अकंले, एस पकुवियो हु ताव संचिट्ठे । संपइ अणुणिज्जंतो, न याणिमो किं व बहु
 मण्णे ॥ १ ॥ ता किं अणुणेमि मिणं, उदाहु बोळउ खणद्धवालं वा । जेणुवसमियकसाओ, पडिज्जइ तं तहा सबं ॥ २ ॥
 अइवा पत्यावमिणं, एयस्स वि संसयं अवहरेमि । एस न याणइ भंइ, पावविसंसं न परिकहियं ॥ ३ ॥ ' ति
 चित्तेज्ज भणित्ताहत्तो—' नो देमि तुज्ज दोसं, न यावि कालस्स देमि दोसमहं । जं शियदुद्धीइ सहोयरा वि भणिया
 पक्खवसि ॥ १ ॥ जीवाणं चिय इत्थं, दोसं कम्मदुज्जालकिसियाणं । चलगइनिष्फिटियाणं, हियोवएसं न तुल्लंवि
 ॥ २ ॥ घणारागदोसकुगाइ—बोहमिच्छत्तलवल्लिययाणं । भाइ विसं तालउढं, हियोवएसइ मल्लंति ॥ ३ ॥ ' एवमाय-
 त्तिज्जण तओ भणियं सुमइणा जहा—तुयं वेव सच्चवाई भणसु एयाई, नवरि न सुत्तमेयं जं साहुणं अवणवायं भा-
 सिज्जइ, अंत्तं च किं न पिच्छसि एएसिं महाशुभागाणं चेदियं—उट्टमदसमदुवालसपमासखणाइहिं आहारगहणं गिमहाया-
 वणद्धानधीरासणलकुडुयासणादिनाणाभिग्गहधारणेण उक्किटतवाणुचरणेणं च सुक्कं चम्ममंससोणियं ति ? महाउवासगो सि तुमं ।
 महाभासासमिद्विदिया तए ! जेणेरिसुणोवउचारणंपि महाशुभागाणं साहुणं कुसील त्ति नामे संकप्पियं ति । तओ भणियं
 नाइलेणं जहा—मा वच्छ ! तुयं एतेण परितोसुवयासिं, जहा अहियं अलीयाचारेणं परिमुसियो अकामनिज्जराए वि किंचि
 कम्मक्खयं भवइ, किं पुण जं बालतव्वेण, ता एते बालतवस्सिणो दह्वंवा, जओ णं किं किंची उस्सुत्तं मग्गयातिरिचमेत्तेसिं पदी-

तम् । अतः च सुमह ! नत्पि यम इमाणुवरि फोवि सुदुयोवि यणसावि पयोसा जेणाई एएसि दोसगाएणं करेमि, किंठु यए !
 ममभा वित्पगरस्स तगाते एसि अशघारियं जहा कुसीसे अददुवे, वारे भणियं, सुयाइणा जहा-आरिसओ तुमं निपुद्धिओ
 गरिमा ओ वि तिरययो जेण य तुग्घमेयं नागरियं ति, तओ एयं यणमाणरस सारुणेणं सुपियं सुअरं सुमरस, नाइलेणं भणि-
 भा य नहा-भरसुर ! या अगिअरुणो वित्पयरस्सासायणं तुणमु, यए पुणो यणमु जरिच्छियं, नाई ते किंपि पडिभणामि ।
 तओ भणियं सुयइणा-अइ एते वि साहुणो कुसीसे, ता इत्य जगे न कोइ सुसीसो अत्थि । तओ भणियं नाइलेणं-यअसुर
 सुमह ! इत्थं नाअरुणज्जवहस्त यगवओ वयणमायेरयहं, जं जेस्य कयाइ न विसंघएज्जा, नो यं वाअववस्सीयं वेट्ठिमं, जओ
 ये त्रिणिद्वयणेन नियमओ ताव कुसीसे इमे वीसंति, पवज्जाए पुण गंधपि नो वीसा एएसि, जेण पिच्छ पिच्छ तावेयस्स
 माहुणो विअग्गियं सुइरणये वीसइ, ता एस ताव अरिगपरिआइदोसेण कुसीसे, न एयं साहुणं भगवया आईहं, जमहिगपरिआइ-
 पाएण कीरइ, तावत्य हीणमओ हुंठो एतेनं यणसाअरुवसे, गहा-अइ मयेयं इइरणं विप्यणित्तरिवा वीयं कत्य पाविज्जा ?
 नो एते वित्तेइ सुओ, गहा अरिगशुअओगोवहीयारणेण यअ परिआइवयस्स यगं होही । आइवा किं संजयेअपिरओ एस सुइरणं-
 तगादि मंतयोवमोग्गाम्भारणेण वि मीएज्जा ? निअपओ जं विसीएण य सघाण य हीणसओ इमिइ पायहेइ उम्मगायरणं
 ए पर्यमेइ एवयणं च माल्हेइ ति । एसो पुण पिच्छसि सामस्यसो ? एएण कअं वीए वि निअसजाए इरपीए अंगं विट्ठं निरग्गा-
 इअण नगाओइयट्ठिनं, ठं किं तए न निष्णाय ? एस उण पिच्छसि पअवविष्फोटगविअियाणणो ? एएण संपयं वेव लोय-
 इअए मरुत्थं अदिअत्ताएणं कयं तए वि दिट्ठयेयं ति । एसो उण पिच्छसि भंघरियकओ ? एएण अजुग्गए अरिअ उअे

वचामो उगायं सूरियं ति तथा वि हसियमिणं । एसो उ पेच्छसि ? इमेसि वेदसेहो एसो अज्जरयणीए अणुवउत्तो पसुत्तो विज्जुकाए
 फुमिओ न एतेणं कप्पगहणं कर्यं, तथा पभाए हरियतणं वासाकपंचलेण संघट्टियं, तथा वाहिरोदगस्स परिभोगं कर्यं, बीअ-
 कायस्सोपरेणं परिसक्खिओ, अत्रिहीए एस स्वारथंडिलाओ गहुरं थंडिलं संकमिओ, तथा प्हं पटिवणेणं साहुणा कमसयाइ-
 क्को इरियं पडिकमियवं । तथा चरेयवं, तथा चिट्टेयवं, तथा सएयवं, तथा भासेयवं, जहा छक्कायमइगयाणं जीवाणं सुहुमवा-
 यरपज्जत्तापज्जत्त [गमागम] सबजीवपाणभूयसचाणं संघट्टणं परियावणा किलामणोद्वर्णं वा न भवेज्जा । ता एतेसि पवइयाणं
 एयस्स एकमवि न इत्य दीसइ । जं पुण मुहणंतयं पडिलेहणाओ अज्जमए एसो चोइओ जहा-एरिसं पडिलेहणं करेसि जेण
 वाउकायं फडफडस्स संघट्टेज्जा सरियं च पडिलेहणाए संतिअं कारणं ति । ता भइसुह ! एएण समं संजमट्टाणंतराणं एगमवि
 नो परिरक्खियं ता किमेस साहू भवेज्जा ? जस्सेरिसं पमचत्तणं, न एस साहू जस्सेरिसं निद्धम्मसंपलत्तणं । भइसुह ! पिच्छ
 पिच्छ सुणो इव निद्धंसो छक्कायविमइणो कहाभिरमे एसो । अहवा वरं सुणो जस्स णं सुहुममविनियमवयभंगं नो भविज्जा
 एसो उ नियममंगं करेमाणो केण उवमिज्जा । ता वच्छ सुमइ भइसुह ! न एरिसकवायरणाओ भवंति साहू । एतेहिं च
 कत्तेहिं तित्थअरवयणं संरेमाणो को एतेसि वंदणमवि करिज्जा । अन्नं च एएसि संसमेणं कयाइ अग्गहाणं पि चरणकरणेसु
 सिद्धिलत्तं भवेज्जा, जेणं पुणो पुणो आहिंलो घोरें भवपरंपरे । तओ भणियं सुमइणा-जइ एए कुसीले तहावि मए एएहिं समं
 पवज्जा कायवा । जं पुण तुमं करेसि तमेव धम्मं नवरं को अज्ज तं समायरिउं सक्को । ता सुअसु करं मए एएहिं समं गंतवं
 जाव णं नो दूरं वयंतिमे साहुणो चि । तओ भणियं नाइलेणं-भइसुह सुमइ ! नो कल्लाणं एतेहिं समं गच्छमाणस्स तुज्जे

वि, कई व सुख रियस्यने म्यामि । एवं विष नं केव यदुगुणं तमेव अणुसेवय, नार्ं तव दुबलेण घरेमि । अह अन्नया
 अणुगोवाएहि निवारिज्जतो न ठिओ, गओ सो मंदयगो सुमई गोयमा ! पहओ य । अह अन्नया वचतेण मासपवगेणं
 आगओ महारोवो दुबालससंयच्छरिओ दुग्मिक्खो, तओ ते सादुणो वक्खालोइयपडिक्कता परिज्जणोव-
 वत्ता मयमक्खरयससपिसायाणे वाणयेतरयेनाणे नाहणयाए, तओ चधिरुणं देच्छज्जाईए कुणिमाहारक्करुह्वसायदोसाओ
 सत्थमाए पुहवीए, तओ उवडिक्कण वांयाए चववीसगाए सम्मचं पाविहिति, तओ सम्मसलंमपवाओ तइयमवे चचरो सिविच्चिहिति
 एणो न सिविच्चिहीओ सो पंचयगो सबवेहो, जओ नं सो एणं वमिच्छविही अमवोओ । ते ययवं ! वेओ ते सुमई से यवे उयाहु अमवे ?
 गोयमा ! भवे, ते ययवं ! अइ नं भवे ताणे मए समाणे करिं समुप्पण्णे ? गोयमा ! परयाहिभयासुरेसु । ते ययवं ! किं
 मवे परमाहम्मियासुरेसुं समुप्पज्जइ ? गोयमा ! वे केव यणरागदोसमोहमिच्छसोदएणं सुकरियं पि परपरिओवएसं अवम-
 क्षेणं दुवाक्खंसं च सुयनाणमप्यमाणीकरिय अयाणिसा य समयसव्यावं अणायारं पसंसिसा ये तमेव च उच्छप्पिज्जा, जहा-
 सुमइणा उच्छप्पिये—न नवति एए कुसीले, आहं एए वि कुसीले तो इत्थ जगे न कोवि सुसीको अत्थि, निच्छियं मए एए-
 हिं समं पवज्जा कायवा, तथा कारिसो तुमं निम्बुबिओ सो वि तित्थयरो थि, एणसुणारेमायेणं से नं गोयमा ! परंतपि तव
 मण्डेमाने परमाहम्मियासुरेसु उववच्चिक्खा । ते ययवं ! परयाहम्मियासुरेवणाणं उवहे समाणे सुमई कई उववच्चिक्खा ! गोय-
 मा ! तेणं मंदयग्गेणं अणायारपसंसुच्छपणं करेयाणेणं सम्ममापणासणे अकिंनदियं तक्कम्मदोसेण अणंतसंसारियणं अज्जियंतो
 किंपिए अयाए तस्स साहेज्जा ? अस्स नं अणंतपुंगालपरियेहेसु वि नत्थि यवगासंसारओ अवसाणं ति, तथा वि संसेवओ

मृणसु-गोयमा ! इणमेव जंबुद्वीवं परिखिविज्जणं ठिए जे एस लवणजलही, एयस्स णं जं यामं सिंधुमहानईपविद्धा तप्प-
 एसाओ दाहिणेणं दिसाभागेणं षणणणाए जोयणेसुं वेड्याए मज्झंतरं अत्थि पडिसंतावदायगं नाम अद्धतेरसजोयणपमाणं
 इत्थिकुंभागरं थलं । तस्स य लवणजलोवरेणं अद्दुद्धोयणाणि उस्सेहो । तर्हि च णं अचंनघोररतिभिसंथयाराओ घडिया-
 लगसंठाणाओ सीयालीसं गुहाओ, तासुं चणं जुगं जुग निरन्तरे जल्यारिणो मणुया परिवसंति । ते य वज्जरिसहनारायसंघयणे
 महावलपरक्कमे अद्धतेरसरयणी यमाणेणं संखिज्जवासाऊ महुमज्जमंसपिण सहवओ इत्थिलोले परमदुवन्नमुउमालअणिद्धखरफ-
 वसियतणू मायंगवइकयसुहे सीहघोरदिद्धी कथंतभीसगे अदावियपिद्धी असणिवनिद्धरपहारी दप्पुद्धरे य भवंति । तेसि जाओ
 अंतरंडगोलियाओ ताओ गहाय चमरीणं संतिएहिं सेअपुच्छवालेहिं गुंथिज्जणं जे केइ उभयकन्नेसु निरंथिज्जणं महंगुत्तमजच-
 रयणत्थी सागरमणुपविसिज्जा । से णं जलहत्थियमहिसगाहगमगरमहामच्छंततुंसुंभारपभिईएहिं दृष्टसावएहिं अभेसिए नेय
 संबंपि सागरजलं आईडिज्जण जहिच्छाए जचरयणसंगं करिय अहयसरीरे आगच्छिज्जा । ताणं च अंतरंडगोलियाणं संगंधेणं
 ते वरणा गोयमा ! अणोवमंयुयोरदारुणं दुक्कलं पुवज्जियरुद्धकम्मवसगा अणुहवंति । से भयवं ! केणं अट्टेणं ? गोयमा ! तेसं
 जीवमाणं को समत्थो ताओ गोलियाओ गहेडं, जे जया उण ते थिपंति, तथा बहुथिहाहिं निगंतणाहिं महया साहसेणं संन-
 ङ्खवद्धकरवालकुंतचक्काइपरणाडोवेहि बहुसुरधीरपुसिसेहि बुद्धिपओणेणं सनीवियडोलाण थिपंति । तेसि च थिप्यमा-
 णाणं जाई सारीमाणसाइं दुक्काइं भवंति, ताइं सवेसु नारयदुक्खेसु जइ परं उवमेज्जा । से भयवं ! को उण ताओ अंतरंडगो-
 लियाओ गिणिह्ज्जा ? गोयमा ! तत्थेव लवणसमुद्रे अत्थि रयणहीवं नाम अंतरदीवं, तस्सेव पडिसंतावदायगाओ थलाओ

पृग्वीसाय नोपमसर्पि, वस्त्रिवासिणो मञ्जुया संति । मयर्ष ! क्यरेण पञ्जोगेण ! स्त्रिपस मावसिद्वपुषुरिससिद्वैर्णं च
 विहाजेर्णं । से मयर्ष ! क्यरे ठण से पुषुदुरिससिद्विही तेसि पि ! गोयया ! त्रिपय रयजवीये अस्त्य वीसे पयूणवीसे अद्वा-
 रस इस अह सच वञ्जुपयाणाई यद्वसंवाणाई वरवरसिक्कासंयुवाई, ताई च विहाजेर्णं, ते रयणवीषनिवासिणो मञ्जुया पुषु-
 सिद्वसिचसहावसिदेर्णं केव ज्योयेर्णं पयूयपच्छियायाए अर्ण्यतरलो अर्ण्यतलेयवाई काऊण, तयो वेसि पक्कमसंढाणि वट्टणि
 जञ्जमुयञ्चर्षङ्गाणि पक्किसर्पि । तयो एयाई करियद्वुल्लव्वीरयइपक्केहिं आरुसिषाणं सुस्तायपोराणमञ्जयच्छिगा महु-
 षंसपरिपुल्ले वट्टए लाउये गहाय परिस्तावदायमवच्छ्यागच्छंति । जाव णं तत्थाणए स्याये ते गुहावासिणो मञ्जुया पि-
 च्छंति, काव णं तेसि रयजवीयगनिवासिमञ्जुयाणं वहाव परिचर्यायंति । तया ते वेसि महुपरिपुल्लं लाउगे पइच्छिऊणं
 मञ्जमत्वपयोणेर्णं ते कड्डनाणं जयजवरवेगे इत्तं लेविऊण रयक्कीवामिद्वरं वरंवि । इयेरं यत्तं महुमञ्जयंसमासाइय पुणो सुट्टयंरं
 तेसि पिट्ठीए चरंवि । ताई गोयया ! जाव णं अवांससे मरंवि, ताव णं सुस्ताववट्टुंगेक्कवसंसक्कारियपोराणमञ्जलाऊगे
 पट्टपुण पुणो वि मयमयरवेनेज रयजवीयपुणो वरंवि, इयेरं यत्तं सुसाववट्टुंगेक्कवसंसक्कारियपोराणमञ्जयंसमासाइय पुणो
 सुट्टयंरं वेसि पिट्ठीए चरंवि, पुणो वि तेसि महुपरिपुल्लं काउणजेर्णं मूषंति, एरं ते गोयया ! महुमञ्जलोए संपल्लये ताव
 जर्पति जाव णं ते यद्वसंवाणे वरसिक्कासंयुवतो जाय णं तावायं मूमागं संकुत्तंति, ताव णं जमेवासं वरसिक्कासंयुदे
 नमापमाणपुरिससुहागारं विहादियं पिट्ठं, तत्थेव जाई महुमञ्जयंसपरिपुल्लं संकुत्तंति ताव ताव ताव वेसि पि
 रठमाणानं तस्य वट्टुल्लं मिजमित्तएणु वरंवि । इयेरं च मञ्जपहुल्लोकरं जाव णं तस्य पक्किसिं मञ्ज णं परिचर्या । ३३३

पुत्रशुभे पक्षमंस्वहे जे अ ते बहुमज्जपट्टिपुत्रे भंडगे, जं च बहुए चैव आलिचं सबं तं सिलासंपुडं पिकवंति, ताव णं
 तेसि महंतं परिओसं महंतं तुट्टि महंतं पमोयं भवइ, एवं तेसि बहुमज्जपक्षमंसं परिशुंजेमाणणं जाव णं गच्छति सत्तट्टदस-
 पंच वा दिणाणि, ताव णं ते रयणदीवनिवासी मणुया एगे सन्नद्धवद्धसाहइकरणा तं वइरसिलं वेडिज्जण सत्तट्टपतीहिं अ-
 च्छंति । अब्बे तं घरइसिलासंपुडं मज्झट्टियाणं ताणं जलमाणुसाणं एगट्टं मिलंति । तंमि य मेलिज्जमाणे गोयमा ! जइ णं
 कइवि तुडिचिभागाओ तेसि एकस्स दुण्हंपि वा निप्फेढं भविज्जा । तओ तेसि रयणदीवनिवासिमणुयाणं सविडचिपासाय-
 मंदिरे स चळपयाणं तक्खणा चैव तेसि हत्याणं संहारकालं भवेज्जा । एवं तु गोयमा ! तेसि तेण वज्जसिलाघरइसंपुडेणं
 मिलियाणंपि तहियं चैव जाव णं सबट्टिए दलिज्जणे न संपीसिए सुकुमालिया य ताव णं तेसि नो पाणाइकमं भविज्जा ।
 तेउ अट्टीवइरमिव दुइले तेसि तु तत्य य वइरसिलासंपुडं कइगगोणेगेहिं आलचमादरेणं अरहइघरइखरसन्दिगचक्कमिव
 परिमंडलं भमाडिय ताव णं लेहंति जाव णं संवच्छं, ताहे तं तारिसं अच्चंतघोरदारुणं सारीरमाणसं महादुक्खसन्नि-
 वायं समणुभवेमाणणं पाणाइकमं भवइ तहावि ते तेसि अट्टिओ नो फुडंति नो दोफले भवति नो संदलिज्जति, नो
 पहिरिसंति, नवरं जाइ काइ विसंधिसंधाणवंधणाइ ताइ सवाइ विच्छुडेत्ता विज्जरीभवति, तओ णं इय उवलघरइस्सेव परि-
 स्सडियं चुन्नमिव किचि अंगुलाइयं अट्टिखंडं दहुणं ते रयणदीवगे परिओसमुभवहंति । सिलासंपुडाइं उविहाडिज्जण ताओ
 अंतरंडगोलियाओ गहाय जे तत्य तुच्छविहवे ते पभूयदव्वसंधाएणं विक्किणंति । एएणं विहाणेणं गोयमा ते रयणदीवनि-
 वासिणी मणुया ताओ अंतरंडगोलियाओ गिण्हंति । से भयवं ! कइं ते वराए तं तारिसं अच्चंतं घोरदारुणं सुदुस्सहं दु-

बरनिपरं विसरामाने निराहारयाण्ये संबच्छरं जाष पाण्ये चारयति ? गोयमा ! सक्रयकम्माणुभाषामो, सेषं तु प्रमम्याक-
 रणवृद्विवरणाववसेयम् । से मयव । तयो यए सपान्ये से सुमर्षं णीषे कर्हं तववायं समेज्जा ! गोयमा ! तस्येप पटिसंठावदाय-
 गयसे तेणेव क्खेणं सचमयंतरे तयो वि दुट्टसाने ? तयो वि क्खे २ तयो वि वाणमंतरे ? तयो वि सिबचाए वणस्ताए
 ४ तयो वि मणुपसु इत्थिताए ५ तयो वि छट्ठीए ६ तयो वि मणुयचाए कुट्ठी ७ तयो वि महखाए जूहादिपई गए ८ तयो
 वि मरिक्क मणुणामसे अणंतवणप्फरईए ९ तयो वि अणंतकालावो मणुपसु संजाए महानेपिची ? १० तयो वि सत्तमाए ? ?
 तयो वि महायच्छे चरमोयदिम्मि ? २ तयो सत्तमाए ? ? तयो वि गोणे ? ४ तयो मणुए ? ५ तयो विदविकोइ छियं ? ६
 २२ तयो वि किमी २३ तयो वुरे २४ तयो वेत्तकाए २५ तयो वि कुंयू २६ तयो वि सत्तमीए २० तयो रात्तरे २ ? तयो वि साने
 तयो वि चदेदिगं २९ तयो वि वणप्फरं ३० तयो अणंतकालावो मणुपसु इत्थीरयणं ? ? तयो वि छट्ठीए ? २ तयो वि
 करेणू ? ? तयो वेत्तामदियनामपट्टणं तस्योयवथायगेहासने सिबसेण वणस्तरे ? ४ तयो वि मणुपसु सुम्भित्तयी ? ५ तयो वि
 वि मणुयचाए पंडने ? ६ तयो वि मणूयसेण दुमाए ? ७ तयो वि दमए ? ८ तयो वि पुत्तवावीसु भवकायविइए पचेयं ? ९ तयो
 वि मणुए ४० तयो वासुत्तवस्ती ४१ तयो वाणमंतरे ४२ तयो वि पुरवावीसु भवकायविइए पचेयं ? ९ तयो
 तयो वि सत्तमाए ४६ तयो वि गोणे ४७ तयो वि मणुए महासम्मधिही भविरए वत्तरे ४८ तयो सत्तमाए ४४ तयो वि मक्खे ४५
 इत्थे ५० तयो वि सपान्ये अण्णारे ५१ तयो वि अणुपत्तरे ५२ तयो वि चकारे महासंपयणी मविषायं निदिक्क-

कामभोगे जहोवइहं संपुत्रं संजमं काऊण गोयमा ! से णं सुमइ जीवो परिनिव्वुडिज्जा । तहा य-जे भिक्खु वा भिक्खुणी वा
 सइो वा सइो वा परयासंहीणं पसंसं करिज्जा, जे आ वि णं निन्दगाणं पसंसं करिज्जा, जे णं निन्दगाणं अणुकूलं भासि-
 ज्जा, जे णं निन्दगाणं आययणं पवेसिज्जा, जे णं निन्दगाणं गंयसत्थपयक्खरं वा परुविज्जा, जे णं निन्दगाणं संतीए का-
 यकिलेसाइए तवे वा संजमे वा नाणे वा विनाये वा सुए वा पंडिच्चे वा अभिमुहसुद्धपरिसामज्झगए सिलहेज्जा, से चि य
 णं परमाहम्मिएसुं उवज्जेज्जा जहा सुमई, इत्यादिभावना श्रीमहानिशीथचतुर्यधियनादेवावसेया । से भयवं ! सो उण
 नाइसइो कइिं समुपन्नो ? गोयमा । सिद्धीए । से भयवं ! कइं ? गो० ! तेण महाभागेण तेसिं कुसीलाणं नियट्टिऊण तीए
 वेव बहुसावयनरुसंडसकुलाए घोरकंतराए अटवीए सवपावकलिभलकलंकविप्पमुक्कं तित्थयरवयणं परमहिंयं सुदुल्लहं भव-
 सएसु चि इति कलिऊण अच्चतविसुद्धासएण फासुदेसंमि निष्पट्टिकम्मं निरायारं पडिक्कं पायवोवगममणसणं ति, अन्नया
 तेणेव पएसे णं विहरमाणो समागओ तित्थयो अरिट्ठेमी (श्री० २०००) तस्स य अणुगाहट्टाए, तेण य अचलिअसत्तो भ-
 वसत्तो त्ति काऊण, उचमइसाहणी कया साइया देसणा तमायन्नमाणो सजलजलहरनिनायदेवदुइीनिग्घोसं तित्थयरभा-
 रं सुहज्जवसायपरो आरुडो खवगसेणीए अपुबकरणेण अंतगढकेवली जाओ, एएण अट्टेण एवे बुच्चइ जहा णं गोयमा !
 सिद्धए । तेणं गोयमा कुसीलसंसग्गीए विप्पहियाए एवइयं अंतरं भवति इति सुमतिसम्बन्ध इति । विषमाइरेति गायाछ-
 न्दः ॥ ४९ ॥ अय गच्छस्यागच्छत्वं स्यात् तथाह-

पजलंति जत्थ धगधग--धगस्स गुरुणा वि चोइए सीसा ।

रागदासेण विश्वणु-सपण त गोयम ! न गच्छ ॥ ५० ॥

भ्यास्या-प्रवृत्तन्ति भद्रिस्तु वर गच्छे 'प्रगणयगस्त' चि अनुरणप्रव्योऽयं भगदगिति-धगपगायमान यया स्या-
पयेत्यर्षः, प्राकृतत्वात्सर्वं प्रयोगः, गुरुणा-आचार्येणपिष्वद्धादुपाध्यायादिनाऽपि 'चोए' चि भत्राहन्नामपुक्तमेतदित्यादिना
इयं निरन्तरादिदुःसहदुःखसन्तापव्याकुलीकृतान्तःकरणः प्रवर्ण्योररीकृता मयेत्यादि पथात्तापकरणेन चैस्पर्ष, अपि-
इन्द-चन्द्रद्वार्यं, यदा रागद्वेषेण किम्भूतेन ! 'विषयुसपण' चि विगतोऽनुभव -पथात्तापो यम तद्व व्यनुन्नयं तेन पथा-
चापरहितेनेत्यर्षः, ई गौतम ! स गच्छो न भवतीति । गयाछन्द ॥ ५० ॥ अय गच्छे वसतां बह्वी निर्जरा स्यादित्यार-
गच्छो महाणुभावो, तस्य वसंताण निज्जरा विडला । सारणवारणचोअण-साईहि न दोसपडिचत्ती ५१

भ्यास्या-पच्छः-सुषिरित्तुनिवृत्त्ययः महानुमावा-भयावो यस्यासौ महानुमावा, 'वत्य' स्ति वत्र गच्छ वसतां-चासं
इवतां निर्जरा-कर्मक्षयक्या भवतीति श्लेष, किम्भूला विपुला-भावी कुा इत्यार-यवस्तप वसतां स्मारणावारणाचोदना-
दिभिः योऽस्मात्सपिहः न दोषप्रतिपत्तिः-न दोषप्रतिपत्तिः । तत्र विस्तृते षडधिकृत्ये भयवेदं न कृतमिति स्मारणा,
अक्षयंभ्यानां निषेधो-चारणा, संयमयोगेषु स्तस्त्वित्यापुक्तगणत्रयाहर्षा विधातुमित्यादिस्वरमयुरक्षन्ते मेरेण चोदना,
आदिद्वन्द्याप्यैव पुनः पुनः मेरेणपणा प्रतिषोद्धनेति । गाथाछन्द ॥ ५१ ॥ पूर्व गच्छे वसतां बह्वी निर्जरा दोषप्रतिपत्ति-
श्लोका । अथ सा चिचित्तानां स्यादिति गाथाचछन्देनाह-

गुरुणो छंदशुब्रती, सुविणीए जिअपरीसहे धीरे । नत्रि थद्धे नत्रि छुद्धे, नत्रि गाराविए विगहसीले ॥ ५२ ॥ खंते दंते गुत्ते, सुत्ते वेरगमगमछीणे । दसत्रिहसामायारी, आवस्सगसंजमुज्जुत्ते ॥ ५३ ॥ खरफरुसककसाए, अणिट्टुट्टुट्टुइ निट्टुरगिराए । निब्भच्छणनिद्धाडण-माईहि न जे पउस्संति ॥ ५४ ॥ जे अ न अकित्तिजणए, नाजसजणए नकज्जकारी अ । न पवयणुड्डाहकरे, कंठग्गयपाणसेसे वि ॥ ५५ ॥

आसां व्याख्या—शुरोच्छन्दानुवर्त्तिनः—शुरोरभिप्रायानुयायिनः सुविनीताः—शोभनविनययुक्ताः जिताः—पराजिताः परीषदाः शीतोष्णरूपाः वीरते जितपरीषदाः । यदुक्तमाचारान्ननिर्युक्ती—“ इत्थीसक्कारपरीसदा य दो भावसीयला एए । सेसा वीसें उण्हा, परीसदा होति णायवा ॥ १ ॥ जे तिबपरीणामा, परीसदा ते भवंति उण्हाथो । जे मंदपरीणामा, परीसदा ते भये सीया ॥ २ ॥ ” थिया राजन्त इति धीराः, नापि स्तब्धा—नैवाहंकारपराः, नापि लुब्धा—नैवाहारोपधिपात्रादिषु लोक्ष्याः, नापि गौरविला—नैव ऋद्धि ? रस २ सात ३ गौरव—त्रिकान्विताः, नापि विकथाशीला—नैव विरुद्धकथाकथनस्वभावाः । क्षान्ताः—क्षमायुक्ताः स्फुटकाचार्यशिष्यवत्, दान्ताः—दमितेन्द्रिया धन्यानगारवत्, गुप्ता—गुप्तेन्द्रियाः ज्ञातार्थमकयाज्ञोक्तकर्मवत्, मुक्ताः—निलोभनायुक्ता जम्बूस्वामिवज्रस्वाभ्यादिवत्, वैराग्यमार्गमालीना—वैराग्यपथमाश्रिता गजमुकुमालातिमुक्तककुमा-
 रादिवत्, दशविधसामाचार्युद्यतास्त्वत्र श्रीउत्तराध्ययनोक्ता दशविवसामाचारी चेयम् “ आवस्सिया नामं पढया ?, विइया होइ निसीहिया २ । आपुच्छणा य तइया ३, चवत्थी पडिपुच्छणा ४ ॥ ? ॥ उंढणा पंचया होइ ५, इच्छाकारो य

षट्प्रा ६ । सत्त्वो विच्छकारो य ७, तदकारो य अट्टो ८ ॥ २ ॥ अष्टद्वारं च नवमा ९, दसमा उवर्तपया १० ।
 एसा दर्मगा साहसं, सामाचारी पवेदिया ॥ ३ ॥ गमने आवरिसयं कुञ्जा १, ठाणे कुञ्जा निसीरियं २ । आयुच्छणा
 मयंकरणे ३, परकरणे पट्टिपुच्छणा ४ ॥ ४ ॥ अष्टद्वारं दृष्यजाएणं ५, इच्छाकारो य सारणे ६ । विच्छाकारो य विदाए
 ७, तदकारो पट्टिस्तुए ८ ॥ ५ ॥ अष्टद्वारं एरुपया ९, अरुणे उवर्तपया १० । एवं दुपंचसंजुषा, सामायारी
 स्थाने-उपाशये प्रविशन् इति शेष, नैपेयिकी कुर्यात्, तत्र निषेधा-मयावेस्य आत्मनो व्यावर्तने तत्र भवा नैपेयिकी १,
 आनरुच्छना-ददमं इयो न चा इत्वेकरुणा स्वयमिति-आत्मन करणे कस्यचित्कार्यस्य स्वयंकरणं तस्मिन् ३, अन्यस्य कार्यवियाने
 प्रतिमरुच्छना-गुरुनियोगऽपि पुनः प्रवृत्तिकाहे गुरोः मरुच्छना प्रतिमरुच्छना स हि कार्यान्तरमस्याविशेत् सिद्धं वा तदन्यतः
 स्यादिति ४ ॥ ६ ॥ छं० द्रव्यज्ञाने-द्रव्यविशेषेण पूर्वशुद्धीतेन छन्दना-नियमज्ञा ५, इच्छा-स्वामिप्राय तया करण-वत्कार्य
 निर्वचनं इच्छाकार सारणे इति-प्रोचित्येनात्मन परस्य वा छत्स्यं प्रति प्रवर्तने, तत्रात्मसारणे येषेच्छाकारेण युज्यन्विकीर्यितं
 कार्यंमिदमं करोमीति, अन्यसारणे च मम पात्रसेपनादि इच्छाकारेण कुर्वेति ६, मिथ्याकार-आत्मनो निन्दायाम् वितका-
 रणे विभिन्नं मिथ्या मया कृतमिति ७, तथाकार-इदमित्येवेत्यभ्युपगमः प्रतिभृते-प्रतिभरणे पावनानीनां गुरोः पार्षत् ८
 ॥ ५ ॥ अ० मापिमृष्यनोरायं-उपमनमभ्युपगमं तच्च एरुपयायां सा य गौरवार्हिणां आचार्यगणकानबाळादीनां ययोधि ८
 तारादिगम्यादन्व ९, 'मरुच्छने' पि आसते 'कृपायायाचार्यमरुच्छिपा'न्वीररथाने उय-सापीत्येव सम्प्राप्त-

इयन्तं कालं भवदन्तिके आसितव्यमित्येवंरूपा एवं द्विपञ्चकसंयुक्ता-दश संख्या युक्ता सामाचारी प्रवेदिता-कथिता । १०
 ॥ ६ ॥ तथा अन्या पंचवस्तुकप्रवचनसारीद्वारायुक्ता दशविधसामाचारी यथा--“ पढिलेहणा ? पमज्जण २--मिक्खि ३
 रिया ४ लोय ५ सुंजणा ६ वेव । पचगयुवण ७ वियारा ८, थंडिल ९ आवस्सयाईया ? ० ॥ १ ॥ ” तत्र प्रत्युपेक्षणा उपपत्तेः १,
 प्रमार्जना वसत्तेः २, शिक्षा-विधिना पिंडानयनं ३, इर्या-तत्त्वत्रोच्चारणपुरस्सरं कायोत्सर्गः ४, आलोचनं-पिंडादिनिवेदनं ५,
 भोजनं चैवति-प्रतीतं ६, पात्रकथावनं-अलाव्यादिप्रसालनं ७, विचारो-चर्हिर्भूमिगमनं ८, स्यंहिलं-परानुपरोधिप्राप्तुको भूभागः
 ९, आवश्यकं-प्रतिक्रमणं १०, आदिशब्दात् कालग्रहणादिपरिग्रह इति सङ्क्षेपार्थः विस्तरार्थस्त्वस्याः सामाचार्याः पञ्चवस्तुक-
 गतप्रतिदिनक्रियाभिधद्वितीयद्वारादवसेयः, तथा अवश्यं कर्तव्यभावश्यकम्, अथवा गुणानां आ-समन्ताद्दृश्यमात्मानं करोती-
 त्यावश्यकम्, अथवा गुणशून्यमात्मानं आ समन्तात् वासयति गुणैरित्यावासकम्, तत्र उद्युक्ता-उद्यताः, अत्रावश्यकस्वरूपं
 किञ्चित् श्रीअनुयोगद्वारसूत्रोक्तं यथा--“ से किं तं आवस्सयं ? आवस्सयं चउच्चिइं पं० तं० नामात्रस्सयं ? ठवणावस्सयं
 २ दव्वावस्सयं ३ भावावस्सयं ४ । से किं तं नामात्रस्सयं ? नामावस्सयं जस्स णं जीवस्स वा अजीवस्स वा जीवाणं वा
 अजीवाणं वा तदुभयस्स वा तदुभयाणं वा-आवस्सए चि नामं कज्जइ से तं नामावस्सयं ? । से किं तं ठवणावस्सयं ?
 ठवणावस्सयं जणं कट्टकम्मे वा ? चित्तकम्मे वा २ पोत्थकम्मे वा ३ लेप्पकम्मे वा ४ गंथिमे वा ५ वेडिमे वा ६ पूरिमे
 वा ७ संघाइमे वा ८ अक्खे वा ९ वराटण वा १० एणो वा अणेणो वा सम्भावठवणा वा असम्भावठवणा वा आवस्सए
 चि ठवणा ठविज्जइ से तं ठवणावस्सयं । ” काष्ठकर्मार्थद्विष्वावश्यकक्रियां कुर्वन्तो यत्स्थापनाख्याः साध्यादयः स्थाप्यन्ते तत्स्थाप-

नावश्यकमिति । 'कद्वद्धमे' नि तत्र किञ्चो इति कर्म्यं कष्टे कर्म्यं काष्ठकर्म्यं काष्ठनिष्कृष्टरूपकमित्यर्थः । चित्रकर्म-चित्र-
 चित्रितरूपकं २, पोषं-कृत्वामित्यर्थः, तत्र कर्म्यं तत्पक्षनिवृत्तौ हीनछिद्यारूपमित्यर्थः, अथवा पोष्यं-पुस्तकं १, लेप्यरूपकं ४,
 प्रविष्टं कौशल्यादिदयाद्ब्रन्धिसदृशापनिष्कृष्टरूपकं ५, वे० शुष्यवेहनक्रमेण निष्कृष्टरूपकं एकं द्रव्यादीनि वा वस्त्राणि वेष्टयन्
 क्वमिदृशस्तथापनि तद्वेष्टिमे ६, शूरिमे-मरिचं पिचलादियम्यमतिपावत् ७, सङ्घातिर्ष-वस्त्रादिसङ्घट्टसङ्घट्टनिष्कृष्टरूपकं ८,
 मस-चदनका ९, बटवकाः-कपर्दिका १०, अत्र वाचनान्तरे अन्यान्यपि तन्त्रकर्म्यादिपदानि दृश्यन्ते, एतेषु काष्ठकर्म्यादिवा-
 च्यकर्मिणां कुर्वन्त एकादिसाध्यादयः सन्नाशस्यापनया असन्नाशस्यापनया वा स्याप्यमानाः स्थापनावस्थकं, तत्र काष्ठकर्म्यादि-
 व्याकारवती सन्नाशस्यापना साध्याप्याकारस्य तत्र सन्नाशत्वं । अस्मादि युत्त्वनाकारवती असन्नाशस्यापना साध्याप्याकारस्य तत्रा-
 सन्नाशत्वं । " नाम त्वसाधं को पश्चित्तो ? नाम आशकृत्विद्यं त्वया इत्यरिया वा होजा आशकृत्विद्या वा इवेजा से तं त्वया-
 यस्सयं ० । से किं तं द्वावस्सयं ? द्वावस्सयं दुषिहं वे० त० आगम्यो य २ ? नो आगम्यो य २ । " आगमत् आगममा-
 श्रित्य ? । " स किं तं आगम्यो द्वावस्सयं ? २ जस्त न आवस्सए षि पय सिक्खित्थं विद्यं मियं मियं परित्रियं नामस्सं
 योस्सयं श्रीणपत्तं मज्झिमस्सं अवाइदस्सं अक्खल्लियं अक्खल्लियं अक्खल्लियं अक्खल्लियं पश्चिपुण्यं पश्चिपुण्योसे कंठोद्धमिप्य-
 सुत्तं शुस्सापणीवगप, से नं तत्थ वायणाए पुच्छणाए परिच्छणाए पम्मकणाए नो अयुल्लेखाए, कम्भा ? अशुभयोगो
 ददमिनिच्छु । वेगस्स नं पगो अशुभपठको आगम्यो पंमं द्वावस्सयं, श्रीणि अशुभपठका आगम्यो श्रीलि पद्दावस्सय्या,
 निदि अशुभपठका आगम्यो निदि पद्दावस्सय्या, एवं जावपया अशुभपठका आगम्यो मत्तइयां द्वावस्सय्या ५ । एव-

मेव आगमओ ववहारस्स त्ति २ । संगहस्स णं एगो वा अप्पेगो वा अप्पुवउत्तो वा अप्पुवउत्ता वा आगमओ द्वावस्सयं
 वा द्वावस्सयाणि वा से एगे द्वावस्सए ३ । उब्बुसुयस्स एगो अप्पुवउत्तो आगमओ एगं द्वावस्सयं पुहत्तं नेच्छइ ४ ।
 तिण्हं सहनयाणं जाणए अप्पुवउत्ते अवयु, कम्हा ? जइ जाणए अप्पुवउत्ते ण भवइ जइ अप्पुवउत्ते जाणए ण भवइ, तम्हा
 नत्थि आगमओ द्वावस्सयं, से तं आगमओ द्वावस्सयं ७ । ” सूत्रादित् आरभ्य षट्ठनक्रियया यदन्तं नीतं तत् शिक्षितं,
 तदेयाविस्मरणतथेतसि स्थितत्वात् स्थितं, परावर्त्तनं कुर्वतः परेण वा कचित्पृष्टस्य यच्छीघ्रमागच्छति तज्जितं, विज्ञातल्लोक-
 पदवर्णादिसङ्ख्यं मितं, परिसमन्तात् सर्वप्रकारैर्जितं परिजितं-परावर्त्तनं कुर्वतो यत् क्रमेणोत्क्रमेण वा समागच्छति, नाम-
 अभिधानं तेन समं नामसमं यथा स्वनाम कस्यचिच्छिक्षितं स्थितं जितं मितं परिजितं भवति तथैतदपीत्यर्थः, यथा गुरुणा
 अभिहिता घोषास्तथा शिष्योऽपि यत्र शिक्षते तद् घोषसमं एकद्वयादिभिरक्षरैर्हीनं हीनाक्षरं न तथा अहीनाक्षरं, एकादि-
 भिरक्षरैरधिकमत्यक्षरं न तथा अनत्यक्षरं, विपर्येस्तरत्नमालागतरत्नानीव व्याविद्धानि-विपर्येस्तानि अक्षराणि यत्र तद्व्या-
 विद्धानक्षरं न तथाऽव्याविद्धानक्षरं, उपलम्बकलाद्याकुलभूभागे लाङ्गलमिव स्वलति यत् नत्स्वलितं न तथा अस्वलितं, परा-
 वर्त्तमानस्य यत्र पदादिविच्छेदो न प्रतीयते तन्मिलितं न तथा अमिलितं, अस्थानविरतिकं व्यत्यात्रेडितं न तथाऽव्यत्या-
 त्रेडितं, सूत्रतो विन्दुमात्रादिभिरन्यूनमर्थतस्त्वध्याहाराकाङ्क्षादिरहितं प्रतिपूर्णं, उदाचादिघोषैरविकलं प्रतिपूर्णघोषं, क-
 ष्ठीषुविपमुक्तं बालमूकभाषितवद्यदव्यक्तं न भवति, गुरुपदत्तया वाचनया उपगतं प्राप्तं गुरुवाचनोपगतं न तु कर्णयाटकेन
 शिक्षितं न वा पुस्तकात्स्वयमेवाधीतमिति । ‘से णं’ नि यस्यावश्यकशास्त्रं शिक्षितादिगुणोपेतं भवति स जन्तुस्त्वधादेश्यक-

आत्मे वाचनया मरुचनया परावर्तनया धर्मकथया धर्मयानोऽपि अनुपयुक्तत्वादायगतो द्रव्यावश्यकं ' नो अणु ' अनुमेसया-
 प्रत्यार्षीमुपिन्दनस्यया तत्र धर्मयानो न द्रव्यावश्यकं अनुमेसया उपयोगमन्तरेणाभावात्, ' अवत्पु ' सि न सम्भवति ।
 " से किं नोयागमो दद्यावस्सय ! नोभागमो दद्यावस्सय विविहं ५० हं० जाणसरीरदद्यावस्सय ? भवियसरीरदद्यावस्सय
 ० जाणसरीरमवियसरीरवदरिणं दद्यावस्सय १ । से किं न जाणसरीरदद्यावस्सय ! जाणसरीरदद्यावस्सय आवस्सप चि पय-
 त्याहिणारजाणस न सरोरयं दद्यावस्सय वा सयागयं वा सिज्जागयं वा सयागयं वा निसीरियागयं वा सि
 विसिक्कापज्जायं वा पासिणा पे कोरुं पयज्जा-अरो ये इकेण सरीरसमुत्सएण जिज्जोवइणे भावेण आवस्सप चि पयं आध
 रियं पयवियं पयवियं दीसियं दीसियं उवदत्तियं, जरा को दिट्ठो ! अयं मइकुंमे आसि अयं मइकुंमे आसि, से तं जा-
 णसरीरदद्यावस्सय " आवश्यकत्वात्कार्वाभिकारद्वन्द्वीरं द्रव्यावश्यकं भवति, व्यपगतच्युतव्यावितत्यक्तवैहं, व्यपगतं-अवै
 तन्यसकणं पर्यापान्तरं मातं, च्युत-उत्थासनिःवासपरिभ्रष्टं, व्यावितं-बलीयसा आयुःक्षयेण परित्रंसितं, त्यक्तो वैहं-
 आहारपरिणतिनितोपयो पन तत् त्यक्तवैहं, ' जीववि० ' जीवविहं, गुण्या-वदवी सर्वाङ्गमाणा सां गतं द्रव्यागतं, स
 सारो-उत्पुकोऽर्द्धहीपास्तमानसं गतं, नैकेषी-द्वयपरिस्थापनभूमिस्तत्र गतं, यत्र सावस्वपरिपरिकम्पितद्वरीराः स्वयमेव
 गत्वा मक्तपरिप्रापनञ्चने मक्षिपन्नपूर्वाः प्रतिपद्यन्ते मक्षिपत्सन्ते च तद्विद्विष्णुकावच्युत्यते एव गतं, अतोऽन्तो द्रव्यवि-
 सम्यामभयेषु भवति ए वेह विप्यपि पद्ये, तथा हि-अनिसं खरीरविति द्वेये, आकवयके ज्ञातविति विस्मये, आन्यं पान्ति-
 तपामित्रममाणस्यामत्रणे. अमेन प्रतीयेः पुद्गलच्छात्रावस्वत् एतद्व्यपकपक्षेण विजोवदियेन-नीविकरारिपक्षेण वापेन-कर्मणि

ज्ञानाभिप्रायेण आवश्यक-दाभिधेयं शास्त्रं, आद्य० गुरोः सकाशादाहृतम्, पत्र० सामान्यतो विनयेभ्यः कथितम्, पृ० तेभ्य
 एव सूत्रार्थकथनतः, 'दंसिअं' प्रत्युपेक्षणादिक्रियादर्शनतः, इय क्रिया एभिरक्षरैरत्रोपात्ता इत्थं च क्रियते इत्येवं विनयेभ्यः प्रक-
 रितमिति भावः, निदं० कथञ्चिद्व्युत्कृतः परयाऽनुकम्पया निश्चयेन पुनः पुनः दर्शितं, उदं० सकलनययुक्तिभिः, अत्रातीतपर्या-
 यानुवृत्त्यभ्युपगमपरनयाऽनुवृत्त्याऽतीतमावश्यककारणत्वपर्यायमेपेक्ष्य द्रव्यावश्यकम् गत्यादिगतं तच्छरीरं स्यात् । यत्रात्रार्थ
 कञ्चिद् दृष्टान्तः स्यादिति विकल्प्य वृच्छति-यथा कोऽत्र दृष्टान्तः? इति पृष्टे सत्याह-यथा अयं मधुकुम्भ आसीदित्यादि, एत-
 दुक्तं भवति-यथा मधुनि दृष्टे वा मक्षिप्यापनीते तदाधारपर्यायेऽतिक्रान्तेऽप्ययं मधुकुम्भोऽयं च दृष्टकुम्भ इति व्यपदेशो लोके
 प्रवर्तते, तथाऽऽवश्यककारणत्वपर्यायेऽतिक्रान्तेऽप्यतीतपर्यायानुवृत्त्या द्रव्यावश्यकमिदमुच्यते इति भावः? । "से किं तं भ-
 वियसरीरदवावस्सयं? २ जे जीवे जोणीजम्भणनिकवंते इमेणं चैव आत्तएणं सरीरसमुस्सएणं जिणोवड्डेणं भावेणं आवस्स-
 ए ति पर्यं सेय काले सिक्खिस्सइ न ताव सिक्खइ, जहा को दिठंतो? अयं ययकुंभे भविस्सइ अयं महुकुंभे भविस्सइ, से तं
 भवियसरीरदवावस्सयं २ । से किं तं जाणसरीरभवियसरीरवइरिं दवावस्सयं? २ ति विइ पं० तं लोइयं? कुप्पावय-
 णियं २ लोउत्तरियं ३ । से किं त लोइयं दवावस्सयं? २ जे इमे राईसरतलवरमांडं वियकोडं वियइअभसेट्टिसेणावडसत्यवाह-
 प्पभिइओ कइं पाउपभायाए रयणीए सुविमलाए सुल्लुण्णलकमलकोमलुम्मिलियंमि अहंपडुरे पहाए रत्तासोगप्पगासकि-
 सुयसुयसुहइगुंजद्धरागसरिसे कमलागरनल्लिणिसंढोहए उट्टियंमि सरे सहस्सरस्सिंमि दिणयरं तेयसा जलते सुहधीयणदंतपक्खा-
 लणफणिहसिद्धत्यहरियालियाअद्दागधूपुण्णमण्डंगंतवोल्लयमाइयाइं दवावस्सयाइं करेन्ति, २ तओ पन्हा रायकुलं वा देवकुलं

पञ्चाङ्गान्त्यभावात्, सिवः-व्यन्तरविशेषः, आर्या-श्रमन्तरूपा, दुर्गा-सैव महिषारूढा, तत्कृतनपरा कोटिक्रिया, अत्रोप-
 चारादिन्द्रादिशब्देन तदायतनमप्युच्यते, उ० छमादिना सं० दण्डपुञ्जनादिना आवर्षणं गन्धोदकादिना शेषं स्पष्टम् २ ।
 “से किं तं लोयुत्तरियं द्वावस्सयं ? २ जे इमे समणगुणसुक्खजोगी छकायणिरणुकंपा हया इव उदामा गया इव निरंकुसा
 घट्टा मट्टा तुप्पोट्टा पंडुरपडपाउरणा जिणणं अणाणए सच्छंदं विहरिज्ज उभओ कालमावस्सगस्स उवट्ठति, से ते
 लोयुत्तरियं द्वावस्सयं । से ते जाणगसरीरभविजसरीरवइरिच्चं द्वावस्सयं । से ते नोआगमओ द्वावस्सयं । से
 तं द्वावस्सयं ।” गजा इव-दुष्टद्विरदा इव निरंकुसा-गुर्वाश्राव्यतिक्रमचारिण इत्यर्थः, ‘घट्ट’ ति येषां जड्हे श्लक्ष्णीक-
 रणार्थं फेनादिना घृष्टे भवत्सोऽव्यवाक्यविनोरेदोपचारात् घृष्टाः, तथा ‘मट्ट’ ति तैल्लोदकादिना येषां केशाः शरीरं
 वा मृष्टं तथैव मृष्टाः, ‘तुप्पोट्ट’ ति तुयाः-अक्षिता मद्देनेन वा वेष्टिताः शीतरक्षादिनिमित्तमोष्टा येषां ते तुयोष्टाः, तथा
 मलयरोपहसहिष्णुताद्रीकृतत्वात् पाण्डुरो-धीतः पटः-प्रावरणं येषां ते तथा, उभयकालं प्रतिक्रमणायोपतिष्ठन्ते ३ ।
 “से किं तं भावावस्सयं ? २ दुविहं पं० तं० आगमतो य नोआगमओ य । से किं तं आगमओ भावावस्सयं ? २
 जाणए उवउत्ते, से ते आगमओ भावावस्सयं ।” ‘जाणए उवउत्ते’ ति ज्ञायक उपयुक्तः आगमतो भावावश्यकं
 इदमुक्तं भवति-आवश्यकपदार्थज्ञस्तज्जनितसंवेगविशुद्धयमानपरिणामस्तत्रैवोपयुक्तः साध्वादिरागमतो भावावश्यकम् । “से
 किं तं नोआगमओ भावावस्सयं ? २ तिक्किहं पं० तं० लोइयं ? कुप्पावयणियं २ लाउत्तरियं ३ । से किं तं लोइयं
 भावावस्सयं ? २ पुवण्हे भारहं अवरण्हे रामायणं, से तं लोइयं भावावस्सयं ? ३ । से किं तं कुप्पावयणियं भावावस्सयं ? २

जे इहे चण्णीरिपतायवामडत्या इअंअसिओमजपोनुरकजमोकारमायाई भावावस्सयाई करेन्नि, से तं कुप्पावयणिय
 भावावस्सयं । ” यजत्रमियया-यूजा गापअयादिपाठपूर्विकं विधानां सन्त्यार्त्तनमित्यर्थः, ‘ तदुरकं ’ वेववाविपुरवो ह्यपभग-
 जिगादिइरुणमित्यर्थः, नमस्तारो-नयो अगवते दिवखनायायेत्यादिकाः २ । “ स किं तं लोउत्तरिय भावावस्सयं ? २ अ-
 न्नं मययो वा साममी वा सावमो वा साधिया वा तथिणे तम्मणे तद्वेत्ते तवअवस्सिय तथिवेअवसाणे तवडोवउचे तद-
 पियकरणे न भावमाभाविए अण्णत्थ कस्यइ यणं अडुवपाणे तवउत्ते एगमणे अविमणे जिणकयणबम्मरारउमणे उमओ
 कानं आवस्सयं करेन्नि, स तं लोउत्तरिय भावावस्सयं । से तं नोभागमओ भावावस्सयं । से तं भावावस्सयं । ” ‘ सम-
 नो ’ वि आत्म्यतीनि एषण-साधुः १, भणणी-साध्वी २, गृणोति साधुसमीपे अिनप्रणीत्वा सामाचारीरिति भावक-
 भणणोपासकः ३, धाविका-अमणोपासिका, वा इन्द्राः सङ्खयार्याः, तस्मिन्नेवावस्सयंके विषे सामान्योपयोगस्यं यस्येति
 स तथिणः, तस्मिन्नेव मनोविद्योपोपयोगकं यस्य स तन्वनाः, तत्रैव खेत्त्या शुपपरिणायक्या यस्येति स तद्वेत्तया, तस्मि-
 न्नेवारदयके अप्पवसितं क्रियासम्पादनविषयमस्येति तवस्सवसिया, तवीभाष्यवसानस्तस्मिन्नेवावदयके तीत्रे मारम्मकाला
 वारम्य वनिसणं मकरोयायिवयल्लविसेपमसणं अय्यवसानं यस्य स तथा, तदर्थोपयुक्तस्त्वाम्यावश्यकस्यायंस्वदर्थस्तस्मिन्नुप-
 युक्तमर्थोपयुक्तं, तथा तदर्थविकरणं इरणानि-तस्सापकृतयानि वेरणोररणमुल्लविक्रिकावीनि तस्मिन्नावदयके यवोचित-
 म्यापारनिपोगेनापिनादि-नियुक्तानि येन स तथा सम्यग् ययास्थानन्यसोपकरण इत्यर्थः, तत्रावनामावितस्वस्यावदय-
 कस्य भावना तदनुष्ठानरुपा तथा प्रायित्वा, तदेवं यवोक्तमकारेण प्रस्तुतम्यनिराकरोऽप्यत्र क्वचिन्वन्तोऽकस्मिन्नुपकमन्त्या-

अथवा 'जायमजायाहारे' चि यात्रामात्राहारः यात्रायै मात्रयाहारी यस्यासौ यात्रामात्राहारः आर्षित्वाच्चेत्यं सिद्धिः, तत्र यात्रा-संयमस्वाध्यायादिरूपा मात्रा तु-तदर्थमेव पुरुषस्त्रीषण्डानां क्रमेण द्वात्रिंशदष्टाविंशतिचतुर्विंशतिकवलप्रमाणाहारमध्यादेकद्विःत्रयादिकवलेनाहारप्रश्नमिति । कवलप्रमाणं कुक्कुटचण्डकमानेन तथाहि-इह कुक्कुटी द्विधा, द्रव्यभावभेदेन, द्रव्यकुक्कुटी द्विधा, उदरकुक्कुटी ? गलकुक्कुटी (च) २, तत्र साधोरुदरं यावन्मात्रेणाहारेण न न्यूनं नाप्यधिकं स आहारः उदरकुक्कुटी, उदरपूरक आहारः कुक्कुटीव उदरकुक्कुटीति मध्यमपदलोपिसमासाश्रयणात् तस्य द्वात्रिंशत्तमो भागोऽण्डकं तत्प्रमाणं कवलस्य ? , गलं कुक्कुटीव गलकुक्कुटी तस्या अन्तरालप्रण्डकं अप्यं भावः अविकृताऽऽस्यस्य पुंसो गलान्तराले यः कवलोऽविलम्बः प्रविशति, तत्प्रमाणं कवलस्य २ अथवा शरीरमेव कुक्कुटी तन्मुखमण्डकं तत्राक्षिकपोलप्लुवां विकृतिमनापाद्य यः कवलो मुखे प्रविशति, तत्प्रमाणं कवलस्य अथवा कुक्कुटी पक्षिणी तस्या अण्डकं तत्प्रमाणं कवलस्य ? । भावकुक्कुटी तु येनाहारेण युक्तेन न न्यूनं नाप्यत्याघ्रातं स्यादुदरं वृत्तिं च समुद्ब्रूति ज्ञानदर्शनचारित्र्याणां च दृढिरूपजायते, तावत्प्रमाण आहारो भावकुक्कुटी, अत्र भावस्य प्राधान्यविवक्षणादेष प्राद्रव्यकुक्कुटचण्डकपुक्तः इह भावकुक्कुटी उक्तः, तस्य द्वात्रिंशत्तमो भागोऽण्डकं तत्प्रमाणं कवलस्येति २ विण्डनियुक्तिवृत्तिप्रान्ते तथा भगवती सप्तपञ्चतमप्रथमोद्देशकवृत्तावपि यया 'कुक्कुटिअंहगपमाणमेत्तानं' ति कुक्कुटचण्डकस्य यत्प्रमाणं मानं तन्मात्रपरिमाणं मानं येषां ते तथा अथवा कुटीव-कुटीरकमिव जीवस्याथयत्वात् कुटी-शरीरं कुत्सिता अशुचिप्रायत्वात् कुटी कुक्कुटी तस्या अण्डकमिवाण्डकमुदरपूरकत्वादाहारः कुक्कुटचण्डकं तस्य प्रमाणतो मात्रा द्वात्रिंशद्द्रूपा येषां ते कुक्कुटचण्डकप्रमाणमात्राः अतस्तेषां अयमभिप्रायो-यावान् यस्य पुरुषस्याहारस्तस्य द्वात्रिंशत्तमो भागस्तत्पुरुषा-

तयासा माणशपथ कृष्णगतमाणशेषः, वस्मिन्नपि परणान्तकष्टेऽपीत्यर्थः, ते बहुतरनिर्जरामासो दोषामावधन्तश्च भवन्तीति शेषः ।
 यन्वार्यपि गायाछन्दोसि ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ अथ शिष्यस्वरूपप्रतिपादनद्वारेण गच्छस्वरूपमेव प्रतिपादयन्माह—
 गुरुणा कञ्चमकले खरकक्षस्तदुट्टनिहुरगिराए । मणिए तहचि सीसा भणंति त गोयमा गच्छ ॥ ५६ ॥

व्याख्या—गुरुणा—आचार्यण कार्यं च अकार्यं च कार्यकार्यं वस्मिन्, मकारोऽस्मात्प्रणिङ्गः, खरकक्षस्तदुट्टनिहुरगिरा-
 विनेयाः भणन्ति—प्रतिपद्यन्ते इत्यर्थः, तं गच्छ हे गौतम ! यथासाहान्यायेन भणन्तीति क्रियाया अत्रापि संबन्धात् भणन्ति-
 प्रतिपादयन्ति तीर्थहरणचरादय इति शेषः । गायाछन्दः ॥ ५६ ॥ अथ गच्छस्वरूपाक्षिकारादेशेऽप्यह—
 दूरुगिक्षयपत्ताइसुममत्तए निव्विहे तरीरे वि । जायमजायाहारो वायालीसेसणाकुसले ॥ ५७ ॥

व्याख्या—‘ दूरुगिक्षयपत्ताइसुममत्तए ’ चि दूरु वगिष्ठं—स्पृक्तं पात्रादिषु यमत्वं येन स दूरोजिष्ठवपात्रादियमत्वं ;
 निसुर—इतिशक्तिमन्त्ररूपः अथवा दूरु वगिष्ठं पात्रादिषु सु—भक्तिद्वयेन यमत्वं येन स दूरोजिष्ठवपात्रादियुगमत्वं ; तथा
 तणिक्तान्, मात्र—मंपसोऽत्रात्रय—असम्पन्न आहारो यस्यासौ मात्राभावाहारः कदाचित्कृष्णवाहार इत्यर्थः ।
 तत्र युदस्स्ये मात्राहारः, यमस्येऽग्रेदे वा अग्रेऽत्राभावाहारः, उक्ताह—‘ अमस्ये तपसो वृद्धिरस्ये वेदस्य पारस्ये ’ चि

पौंसया इत्यस्य इत्येव इत्यस्मान्पाचित्य प्रसिद्धकथकथपुण्यपुण्यदिभानाहारस्तथापि पुण्यस्य दार्ढ्यस्य कथकः प्रमाणमातृवीप-
 पथा स्यात् नहि स्वयोजनस्यार्थं युक्तकथः प्रमाणमातृत्वपुण्यपुण्ये, नयमन्याकरणं तु भायिकपसापेक्षयाऽवगन्तव्यमिति ।
 अथवा 'जाप्यप्रदायाहारे' इति प्रकारस्याख्यविश्वत्वात् अल्लभावाचार' भावस्यकारिष्ठापनिकानियुक्त्युक्तसाक्षात्तावतारव्य-
 पारिष्ठापनिकारिषिक इत्यर्थः । तत्र जात्रामात्रस्वरूपं यथा "भाहारमि च भा सा, सा दुविहा इदं भापुपुल्बीए । साया चैव
 सुविषिया, जायवा इह अतएव य ॥ १ ॥ आराकम्मे अ तथा, कोइवित्से आमिओगिद गहिप । पुण्ण होइ जाया, वोच्छं
 ते विहीर नोसिअरने ॥ २ ॥" आचारकर्मणि च तथा खोयात् शरीते विपकृते युहीते मङ्गिअदिषिणया इत्ते आयियेरेतिके बन्ही
 करणादिप्रामिसंज्ञते कैोऽन्ययास्याविसिद्धयो इत्ते सति एतेनाप्रार्थनाद्विदोयेण जात्रा स्यात् 'ते' तस्या विधिना न्युत्सर्जनं
 असुद्धोपाविदं त्यज्यते इति विरुद्धोत्तरं । एतेण अक्षयिष्या, विद्वानं साक्यं कुञ्जा ॥१॥' अत्र धारान् भावर्णं कुर्यात्
 स विहीर नोसिअरने ॥१॥' आचारार्थेयं तथा दुर्लभे विविधे द्रव्ये सति सासा क कम्पामे भावे सति इत्यादिहोरेचिद्व्ययणं स्यात्,
 एयाऽत्रातापारिष्ठापनिक ४। 'एतंउयजापाए, अचित्ते रंदिसे एरुअहे । आकोए विधिण पुवा, विद्वानं साक्यं कुञ्जा ॥५॥'
 मालोने-अच्छाणे बुद्धाधारस्य भीन् पुमाभ् कुर्यात्, भापाकर्म्यादिपुष्पाणवुष्टे एकं उच्यते एतदुष्टे तु ही इति विज्ञेयः, पूर्वप्रामिः
 भावर्णं च कुर्यात्, इत्युक्तकरणविषयेऽपि भावानाते पारिष्ठा रनिके सेवे इति । तथा विद्वान्सादिक्कपेपनाकुञ्जकः-विद्वान्सादिक्कपेपना
 योपकर्मनचहुरवपलसकल्पत्वं चक्षमासिरेपनाप्रोचकर्मणचरुवेरपयोः । यद्विषये गणकपवासी इतिः एतद्विधिः अत्र...